

קובץ גליונות

פרשת בשלח

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

חדש!

דברי יוסף
המשפחה החדשה והשקטת לב
04-3760435

ועד ליל שבת
דבר מוסר והשקפה על מסכת אבות
מומדינו דאש הישיבה המנחם ר' ישראל בן שרייבר שליט"א
שנמלא בשידוק

וירחי יעקב
דבר מוסר והשקפה על מסכת אבות
מומדינו דאש הישיבה המנחם ר' ישראל בן שרייבר שליט"א
שנמלא בשידוק

"קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף"
הדרמות ועצות

לעילוי נשמת

הר"ר שרגא פייבל

ב"ר צבי קנול זצ"ל

נלב"ע כ"א שבט תשע"ב

תנצב"ה

לעילוי נשמת

מרת פסיה דבורה ב"ר יעקב דוד

(מילבאואר) קנול ע"ה

נלב"ע כ"ב שבט תש"ך

תנצב"ה

זמני השבת

בחסות:

גינות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על הפארק!

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	4:36	5:50	6:29
בני ברק	4:50	5:51	6:25
קרית ספר	4:44	5:50	6:27
בית שמש	4:35	5:50	6:28
אופקים	4:44	5:52	6:27
חיפה	4:41	5:49	6:24

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדרים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

לעילוי נשמת הרב ר' **מרדכי**
ב"ר ישראל **יחיאל** ז"ל

גמ"ח השמל כשר
לשבתות אירוח ונופש

תאורות חרום, פלטות חימום, מיכלי מים
מתקפלים, מאווררים נטענים וכו'.

טל: **1599-599-907** שלוחה 1 גמ"ח
שלוחה 5 מקומות נופש

bn324143@gmail.com

לעילוי נשמת

אברהם אלטר

ב"ר אפרים **פישל** ז"ל
נלב"ע ט"ז שבט תשע"ד
תנצב"ה

לעילוי נשמת

הרב **מנחם מנדל**
בן הרב חיים **דוד** זצ"ל
נלב"ע י' שבט תשפ"א

מרת **שרה זיסל**
ב"ר יוסף זצ"ל
נלב"ע ו' שבט תשפ"א

ובנם ר' **משה**
בן הרב מנחם מנדל ע"ה
נלב"ע י"ג טבת תשפ"א
תנצב"ה

נודב ע"י
משפחת משי זהב

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:
יש לבחור בלחצן קופות נוספות,
חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486
קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262
ע"ש קובץ גליונות

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למר"ל:

טל': **053-3145900** פקס: **077-2092005**

מייל: **k.gilyonot@gmail.com**

כתובת: **רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק**

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף
ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

גיליון מס' 416 פרשת בשלח
תשפ"א שנה תשיעית

לזכות ולברכה
ראובן בן זהבה
נעמי ברכה בת נאווה ליאורה
שיזכו לרפ"ש בתושח"י

דברי שי"ה

ממרחן רשכבה"ג שר התורה הגר"ה קניבסקי שליט"א

פנינים על הפרשה

וישם את הים לחרבה ויבקעו המים (י"ד כ"א)

ורבנו רגיל לומר לנכדים בסעודת שבת:

במדרש (שמו"ר כ"א ו' והובא כאן ברש"י) דיקו "אינו אומר ויבקע הים אלא ויבקעו המים, מלמד שכל הימים שהיו בכל המעינות ובהורות ובכל מקום נבקעו". לאיזה צורך עשה הקב"ה כזה נס, שכל המים בשאר המקומות גם יבקעו, הרי די היה שרק ים סוף יבקע?

אלא הבאור הוא:

אם רק המים שבים היו נבקעים, המצרים היו רואים שזה בשביל ישראל, ולא היה עולה בדעתם לרדף אחריהם, לכן עשה הקב"ה שכל המים שבעולם נבקעו, ואז הם חשבו שבודאי הוא חק טבע שפתאום המים נבקעים, ואז המשיכו ורדפו אחריהם. ובאמת היה כאן דבר פלא, שהמצרים נכנסו לעמק הים והמשיכו לרדוף גם כשראו שהמים חזרו לאיתנם (וכמו שכתוב בפסוק כ"ג וירדפו ויבואו אחריהם), וכנראה הקב"ה רצה להראות, שכשרוצה להעניש מישהו, האדם יבוא בעצמו, וירדף כדי לקבל את העניש שנגזר עליו, כי אי אפשר לברח מגזרת עליון. [ועין רמב"ן (י"ד ד') שאין בכל המופתים כפלא הזה, וזה באמת שגוען להם וכו'].

'אי אפשר לברח ממה שנגזר על האדם' - חוזר רבנו ומשנן.

פעם ארע בבית רבנו קלקול בצנרת, וקראו לשרברב (אינסלטור). כשסים לתקן שלם רבנו את מלא השכר מיד, לקים מצות 'ביומו תתן שכרו'. לאחר מכן פנה אליו רבנו ושאל אותו: כשאתה מתפלל על הפרנסה כיצד אתה מתפלל, שיהיו לאנשים תקלות רבות ויקראו לך לתקן...?

הלה שתק במבוכה...

'הנכון הוא להתפלל, שמי שנגזרו עליו יסורים, שלא יבואו עליו בגוף או בנפש, אלא יתיסר בממונו, שתהיה לו תקלה בצנור ויקראו לך לתקן. כך כלם ירויחו, גם הוא וגם אתה', אמר לו רבנו (מרבני גדליהו הוויגסברג).

(שבענו מסובין)

יפה מראה

כוח התפילה

ה' ילחם לכם ואתם תחרישון (י"ד י"ד)

דבר נפלא כתב באור החיים הק': ואתם תחרישון, למדת הדין, פירוש תרבו בתפלה להשמיע במרום קולכם להחריש למדת הדין עליכם.

ובתקופות האחרונות כשרבינו נשאל בעקבות צרות שונות או מקרים נוראים, במה להתחזק, הוא מרבה להשיב: בתפילה.

כי על יד התפילה ברצינות ובכוונה מסירים כל כוח רע ומתגברים בזה על מידת הדין. ויהי רצון שהקב"ה יקבל את תפילתנו באהבה וברצון.

נדיר ובלעדי:

רבינו לפני כשלושים וחמש שנה, יוצא - כפי הנראה - ממערת קברי אביו ורביא שבצפון, אחרי שהעתיר בתפילה על קברם.

(© כל הזכויות שמורות).

בתמונה שהתפרסמה שבוע שעבר, הופיע תמונה של רבינו שליט"א משתתף בעצרת הספד לעלוי נשמת מרן הקהילות יעקב זי"ע, שאורגן על ידי מוסדות ישיבת הר"ן בירושלים, בחודש אלול תשמ"ו. ע' גם בספר 'גדולה שימושה' על מרן הגר"ש אלישיב תמונות נוספות ממעמד זה. (יש"כ לעשרות מקוראינו שפענחו את התמונה)

לזכות התורה
לברכה והצלחה
וסייעתא דשמיא

לזכות ולרפואת
סבי ר' יוסף יעקב בן בלומה
לרפואה שלמה
ולבריאות איתנה

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com
ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"נ, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמה לקבל עובדות, הנהגות, וש"ת מרבינו.

מעניני הפרשה

יסודות והכוונה מעשית לחיי אמונה בכספים ופרנסה

מלא העומר ממנו למשמרת לדורותיכם למען יראו את הלחם / וכתב רש"י: לדורותיכם, - בימי ירמיהו כשהיה ירמיהו מוכיחם, למה אין אתם עוסקים בתורה והם אומרים נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה, מהיכן נתפרנס, הוציא להם צנצנת המן ואמר להם (ירמיהו ב לא) הדור אתם ראו דבר ה', שמעו לא נאמר אלא ראו, בזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו.

יהודי פלוני היה לו סכום גדול מאד ורצה להפקיד בגמ"ח, אמרה לו אשתו הנה בעוד כמה שנים נחתן ילדים וערך הכסף ירד, נקנה כבר עכשיו דירות. אך הוא אמר לה אל תדברי איתי בזה, ונתן את הכסף להפקדה בגמ"ח. הגיע הזמן לחתן וכעת בשנה זו בקושי אפשר לרכוש מהכסף ב' דירות, ונעשה בעיה בשלום בית, היא טוענת שעשה שטות.

לומר לה, כי אין זה מדרך ההשתדלות לדאוג לכך כמה שנים קודם. ולכן בלי ספק לא היה לו פרוטה אחת נוספת, גם אם היה קונה דירות. כמה שנגזר עליו זה מה שהיה לו, פרוטה לא יותר!

אמרתי. סיפר לי הג"ר ניסן גולדברג, אודות פלוני שהיה לו סכום כסף גדול והציעו לו להשקיע בכמה עסקים גדולים, אך הוא הניח את כל הכספים בגמח"ס כדי שיקיימו בהם מצוות גמילות חסדים, חלפו הרבה שנים ולקראת נישואי בנותיו הוציא את הכסף, והנה שווי הכסף היה עשירית בערך ממה שהיה לו בשעתו, אך היתה לו סיעתא דשמיא ניסים גלויים שלקח חתנים ת"ח ועם כל זאת הצד של הבחור נתן את הרוב (ההיפך מהנהוג בקהילות), והודה לה' על כך, ואמר היהודי (שהסתלק בשנת תשע"ו בשיבה טובה): ה' חסך ממני אפילו את בלבול הראש של ההשקעה - היכן להשקיע וכיצד להשקיע. ע"כ. **רבנו התרגש לשמע הדברים.** א.ה. ע' בבא מציעא דף ע"א "כל מי שיש לו מעות ומלוה אותן שלא ריבית וכו' עושה אלה לא ימוט לעולם".

הסיעתא דשמיא האמורה לעיל, אינה מחייבת להתנהג רק בעקבותיה, כי אם אדם רוצה להשקיע, לקנות ולהרוויח אין בכך איסור, כפי שרבונו הורה לשואל הבא.

יש לו פרנסה ברוח, ויש לו גם כסף נוסף שמרוויח ומניח את הכסף כפיקדון בגמ"ח (כפי שראוי לעשות) ועתה הזדמן לו נכס לקנות שיכניס לו הכנסה נאה, האם זו השתדלות יתרה. כי בניו עדיין קטנים.

אך שירצה יעשה. מותר לו לקנות את הנכס.

החיים מלאים תמיהות, והפתרון לכל הספקות הוא "אני מאמין באמונה שלימה שהוא בורא ומנהיג לכל הברואים והוא לבדו עשה עושה ויעשה לכל המעשים". ולמעשה, כיצד להבין ואיך להתנהג? ראוי לשאול שאלת חכם, כפי השאלות והתשובות שנשאל רבנו.

גן ילדים טוב שמצליח מאד והנה לשנה זו לא נרשם אפילו אחד, ונודע כי שכנה מקלקלת בידים, על ידי שקרים. האם לדבר אתה קשות, ואולי בטובות, וישנה גם הצעה לדבר עם אביה שהוא מרבני העיר המפורסמים?

אני חושב שאין בכך תועלת. לא זו הסיבה, כך נרשם בשמים את פרנסתם וצערם לגבי שנה זו.

יש לי עסק של פרנסה מנופש בהכשר של שארית ישראל, ויהודי נוסף מעוניין לפתוח עסק דומה של נופש ממש סמוך אליי, האם אני חייב לעזור לו והאם ראוי לעזור לו ולהאמין שמה שמגיע לי יהיה לי? **חייב, ודאי שלא. ומסתמא אפשר לעזור לו ולהאמין שמה שמגיע לך יהיה לך.**

אמרתי. סיפר לי בן רבי יהודה פרידמן זצ"ל. כי לסבו דיברו שידוך והיה צריך לקחת על עצמו עול כספי כבד, ובנו ר"י זצ"ל שאל את המשגיח רבי יחזקאל מה לעשות.

המשגיח שאל אותו: האם הוא שכיר או עצמאי, וענה שהוא עצמאי, אמר לו המשגיח אם כן שיקח על עצמו ועם בטחון ה' יעזור. ושאלו למאי נפק"מ אם הוא שכיר או עצמאי. ענה לו המשגיח, לשכיר אין בטחון עמוק, כי סומך על 'ראש חודש געלט' (המשכורת הקבועה) משא"כ עצמאי הוא רגיל בבטחון אמת, ואז יעזור הנר לו ה'. והסוף שקיבלו פיצויים מאירופה וזה היה כפי הסכום שנוקק לו, ולכן, מאז, למרות הפסדים קיבל על עצמו להיות רק עצמאי.

היו הרבה סיפורים כאלו בהשגחה פרטית כאשר יש 'בטחון'. זכורני, שאבא ז"ל היה צריך להדפיס ספר מהקהילות יעקב, והיו חסרים לו 7 לירות. פלוני שידע שהקהילות יעקב לא יקח ממנו כסף, שלח על ידי אחר, והשליח אמר שזה מיהודי הרוצה בעילום שם, אבא אמר לו: בעילום שם אינני לוקח וה' ישלח לי מה שצריך.

וכאשר רק יצא ההוא, נכנס רבי טוביה שכטר והביא בדיוק 7 לירות. אבא אמר אחר כך לשליח הנ"ל של הראשון, הנה אתה רואה - ה' שולח מה שצריך.

יש לי ב"ה גמ"ח ואנשים נותנים פיקדונות ואני עושה תנאי עם הלוח, שאם המפקיד ירצה את הכסף אני אבקש ממנו ויתן לי את הכסף מיד. הוי עובדא שהלוחייתי לעני מרוד סכום כסף מפיקדונות של פלוני, ובאותו יום או למחרת המפקיד ביקש את הכסף, וריחמתי עליו כי רק כעת הלוחייתי לו וכבר אקח ממנו, אמרתי לעצמי שאני כבר יראה להחזיר למפקיד את הכסף, ובו ביום הגיע מפקיד חדש והפקיד בדיוק סכום הנ"ל, וזה בזכות העני ההוא שה' ריחם עליו שלא יצטרך להחזיר.

רגע של הכרעת חיים "יש קונה עולמו בשעה אחת" - בחדרו של גדול הדור נכנס אברך בן עשירים שבתחילה היה לומד, ויצא לעבודה ולא מצא בה סיפוק, והוא מעוניין לחזור ללימוד, אבל הוא רגיל לחיות ברווחות, וביקש ברכה למעשהו זה לחזור ללימוד.

אמר לו רבנו, **נגזר על תלמידי חכמים שילמדו מתוך צער.**

ושוב ביקש ואמר כי הוא רגיל ברווח. שאלו רבנו, **אם אין אפשרות את שניהם יחד, מה אתה רוצה יותר - ללמוד או פרנסה? הוא השיב: ללמוד. אמר לו רבנו: אם כן, תהיה לך פרנסה.**

(כל משאלותיך)

ליצירת קשר: ig0533145900@gmail.com

רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

053-3145900 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח' או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 - שולחה - 1586

קהילות 073-2757000 - שולחה - 4310

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת רבינו מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

דברי רבינו שליט"א בפתח השיחה:

המצב הוא שיש עדיין הרבה חולים בקורונה, ובהם חולים קשים עם ייסורים, וצריכים רחמי שמים. וכדאי לכוון ב'רפאנו' על החולים האלה, וגם לומר פרקי תהלים, וכן פרק תהלים לאחר כל תפילה. ואם שומרים על כל אמצעי הזהירות אזי בעזרת השם לא נדבקים, אבל כשלא שומרים זו סיבה שנדבקים. והחיוב לשמור על כל אמצעי הזהירות בשלמות, זה חיוב לכל אדם בשביל עצמו שהוא לא יידבק, וגם כדי שלא ידביק אחרים, מי שלא נזהר הוא גם מזיק לאחרים. לכן חייבים מאד לשמור על כללי הזהירות.

במעשה שכתב החובות הלבבות. ואמנם טבע האדם אינו כן, אבל אם הייתה הנהגה כזו, אזי בכל צער אין ממה להצטער, והוא היה שמח בחלקו, ושמח בכל צער שגורמים לו, וחי חיים מאושרים.

המקפיד – מפסיד ברוחניות ובגשמיות

ובדרך הטבע אין זה כך, אלא אם אדם מצער, השני מחזיר לו צער ומצער אותו בחזרה, אבל מה הוא מרוויח? הרי אינו מרוויח כלום בזה!

וביותר, הרי הוא גם לוקח זאת ללב, ואכפת וכואב לו שציערוהו, ולוקח ללב וכועס, וכי זה בריא? הרי אדם שאכפת לו זה גם מזיק לבריאותו, ואם כן חוץ מהרוחניות זה גם הפסיד בגשמיות.

ועוד, שאם אדם מקפיד על קשיים שעשו לו, אם כן הוא רוצה שהשני ייענש, או שהוא גם מחזיר לו צער, ונמצא שהוא דן אחרים במידת הדין ובלא מידת הרחמים, ובמידה שאדם מודד בה מודדין לו (סוטה ח, ב), כפי מה שהוא נוהג עם אחרים כך בשמים נוהגים אותו.

ומי שמקפיד על כל דבר שעושים לו, או שמחזיר על מה שמצערין אותו, ונוהג במידת הדין, גם אותו ידונו בשמים במידת הדין. ומי יעמוד לפניך בדין? הרי במידת הדין אין העולם קיים וצריך מידת הרחמים (בראשית רבה יב, טו), וכבר האריך המסילת ישרים בפרק ד' בעומק הדין עד היכן מגיע, והמקפיד ונוהג עם אחרים במידת הדין, זה גורם שמן השמים ידונו גם אותו במידת הדין, מידה כנגד מידה.

ואילו מי שאינו מקפיד, הוא שמח בחלקו, וגם כל הנמצאים בחברתו שמחים, כי רואים שהוא שמח, וזה משפיע אווירה נעימה, ונעים להיות במחיצתו, מפני שתמיד הוא שמח ומדבר בלשון שמחה, וחברתו נעימה (עין חוה"ל שער הפרישות פ"ד) ורוח הבריות נוחה הימנו.

כל שרוח הבריות נוחה הימנו

ואמרו חז"ל בפרקי אבות (ג, י) כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו, היינו שזה תלוי בהא, ואם רוח הבריות נוחה הימנו אזי גם רוח המקום נוחה הימנו, ויש לבאר מדוע זה כך.

ומצינו שני פירושים בזה, הא' כתב בחובות הלבבות (שער יחוד המעשה פ"ה) שאם רוח הבריות נוחה הימנו זה 'סימן וראיה' שגם רוח המקום נוחה הימנו, כי הרי מה שרוח הבריות נוחה הימנו זה בהשגחה, ומדוע עשו מן השמים שתהיה רוח הבריות נוחה הימנו? – סימן שרוח המקום נוחה הימנו כי הוא עושה דברים טובים, ולכן מן השמים נותנים לו 'פירותיהן בעולם הזה' שרוח הבריות תהיה נוחה הימנו.

וכמו שמצינו במשנה בריש פאה שיש דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה, כגון גמילות חסדים והכנסת אורחים וביקור חולים, והיינו כיון שהוא עושה טובות לאחרים בעולם הזה, נותנים לו מן השמים גם כן פירותיהן בעולם הזה, מידה כנגד מידה (עין פירוש המשניות להרמב"ם שם), ויחד עם זה הקרן קיימת לעולם הבא.

ואם כן זה בהשגחה שרוח הבריות נוחה הימנו, שכולם מחשיבים אותו והוא חי חיים טובים, ומדוע זה מגיע לו? סימן שרוח המקום נוחה הימנו, שהוא עושה עוד דברים טובים. כך פירש החובות הלבבות.

אך יש פירוש אחר (וכן פירש רבינו יונה באבות שם) שאם רוח הבריות נוחה הימנו זה 'סיבה' שרוח המקום נוחה הימנו, והיינו כי מה שרוח הבריות נוחה הימנו, זה מפני שהוא מתנהג עם כל אחד ואחד במידות טובות מאד, ולכן גם רוח המקום נוחה הימנו על זה שהוא מתנהג בהנהגה

החיים מאושרים על ידי האמונה

כיצד הדרך לחיים מאושרים, מפורש בפרקי אבות (ו, ד) כך היא דרכה של תורה וכו' ובתורה אתה עמל ואם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה, ועל ידי עמלה של תורה ממילא האדם מאושר בעולם הזה.

אבל רואים עוד במציאות, שאדם שחי עם האמונה חיי מאושרים, כי הרי האמת הוא כמו שאמרו חז"ל (ברכות לג, ב) הכל בידי שמים, ואם כן כל מה שיש לאדם, דברים טובים או קשיים, זה מן השמים.

ואם משהו גורם לו צער וקשיים זה מן השמים, כי אם לא היה מגיע לו צער מן השמים, לא היה שום אדם יכול לצער אותו, והמצער קיבל כוח מן השמים לצער אותו, ואמנם הוא חוטא בזה שמצער, מפני שהוא בעל בחירה, ומן השמים נתנו לו בחירה, אבל גם אם הוא לא היה מצער, היה הצער מגיע בדרך אחרת, מפני שכך גזר מן השמים.

ונמצא לפי זה כי כשאדם מקבל צער ממישהו, יש בזה שני דברים: הא' שגזר עליו צער מן השמים, וב' שפלוני הוא המצער בפועל, וכבר דיברנו הרבה פעמים על זה, מה ראוי לאדם לחשוב, האם למה פלוני מצער אותי, או מה רוצים ממני בשמים, הן ודאי שצריך לחשוב על עצמו, למה מגיע לו הצער, ומה רוצים ממנו בשמים.

כל צער הוא לטובת האדם

והרי כבר אמרו (שם ס, ב) כל דעביד רחמנא לטב עביד, וכיון שהכל בידי שמים הרי זה 'לטב' – לטובת האדם, ומדוע זה לטובתו? כי על ידי הייסורים יפשפש במעשיו, כמו שאמרו (שם ה, א) אם רואה אדם שייסורים באים עליו יפשפש במעשיו, וזו המטרה של הייסורים.

ונמצא שזה לטובתו, כי על ידי זה הוא יפשפש במעשיו ויתקן מה שצריך לתקן, אבל אם לא היו הייסורים הוא לא היה מפשפש, ואזי בלא הייסורים הוא היה ממשיך בחטא, וסופו גיהינום, ובמקום הגיהינום שהוא פי ששים מהאש שלנו (שם נ, ב) נתנו לו מן השמים צער בעולם הזה קצת, וזה גורם לו שיפשפש במעשיו ויתקן את מה שצריך לתקן.

ואם כן זו טובה גדולה מאד בשבילו, והאדם שציער אותו גורם לו בזה להתעורר ולחשוב שהרי זה מן השמים ומה הסיבה, וזה גורם לו לתקן, והוא ניצל מדינה של גיהינום, נמצא שבאמת המצער עשה לו טובה גדולה מאד, ואדרבה, היה צריך לומר לו תודה.

שמחה והכרת הטוב על הצער

ומצינו דבר כזה בחובות הלבבות (שער הכניעה פ"ז) מעשה באדם אחד שמישהו דיבר עליו לשון הרע, והוא שלח לו מתנה כלי מלא מזמרת ארצו וכתב אליו: הגיעני ששלחת לי מנחה מזכיותיך, וגמלתיך בזה. והיינו מפני שאם אדם מדבר לשון הרע על מישהו, זכויותיו של המדבר עוברות למי שהוא דיבר עליו את הלשון הרע, והחטאים של מי שדיברו עליו עוברים למדבר, ולכן שלח לו מתנה על זה.

וכך כל אדם שמקבל צער ממישהו, זו טובה גדולה מאד בשבילו, ומדוע להקפיד, אדרבה, מגיע לו תודה, ואמנם הוא לא התכוון לטובתו, וכוונתו הייתה לצער, אבל זו הייתה רק כוונה, ולמעשה הוא עשה טובה!

ואם אדם חי עם חשבונות כאלה, אזי אפילו שיש מי שמצער אותו, הוא לא מצטער ולא לוקח ללב, רק אדרבה הוא שמח, כי על ידי זה הוא מתעורר לפשפש במעשיו ולתקנם, והוא אפילו מכיר טובה למצער על זה, ובאמת היה יכול לומר לו: אני מכיר תודה לך, עבור שזיכית אותי, וכמו

נוחה לבריות. ושוב כנ"ל מגיע לו על זה פירותיהן בעולם הזה, עבור ההנהגה הטובה שהוא 'עושה' שתהא רוח הבריות נוחה הימנו.

מי שמוותר תמיד מרוויח

וכאמור זהו על ידי שאדם אינו מקפיד, וממילא בכל דבר הוא מוותר, וכיון שהוא תמיד מוותר, רוח הבריות נוחה הימנו.

ומי שמוותר אף פעם אינו מפסיד, אלא רק מרוויח מזה, כפי ששמעתי מאחד מעשה שהיה איתו, שיש חברה של נהגים, ויש שם סדרן שנותן כל נסיעה לפי הסדר, ומחכים בתור לפי סדר, והיה שם נהג אחד שהיה ידיו של הסדרן, וכשהגיעה נסיעה דילג הסדרן על נהג אחר ונתן לידיו שלו, והנהג שדילגו עליו שתק ולא אמר דבר, וזמן קצר לאחר מכן הגיעה עוד נסיעה ארוכה, שיש בה רווח ממון גדול, וקיבל אותה, ובוהו שהוא שתק וה'פסיד' את הנסיעה הראשונה – הרוויח אחר כך יותר.

וכך עושים שתהא רוח הבריות נוחה, בהנהגה של ויתור, שמוותרים ולא עושים 'עסק', שיהיה איך שיהיה, ומי שמוותר תמיד מרוויח!

מידות טובות זכות להצלחה בתורה

ובנוסף, המידות הטובות הם גם זכות להצלחה בתורה, ומי שלומד עם מידות טובות מצליח בתורה, כפי שרואים בארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם (המנויים באבות פ"ו) שהרבה מהם זה ענייני מידות טובות, כגון בענווה, בלב טוב, ואוהב את הבריות, ועוד הרבה הנהגות של מידות טובות, שבוה התורה נקנית וזוכים להצלחה בתורה.

להתחיל ממידה טובה אחת

ועוד שנינו באבות (ב, ט) שרבי יוחנן בן זכאי אמר לתלמידיו צאו וראו איזוהי דרך טובה שידבק בה האדם, וכל אחד מהתלמידים אמר דבר אחר: רבי אליעזר אומר עין טובה, רבי יהושע אומר אומר חבר טוב, רבי יוסי אומר שכן טוב, רבי שמעון אומר הרואה את הנולד, רבי אלעזר אומר לב טוב.

ויש להבין למה אמרו דווקא מידה טובה מסוימת, הלא צריכים שיהיה לאדם את כל המידות הטובות, כמו שכתוב (דברים כח, ט) והלכת בדרכיו, וכגון מה שאמרו (שבת קלג, סוטה יד ועוד) מה הוא רחום וחנון אף אתה וכו', ולמה אמרו דווקא מידה אחת.

וכפי הנראה באמת אי אפשר להתחיל מכל המידות ביחד, ולכן אמר רבי יוחנן לתלמידיו צאו וראו איזוהי דרך טובה, כלומר מה הסדר, מאיזו מידה טובה להתחיל, כי אדם שרוצה להשתלם במידותיו, צריך להתרגל ולעשות פעולות שישפיעו עליו עד שההרגל נעשה טבע, ואי אפשר להתחיל הכל בבת אחת, ועל זה אמרו התלמידים: עין טובה, חבר טוב, שכן טוב וכו', כלומר שזוהי המידה הטובה שיש להתחיל ממנה.

שלמות במידה אחת תביא לכל המידות

וכמדומני ששמעתי ממרן הגר"ד פוברסקי זצ"ל כי אדם שהוא מושלם במידה אחת, זה כבר גורם שלמות בכל המידות! שלמות במידה אחת נותנת סייעתא דשמיא לשלמות בהרבה עניינים, וזה מביא לשלמות בכל המידות [א"ה]. במקום אחר הביא רבינו שליט"א שמקורו בשבת קי"ח שאמרו כמה אמוראים 'יתית לי' שקיימתי מצוה אחת בשלמות, והענין בזה כי שלמות בדבר אחד מביאה לשלמות בשאר דברים].

ולכן אם אדם יהיה מושלם באחת מהמידות שאמרו תלמידי רבי יוחנן, עין טובה, לב טוב וכו', ממילא זה ישפיע שיהיה לו את כל המידות הטובות, ורק הייתה השאלה ממה להתחיל, **מאיזו מידה טובה כדאי להתחיל, שהיא תביא לשלמות בכל המידות.** כך יתכן לפרש בדברי המשנה.

ואמנם יש לעיין במה ששאל רבי יוחנן את תלמידיו מה הסדר וממה להתחיל, הרי מצינו סדר אחר שאמר רבי פינחס בן יאיר בברייתא (ע"ז כ, ב) תורה מביאה לידי זהירות וזהירות מביאה לידי זריזות וכן כל ההמשך, וכפי שביאר המסילת ישרים בספרו כל מידה ומידה לפי הסדר הזה, שכל דבר מביא לדבר הבא אחריו, ויש לעיין האם דברי רבי יוחנן ותלמידיו הם סתירה לסדר הזה או לא, וצריך עיון במפרשים בזה.

שני חלקי קנייני התורה

והנה רואים עוד בארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם, שעשרים וארבעה הדברים הראשונים מתחילים באות ב"ת, כגון בתלמוד, בשמיעת האוזן, בעריכת שפתיים וכו', ואחר כך מתחילים עוד עשרים וארבעה בלי ב"ת, המכיר את מקומו, השמח בחלקו וכו', והם בדיוק חצי כנגד חצי, עם ב"ת ובלי ב"ת, וצריך ביאור מה ההבדל בזה.

ובמדרש שמואל כתב לפרש בזה, כי הדברים המתחילים בב"ת הם הנהגות השייכות לצורת הלימוד איך ללמוד, ואילו הדברים המתחילים בה"א לא שייכים לעסק התורה עצמו, אלא מהות האדם באופן כללי, מה היא מהות האדם שהיא מוכשר להצלחה בתורה.

ולמשל בדברים הראשונים מוזכר 'בשמחה', ואחר כך בדברים האחרונים מוזכר 'השמח בחלקו', והם שני עניינים: הא' שעסק התורה עצמו יהיה בשמחה, בשעת העסק, ללמוד מתוך שמחה, והב' השמח בחלקו גם שלא בשעת העסק, ואין זה שייך דווקא לתורה, אלא שתמיד הוא שמח בחלקו ואינו דואג, ומרוצה מכל המצב שלו, והכל טוב לו.

השמחה בכל מצבי החיים

וכפי ששמעתי פעם מאדם מבוגר שהיה חולה וחלש, ואמר (כנראה שמע את זה ממשיהו) 'עם איזו געווען גוט, און עס וועט זיין גוט, און עס איז גוט', כלומר: **היה לי טוב כל הזמן, ויהיה לי טוב, וגם עכשיו טוב לי!** כי כל דעביד רחמנא לטב עביד, וכל המציאות כפי שהיא – הכל לטובה.

והכרתי עוד אדם שהיה חלש וסבל ייסורים לעת זקנתו, וכששאלו אותו מה שלומך, השיב ואמר 'ס' איז אזוי גוט אז בעסער קען ניט זיין', כלומר **שמצי הוא טוב כל כך שלא יכול להיות יותר טוב מזה!** וזה נכון באמת, מפני שהכל בידי שמים, וכל דעביד רחמנא לטב עביד, אם כן זהו הכי טוב שיכול להיות, 'בעסער קען ניט זיין'.

ופעם היה אדם חולה וחלש שלא היה כל כך מבוגר, ושאלתי אותו איך הכוחות שלו, וכיצד הוא מצליח בלימוד, האם כמו שהיה פעם או פחות, ואמר לי שאין לשאול למה היום אינו בכוחותיו כמו פעם, אלא השאלה היא למה פעם היה יותר טוב... וגם היום מצבו טוב, כי כל דעביד רחמנא לטב עביד, רק השאלה היא למה פעם היה יותר טוב, וזה באמת אינו יודע מדוע ומפני מה זכה שיהיה יותר טוב.

השמח בחלקו מצליח ומאושר

וכך עם חיים של אמונה, אדם תמיד שמח בחלקו ושרוי במצב רוח טוב, **ובפרט מי שהוא בעל משפחה, כשהוא חי באמונה ושמח בחלקו וכל הנהגותו בשמחה, גם כל המשפחה מאושרת ויש אווירה נעימה בבית,** ואפשר גם לדבר בבית מעט ב'הומור', ולחנך שהכל לטובה, ובוה יש שמחה לא רק לעצמו אלא לכל המשפחה שלו, ובכל מקום שהוא מגיע ונמצא, נעים להיות בחברתו. זוהי המעלה של אמונה ושל השמח בחלקו.

והשמח בחלקו שייך רק עם אמונה! ויש סיפורים ועובדות על השמח בחלקו, איזו הצלחה שיש בזה, וגם התורה נקנית בזה, והוא אחד מהדברים שהתורה נקנית בהם, שמביא להצלחה בתורה.

וכשאדם שמח בחלקו זה גם נותן כוחות נפש, ואילו עם חוסר שמחה אין כוח וכמעט שאי אפשר לעשות שום פעילות, כידוע שהעצבות גורמת לעצלות (שערי קדושה ח"א ש"ב) ושניהם תלויים זה בזה, זריזות עם שמחה תלויים זה בזה וכן העצבות והעצלות תלויים זה בזה.

אלו הם ענייני ההנהגה של השמח בחלקו, וכאמור זה תלוי גם באמונה, אבל זה גם מביא לחיים מאושרים!

ויש תפילות שמתפללים על שמחה, ובברכות נישואין יש ברכה 'שמח תשמח רעים האהובים', והיא ברכה על שמחה, ובתפילה מבקשים 'שמחנו בישועתך', ובברכות ההפטר 'שמחנו באלהיך הנביא'.

שמחה ולא ליצנות

ואמרו חז"ל (ברכות לא, א) אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעולם הזה שנאמר אז ימלא שחוק פינו וגו', אבל שמחה צריכה להיות, ורק 'שחוק' הוא חיסרון והוא יותר מדי, אבל 'שמחה' מותר וצריך להיות.

ושמעתי שרבי עקיבא איגר היה פעם באיזו מסיבה, ואחד מהיושבים שם אמר בדיחה, ושאל רבי עקיבא איגר מה הוא מתכוון, והשיב שאמר בדיחה, ואמר רבי עקיבא איגר אם כן זהו 'מושב לצים' ואיני רוצה להיות כאן, וקם והלך משם, כי לומר סתם בדיחה זהו ליצנות ומושב לצים, אבל לדבר בשמחה ובאווירה נעימה זה לא בדיחה אלא ענין אחר.

והעיקר הוא להיות שמח בחלקו, שזה דבר גדול שצריך סייעתא דשמיא וגם צריכים איזה פעולות בשביל זה, לזכות לסייעתא דשמיא להיות שמח בחלקו, ובעזרת השם נוכל להיות שמחים בחלקנו!

לעילוי נשמת
הבה"ח יצחק דרחי ז"ל
בן הרב זכריה דוד שיבלחט"א
נלב"ע ז' שבט תשע"א - תנצב"ה

לעילוי נשמת
ר' שרגא ב"ר מאיר דוד
לוונשטיין
נלב"ע ט' שבט תשמ"ה - תנצב"ה

לע"נ הגאון רבי אשר ב"ר משה דוד זליג
טננבוים זצ"ל - נלב"ע ט"ז שבט תשע"ג
נדבת חתנו הגר"א קאופמן שליט"א
יור"ד ועד הישיבות בא"י

ממגד

גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו שלייט"א
מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א

'פיקודי ה' ישרים מזמחי לב' –
אימותי הן ישרים כשיוצאין מפי ישר
(מודברי מרן שליט"א ע"פ חז"ל
נלקוט תהלים)

פרשת בא תשפ"א (שנה ב') לפ"ק * גליון 57 * עיה"ק ירושת"ו * כתבי תלמידים

'ויצקו בני ישראל אל ה'

תפשו אומנות אבותם

בני ישראל היו בסכנה וראו שהמצרים רודפים אחריהם ומשום כך התפללו בצעקה אל ה', **ופירש"י** תפשו אומנות אבותם, באברהם הוא אומר (בראשית יט כז) 'אל המקום אשר עמד שם', ביצחק (שם כד סג) 'לשוח בשדה', ביעקב (שם כח יא) 'ויפגע במקום'.

והנה לכאורה יש קצת חילוק בין תפילת ישראל על ים סוף לתפילת האבות, **שהרי תפילת האבות לא היתה להינצל מצרה**, ומה שכתוב באברהם אל המקום אשר עמד שם, זהו המקום שהתפלל על אנשי סדום, וביצחק שכתוב לשוח בשדה, שם תיקן יצחק תפילת מנחה, ויעקב שכתוב ויפגע במקום, זהו לאחר שכבר הגיע לחרן ונזכר ואמר "אפשר עברתי על מקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי בו", וחזר להר המוריה וקפצה לו הדרך והתפלל שם, אבל היכן התפללו האבות תפילה להינצל מצרה.

אכן באמת מצינו אצל האבות שהתפללו שלא יהיו צרות לכלל ישראל בדורות הבאים, וכפי שאנו אומרים בסליחות (ומקורו בתענית דף ט"ו) **'מי שענה לאברהם אבינו בהר המוריה וכו'**, ושם התפלל אברהם על כלל ישראל שינצלו מן הצרות, וכמו שאמרו **בירושלמי** (תענית ב, ד) אמר אברהם לפני הקב"ה וכו' יהי רצון מלפניך שבשעה שיהיו בניו של יצחק בני נכנסים לידי צרה ואין להם מי ילמד עליהם סגוריה, אתה תהא מלמד עליהם.

וכן אומרים אנו **'מי שענה ליצחק כשנעקד על גבי המזבח וכו'**, בשעת העקידה התפלל יצחק על כלל ישראל, וכמו שאמרו **במדרש** (בראשית רבה כב, יד) אמר רב שמלאי נתעטף אברהם בתפילה ויצחק בנו, אמר יצחק גלוי הוא לפניך שלא שור העליתי לפניך אלא עצמי ובשרי, אף כשיבואו בני לידי צרות וצוקות שיש להם כמה קטגוריות, תזכור להם עקדתי וכו', ומן הסתם גם יעקב אבינו בתפילתו התפלל על הדורות הבאים, ובזה תפסו ישראל אומנות אבותיהם שהתפללו להקב"ה שיצילם מן הצרה.

(א.ה. אך צ"ע ברש"י שהביא מקראות אחרים שבהן לא מבואר שהתפללו האבות על צרה, ונראה כונת מרן שליט"א דאחר שמצינו שהתפללו האבות על ישראל, שוב י"ל שגם שם התפללו על ישראל וכמו שביאר לענין תפילת יעקב).

(משיחות רבינו שלייט"א)

'ויאמינו בה' ובמשה עבדו'

ויאמינו בה' ושמשה הוא רק עבדו

ביארו המפרשים (**אבן עזרא**, ועיין עוד **בהעמק דבר להנצי"ב**) שאין זו עוד אמונה- במשה, אלא האמינו במשה **"שהוא עבדו"**, כלומר שמשה רבינו הוא עבד ה', והעבד אינו עושה שום דבר מדעתו, רק מה שיצונו האדון, ובני ישראל האמינו שכל מה שמשה רבינו עושה, כל האותות והמופתים, אינם בכוח של משה אלא בידי שמים.

וכפי שאמר משה רבינו בעצמו (שמות טז, ז) **"ונחננו מה"**, וזוהי

האמת, שאין שום כוח ושליטה בידי אדם, אלא הכל בידי שמים.

ומה שאמרו (עיין מו"ק טז, ב) **צדיק גוזר והקב"ה מקיים**, היינו שמן השמים מתחשבים בדבריו של הצדיק, שכוונתו לשם שמים, **ומאחר שהצדיק רוצה שכך יהיה, מן השמים מתחשבים בזה בזכות הצדיק**, שיהיה לו נחת רוח שיתמלא רצונו.

* * *

במק"א אמר מרן שליט"א כי הנה מצינו מיד אחר שעברו כלל ישראל את הים, שירדו מדרגת האמונה שהשיגו בקריעת ים סוף, ואף ש'ראתה שפחה על הים יותר ממה שראה יחזקאל בנבואה' (מכילתא בשלח ג), והובא בפירש"י (דברים ד, לה) שפתח להם הקב"ה שבעה רקיעים וראו שהוא יחיד, אף על פי כן כיון שהיו אלו השגות שאינם בחוש, ואח"כ כבר לא היו להם השגות אלו, ירדו בזמן קצר ממדרגתם ותיכף אחר כך היו חסרים באמונה, (וענין זה של השגה מעל לדרגתם נת' בהרחבה במק"א, והובא בחלקו בגליון החשוב 'דרכי החיזוק' פרשת ויחי בשנה זו).

שהרי מיד לאחר מכן התלוננו על משה (שמות יז, ג) "למה זה **העליתנו** ממצרים", ומשה רבינו אמר להם (שם טז, ח) **"ונחננו מה לא עלינו תלונותיכם כי על ה"**, אבל הם טעו וחשבו שמשה רבינו הוא זה שהוציאם ממצרים, שיש לו שליטה על כוחות הטבע ויכול לקרוע את הים ולעשות מופתים...

וכמו שיש אנשים כאלה, שחושבים שצדיקים יכולים לעשות כל מה שהם רוצים, **כביכול זוהי 'סגולה' לקבל את ברכת הצדיק, כמו שיש אבנים שהם סגולות לכל מיני עניינים, ואינם מבינים כי הצדיק אינו פועל דבר בכוח עצמו, ורק מן השמים מתחשבים בתפילת הצדיק, והאריך בזה מו"ר הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל בספר מכתב מאליהו (ח"ב עמ' 941) כיצד מועלת ברכת הצדיק.**

ומכבר שמעתי בשם אחד מגדולי החסידים, שכשהיו באים לבקש ממנו ברכה היה קורא את הפסוק (תהלים סט, ו-ז) **"אלקים אתה ידעת לאיולתי ואשמותי ממך לא נכחדו; אל יבושו בי קוויך ה' אלקים צבקות אל יכלמו בי מבקשיך אלקי ישראל"**.

ואמר- 'אלקים, אתה יודע את האיולות והשטות שלי, ואתה יודע גם שאני אשם, ומבקש אני עבור אלו מפני שבעצם הם קוויך ומבקשיך, אותך הם מבקשים ולא אותי, אלא שאין להם אומץ לבקש בעצמם, אבל הרי יודע אתה האמת שאני אוויל ואין לי שכל אלא יש לי חטאים ואשמות...

מכל מקום תתחשב בבקשתם מפני שהם קוויך ומבקשיך, וכי הם אשמים במה שאני לא ראוי לזה, ומדוע צריך שיהיה להם בושה וכלימה בגללי, וראוי שתתקבל תפילתם בשכר האמונה...

'ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים'

ביאור התביעה על ש'רפו ידיהם מן התורה'

דרשו חז"ל מאי לשון רפידים? שרפו ידיהם מן התורה לפיכך בא עליהם עמלק (סנהדרין קו, א), היינו שהיה רפיון מלימוד התורה,

החיסרון באמונה נבע מכך שרפו ידיהם מן התורה ולא היתה להם ה"תורה תבלין".

לכן הביא הקב"ה את עמלק כדי שיתעוררו לתשובה, וכמו שאמרו במשנה (ראש השנה כט, א) 'והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וגו' וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה אלא לומר לך כל זמן שהיו ישראל מסתכלים כלפי מעלה ומשעבדים את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברים ואם לאו היו נופלים, והיינו שהכוונה במלחמת עמלק הייתה כדי שישעבדו את לבם לאביהם שבשמים ויחזרו בתשובה.

וכאשר משעבדים את הלב להקב"ה ומרגישים את העבדות אליו ית', אזי הרגשת העבדות נותנת זכויות. ומה היא העבדות? הדבר הראשון הוא לעסוק בתורה. לימוד התורה הוא מחיובי עבדות, וכל אחד חייב ללמוד ולעסוק בתורה, ואמנם אין זו עבדות קשה, אלא עבדות שיש בה מתקנות וערבות גדולה מאד, ומרגישים על ידה "אשריך בעולם הזה".

(נאמר לאחר השיעור בליל פורים תשנ"ח, בתוספת ממק"א)

שלא היה חיזוק בעסק התורה, ומחמת זה בא עליהם עמלק.

ולכאורה הרי זה היה לפני מתן תורה, שעדיין לא היו חייבים במצות תלמוד תורה, ומדוע נענשו על זה?

עוד צריך ביאור, שהרי מצינו בחז"ל טעם אחר לביאת עמלק, מפני שהיו חסרים באמונה ואמרו **"היש ה' בקרבנו אם אין"**, כמו שכתב רש"י על הפסוק ויבא עמלק "סמך פרשה זו למקרא זה [היש ה' בקרבנו] לומר, תמיד אני ביניכם ומזומן לכל צרכיכם, ואתם אומרים היש ה' בקרבנו אם אין?! חייכם שהכלב בא ונושך אתכם ואתם צועקים לי ותדעו היכן אני, משל לאדם שהרכיב בנו על כתפו וכו'", ע"כ. מבואר כי ביאת עמלק היתה מחמת חיסרון באמונה, והוא טעם אחר ממה שהוזכר לעיל שרפו ידיהם מן התורה.

ונראה כי באמת **התביעה היתה על חסרון ידיעת ה'**, אכן זהו שאמרו שרפו ידיהם מן התורה, כי אף על פי שעדיין לא נצטוו בתלמוד תורה, ולא היו חייבים בזה קודם מתן תורה, **מכל מקום כבר היתה התורה תבלין ליצר הרע, שגם לפני מתן תורה היה יצר הרע, ואם היו עוסקים בתורה כראוי, גם בלי החיוב, היתה קדושת התורה משפיעה עליהם חיזוק האמונה, וכבר לא היו אומרים היש ה' בקרבנו וגו', וכל**

הצורך בחיזוק תמידי באמונה - גם בדור יוצאי מצרים

הנה הבאנו בפרשת שמות מאמר רבינו שליט"א בסדר השתלשלות יציאת מצרים, שכולה מחלך בחיזוק האמונה של ישראל, ואמנם דבר פלא רואים, שגם אחר שהשיגו דרגה נעלית באמונה בקריעת ים סוף וקבלת התורה, מכל מקום הוצרכו עוד אח"כ לחיזוקים תמידיים לקיום האמונה בקרבם, והאריך בזה רבינו במק"א, ואלו דבריו:

הנה רואים אנו שגם אחר יציאת מצרים, במשך כל התקופה שהיו במדבר ארבעים שנה, היתה כל הזמן השגחה מיוחדת על חיזוק האמונה, ואפילו לאחר קבלת התורה, וכמו שמצינו בגמרא (יומא עו, א) ששאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחאי, **מפני מה ירד המן לישראל בכל יום ויום**, ומדוע לא ירד בפעם אחת לכל השנה כולה, הרי בין כך זה היה נס, ומאי נפקא מינה אם ירד בפעם אחת או הרבה פעמים, וכי יד ה' תקצר לעשות נס שירד בפעם אחת לכל השנה?

השיבם רבי שמעון בן יוחאי משל למלך בשר ודם שהיה לו בן יחיד, והבן היה במקום אחר, ומדי שנה היה אביו המלך שולח לו את כל ההוצאות מה שצריך למשך השנה שלא יחסר לו, וכיון שכן, היה הבן בא אל אביו רק פעם אחת בשנה, וכל השנה היה שוכח מאביו, כי לא היה חסר לו כלום, ולא הרגיש שהוא צריך את אביו, כך הטבע, אפילו שהוא בן ובוודאי יש אהבה בין האב לבן, אבל שוכחים.

אולם המלך רצה לראות את הבן, כי אהבת האב לבן יותר גדולה מאהבת הבן לאב, והאב אינו שוכח את הבן, ורוצה לראות את בנו בכל יום ויום, לכן התחיל לתת לו מזונותיו בכל יום רק בשביל אותו היום, ומאז התחיל הבן לבוא אליו בכל יום, והיה רואה אותו בכל יום, וכבר לא שכח ממנו.

כך גם המן שירד במדבר, אם היה יורד בפעם אחת לכל השנה, היו שוכחים בכלל מי נותן את המן, שיש אב ויש בנים כמו שכתוב (דברים יד, א) **"בנים אתם לה' אלקיכם"**, והקב"ה באהבתו את בניו כלל ישראל דואג לכל מחסורם, אך אם המן היה יורד רק פעם בשנה היו שוכחים מזה, ולכן הוריד הקב"ה את המן בכל יום, **שהיו צריכים בכל יום לחכות שירד מן, ומי שהיו לו ארבעה וחמישה בנים היה דואג להם מה יאכלו למחר, האם ירד מן או לא**, ועל ידי זה היו כולם משעבדים את לבם לאביהם שבשמים והתחזקו באמונה.

מבואר, כי אפילו דור המדבר היו צריכים את ירידת המן בכל יום ויום לחיזוק האמונה, ובלי זה היו עלולים לשכוח, למרות שזה דבר לא מובן כל כך, שהרי הם היו מוקפים בענני כבוד מלמעלה ומלמטה ועמוד האש הולך לפניהם, וראו כל הזמן את הניסים ואת ההשגחה, כמו שכתוב (שמות יג, כא) וה' הולך לפניהם יומם וגו', עם כל זאת, **הטבע הוא שכאשר מתרגלים לדבר מסוים, חושבים שכך המציאות, וכבר לא מרגישים את ההשגחה שבזה, ולכן היו צריכים כל הזמן להוסיף חיזוק האמונה**, וזהו מה שכתוב במן (שמות טז, יב) "וידעתם כי אני ה'", מפני שזה מביא לחיזוק האמונה, וכמו שאמר רשב"י לתלמידיו כנ"ל.

וחיזוק האמונה היה גם הכנה לקבלת התורה. וכמו שזה היה ההכנה בשעת קבלת התורה באותו הדור, כך גם כל אחד בכל דור ודור, מי שרוצה לזכות לתורה צריך שהאמונה תהיה מושלמת, ויש הרבה דרגות בשלמות האמונה, וככל שיותר מתחזקים באמונה כך מוכנים יותר לזכות לתורה.

ברכת מרדכי

חידושים וביאורים מפי מרן ראש הישיבה
הגרב"מ אזרחי שליט"א בהלכה ובמוסר

בס"ד

פרשת בשלח תשפ"א

מופץ ע"י

מערכת "קובץ גליונות"

בעומק הפרשה

ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה והמים להם חומה מימין ומשמאלם

(יד, כב)

ובפסוק להלן (כט): "ובני ישראל הלכו
ביבשה בתוך הים והמים להם חמה מימין
ומשמאלם". וצ"ע השינוי, שקודם, הקדים
את ה"בתוך הים", ובפסוק השני, הקדים
את ה"ביבשה" לפני ה"בתוך הים".

ואמר הגר"א, דשתי כיתות היו בישראל.
דנחשון עם שבטו קפצו בתוך הים, אף
שעדיין לא ידעו ולא ראו שתהיה יבשה
בתוך הים. אבל הכת השניה, נכנסו לים,
רק אחר שראו שגם בתוך הים יש יבשה.
וזהו שלפנ"כ כתוב "בתוך הים ביבשה",
היינו, שהם קפצו לתוך הים ממש. ואח"כ
אמר הכתוב "ביבשה בתוך הים", שהם
כבר קפצו ליבשה ולא לתוך הים.

ויתבאר לפי"ז, שבפסוק כט, כתוב חמה
בלי ו'. ודרשו חז"ל, שנתמלא עליהם
חמה. ולהנ"ל יתבאר, דרק כאן יש
לדרשנו, שהרי בכת הראשונה, לא ראו
שום קטרוג, שהרי מלאים בטחון היו. וזה
היה באמת התירוץ על "הללו עובדי ע"ז
והללו ע"ז", וענה הקב"ה שזכות האמונה
והבטחון עמדו להם. משא"כ בכת השניה,
שנכנסו, רק אחר שראו את היבשה
ל"בתוך הים", שוב חזר הקטרוג הישן
ודוק.

וישע ה' ביום ההוא את

ישראל מיד מצרים (יד, לו)

ופירש הרבי רבי העשיל, דלכאורה צ"ע,
אמאי לא אמרו שירה מיד ביציאתם
ממצרים. וי"ל, עפ"י הגמ' קידושין, דבורח
שברח ללפני זמנו (לפני שש), צריך

ויקח משה את עצמות יוסף עמו (יג, יט)

"ויקח משה את עצמות יוסף עמו - עליו הכתוב אומר (משלי י, ח) חכם לב יקח מצות.
שכל ישראל היו עסוקים בכסף ובזהב והוא היה עסוק בעצמות יוסף, שנאמר ויקח משה
את עצמות יוסף". (שמו"ד כ, יז)

לידי מסקנא: אמנם הביזה, מצוה היא, הכל
חייבים בה, אבל "עצמות יוסף עמו", פחות
ענין יש בה, פחות פופולריות, נקיה יותר.
כך נראית "לקיחתו" של משה רבינו,
מצוות "עצמות יוסף עמו", "לקיחה" הבאה
מתוך חכמת לב.

מה בעצם נאמר כאן? כלום רק משה
"לקח" מצוות, וכלל ישראל לא "לקחו"
מצוות, הלא מצוות הבורא היתה זאת
ה"עסוקים בכסף ובזהב"?...

אבל כשבא משה רבינו לידי חשבון, איזו
מצוה, פחות נגיעה יש בה, יותר נקיה, בא

וה' הולך לפניו יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך ולילה בעמוד

אש להאיר להם (יג, כא)

"אמר ליה רבא לרבה בר מרי, מנא הא מילתא דאמרי אינשי כד הוינן זוטרי לגברי השתא
דקשישנא לדרדקי. וכשהיינו קטנים היינו חשובים כגברי, עכשי שהוקנו הננו שפלים
כתינוקות - רש"י. אמר ליה, מעיקרא כתיב (שמות יג, כא) וה' הולך לפניו יומם בעמוד
ענן לנחותם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם, ולבסוף כתיב (שם כג, כ) הנה אנכי
שולח מלאך לפניך לשמרך בדרך" (ב"ק צב:)

השלמות, מעמנו והלאה. לא צמחנו
פרופורציונלית, עם גילנו ושאיפותינו.

גם כעס, לא מנענו אכזבות.
ראה גם ראה. יוצאים ממצרים, והקב"ה
בעצמו הוא הוא ההולך לפניו ומאיר
להם.

הגע עצמך, באיזו דרגא עמדו ישראל,
בימים הראשונים לחייהם כעס, כגאולים,
כיוצאים ממצרים.

עברו את המדבר, נעשו קשישאי. ומה
הוא השיא, אליו מצפים ישראל?

השיא הוא:

הנני שולח מלאך לפניך...

מדוע לא "וה' הולך לפניו"?

- משום שקשישנא, לא בצמיחה
פרופורציונלית. אין רוחניותנו מדביקה את
קשישותנו. ולא עוד אלא אדרבא -

- עזבנו את גבריותנו. לא עוד שלמים
בעבורתנו. לא עוד גברי.

עלינו, איפוא, לחזור אל ספסל
הלימודים, לא של גברי, אלא של דרדקי,
של מתחילים. לחזור וללמוד מי אנו, מה

הנה, ילד פלוני, עורר בנו כל כך הרבה
ציפיות לא שגרתיות.

- עתיד הוא להיות גדול ועדיק וגאון
בישראל, מנהיג ופוסק.

כעבור כמה שנים, מסתכלים אחורה,
ומתפללים: הלזה הוא שציפינו, האם זהו
כל מה שצמח הימנו, הוזהי כל מציאותנו,
אשר כל כך ייחלנו לה.

ומתעורר הפלא: היתכן?

כד הוינן זוטרי, ראו בנו את ה"גברי", על
כל היכולות, על כל העתידות.

והנה כד קשישנא, נעלמו הציפיות,
ומסתגלים למציאות הלא-כל-כך מאירת
הפנים.

וכך הולכים הדברים ונשנים אצל כולנו.
מדוע?

מפני שבתור זוטרי, אמנם היינו במלא
כוחותינו. שלמים היינו עם הציפיות. נראים
היינו כי אמנם עומדים הננו להגשים את
יכולתנו...

אבל בהתבגרותנו, וכל שכן בקשישותנו,
מתברר, כי לא עשינו את כל שמוטל עלינו.
לאט לאט עזבנו, או הקלשנו, את דבקותנו.

בעומק הפרשה

להשלים, אבל מת האדון, אינו צריך להשלים.

וא"כ, לפני מיתת המצרים על שפת הים, הרי היו בדין בורח, שהרי יצאו לפני זמנם. אבל כשראו את המצרים מתים על שפת הים, נשתחררו מחמת מיתה. ולכן, שוררו רק באותה שעה, לא לפני"כ. ועיי"ש בפסוקים, שהדברים מתיישבים.

וירא ישראל את מצרים

מת על שפת הים (יד, ל)

"מתים ולא מתים, כענין שנאמר" (מכילתא)

וצ"ע אמאי.

ויתכן, שהרי אמרו חז"ל, שכ"א מישראל ראה את מעביו המצרי, ונטל שכרו. והרי מבואר ביבמות, דהנבע בים, אינו בסימנים, משום שהים מקלקל צורתו. לכן הוצרכו עוד לחיות גם על שפת הים, כדי שיכירום. [עוד י"ל, דאם היו מתים לפני"כ, הרי היו בניהם יורשים אותם, וגוי יורש את אביו, ומטלטלי דיתמי לא משתעבדי, ולכן עדיין היו "מתים ולא מתים"].

וברוח אפיק נערמו מים

(טו, ח)

אמר הגר"א, הלא כל גדלותו של אדם וחכמתו, מרוח אפו של הקב"ה היא באה, והיא זאת שהחכימתו. זה עצמו מה שקרה בבקיעת ים סוף, שאעפ"י שהם מים, אבל אם "ברוח אפיק" קיבלו המים חכמה, הרי הם "נערמו" [מלשון ערמה]. וזהו שתרגם התרגום "חכימו מיא". ודפח"ח.

ותקה מרים הנביאה אחות

אהרן (טו, כ)

"אחות אהרן ולא אחות משה, אלא שנתנבאה בעת שהיתה אחות אהרן ולא אחות משה". (מס' מגילה) לכאורה החידוש הוא בהתנבאותה בינקותה.

כל שרכשנו, להמשיך ולהגיע, עד כי יאמר לנו: "זה הולך לפניכם יומם".

ה' ילחם לכם ואתם תחרישון (יד, יד)

"תחרישון - תשתקון" (ת"א). "שתוקו והבו יקרא ותושבחתא ורוממו לאלקינו" (יב"ע ירושלמי)

הביא הגאון רבי אריה פומרנצ'יק זצוקלה"ה, בספרו "עמק ברכה", את מה ששמע מאת רבינו הדרת כבוד מרן הגר"ז זצוקלה"ה, בשם אביו מרן הגר"ח זצוקלה"ה, לחקור, האם ראוי הוא לומר שירה על הנס, על סמך בטחון בנס שיבוא, כגון על פי נביא. [עוד טרם הופיעו הנס והתשועה בפועל].

ופירש על פי זה, פסוק בתהילים "ואני בחסדך בטחתי יגל לבי בישועתך אשירה לה' כי גמל עלי" (יג, ו). היינו, שגם אם "בחסדך בטחתי", ואף "יגל לבי בישועתך" - על סמך בטחון זה, אבל אימתי "אשירה לה'" [שירה] - רק "כי גמל עלי" - לאחר התשועה והנס. עד כאן חידושו הנפלא של מרן הגר"ח.

ומאד מאד יתכן, כי זכינו להבין את דברי התרגום יונתן בן עוזיאל.

זו כוונתו: "אתם תחרישון", הכוונה היא ל"שתוקו". וכל כך למה? משום שכשהאמונה והבטחון באים אל שיאם ושלמותם, כשהנס והתשועה ברורים כל כך, או אז, הגיעה השעה ל"יגל לבי בישועתך", היא היא ברכת ההודאה. ובלשונו של היב"ע, "הבו יקרא ותושבחתא ורוממו לאלקינו".

ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים (יד, כט)

"דתניא, היה ר"ם אומר, כשעמדו ישראל על הים, היו שבטים מנצחים זה עם זה, זה אומר אני יורד תחילה לים וזה אומר אני יורד תחילה לים. קפץ שבטו של בנימין וירד לים תחילה, שנאמר (תהלים סח, כח) שם בנימין צעיר רודם, אל תקרי רודם אלא רד ים. והיו שרי יהודה רוגמים אותם, שנאמר (שם) שרי יהודה רגמתם. לפיכך זכה בנימין הצדיק ונעשה אושפיזין לגבורה, שנאמר (דברים לג, יב) ובין כתפיו שכן" (סוטה לו, ד).

בשר ודם שהיו לו שני בנים, אחד גדול ואחד קטן, אמר לקטן, העמידני עם הנץ החמה. אמר לגדול, העמידני בג' שעות. בא הקטן להעמידו עם הנץ החמה, ולא הניחו גדול, אמר לו, לא אמר לי אלא עד ג' שעות.

מהותנו, ומה יחסו של הבורא עולם אלינו. הבה נעבוד עוד בשעת זוטריותנו, שלא נאבד את ה"גברי" שבנו. להמשיך לשאוף, לא לאבד רכושם, ועם

מה פעולה חיובית יש ב"תחרישון" זה. מהו הקשר המיוחד בין שני חלקי הפסוק. איך מבינים "שיתוף פעולה" זה. ולהלן: "ויאמר ה' אל משה, מה תצעק אלי, דבר אל בני ישראל ויסעו, ואתה הרם את מטך ונסה את ידך על הים ובקעהו, ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה" (יד, טו).

- משמע, זהו הסדר. קודם, "דבר אל בני ישראל ויסעו", ואחר כך "אתה הרם את מטך ונסה את ידך על הים".

- משמע, רק לאחר ה"ויסעו", יופעל המטה. כנראה, ה"ויסעו", הוא זה אשר יבקע את הים, יחד עם ה"נסה את ידך על הים".

האם ניתן להבין זאת? וכמו כן, מדוע "מה תצעק אלי". התפילה מפריעה?

ולדברי יונתן בן עוזיאל, נכללת בפיו של משה רבינו, באמרו "תחרישון", גם ההוראה או ההצעה לשתוק, וגם ההוספה של "הבו יקרא ותושבחתא ורוממו לאלקינו".

וזה צריך ביאור, שכן אם כוונתו היא לתת את השבח וההודאה, לאחר ההצלחה, מאי קא משמע לן. ואם לפני ההצלחה, שבח והודאה על מה.

- "שרי יהודה רוגמים אותם באבנים" - מדוע?

על כך מביאים התוספות שם (בד"ה והיו עיי"ש) את דברי המדרש: "כך שנויה ברייתא במכילתין, משל למה הדבר דומה, למלך

בעומק הפרשה

וי"ל עוד, דשם במגילה יד ע"א, חשבו ד' נביאות, וגם מרים בחשבון. והיה קשה להם, שהלא ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל, וא"כ כולם היו שם נביאים על יד הים, ומה הראיה ממרים, בפסוק זה, הלא יתכן שהיתה נביאה כמו כולם. וע"ז דקדקו, א"כ אחות אהרן ולא אחות משה. אלא ע"כ בא ללמדנו, שנתנבאה במצרים בעת שהיתה עדיין אחות אהרן ולא משה. וזה הרי היה לפני בקיעת הים. ומוכח שהיתה נביאה.

ותען להם מרים שירו לה'

(טו, כא)

וצ"ע, מה היא העניה, ומהו "להם", הלא היה לו לכתוב "ותען מרים". ונראה, לפי הא דקיי"ל, דאין דבר שבקדושה בפחות מעשרה. והיינו, כשבאים לומר שירה או שאר דבר שבקדושה, א"א לאמרם אם אין שם עשרה גדולים ובנ"ח.

ואין נשים ועבדים וקטנים מצטרפין למנין עשרה. מיהו, כשאנשים אומרים כרינם לעצמם, אז יכולים גם הנשים להצטרף לאמירת השירה.

וזהו "ותען להם מרים". דכיון שכבר יש המנין לאנשים בפנ"ע, יכולות גם הנשים להצטרף ו"לענות". ולכן "ענתה" כנגדם. (מן הגר"ז זצוקללה"ה).

את אשר תאפו אפו ואת

אשר תבשלו בשלו (טז, כג)

מה שאתם רוצים לאפות אפו היום. (רש"י)

וצ"ע, שהרי רש"י כתב בפרשת בהעלותך, על הפסוק "שטו העם ולקטו ושתנו בריחיים" (במדבר יא, ח) וכו': "לא ירד בריחיים ולא בקדירה ולא במדוכה אלא משתנה טעמו לנשחני ולנידוכי ולמבושלים". וכמו"כ איתא ביומא, על הפסוק "כטעם לשד השמן", דמשתנה היה לכמה טעמים. ולפי"ז צ"ע, מה שכתוב כאן בפירש"י, שהרי לא היה ב"מן", לא אפיה

טבריה לציפורין והוינא עקים איסטרטיא שאיל בשלמה דרבי שמעון בן חלפתא באידן מתניין לית אנא ידע" (קה"ר ז, ז). ומפרש במתנות כהונה (שם): "כיון שמת רבי, רצה בנו למנות את רבי חנינא בראש, ולא קבל עליו רבי חנינא. אמר, אין אני מקבל עלי לישב בראש, אלא ישב ראשון רבי אפס. והיה שם זקן אחד ואמר אם יהיה ר' חנינא הראשון, אני אהיה השני לו לאחר מותו, ואם רבי אפס הראשון, אני אהיה שני, כלומר, בין כך ובין כך לא אהיה שלישי. וקביל עליו רבי חנינא להתמנות שלישי, וזכה להאריך שנים רבות. וא"ר חנינא אין אני יודע בעבור מה זכיתי להאריך שנים הרבה, אם בעבור הדבר היה או בעבור שפעם אחת הייתי עולה מטבריא לציפורי, והייתי מעקם הדרך כדי לשאול בשלום רבי שמעון בן חלפתא, באיזה זכות משנים אלו אין אני יודע".

אין יתכן להעמיד את שתי הזכויות על מרקע אחד: הלא הזכות הראשונה, נובעת מתוך הקרבה עצומה, מתוך התגברות, מתוך ויתור, מתוך בריחה מן הכבוד, מתוך כבוד התורה וכבוד תלמידי חכמים, מתוך שיאים של בין אדם למקום ובין אדם לחבירו.

זה א-לי ואנוהו אלקי אבי וארוממנהו (טז, ב)

- לא לפני כן.

כשעדיין היה הים לפניהם ומצרים מאחוריהם, עד אשר דרכה כף רגלם הראשונה בתוך הים, גם אם אזרו אומץ וכח להכנס אל תוך הים, אף על פי כן עדיין לא העפילה השגתם אל ה"זה א-לי". אמנם בטחון, אבל לא בהירות... עדיין לא הגיעו אל ה"זה א-לי".

אבל לעתיד לבוא, גם בשעת ה"קוינו לו", גם בשעת התקווה והציפיה, כבר אז, לא רק "בטחון", אלא ראיה חושית, השגה, בהירות, - גם באותה שעה, כבר "זה", בכל עוצמת ההכרה והבהירות...
- בטחון עד כדי ראיה ממש.

עד כדי שיא של השגה.
עד כדי אור שבעת הימים של בהירות בהכרת השם.

והקטן אמר, לא אמר לי אלא עד הנץ החמה. מתוך שהיו עומדין צהובין, ננער אביהן, אמר להן, בניי, מכל מקום שניכם לא כיוונתם אלא לכבודי, אף אני לא אקפח את שכרם. מה שכר נטלו שבטו של בנימין, שירד תחילה לים, ששרתה שכינה בחלקו, שנאמר וכו', ומה שכר נטלו שבטו של יהודה, זכה למלכות".

וההשתאות עצומה. בנימין מובן. בדין זכה. הלא קפץ במסירות נפש עצומה לתוך הים, וודאי מגיע לו על ככה. על כן זכה ל"ובין כתפיו שכן", אמנם ראוי הוא להיות "אושפיזן לגבורה".

אבל יהודה, על שום מה הגיע לו. על הרגילות באבנים? ולא היה שכר זכה, למלכות! במה היתה או התבטאה גבורתו המיוחדת? על שום מה הגיעה לו ולדורותיו מלכות של נצח? מהי ה"מדה כנגד מדה"?

מסופר במדרש: "כיון דדמך, בעא בריה דימניניה ולא קביל עליה. אמר, לית אנא מקבל, אלא קדם ר' אפס דרומא. הוה תמן חד סב, אמר, אם רבי חנינא קדמי אנא תניין, ואם רבי אפס קדמי אנא תניין. קביל עלוי ר' חנינא למתמני תליתוי, וזכה למארכה סגין שנין. אמר, לית אנא ידע מן בגין מה זכיתי מארכה שנין סגין. מן בגין הדא מילתא, ואם מן בגין דהוינא דליק מי

בחז"ל (שמו"ר כג, טו) מבואר, על הפסוק "זה א-לי ואנוהו", כי בעוה"ז, נאמר רק פעם אחת "זה". ואילו לעתיד לבא, יאמר "זה" פעמיים: "הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו זה" וגו' (ישעיה כה, ט).

וצ"ע כמובן, מה נפ"ם בין פעם אחת "זה", לבין פעמיים? מה המיוחד ב"זה"? ומדוע רק בעוה"ב יאמר ה"זה" פעמיים?

המכוון הוא, כי אמנם בשעת קריעת ים סוף, נתגלה ה"א-לי" במלא יפעת עוזו, למלא רוחב, עומק ואורך ההשגה האנושית, ובבהירות מבהיקה, עד אשר עוברים במעי אמם, העציעו באצבע ואמרו: "זה א-לי ואנוהו" (כתובות ז:).

- אבל כל זה הופיע בשעת גילוי הנס, כשהים נבקע אל מול עיניהם של כל באי עולם. בני ישראל הולכים ביבשה בתוך הים, ומצרים טובעים בעקבות סוסייהם...

שו"ת בעניני הפרשה

מתוך קובץ "עיון הפרשה"

היתר הכנה מיו"ט לשבת ע"י עירוב

את אשר תאפו אפו (טז, כג)

מהבא סמכו חכמים (ביצה טו ע"ב) לעירובי תבשילין מן התורה, דיו"ט שחל להיות ערב שבת אין אופין אלא על האפוי ואין מבשילין אלא על המבושל, והרצפה לבשל מיו"ט לשבת צריך שיהא לו עירוב, ע"ש.

והנה בפסחים (טו ע"ב) מבואר, דהא דמהני עירוב תבשילין, משום דקיי"ל הואיל ומקלעי אורחים וחזי ליה, א"כ ליכא איסור דאורייתא, ולזה מהני העירוב לסלק איסורא דרבנן, אבל ללא היתירא דהואיל, לא מהני העירוב, כיון דאיסורו מן התורה.

ויש להקשות לפי"ז, כיצד מהני עירוב תבשילין

להדליק נר מיו"ט לשבת, הא גבי נר לא שייך היתירא דהואיל, דאף אי יגיעו אורחים ביו"ט עצמו לא צריכים הם לנר, דשרגא בטיהרא מאי אהני, וא"כ כיצד שרי נר ע"י העירוב.

יתכן, שלענין ה"נר" בער"ש, אין צורך ב"הואיל", כיון שכל כולו הוא "לכבוד" שבת, וכבוד זה מקיימין דווקא כשעושין אותו מבעוד יום, כמפורש ברמב"ם, כמו שולחן ערוך וכדו' שיש לעשותם דווקא בערב שבת, לכן זה נקרא "צורך היום", שהרי ביום טוב שהוא ערב שבת, הוא זמן "כבוד" זה. ואך שאכתי יש בכך משום "הכנה", ואין איסורו אלא מדרבנן, שע"ז מעיל עירוב.

חיוב סעודות שבת

בתעניתא לבר מעצרתא ופוריא ומעלי יומא דכיפורי, ע"ש. ועי' בשו"ת התשב"ץ (ח"ג סי' רח"צ) דכתב דמפשטות לשון הגמ' משמע דמר בריה דרבינא צם כל השנה, אפי' בשבת, דאלי"כ הו"ל לגמ' למימר נמי בר משבתא. ודבר זה תמוה, דהא מבואר לעיל שחייב אדם בג' סעודות שבת. ולבר מביטול מצוות ג' סעודות, אמאי לא חייש מר בריה דרבינא נמי לאיסור תענית בשבת, כדלעיל.

ב"עצרתא" וב"מעלי יומי דכיפורי", הוא מצוות "אכילה". ואילו בשבת, אין האכילה אלא היכי תימצא למצוות "עונג", וזה תלוי ב"תענוגותיו" של אדם, כמבואר בשו"ע.

תקנת קריאת התורה

נכתבו עד סוף מ' לאחר שנאמרו כל הפרשיות שכתבן [ע"ש בתוד"ה תורה]. ולפי"ז יל"ע, בשלמא למ"ד מגילה מגילה ניתנה, ניחא תקנת קריאת התורה, כיון שכבר נכתבו מגילות, אבל למ"ד דחתומה ניתנה, איך קראו או בספר תורה או בחומשים, הא לא נכתבו אלא לסוף ארבעים שנות המדבר.

רק אחרי שנכתבה כולה, נאמרה ההלכה של "דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה", אבל לפני שנכתבה כולה, היה עליהם לאומרה ולשנותה על פה.

והנה כתב הפמ"ג (סי' רפח א"א סק"ז), שמקרא הכא ילפינן נמי לאיסור תענית בשבת, דכתיב "אכלוהו היום".

ויל"ע לפי"ז, מהא דאיתא בפסחים (סח ע"ב) דמר בריה דרבינא כולא שתא הוה יתיב

וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים (טו, כב)

בב"ק (פ"ב ע"א) איתא, וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים, דורשי רשומות אמרו אין מים אלא תורה וכו', כיון שהלכו שלשת ימים בלא תורה מיד נלאו, עמדו נביאים שביניהם ותיקנו להם שיהיו קורין בשבת וכו', כדי שלא ילינו ג' ימים בלא תורה.

ויל"ע, דבגטין (ס ע"א) פליגי אם תורה מגילה מגילה ניתנה או תורה חתומה ניתנה, ופירש"י מגילה ניתנה כשנאמרה פרשה פרשה למשה היה כותבה, ולבסוף מ' שנה כשנגמרו כל הפרשיות חיברן בגיגין ותפרן, חתומה ניתנה לא

בעומק

הפרשה

ולא בישול, אלא אך השתנות הטעם, לפי רצונם וטעמם של ישראל.

ויל"ל, עפ"י התוס' גיטין לא ע"א, על הא דאמרו שם, "כשם שתרומה גדולה נישלת באומד ובמחשבה". ובתוס' שם הוכיחו, שיש להפריש תרומה בשתיקה. והקשו, א"כ אמאי אין מפרישין בשבת, ומ"ש ממדומע, דר"י אמר "אף מעלין את המדומע באחד ומאה". ותירצו, דשאני מדומע, שכבר הוא מתוקן, אבל תחילת תיקונו, א"א לעשות בשבת אפילו במחשבה.

הרי מוכח מכאן, שלתקן דבר, אסור אפילו במחשבה. וא"כ, זהו שאמר כאן הכתוב, שכל התיקונים שתרצו לעשות, אעפ"י שהם חלים במחשבה בלבד, מ"מ אין לעשותם בשבת, רק בערב שבת ודו"ק.

ועיין במכילתא כאן, שדרשו להדיא על פסוק שלפנינו, שהיה משתנה לכל הטעמים, בלא מעשה.

וטעמו כצפיחית בדבש (טז)

(לא)

ובחז"ל, שהדבש אחד משישים ממון. וצ"ע, איך דרשו זאת ומגלן. ואמר הרבי רבי העשיל, שהרי קייל"ן, ש"טעם" בטל בשישים, ואם מעט "מן" התערב בתבשיל אחר, אפילו שהיה אחד משישים, ניכר שהוא כדבש. וז"ש הכתוב "וטעמו כצפיחית בדבש". כלומר, הטעם של המן, שהוא אחד מס', אם נתערב במאכל אחר, הריהו כצפיחית בדבש.

וא"כ למדנו, דדבש הוא א' מס' במן, שהרי טעם של מן, שהוא אחד מס', הוא כדבש.

ולפי"ז, הפירוש הוא: "וטעמו", היינו "ני"ט" שלו, הוא כצפיחית בדבש, אפילו כשנתערב באוכל אחר. ומוכה, שממשו, הוא פי שישים במתיקותו מדבש. ומבוארים דברי הגמרא.

פניני חשוקי חמד

פרשת בשלח
ט"ז שבט תשפ"א
גליון 162

מאוצרותיו המתוקים של מרן הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א
חבר מועצת גדולי התורה. רבה של שכונת 'רמת אלחנן' ב"ב. זראש כולל 'בית דוד' חולון

לקנא להשי"ת גם כשיש למקנא נגיעה אישית

ה' איש מלחמה ה' שמו (טו-ג).

שאלה

ראובן רוצה לקנאות למען השי"ת ותורתו, ולהוקיע ברבים את שמעון הגנב, אך יש לראובן נגיעה אישית כי שמעון גנב ממנו ממון רב, האם יקנא?

תשובה

נאמר בתורה (בראשית לד ה): 'ויעקב שמע כי טמא את דינה בתו ובניו היו את מקנהו בשדה, והחריש יעקב עד בואם'. ובמדרש (רבה פרשה פ אות ו): 'הדא דכתיב (משלי יא, יב) "ואיש תבונות יחריש".'

וצריך באור להבין ענין שתיקתו של יעקב שהניח כל העסק לבניו? ויש ליישב על פי מאמרם ז"ל (ברכות לג ע"א) גדולה נקמה שניתנה בין שתי אותיות [פ"י בין שתי אזכרות] שנאמר (תהלים צד א) "א-ל נקמות ה'", והיינו שהכלל שהורנו חז"ל (סו"ר כג ע"ב) 'לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמן', לא נאמר אצל נקמה וקנאות, [ענין סנהדרין דף פא ע"ב ברש"י (ד"ה קנאין פוגעין בו) בני אדם כשרין המתקנאין קנאתו של מקום וכו'], שכתוב בה (האזינו לב, לה) "לי נקם ושלם" שנקמה צריכה להיות כולה לשם שמים, ונפסלה בתערובת איזה נגיעה כל שהיא. וי"ל שהנה אצל יעקב היה במעשה שכם בזיון אישי מלבד גודל הנבלה שעשה בישראל, שהרי הוא תיקן לבני שכם מטבע שווקים ומרחצאות (שבת לג ע"א) ואיך שילמו לו רעה תחת טובה, שאנס אדוני העיר את בתו, והיתה בהעזתו הלזו כפיית טובתו של יעקב באופן הכי גרוע, וברוב צדקתו וענוותנותו חשש יעקב שבנקמו בזיון בתו אולי תתערב ח"ו מחשבת נגיעה עצמית על זלזול כבודו וטובתו ולא תהיה כוונתו בלתי לה' לבדו, לנקום נקמת ה' על הנבלה שנעשתה בישראל, לכן "ואיש תבונות יחריש" והמתין עד בוא בני יעקב, ויחר להם מאוד" אך ורק מטעם "כי נבלה עשה בישראל לשכב את בת יעקב",

(בית השואבה"ה פרשת ויצא).

גם בענינו אל יקנא, וישאיר מצוה זו לאחרים שיקנאו לשם שמים בלבד. (חש"ח שבת לג ע"ב).

הקציב סכום עבור אתרוג, האם יקנה אתרוג נאה, ואת השאר יתן לעני

זה קלי ואננהו (טו-ב).

שאלה

מעשה באדם שהקציב לעצמו מאה דולר עבור אתרוג מהדור, והנה עומדים לפניו שני אתרוגים אחד כשר ונאה, בחמישים דולר, ואתרוג אחר מהדור מאד במאה דולר. לידו עבר חבירו העני, ואמר לו אם תקנה את האתרוג בחמישים דולר, ואת החמישים השניים תתן לי, תקיים שתי מצוות, גם מצות אתרוג לכתחילה, ומצות צדקה, אך אם תקנה את האתרוג מהדור, תקיים רק מצוה אחת בהידור. ועתה הוא שואל מה הדבר הנכו לעשות. האם לקנות את האתרוג מהדור.

או שמא לקנות את האתרוג הנאה, ולתת חמישים דולר לעני?

תשובה

נאמר בבבא קמא (דף ט ע"ב) בהידור מצוה עד שליש. ופירש רש"י שאם מוצא ב' ספרי תורות לקנות ואחד הדור מחבירו, יוסיף שליש הדמים ויקח את ההדור, דתניא (בשבת דף קלג ע"ב) 'זה א-לי ואננהו', התנאה לפניו במצות, עשה לך ספר תורה נאה, לולב נאה, טלית נאה, ציצית נאה.

מחלוקת הראשונים מהי חיוב ההידור

בהקדמת המשנה ברורה (סימן תרנו סק"א) ביאר את שתי הדעות המובאות בשולחן ערוך בכוונת הגמרא שבהידור יש להוסיף עד שליש, שהדעה הראשונה והוא דעת ר"ת, סוברת כשיש לפניו אתרוג ששיעורו מצומצם שהוא כביצה, והאחר גדול ממנו, על זה אמרו דמצוה להדר אחר זה, ולהוסיף עד שליש, דחיישינן שמא יתמעט השיעור, ואפילו כבר קנה האתרוג הקטן מצוה להחליפו באחר ולהוסיף עד שליש בדמיו, אבל אם קנה אתרוג גדול, אין חיוב להחליפו במהדור, והדעה השניה והוא דעת רש"י סוברת דהגמרא מיירי כשמזדמן לפניו קודם שקנה שני אתרוגים, ואחד הדר יותר מחבירו, מצוה להדר אחר ההדר, ולהוסיף עד שליש בדמיו.

האם זה ההידור הוא חיוב מן התורה

נחלקו הראשונים אם הידור מצוה הוא מדאורייתא או מדרבנן, מדברי הראב"ד במסכת סוכה (דף יא ע"ב בהשגותיו על בעל המאור) משמע שהידור מצוה היא מהתורה, והלימוד מהפסוק היא דרשה גמורה. אולם מהריטב"א (שם) משמע שמצות הידור היא אסמכתא בעלמא, וכך משמע מהתוספות במסכת מנחות (דף מא ע"ב ד"ה אין). והנה איבעיא בגמרא (ביק שם) אם שליש מלגיו או שליש מלבר, ולא איפשטא, וכתב הרא"ש (פ"א סימן ז) שכיון שלא איפשטא נקטינן מלגיו.

וכתב הבית יוסף (סימן תרנו) הטעם כיון שספיקא דרבנן לקולא. אך מהשאגת אריה (סימן ג) מבואר שהוא דאורייתא, והוכיח זאת שהרי המל בשבת ועדיין לא פירש חזר על הציצין שאין מעכבין, כמבואר בשבת (שם) אף על פי שאין בזה רק הידור מצוה. וכן אמרינן במנחות (דף סד ע"א) שאם שחט כחושה בשבת, אומרים לו לכתחילה שחוט את השמינה, ואין זה חילול שבת, משום הידור מצוה דשמינה, הרי שגם ההידור מצוה דוחה שבת, ואי הוה רק דרבנן, לא היה דוחה שבת.

ויעוין בשדי חמד (מערכת ז כלל יב) שהאריך בזה, והביא בשם המהרי"ל דיסקין שהיא מצוה דאורייתא, ותמה עליו שהרי מבואר ברא"ש שהיא דרבנן. והביא שבנו רבי יצחק ירוחם דיסקין זצ"ל תירץ, שכוונת הרא"ש והבית יוסף שלהלכה די בשליש מלגיו, כיון שהוא דרבנן, היינו רק שיעור שליש, אבל עצם הדין של הידור מצוה הוא דאורייתא, ע"ש.

ספק בכור ובעל רוח הקודש אומר שזהו הבכור ויקראו בית ישראל את שמו מן (טז-לא).

שאלה

נאמר במסכת בכורות (דף יז ע"א) רחל שלא ביכרה וילדה ב' זכרים [ולא ידעין] הי מנייהו שיצא תחילה, רש"י ירעו עד שיסתאבו. מה הדין אם יש לנו הוכחות שזכר זה הוא הבכור, וישנו גם אדם שזכה לרוח הקודש, וגם הוא אומר שזהו הבכור. האם אפשר לנהוג כדבריו או שמא לא בשמים היא?

תשובה

נאמר במסכת יומא (דף עה ע"א) כורע גד לבן, "גד" שמגיד להם לישראל אם בן תשעה לראשון, או בן שבעה לאחרון. הרי שאפשר לסמוך על השמים, לברר מציאות. וכבר עמד על כך בתוס' יום הכפורים, ח"ל: ומיהו קצת תימה איך ספק זה דבן ז' לשני או בן ט' לראשון שהוא ספק לכמה ענינים חמורים, כגון אם הכה את אביו ולענין ערות אשת אביו היו פוסקים אותו ספק על ידי עומר של מן, והלא אפילו נביא גמור שיאמר אני ידעתי בנבואה שפלוני הרג את הנפש או חילל שבת, מסתבר שלא יעשו על פיו כי "על פי שנים עדים יקום דבר"...

ותירץ: ואפשר ליישב דעיקר מה שסמך רשב"י לטהר טבריה, היה על ההלכות שהיו לו על אותו ספק טומאה שהיה שם, אלא שהכהנים היו מחמירים בדבר ומפקפקים על דברת רשב"י, ולהוציא מלבם עשה אותות ומופתים וכו'. והכא נמי אפשר לומר דמכח ההוכחות וההלכות שהיה משה רבנו פוסק הדין אם הוא בן ט' לראשון או בן ז' לאחרון, והיו מפקפקים בדין ההוא, ולהוציא מלבם עשה להם אות ומופת של עומר, אבל עיקר הדין לא היו פוסקים על פי בת קול דאין משגיחין בבית קול, ע"ש.

מבואר בדבריו שאף בספק של מציאות, לא סומכין על רוח הקודש, ואמרינן שלא בשמים היא.

ויעוין עוד ביד אליהו (רמב"ם, סימן מג) שהאריך לדון בנידון זה, והוכיח ממסכת עירובין (דף סד ע"ב) שגם לברר דברים של מציאות אי אפשר על פי רוח הקודש דמבואר שם מעשה ברכן גמליאל שהיה רוכב על החמור, והיה מהלך מעכו לכזיב, והיה רבי אילעאי מהלך אחריו. מצא גלוסקין בדרך, אמר לו: אילעאי, טול גלוסקין מן הדרך.... באותה שעה למדנו שכונן רבן גמליאל ברוח הקודש. ושלשה דברים למדנו באותה שעה... שהולכין אחרי רוב עוברי דרכים. וצריך עיון מה הראיה שהולכים אחר רוב עוברי דרכים, אולי לא הולכים, אלא שרבן גמליאל כיון ברוח הקודש שגלוסקא זו נפלה מנכרי? ומוכח דאפילו לברר דבר שבמציאות אי אפשר ברוח הקודש.

והנה נאמר בתורה (שמות יח כא) ואתה תחזה ברוח הקודש שעליך, הרי שסומכים על רוח הקודש. אך יעוין בשפתי חכמים בשם הגור אריה שביאר שמירי שבני ישראל בחרו את האנשים, ורוח הקודש רק הסכימה עמם, והוא כעין דברי התוספת יו"ב.

מאידך יעוין בברכי יוסף (א"ח סימן לב אות ב) שהביא את דברי התוספת יו"ב הנ"ל, והאריך לדחות דבריו, והעלה שודאי שבספק של מציאות לא אמרינן שלא בשמים היא, וכבר האריכו בנידון זה האחרונים, וצריך

עיון למעשה. (חש"ח בכורות יז ע"א).

לכאורה עדיף לתת את החמישים דולר לעני

לאור זאת בעניננו אפשר לומר שני טעמים שיקנה את האתרוג בחמישים דולר, ויתן את השאר לעני, א. כיון שלשיטה הראשונה בשולחן ערוך אם יש באתרוג הראשון שיעור גדול יותר מכביצה, אין מצוה להדר באתרוג אחר, ב. שיש שיטות שהידור מצוה הוא רק מדרבנן, ואם יתן את הכסף לעני, לכולי עלמא יקיים מצוה דאורייתא.

אך יתכן שכיון שהכין לעצמו מאה דולר עבור האתרוג, יש לקנות עם כל הכסף אתרוג, דמבואר בט"ז (סימן תרנו סק"א) שכל שגילה דעתו בכמה רוצה לקנות אתרוג, אם מצא אתרוג נאה יותר מהסך הנ"ל ומחירו שליש יותר, צריך להוסיף, לכאורה מבואר שלא מבעיא שצריך לקנות במחיר שקצב לעצמו, אלא אף צריך להוסיף על זה שליש. אך הט"ז לא מיירי כאשר עומדת לפניו גם מצות צדקה.

ונראה שיש כמה צדדים לומר שיתן את המעות לעניים, ולא יקנה עמו את האתרוג, וכדלהלן:

עיקר ההידור הוא לחוס על העניים

א. אמרינן בשבת (דף קלג ע"ב) זה א-לי ואנהו התנאה לפניו במצות, עשה לפניו סוכה נאה וכו', אבא שאול אומר ואנהו' הוי דומה לו, מה הוא חנון ורחום, אף אתה היה חנון ורחום. וכתב בפרדס יוסף בשם החתם סופר שאבא שאול לא בא לחלוק על תנא קמא, אלא שיש הרבה אנשים המדקדקים ולא יחוסו על מעות כדי לקנות אתרוג הדר, אבל כשמגיעין למצות צדקה המה כאבן, וזה שבא אבא שאול להוסיף, אף שמהראוי להיות לו סוכה נאה, אבל לא זה הכל, העיקר מה הוא רחום וחנון, אף אתה היה רחום וחנון.

הידור המצוה הוא כדי לכפות את היצר

ב. הרמב"ם כשהביא את הדין שצריך לעשות מצוות נאות, לא כתב מדין זה א-לי ואנהו, אלא כתב (פ"ו מהלכות איסורי מזבח ד"א) הרוצה לזכות עצמו, יכוף יצרו הרע וירחיב ידו, ויביא קרבנו מן היפה המשובח ביותר שבאותו המין שיביא ממנו, הרי נאמר בתורה ויהיבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלביהן, וישע' ה' אל הבל ואל מנחתו, והוא הדין בכל דבר שהוא לשם הא-ל, הטוב שיהיה מן הנאה והטוב, אם בנה בית תפלה יהיה נאה מבית ישיבתו, האכיל רעב יאכיל מן הטוב והמתוק שבשולחנו, כסה ערום יכסה מן היפה שבכסותו, הקדיש דבר יקדיש מן היפה שבנכסיו וכן הוא אומר כל חלב לה', עכ"ל.

וא"כ כיון שעיקר מצות הידור הוא משום כפיית היצר, הנותן מעותיו לעני, וקונה אתרוג בפחות, יש בזה יותר כפיות יצר, מאשר בקניית אתרוג מהדר.

מחלוקת התוס' והריטב"א בטעם הידור המצוה

ג. יתכן שזה תלוי במחלוקת בסוגין בין התוס' והריטב"א, שכל נדוננו אינו אלא לפי דעת התוס' שיש מצוה לקנות את המהודר יותר, אלא שלא יתפאר בזה, אם כן כיון דהקציב את הסכום לאתרוג, ומוטל עליו לקנות אתרוג מהודר, יתכן שכאילו אין לו כעת מעות לצדקה, ופטור לתת לעני, אך לפי דברי הרשב"א והריטב"א (הנ"ל) שלכן צריך לקנות את המהודר, כדי שלא יהיו מצוות בזויות עליו, יתכן שבזה לא שייך בזויות, כי אדרבה מקיים בכסף מצוה אחרת. ולכן אולי יקנה את האתרוג הנאה, ואת שאר הכסף יתן לעני.

(חש"ח שבעות טז ע"א).

משיעורי מוריננו הגאון רבי מאיר גריינימן שליט"א לבני הישיבות
לשמיעת השיעורים והשיחות בקו אמרי יושר מספר טלפון: 04-3760435

חתימת על פרותי' בפירות חו"ל אם מקלקל בדיעבד

בברכת מעין ג' כשאכל מפירות ארץ ישראל וחותרם על פרותי' מבואר בתוס' דפירותיה משמע רק של ארץ ישראל ולכן בני בבל שאוכלים פירות חו"ל לא יאמרו פירותי' דהם אינם אוכלים אותן והיאך יברכו עליהם, ולפי"ז י"ל לכאורה דאף בדיעבד אינם יוצאים.

האוכל מפירות הארץ ומפירות חו"ל כיצד יחתום

והשתא דאתינן להכי די"ל דבני בבל צריכים לחתום פירות ולא פירותיה ואף לעיכובא, יש לדון במי שאכל פירות דז' המינים משל אי"י וגם משל חו"ל כיצד יחתום, (דאם יחתום על הפירות הרי לא הזכיר פירות ארץ ישראל ואם יחתום על פרותי' הרי הפקיע מברכתו לפירות חו"ל), ולכאורה מסתבר שיחתום ועל הפירות, ואף דמשנה ממטבע שטבעו אדפירות אי"י לומר פירותי', אפשר דאינו לעיכובא, ובכה"ג עכ"פ כך דינו לומר ועל הפירות, ועי' מ"ב סימן ר"ח ס"ק נ"ד דבספק יאמר על הפירות, ועי' לשון התר"י דא"צ לשנות המטבע על הספק ומשמע לכאורה דאם שינה יצא ואולי משום דקרוב שהם מפירות הארץ, ובספק עכ"פ לא יחזור ויברך ע"ש.

אכל פירות ז' המינים מא"י ושאר פירות מחו"ל כיצד חותם

עוד יש לעיין בשאכל פירות מז' המינים דא"י ואכל גם שאר פירות העץ משל חו"ל, והרי פרי העץ שאינן מז' המינים נפטרין בברכת מעין ג' דפירות אי"י כבסימן ר"ח סעי' י"ג, ואף למשנתי' לעיל לצדד בששניהם [היינו דארץ ודחו"ל] מז' המינים שיחתום על הפירות, הכא גרע שהרי עיקר ברכתו אדז' המינים והם משל אי"י וצריך לומר פירותי' וכי בשביל שרוצה לפטור פירות אחרים שנפטרין בברכה זו ישנה ממטבע, והיינו את"ל (בספק דלעיל) דאם חתם על פירותי' באכל מז' המינים דחו"ל אינו פוטר אף דיעבד, ואשר לפי"ז לכאורה גם בשברכתו באה לפטור פירות אחרים דחו"ל שנכללן בברכתו מאחר שהם ג"כ פרי העץ אף שאין זו עיקר ברכה שלהם שהרי ברכתם בורא נפשות רבות, מ"מ הרי לשון פירותיה אינו נכון על פירות אלו, וצ"ע. ואם כנים הדברים נמצא דיצטרך לברך בורא נפשות רבות וכאילו אכל בשר ודגים עם פירות דז' המינים דמברך נמי בורא נ"ר לפי שאינן נכללן במעין ג', ומיהו איכא תקנתא לצאת מן הספק (מלבד שיאכל דגים וכה"ג ויוכל לברך) שיקדים לברך בורא נפשות רבות לפני מעין ג', אלא שצ"ב מצד גורם ברכה שא"צ אם שייך גם בכה"ג שחייב בבי' ברכות מצד עיקר אכילתם אלא שעכשו יכול לכלול הכל בברכה אחת ולע"כ בזה, [גם עצם די"ז להקדים בורא נ"ר למעין ג' אינו נכון, כ"כ בתשובת חכם צבי הנוספת ע"ש], וצ"ב.

אכל מחמשת מיני דגן ופירות אי"י כיצד חותם

עוד יש לעיין באכל מה' מיני דגן דחו"ל ופירות העץ דא"י כיצד יחתום דלכאורה אם יאמר על הארץ ועל המחיה ועל פירותיה (שהרי מקדמין מחיה לפירות) נמצא דפירותיה צריך לחזור על הארץ שאמר מקודם והרי הפסיק במחיה, והגרא"י ברטלר זללה"ה אמר שמ"מ יכול להתפרש על הארץ דמקודם, וכן הסכים גם אחי הגאון מוהרר"ש זללה"ה שאפשר לברך כך.

מטבע החתימה בחמשת המינים מא"י

יש לעיין כשאוכל מחמשת המינים של אי"י לענין החתימה, שבפאת השולחן סימן ב' סעי' י"ד הביא מראשונים ז"ל לחתום בברהמ"ז על הארץ ועל מזונותיה [וכן במעין ג' על מחיתה] ועי' חכמת אדם במשפטי ארץ פרק י"א דין י', ולא ראינו לנהוג כן אף במצות דפסח כשידוע שהם משל הארץ, (ואמנם שאר השנה כרגיל הוא ע"פ רוב מתערובת של הארץ ושל חו"ל), ואם כי אולי הי' אפשר לחלק שרק כשמזכירין לשון פירות אומרים פירותיה ולא בלשון מזון או מחיה, ואף לפי הד' טעמא שכתב בחזו"א סו"ס ל"ד דפירותיה הוי יותר חתימה בחד מ"מ י"ל דצריך שיתאים עם שבח אי"י וזה שייך בלשון פירותיה כנ"ל, ומיהו הרי הראשונים ז"ל לית להו לחלק וכבפאת השולחן כנ"ל, וצ"ב.

מטבע החתימה בפירות שגדלו בכיבוש ראשון (עולי בבל)

פירות שגדלו במקומות של כיבוש ראשון מביאים בזה פלוגתא אם לחתום פירותיה (עי' ספר כה"ח סימן ר"ח ס"ק נ"ט וכתב שם שבספר פרי הארץ (ואינו תח"י) האריך והסכים לברך על הפירות. (ומש"כ שם ס"ק נ"ח שגם סמוך לחתימה אומרים ונודה כו' ועל פירותיה, ל"י מקורו, וצ"ב היאך נהוג בזה)), והנה בחזו"א זרעים שביעית סימן ג' ס"ק י"ט כתב דהא דהפליגו חז"ל בשלהי כתובות במעלת ישיבת הארץ נראה דאף באותה שלא קידש עזרא ושכ"כ רדב"ז בפירושו בר"מ פ"ד מסנהדרין ה"ו בשם הכו"פ,

וכתב שם עוד דנראה דלענין הא דתנן כתובות ק"י ב' הכל מעלין לא"י הוא אפי' בזה"ז ואפי' למ"ד לא קדשה ואפי' מחו"ל לא"י מכזיב ולהלן דלא קדשה עזרא ויעו"ש, ולכאורה אפשר דגם לענין שבח פירות הארץ חשיבי מקומות אלו להזכיר בברכה פירותיה, והרי סו"ס א"י היא ושפיר מיקרי פירותיה, וצ"ב.

ברכת בורא נפשות אם הוי ברכה חיובית

השותה מים לצמאו חייב לברך בורא נפשות ככל הברכות שהן חיוביות כנראה ממשמעות הרמב"ם וטוש"ע. ובגמרא ברכות מ"ד איתא דרב אשי אמר כי מדכרנא עבידנא ככולהו לברך בורא נפשות גם על ירק וגם על מים, ולא משמע שהי' אנוס בכך, ומשמע שאינו חיוב כי היכי דליקריי' עבריינא, ומיהו י"ל דקיבלו לנהוג כן כדאמרינן דעמא הכי דבר.

ויש לעיין בפירות האילן אי הוי כביעא וקופרא או כירקא ובתו' ר"י חסיד כתב דה"ט דירקא משום שאין בו טעם כ"כ אחר אכילתו, ולפ"ז י"ל דפרי עדיף.

ובדינים והנהגות או"ח פ"ז אות ד' כתבנו דמרן החזו"א ז"ל צידד (אולי זה בשם זקננו אביו הגאון זצ"ל) שלא לברך בוני"ר במים אם שהה בשתייתו יותר מכדי שתיית רביעית כיון דלדעת הרמב"ם שיעור צירוף בשתיי' הוא כדי שתיית רביעית, ומכיון דמשמע בגמ' (בהא דר"א) שאינו חיוב גמור לברך בורא נפשות רבות במים אלא כעין רשות מוטב שלא להכנס לספק והנה י"ל דאמנם הוי עכ"פ טפי חיובא מכגון שהחיינו שהוא רשות, דכבר קיבלו לנהוג כן וסתיתם הפוסקים דהוי ככל הברכות, וצ"ב.

שתית מים שלא לצמאו

השותה מים לצמאו מברך עליהם לאפוקי למאן דחנקתיה אומצא שאינו מברך, וכבר האריך בבה"ל סימן ר"ד ס"ז ד"ה השותה, דל"ד חנקת' אומצא אלא כל שאינו צמא אין שתייתו ראוי' לא לברכה ראשונה ולא לברכה אחרונה והביא גם מאדרת אליהו יעו"ש, ויש להוסיף וזו הערה נחוצה שלפעמים הוא צמא אבל מספיק לו קצת מים ושאר המים המשלימים לשיעור הרביעית אינו לצמאו שגם אז לא יברך בורא נפשות רבות כ"כ להדיא בספר אמרי נועם וז"ל אמר רבינו דכששותין מים יש לזהר בברכה אחרונה שמא די לו בפחות מרביעית ומה ששותה אח"כ אינו לצמאו ואין לו הנאה ואיך יברך ברכה אחרונה דברכה אחרונה צריך שיעור דגבי מים דוקא כששותה לצמאו צריך לברך ע"ש.

להוציא חברו בברכה בלא עשרה

במ"ב סו"ס ו' כתב בשם הלבוש שאין אדם יכול להוציא לחברו בברכות השחר בפחות מעשרה, ואף דבבה"ל סימן נ"ט ס"ד ד"ה בפחות, הביא דהפמ"ג תמה מנ"ל זה אמנם הביא שהח"א סתם כהלבוש, ואף באינו בקי שכתב שם במ"ב סימן ו' דא"צ עשרה ויכול להוציאו ביחיד, בבה"ל הנ"ל כתב דבלבוש משמע דמחמיר בכל גווני וע"ש, (וממילא אף אם היה אפשר לדון (לע"כ בזה) אם מי שאינו יודע איך לנהוג בהלכה זו מיקרי אינו בקי, גם זה לא מהני לפ"ז, ועי' מ"ב סימן מ"ו ס"ק כ"ד לענין אם הי' ניעור כל הלילה אם יברך המעביר שינה, שכתב שם שישמע מאחר, ולא הזכיר שצריך עשרה ואולי מיקרי אינו בקי כה"ג כיון דיש שאלה בדבר אם יכול לברך בעצמו, או של"ד ואה"נ דצריך עשרה, וצל"ע.

שרצים בפירות הדר

על קליפות פרי הדר מצויים נקודות שחורות עגולות שיש בתוכם בריה חיה או ביצים [מה שקוראין כנימות] כמשי"כ בהקדמת ספר זכרון שאול (להגרי"ש ברזם ז"ל) וצריך לוודא לאחר קילופן וסחיטתן שהפרי או המיץ נקיים מהם, ואצל מרן ז"ל היו מסננים המיץ בבגד, והובא בדינים והנהגות פ"א אות ג' ובהערה שם.

בדין אמרית למנצח בט"ו בשבט

בשו"ע או"ח סימן קל"א ס"ו נהגו שלא ליפול על פניהם בט"ו באב, ולא בט"ו בשבט, ולא בר"ח, ובביאור הגר"א ולא בר"ח כו' שהן כולן יו"ט כו', קאי אדלקמ' ור"ל דבהו ודאי אין אומרים מה"ט ואילו ט"ו בשבט וט"ו באב צריך טעם והיינו כמ"ש הגר"א לעיל, וממילא מ"ש דא"א למנצח כמ"ש ס"א היינו דלקמ' וכמ"ש ס"א שם ולא אדלעיל ואף שמנהגנו שאין מספידין וא"א צ"ה בכל הימים שא"א תחנון מיהו זהו ע"פ הרמ"א עי' יו"ד סימן ת"א, ולא מדינא דגמ' עי' ט"ז או"ח סימן ת"כ, ולא הייתי צריך לכותבו שזה פשוט אלא לפי שראיתי שטעו בזה והדפיסו בשם הגר"א שלא לומר למנצח בט"ו בשבט ראיתי לכתבו.

מערכי תורה

בשלה

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

מן בזכותו של משה

בגמרא בקידושין דף ל"ח ע"א אמרינן בשבעה באדר מת משה ופסק מן מליד, והיו מסתפקין ממנו שבכליהם עד ששה עשר בניסן, ומבואר דגם אחר מיתת משה שפסק המן לרדת, מ"מ המשיכו להסתפק מהמן שבכליהם, והענין שהמשיכו להסתפק מהמן שבכליהם גם אחר מיתתו של משה צריך ביאור, דהנה בגמ' בתענית דף ט' ע"א איתא, רבי יוסי ברי יהודה אומר, שלושה פרנסים טובים עמדו לישראל, אלו הן משה אהרן ומרים, וג' מתנות טובות ניתנו על ידם, ואלו הן, באר וענן ומן, באר בזכות מרים, עמוד ענן בזכות אהרן, מן בזכות משה, מתה מרים נסתלק הבאר, וחזרה בזכות שניהן, מת אהרן נסתלקו ענני הכבוד, חזרו שניהם שניהם בזכות משה, מת משה, נסתלקו כולן, ומבואר דירידת המן צריכה את זכות משה כדי לירד, וא"כ כיון שנסתלק משה, היה צריך להפסיק להם המן לגמרי, וגם לא יוכלו להסתפק מהמן שבכליהם, שהרי כבר נסתלק זכותו של משה, וכמו דהבאר והעננים היו רק כל זמן שהיה זכות שיהיו, כך היה צריך להיות גם עם המן, שיהיה להם מן לאכול, רק כל זמן שזכותו של משה קיימת, ולמה יכלו להמשיך להסתפק מהמן שבכליהם גם אחר הסתלקותו של משה.

ומבואר דמה שהמן היה בזכותו של משה, הוא על שעת ירידת המן, ולא על זמן אכילתו, דהמן בשעת ירידתו היה צריך את זכותו של משה, ועל כן כשנסתלק משה, פסק המן מליד, אבל אכילת המן אחר שכבר ירד, זה היה אפשר גם אחר שנסתלק זכותו של משה, דכיון דכבר קיבלו את המן בזכותו של משה, כבר זכו במן מכח זכותו של משה משעת ירידתו, ויכולים לאוכלו גם אחר שנסתלק משה ונסתלק זכותו, ומה שאוכלים לאחר זמן הוא כולו נחשב מכח זכותו של משה שהיה להם בשעת ירידת המן.

לא נתנה תורה אלא לאוכלי המן

וגראה לבאר הדברים, דהנה אמרו חז"ל במכילתא לא נתנה תורה אלא לאוכלי המן, ועוד הביא רש"י בפסוק ל"ב דברי חז"ל במכילתא, דבימי ירמיהו, כשהיה מוכיחם למה אין אתם עוסקים בתורה, והם אומרים נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה מהיכן נתפרנס, הוציא להם צנצנת המן, אמר להם, הדור אתם ראו דבר ה', שמעו לא נאמר, אלא ראו, בזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו. ובמכילתא שם מוסיף עוד על דברי רש"י, דירמיהו אמר להם, אף אתם אם תעסקו בתורה הקב"ה יפרנסכם מזה. ומבואר מדברי חז"ל, דהמן הוא פרנסת התורה, והוא בא ליתן מזון ופרנסה ללומדי התורה, והוא מישך שייך לתורה.

ואשר לפי זה נראה לבאר, דהטעם דהמן ירד בזכותו של משה, הוא משום דהמן בא ביחד עם התורה עצמה, ומסירת התורה, באה עם נתינת הפרנסה לתורה, וכמו דמשה רבנו הוא מוסר התורה ומנחילה, כך הוא זה שבזכותו גם ניתן המן לישראל, דכל זה הוא מכלל השלמת נתינת התורה לישראל, שהתורה ניתנת לישראל יחד עם פרנסתה, ומי שהוא מקבל התורה ומנחילה, על ידו גם צריך שתיתן הפרנסה של תורה שזהו המן.

ולפי זה נראה לבאר, דכמו דנתינת התורה נגמרה ונשלמה בהסתלקותו של משה, וכל זמן שמשה חי, היה נמשך מסירת התורה, וכל הזמן היה נמסר תורה חדשה, ומעת שנסתלק נשלמה מסירת התורה, ושוב התורה לא בשמים היא, ואי אפשר ליתן תורה חדשה, וכל עסק התורה, הוא רק לגלות עומק וצפונות התורה שבידינו כבר, כך הוא גם בענין המן, דכל זמן שמשה רבנו חי, שנמשכה מסירת התורה, נמשך גם ענין ירידת המן, וכמו דנתינת תורה חדשה, כך ניתן פרנסת התורה מחודשת, אבל בעת שנסתלק משה, שכבר אין ניתן תורה חדשה, וכל התורה היא כבר בידינו, ואי אפשר ליתן ולהוסיף עוד תורה חדשה, כך הוא גם בענין המן, שאין ניתן פרנסה מחודשת ואין יורד מן חדש, ורק המן שבידינו כבר, ממנו אנו מתפרנסים.

ולא נחם אלוקים - לא נתנחם הקב"ה

כתוב בפרשה (י"ג, י"ז) 'ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלוקים דרך ארץ פלשתים וגו'. ופירש רש"י ולא נחם, שלא נהגם, וכ"ה בתרגום. אמנם במדרש רבה (פרשה כ', י"ב) איתא ז"ל, אע"פ ששלחם פרעה, לא נתנחם הקב"ה, משל למה הדבר דומה, למלך שנשבה בנו, והלך אביו והצילו מן הלסטים והרגו, והיה הבן אומר לאביו, כך וכך עשו לי, כך וכך הכו אותי ושעבדו אותי, אע"פ שהרגו לא היה מתנחם, אלא היה אומר כך וכך עשו לבני, כך עשו המצרים שעבדו את ישראל שנאמר וימררו את חייהם, הביא עליהם הקב"ה עשר מכות וגאל את בניו, אעפ"כ היה

אומר, איני מתנחם עד שאהרוג לכולן, שנאמר 'וינער ה' את מצרים בתוך הים', וכתוב 'סוס ורוכבו רמה בים', וכתוב (יואל ד', י"ט) 'מצרים לשממה תהיה', לכך נאמר ולא נחם.

מבואר מדברי המדרש, דאף לאחר שכבר הביא עליהם עשר מכות, ונגאלו ישראל ממצרים, אעפ"כ היה הקב"ה אומר איני מתנחם עד שאהרוג לכולן, ורק מחמת זה שלא נתנחם הוא דניער אותם בים, ומשום כך נענשו במה דכתיב ביואל 'מצרים לשממה תהיה'. ומבואר דיש ענין מיוחד והנהגה מיוחדת של הקב"ה שאינו מתנחם, ומכא הנהגה זו הוא דנענשו המצרים, נוסף על עשר המכות. והנה דבר זה צריך הסבר, דהלא המצרים נענשו במכות כדין הראוי להם על כל מה שעשו לישראל, כמפורש בדברי חז"ל שהיה זה מדה כנגד מדה על מה שהצרו לישראל, ומבואר בפסוקים דכל ענין המכות היה לקים ההבטחה של ברית בין הבתרים ד'גם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי', ובמשנה במסכת עדיות (פ"ב מ"י) תנן דמשפט המצרים שנים עשר חדש. א"כ צריך להבין מה ביאור ההוספה על הדין, אשר נדונו ונענשו בכח הנהגה זו שהקב"ה לא נתנחם.

ונראה לבאר בזה, שכשם שכלפי מדת הדין, יש הנהגה של מדת הרחמים, שהיא הנהגה ליכנס לפניו משורת הדין, כן על משקל זה יש הנהגה להיפך, והיא הנהגת חימה להוסיף עונש על שורת הדין, דנחמה עניינה הוא להיות נח מחימה, ולא נתנחם עניינו הוא שלא נח מהחימה, דאעפ"כ דכבר נעשה הדין והעונש כשורת הדין הראוי, מ"מ לא נח הקב"ה מחמתו, ועי"ז שלא נח נוסף עוד עונש, וזהו הנהגה של לא נתנחם. ודבר זה מבואר בפסוק בענין חטא העגל (דברים ט', י"ט) דמשה רבנו אמר 'כי יגורתי מפני האף והחימה אשר קצף ה' עליכם להשמיד אתכם', והיינו דאעפ"כ שכבר ניחם ה' על הרעה אשר דבר לעשות, מ"מ עדיין פחד משה מהאף והחימה, ועי"ז בתרגום יונתן וברמב"ן שהארכו בזה. וכן מבואר בפסוקים בישיעה (פרק ה') בענין החורבן והגלות, דאפילו שכבר גלו מ"מ 'בכל זאת לא שב אפו ועוד ידו נטויה', הרי דגם אחר שכבר נעשה הדין והעונש, מ"מ יש ענין והנהגה של חרון אף וחימה, שמכוחה ומחתה באים עוד עונשים.

ודרך הנהגה זו דאף וחימה הוא שהקב"ה מעניש עד כדי כליה גמורה. ומצינו דבר זה בפסוקים בכמה דוכתי, דהנה בפרשת והיה אם שמוע באזהרה על ע"ז כתוב 'וחרה אף ה' בכם וגו' ואבדתם מהרה'. וכן מבואר במה שהבאנו לעיל דמשה רבנו אמר 'כי יגורתי מפני האף והחימה אשר קצף ה' עליכם להשמיד אתכם'. ובשירת האזינו (דברים ל"ב, כ"ב) כתיב 'כי אש קדחה באפי ותיקד עד שאול תחתית'. וכן בסוף פרשת ואתחנן (דברים ט', ט"ו) כתיב 'פן יחרה אף ה' בך והשמידך מעל פני האדמה'. ואצל פנחס בסוף פרשת בלק (במדבר כ"ה, ד) כתוב 'ויאמר ה' אל משה קח את כל ראשי העם והוקע אותם וגו' וישוב חרון אף ה' מישראל', ובריש פנחס כתוב 'פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל וגו' ולא כליתי את בני ישראל', [ובחז"ל נקרא פנחס משיב חימה בן משיב חימה], הרי מבואר דרק מחמת דשב חרון אף השם הוא דלא כילה אותם. הנה מבואר דיש הנהגה של חרון אף וחימה שהקב"ה מביא פורענות עד אבדון וכליון גמורים.

ונראה דזהו ביאור ההנהגה דלא נתנחם דאיתא במדרש, דהיינו דגם אחר שנתקיים בהם הדין המגיע להם, וגם אחר שנדונו י"ב חודש כדתנן בעדיות, וכבר נענשו בעשר מכות, ונתקיים בהם הדין שהובטח בברית בין הבתרים לאברהם אבינו, מ"מ לא נתנחם הקב"ה ולא שב מחמתו עליהם, ונהג עמהם במידת אף וחימה, ומכא זה נוסף להם עוד עונש ופורענות. והנהגה זו של חימה היא הוספת פורענות עד אבדון וכליון גמורים, וזהו דאיתא במדרש דאמר הקב"ה איני מתנחם עד שאהרוג לכולן, היינו דלא ישוב חרון אפו מהם ולא ינוח מחמתו עד שיהרוג את כולן, והיינו שיאבדו ויכלו לגמרי, וזהו שכתוב ביואל 'מצרים שממה תהיה', דהיינו דתאבד לגמרי ותידון לכליון גמור, דהרי כך הוא ההנהגה של חימה וחרון אף.

נוהג כצאן יוסף

כתוב (י"ג, י"ט) 'ויקח משה את עצמות יוסף עמו כי השבע השביע את בני ישראל לאמר וגו' והעליתם את עצמותי מזה אתכם' מפורש בפסוק דהטעם שלקחו עצמות יוסף עמם, הוא משום דיוסף השביע את בני ישראל שיעלו את עצמותיו בצאתם ממצרים. ונראה לומר בזה עוד, דהנה כתוב בתהלים 'הים ראה וינוס', ואיתא בחז"ל (תנחומא נשא ל"ד) דהים ראה ארונו של יוסף, ועי"ז נקרע הים, ומבואר דארונו של יוסף היה נצרך לעצם היציאה ממצרים, דקריעת ים סוף היא גמר היציאה ממצרים. ובתוס' שאנץ סוטה דף יג. הביא דברי המדרש, ששמו עצמות יוסף בתוך עור של כבש, ונכנסה בו באותו עור רוח חיים, והיינו דכתיב בתהלים נוהג כצאן יוסף. ויש ללמוד מזה שארונו של יוסף שהיה מהלך עם ישראל במדבר, היה זה בבחינה שיוסף הנהיג את עם ישראל בצאתם ממצרים. וא"כ י"ל דמטעם זה היו צריכין להעלות את עצמות יוסף עמם, וזה גופא גם הטעם למה דהשביע יוסף את בני ישראל להעלות עצמותיו עמם, דזהו מפתח לגאולתן ממצרים, וכשם שעל ידו ירדו למצרים, על ידו גם יצאו ממצרים, ולכן היו צריכין ליקח עצמותיו עמם.

והנה בגמ' בסוטה דף י"ג ג ע"א איתא בא וראה כמה חביבות מצות על משה רבנו שכל ישראל כולן נתעסקו בביזה והוא נתעסק במצוות שנאמר חכם לב יקח מצות. ולפי דברינו יש לומר עוד בטעם הדבר שמשה רבנו עצמו הוא זה שנתעסק בלקיחת עצמות יוסף, דכיון שארונו של יוסף היה חלק מהוצאת ישראל ממצרים, שעל ידו נקרע הים והכתוב אומר עליו 'נוהג כצאן יוסף', א"כ הוא נצרך להוצאת ישראל ממצרים, על כן ענין זה מסור הוא למשה רבנו בדוקא, כי הוא המוציא את ישראל ממצרים.

הלשיב נביש

פרשת בשלח

מוֹסְרֵי התורה ממורינו המשגיח הגה"צ רבי בנימין פינקל שליט"א

החיצוניות מעוררת הפנימיות

נשתה. ויצעק אל ה' ויורהו ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו."

ומובא בגמ' (ב"ק פ"ב ע"א) "וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים **דורשי רשומות אמרו אין מים אלא תורה שנאמר** (ישעיה נ"ה א') **הוי כל צמא לכו למים** כיון שהלכו שלשת ימים בלא תורה נלאו - ואפילו שעדיין לא קיבלו את התורה, אולם הם קיימו את המצוות ולמדו את התורה שהרי לא פסקה ישיבה גם במצרים - עמדו נביאים שביניהם ותיקנו להם שיהיו קורין בשבת ומפסיקין באחד בשבת וקורין בשני ומפסיקין שלישי ורביעי וקורין בחמישי ומפסיקין ערב שבת כדי שלא ילינו ג' ימים בלא תורה."

ובחידושי אגדות כתב **המהרש"א** "וילכו שלשת ימים וכו' אין מים אלא תורה. דרשין ליה משום דמה ענין שם שם לו חק וגו' ויאמר אם שמוע וגו' לענין שהלכו ג' ימים ולא מצאו מים **וע"כ דרשו שהלכו ג' ימים בלא תורה ונתחזק להם ביטול התורה והיו נלאין לשתות מי התורה כי היו מרים להם כנאמר אם תעזבני יום וכו' עד שהורה להם ה' עץ וגו' שהתורה היא עץ חיים למחזיקים בה** והחזקה הוא בכל דבר בג' פעמים וע"כ בהפך זה קאמר שלא יתחזק להן חזקה לילה ג' ימים בלא תורה וביזה ימתקו להן מי התורה."

כלומר מאחר והגמ' הסבירה שאין מים אלא תורה, א"כ מה הפשט בהמשך דברי הפסוק 'ויבאו מרתה ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם' ומסביר המהרש"א שהתורה נהייתה להם מרה, ומשום כך לא יכלו לשתות שוב מהמים, עד שהראה להם ה' עץ וכו'.

וישלך אל המים - וימתקו המים

ידוע הווארט שאמר מרן **רבי יחזקאל אברמסקי** זצוק"ל בעל החזון יחזקאל, [שמעתי את זה מתלמידים מקורבים, ממנו לא זכיתי לשמוע אם כי הקב"ה זיכה אותי להיות אצלו מספר פעמים ולראות את הדר קדושתו, כל גדולי הדור היה להם דרך ארץ ממנו והיו חרדים לדבריו בפסח שנה לפני פטירתו הוא היה במלון המרכז ורבי אשר ליכטנשטיין זצ"ל ראש ישיבת קמניץ אמר לי דע לך רבי חזקל נמצא במלון המרכז והוא עושה מניין מוקדם בחדר שלו, וצריך בעל קורא, קפצתי על המציאה וזה היה שבת חוה"מ פסח אז קראתי שם גם שיר השירים, ובשביעי של פסח שוב הלכתי לשם, אני זוכר שהיה שם על הכיסא שלו כלי שמלאכתו לאיסור והוא הרים את זה ואמר לצורך מקומו מותר, הכל היה אצלו מחושב.

תדעו לכם שהיה לו דבקות נוראה בהקב"ה הוא היה אומר ביטויים נוראיים של קרבת אלוקים, יש מעשה ידוע שמתאר את הקרבת אלוקים שהייתה לו, הוא היה מאוד רגיש להצטננויות, אמא שלו ע"ה הייתה עוטפת אותו בצמר גפן, וכשהוא כבר היה מגדולי ישראל לקחו אותו הרוסים לסיביר, כל אחד מבין מה זה סיביר מי שרד בסיביר? ה"י, מתו מקור ומרעב, בן אדם רגיש כמוהו שעה אחת לא ישרוד, אין לנו מושג איזה קור זה היה, הרי אדם לא יכול לבלות שעה במקפיא,

דיברנו בשבוע שעבר עצה למי שרוצה לטהר את הלב שירבה במעשים, ויערה רוחו עליהם, ולהשלמת הדברים נראה את דברי המסילת ישירים הידוע (פרק ז') שמדבר על חלקי הזריזות, יש זריזות קודם המעשה, שלא יחמיץ האדם את המצוה כי אין סכנה כסכנתו, ואחר התחלת המעשה שכיון שאחז במצוה ימהר להשלים אותה, ויכול להיות לאדם עיכובים גדולים שלכן צריך מיד לעשות את המצוה ולא לדחותה.

המסילת ישירים כותב "ואמנם התבונן עוד, שכמו שהזריזות הוא תולדת ההתלהטות הפנימי, כן מן הזריזות יולד ההתלהטות". כלומר, אדם שיש לו התלהטות פנימית זה גורם לו זריזות, אנחנו רואים בחוש שאדם שצריך לקום בבוקר לתפילה זה קשה לו, למרות שיוודע חובתו יהיו לו תירוצים שהוא חלש ויש קור בחוץ וצריך להיזהר וכו', ונכון שכתוב בגמ' בגיטין ע"ב שאסור לקום בפתאומיות אבל בשביל זה יש שיעור מדויק איך לקום, ואותו אדם אם ילחשו לו באוזן שעתיים לפני שהוא רגיל לקום בד"כ שעור עשר דק' יוצא אוטובוס לטיול בגליל או לגולן אז הוא יקום כמו טיל עם מרץ, וזה נובע בגלל שיש לו התלהטות פנימית שגורמת לו זריזות, (וכבר הזכרנו את דברי הבית הלוי שמוכיחים את האדם לפי מה שהוא, ויראו לו שיש לו את מידת הזריזות כשהוא רוצה), וכמש"כ אצל אברהם (בראשית י"ח ו') "וימהר אברהם האהלה אל שרה", אברהם שהיה אש להבה של אמונה וחסד, זה גרם לו שיהיה לו כח למהר גם בשלישי למילה שזה מסוכן.

וממשיך המס"י "מי שמרגיש עצמו במעשה המצוה כמו שהוא ממהר תנועתו החיצונית, כן הנה הוא גורם שתבער בו תנועתו הפנימית כמו כן, והחשק והחפץ יתגבר בו וילך. אך אם יתנהג בכבודות בתנועת איברי, גם תנועת רוחו תשקע ותכבה. וזה דבר שהנסיין יעידהו. ואמנם כבר ידעת, שהנרצה יותר בעבודת הבורא יתברך שמו הוא חפץ הלב ותשוקת הנשמה, והוא מה שדוד המלך מתהלל בחלקו הטוב ואומר (תהלים מ"ב ב') כאיל תערג על אפיקי מים כן נפשי תערוג אליך אלקים, (שם פ"ג ג') צמאה נפשי לאלקים. נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה'. (שם ס"ג, ב') צמאה לך נפשי כמה לך בשירי. **ואולם האדם אשר אין החמדה הזאת לטהט בו כראוי, עצה טובה היא לו שידרז ברצונו, כדי שימשך מזה שתולד בו החמדה בטבע, כי התנועה החיצונית מעוררת הפנימית, ובדאי שיותר מסורה בידו היא החיצונית מהפנימית. אך אם ישתמש ממה שבידו, יקנה גם מה שאינו בידו בהמשך."**

ודברים אלו הם ממש השלמה לדברי החינוך (מצוה ט"ז) שהזכרנו בשבוע הקודם **"דע, כי האדם נפעל כפי פעולותיו, ולבו וכל מחשבתיו תמיד אחר מעשיו שהוא עוסק בהם אם טוב ואם רע"**, ע"י הפעולות החיצוניות האש הפנימית תבער והוא יצליח לעבוד את הקב"ה באמת ובלב שלם.

ע"י זריזות בלימוד זוכים למתיקות התורה

ובפרשתנו נראה עוד השלמה ליסוד זה, מהכתוב בפסוקים (שמות פט"ו כ"ב-כ"ה) **"ויסע משה את ישראל מים סוף ויצאו אל מדבר שור וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים. ויבאו מרתה ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם על כן קרא שמה מרה. וילנו העם על משה לאמר מה**

ע"י קיום בפ"י יזכה לבלבבך לעשותו

נתבונן שוב בפסוקים שלמדנו בעבר, וזה נוגע אלינו, (דברים פרק ל' י"א י"ד) **"כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאה הוא ממך ולא רחקה הוא, לא בשמים הוא לאמר מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה, ולא מעבר לים הוא לאמר מי יעבר לנו אל עבר הים ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה, כי קרוב אליך הדבר מאד בפ"י ובלבבך לעשתו"**.

וכתב רש"י **"כי קרוב אליך, התורה נתנה לכם בכתב ובעל פה"**, כלומר מה שכתוב כי 'המצווה' התורה מדברת על כל התורה לא על מצווה בודדת, ואם התורה הייתה בשמים היינו צריכים לעלות לשמים וכמו שאמר רש"י **"שאלו הייתה בשמים היית צריך לעלות אחריה וללמדה"**. וכבר דיברנו על זה באריכות (בפרשת ויחי) מה שייך לעלות לשמים, וכי יש לנו דרך וצורה לעלות לשמים.

אלא הפשט הוא, שאם התורה הייתה בשמים, הקב"ה היה נותן כח ודרך לעלות לשמים, רק שזה היה מצריך עבודה קשה, ובאה התורה ואומרת לנו **"כי קרוב אליך הדבר"** ולא סתם קרוב אלא **"מאוד"**, והנה איך נרגיש שאכן קרוב אליך הדבר מאוד, הרי אדם בא ואומר אני מאמין שהתורה קרובה מאוד, מה אוכל לעשות על מנת להרגיש את זה, על זה כתוב **"בפ"י ובלבבך לעשותו"** כלומר תתחיל להגיד, להוציא מהפה את הגמ' כל אחד יכול, אח"כ זה כבר יהיה **"בלבבך"** זה יכנס ללב, גם אם אין טהרת הלב תגיד בפה ואח"כ זה יכנס ללב (ויעוין בעירובין נ"ד ע"א שמשמע כן בדברי הגמ').

ידוע הווארט **מהרבי מקוצק** על הכתוב **"והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך"** (דברים ו' ו'), מדוע לא כתוב בתוך לבבך, והסביר שלפעמים יש מצב שלב האדם סגור, אז אומרים לו לשים על הלב, ויבוא יום שהלב יפתח ואז הכל יכנס לתוך הלב, ולמה הדבר דומה לאדם שקנה קניה גדולה ובא לביתו והבית סגור אין לו מפתח, ואם הוא יחזיר את הקניה לחנות הוא שוטה כי צריך להניח ליד הבית וכשיהיה מפתח הוא יכניס, זה הפשט צריך לשים על הלב ופתאום כשהלב יפתח הכל יכנס, זה תאוריה יפה, אבל זה גם מציאות שאם אדם עושה מעשים בסוף הוא יראה שהלב נפתח.

יש כאן שני חלקים, להרבות במעשים טובים, ולהרבות בפעולות חיצוניות, והמשותף שדברים אלו הם ביד האדם, והענין הוא שע"י המעשים הלב יהפוך לטובה.

ובסיביר היה ארבעים מינוס, אין כזה מקפיא, וכמובן שהם לא נתנו בגדים בהתאם, השתפך ר' חצקל להקב"ה ואמר, רבש"ע אתה אמרת (כתובות ל' ע"א) **"הכל בידי שמים חוץ מצינים פחים שנאמר (משלי כ"ב ה') צינים פחים בדרך עיקש שומר נפשו ירחק מהם"**. גלוי וידוע לפניך שאין לי אפשרות לשמור על עצמי ואין פה את הגדר של דרך עיקש שומר נפשו ירחק מהם, ואמרו שכל התקופה שהוא היה שם בקור האיימים אף פעם הוא לא הצטנן, וכשהוא חזר לחיים הרגילים הוא חזר לשמור על עצמו ואכן מידי פעם היה מצטנן.

וזכיתי לומר את הווארט של רבי חצקל כמה פעמים ואמרו לי תלמידיו שבדיוק כך היה ר' חצקל אומר אז יש סימוכין לדברי, הווארט הזה הוא לא הפשט אבל זה אמת, ויבואו מרתה ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם, אכן כמבואר בגמ' אין מים אלא תורה והפסוק מדבר על תורה, וכמו שביאר המהרש"א שהתורה נהייתה להם מרה, ויילוני העם על משה לאמר מה נשתה? הם אמרו רבש"ע התורה מרה לנו אנחנו רוצים ללמוד אבל זה מר לנו, ויורוהו ה' עץ' הקב"ה הראה לו עצה וישלך אל המים' זרוק עצמך למים אל תעשה חשבונות ואז 'וימתקו המים' בסוף תראה שיומתק לך, ושמא תאמר ניחא לשעה אבל מנין נדע שלדורות צריך לנהוג כן 'שם שם לו חק ומשפט' זה חוק ומשפט לתמיד.

הרי לנו יסוד גדול בעבודת הבורא יתברך, שאדם צריך לזרוק את עצמו למים, בין אם יש לו טעם ובין אם לא, ואח"כ זוכים שהמים יהיו מתוקים, וזה השלמה יפה למה שדיברנו.

יש תיאור שתיאר פעם **האדמו"ר משומרי אמונים** שהיה איש קדוש עד מאוד, הוא היה עובד ה' בכל ליבו ונפשו, והוא מתאר על עצמו שהייתה לו תקופה שהיה לו קושי בלימוד, והלך להתפלל באחד מהקברים של הצדיקים ובכה ובכה, אח"כ הוא החליט שהוא הולך לזרוק את עצמו ללימוד יהיה מה שיהיה, הלך לבית הכנסת ומצא מס' מקוואות וכשהוא התחיל ללמוד הוא אמר שהיה לו טעם מר כמיתתו, והתגבר והמשיך ללמוד, ופתאום הוא הרגיש כזה מתיקות שזה ליווה אותו כל הזמן, זה מה שאנחנו רואים, מובטח שיומתקו המים.

אבל אין לחכות עד שהחשק יבוא, אכן צריך לעשות טהרת הלב והשתדלות שיהיה חשק ללמוד ולקיים מצוות, אבל לא לחכות עד שיבוא החשק אלא להתחיל מיד בבחינת וישלך אל המים, כמובן שזה צריך להיות בגבול הטעם הטוב שלא יהיה על חשבון הבריאות שלו ושל אשתו, צריך זהירות גדולה אבל צריך לדעת שאם יעשה מעשה ללמוד הוא יצליח מאוד.

המעשים הופכים את הלב

מעשה שהיה עם מרן **רבי חצקל אברמסקי** צוק"ל שסיפר לי המוהל הרב לנג ששירת אותו עשרים וחמש שנה, וזה השלמה לנושא שלנו, הגיע יהודי אחד לרבי חצקל, יהודי שעבר תקופות קשות אני לא יודע אם הוא הכיר אותו מסיביר או לא, רבי חצקל ניסה לדובב אותו על שמירת שבת והנחת תפילין, הוא אמר לר' חצקל רב'ה אני מוכן להניח תפילין אבל רק אם הרב'ה נותן לי טעם במצוות הנחת תפילין, (זה בניגוד להנהגת יהודי שצריך לקיים את המצוות בתמימות בלי קשר להבנת המצווה), רבי חצקל הכיר אותו כמסכן שנפל ומי יודע מה הוא עבר, אבל היות שהוא היה אדם אמיתי שיש עוד לתלות בו תקווה, אז אמר לו רבי חצקל שהוא מוכן לתת לו טעם לתפילין אבל בתנאי שחודש אתה מניח תפילין בלי לדעת טעם ואחרי חודש אני יגיד לך טעם, הוא הסכים, והיות שהוא היה איש אמת הוא הלך ולקח תפילין מהודרות והניח כל יום, אחרי חודש הוא מגיע לרבי חצקל ואומר לו, רב'ה אני לא צריך לדעת טעם, אני כבר מחכה כל בוקר שאני יוכל להניח את התפילין.

הנה אתם רואים שהמעשים הפכו לו את הלב, הוא קיבל תשוקה ורצון, כח המעשה הפך את ליבו, זה עצה טובה ששייכת לכל אחד ואחד ואיך פירושא הוא זיל גמור.

נעשה מעשים ונשאף להגיע לשלמות, ועי"ז נגיע לחשק המצוות בבין אדם למקום ובין אדם לחברו, ונזכה לקרבת אלוקים עד מאוד, הקב"ה יתן לנו כוחות ויטהר ליבנו לעבדו באמת, לעבוד אותו בשמחה ובטוב לבב.

נערך מתוך וועד שבועי בישיבה ק"ע"י אחד מן השומעים

לזכות ולרפואה

הרה"ג ר' **רפאל משה בן רחל**

ומ' **רחל נעמי** בת **אסתר חנה** והרך הנוול לה בתושח"י

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית

מרת **מינה** בת הגאון רבי **יצחק אליעזר הלוי** זצ"ל

בשיתוף מקרא
הוצאה לאור

ניתן להצטרף לקבלת הגליון בכתובת: 81513f@gmail.com

ארחות חיים

דרכי הצדיקים נקרא ארחות - דהיינו תורה ומצוות ומידות (ביאור הגר"א משלי ב')

יהודי חי עם בורא עולם

הרמב"ם כותב בפ' המשניות סוף מסכת ברכות - כי יקר בעיני ללמד עיקר מעיקרי הדת והאמונה יותר מכל אשר אלמדהו. הוי אומר, שכל היד החזקה של הרמב"ם, עם כל הנושאי כלים שנעים סביב הרמב"ם החל במגיד משנה ובכסף משנה וכלה בחי' ר' חיים הלוי, ובנו הרב מבריסק, הכל נכנס בכף מאזניים אחת, ומול זה עומד עיקר אחד מעיקרי האמונה, אומר הרמב"ם הוא יותר יקר בעיני. וגם זה רמב"ם...

והנה, הפרשיות הללו עוזרות לנו להתחזק באמונה, ובפרט בתקופה זו שזה מצות עשה שהזמן גרמא, כי הרי היום זה הזמן להתחזק באמונה.

הגמרא בכתובות (סו, ב) מספרת, מעשה ברבן יוחנן בן זכאי שהיה רוכב על החמור והיה יוצא מירושלים והיו תלמידיו מהלכין אחריו, ראה ריבה אחת שהיתה מלקטת שעורים מבין גללי בהמתן של ערביים. כיון שראתה אותו נתעטפה בשערה ועמדה לפניו, אמרה לו 'רבי פרנסני!' אמר לה בתי, בת מי את? גם ריב"ז נרעש לראות כזו השפלה, ללקט שעורים - שזה מאכל בהמה, מתוך גללי בהמה, ועוד של ערביים, השפלה אחרי השפלה - בת מי את? איזו משפחה ארורה זו שמגיע לה כזה גזר דין? אמרה לו, בת נקדימון בן גוריון אני. אמר לה בתי ממון של בית אביך להיכן הלך, דהיינו זה כסף שנהגו בו ע"פ השולחן ערוך עם כל הלכות צדקה, ואין שום דבר בעולם שיכל להפריע לו, להיכן הלך? אמרה לו 'לא כדין מתלין מתלא בירושלים מלח ממון חסר', כשעושים בשר משובח - אם חסר בו מלח זה משנה את כל הטעם, ורש"י מסביר שקיום הממון הוא ע"י חסרונו לצדקה, והוא לא עשה כמו שראוי לו ולכן ממונו אבד. המשיך ריב"ז ושאלה ושל בית חמיך היכן הוא? אמרה לו בא זה ואיבד את זה, לפי שנתערב בשל אבא. הגזר דין פה הוא נורא! בבת אחת מאלף אלפים דינרי זהב - ללקט שעורים מגללי בהמה של ערביים. אמרה לו רבי זכור אתה כשחתמת על כתובתי, אמר להן לתלמידיו זכור אני כשחתמתי על כתובתה של זו והייתי קורא בה אלף אלפים דינרי זהב מבית אביה חוץ משל חמיה! אדם רגיל - היה אומר ברוך דיין האמת, ומה אמר רבן יוחנן בן זכאי? בכזה ריב"ז ואמר אשריכם ישראל! בזמן שעושין רצונו של מקום - אין כל אומה ולשון שולטת בהם, ובזמן שאין עושין רצונו של מקום מוסרין ביד אומה שפלה, ולא ביד אומה שפלה, אלא ביד בהמתן של אומה שפלה. ותמה המהרש"א, מהו אשריכם ישראל? בשלמא כשאתם עולים - אין כל אומה ולשון שולטת בכם - זה אשריכם ישראל, אבל כשאתם יורדים - אתם נמסרים ביד בהמתן של אומה שפלה - זה אשריכם?! אומר המהרש"א - כן, לפי שאין להם לישראל שר ומול. זה אחד הראיות שיהודי חי רק עם בורא עולם לבדו. כמו שאנחנו מבינים שלא במהרה אמריקה תרעב ללחם, ובאতিפויה לא במהרה יהיה לחם, כיון שהם נמסרים למול. הללו יש להם מזל טוב, והללו

- מזל רע. אבל ליהודים אין שום מזל בעולם, רק בורא עולם! ולכן, מה העומק של האשריכם? אם אתה רואה שברגע קטן יורדים מרום המעלה של אלף אלפים דינרי זהב, [הרי העושר שהיה שם הוא בלתי נתפס, הגמ' מביאה שם שפסקו לה על קופה של בשמים לבו ביום - ארבע מאות זהובים, ואמרה לחכמים כך תפסקו לבנותיכם וענו אחריה אמן.] ובשביל מלח ממון חסר מגיעים עד כדי ללקט שעורים מבין גללי בהמתן של ערביים, מה אפשר לעשות? זה יאוש, דכדוך. אבל מיניה וביה, אתה רואה שזה לא דבר טבעי, א"כ אתה מבין שאתה בהנהגה מיוחדת שתלויה בקשר שלך עם הקב"ה! אז כמו אדם שטובע בים ושולכים לו חבל להצילו, כל זמן שהוא אחוז בחבל מעלים אותו למעלה, אבל כשהוא מנתק את אחיזתו בחבל הוא יורד, כשיחזיק את החבל בחזרה - הוא שוב עולה למעלה! אז מתוך עומק היאוש של ליקוט שעורים מתוך גללי בהמתן של ערביים צועקת אליך הבת קול - תתחזק באמונה! אתה רואה שאתה לא מסור ביד הטבע, תחזיק חזק בהקב"ה וממילא בבת אחת אפשר לחשוב שוב על אלף אלפים דינרי זהב וכבר כעת להרגיש את האשריכם ישראל.

מי האמין, ומי חלם, מי מילל, ומי פילל שאחרי השואה האיומה, שכבר היתה הרגשה של 'ולא יזכר שם ישראל עוד', פתאום כלל ישראל הגיע לארץ ישראל, ארץ אשר עיני ה' אלוך בה, וברוך ה' יש שפע גשמי ורוחני, (אמנם לעו"ז יש שפע של נסיונות, שהרי זה לעומת זה עשה האלוקים) מישוהו חלם על כזה מצב?! אלא שהיא הנותנת. יהודי - כל זמן שהוא רחוק מהקב"ה - הוא יורד למטה. אך ברגע והוא מתחזק - בבת אחת הוא יכול לעלות למעלה! הוא לא צריך לעלות בשלבים לאט לאט, אלא מתוך גללי בהמתן של ערביים - הוא מתרומם שוב לאלף אלפי אלפים דינרי זהב. (וכן בשואה אחרי שהקדושים הי"ד כפרו על סאת העוונות ושוב נתרצה הקב"ה לעמו - מיד התרוממו למעלה ראש).

החפץ חיים כותב בהקדמה דבר נורא, כתוב חכמת נשים בנתה ביתה, הוא מביא מהזו"ל שהגיהנם סביב לגן עדן, ואדם שחסר לו בבית שהוא בנה לעצמו מהמצוות ומהמעש"ט שלו - הוא נופל בגיהנם! מבהיל. אתה נמצא בגן עדן שיא התענוגות, מה מסביב? גיהנם! אם יש לך בית - אתה נמצא בתענוגות הכי גדולים, ואם ח"ו חסר לך בית - איך ייסתר מפני הקליפות. וזה דבר פשוט וברור לכל יהודי! האמונה הפשוטה, כשאנחנו חיים עם בורא עולם - אנחנו למעלה, וכשאנחנו ח"ו מרפים - מיד יורדים למטה. והנהגה שרואים עם אומות העולם - זה בכלל לא נוגע אלינו.

החת"ס היה אומר, הרופאים הגויים שלומדים רפואה הם מבינים רק על גוף של גוי, אבל על גוף של יהודי - הם לא מבינים. גוף של יהודי הוא אחרת וכמש"כ בגמ' דמחייבי גופייהו במצוות, גוף של יהודי זה משהו אחר!

כשהיתה המגיפה השחורה - היא הפילה הרבה חללים אין לכם

מושג עד כמה, זה היה לשם דבר. אבל ביהודים זה לא נגע ולא פגע, אף יהודי לא נפל. והיה צריך להתקדש שם שמים בצורה נוראה. אבל הם לא השכילו לנצל את הרגע, ומה שקרה בסוף זה שהגויים העלילו שהיהודים הרעילו את הבורות שלהם ולכן מהיהודים אף אחד לא מת. כי הם הרי מאמינים בטבע ולא ייתכן ששום יהודי לא ייפגע, אז הם עשו ביהודים פוגרום נורא ואיום.

הקב"ה הראה בחוש ושמתי פדות בין עמי ובין עמך, ראו בחוש, אבל לא ניצלו את הרגע אז נהיה הפוך. מה שיש ברחוב לא נוגע אלינו, אצל היהודי זה תלוי במידת הקשר שלו עם בורא עולם, יכול להיות שהמגיפה השחורה תשתולל, יפול מצדך אלף ורבבה מימינך, אך - אליך לא יגש!

שמעתי מהגאון ר' ישראל אליה וינטרויב זצ"ל, וכ"כ בשיחות המשגיח הגה"צ ר' דב יפה זצ"ל, שכמה דקות של עיתון מאבד את ההרגשים הכי נעלים שמקבלים בבית מדרש. בבית המדרש אדם חי עם בורא עולם, הוא פותח עיתון ורואה כמה חולים בקורונה, כמה מתו מקורונה, מה יעזור הסגר, ויש נגיף חדש, פתאום אני חי משהו אחר. אני לא חי בורא עולם. (הוא דיבר לגבי המלחמות שהיו בשעתו, שמי שקורא עיתון בטוח שהעולם בנוי על שלשה אנשים, יהודי, גוי, וערבי. יהודי - זה ראש הממשלה, ערבי זה רה"מ שלם, וגוי זה נשיא ארה"ב...) כשיהודי חי טבע - הוא באמת סובל, כי יהודי חי רק בורא עולם. דבר כ"כ פשוט.

במכת כינים ניסו החרטומים להוציא את הכינים ולא יכלו, ופרש"י כיון שאין השד שולט על בריה פחותה מכשעורה, ואמרו אצבע אלוקים היא, זה לא מכה שבאה ע"י כישוף אלא מאת המקום היא. הנגיף הזה הוא פחות מכשעור, אפילו יתוש יותר גדול ממנו, זה צועק אצבע אלוקים היא, איך דבר כ"כ קטן מסוגל להפוך עולם ולהרוג מליונים!

נבוכדנצר היה בגדול טפח. (וידוע שפעם רצו לבדוק היכן זה נמצא בחז"ל, ושאלו את מרן שה"ת הגר"ח קנייבסקי שליט"א, ואמרו לו שהם חיפשו באנציקלופדי במחשב ולא מצאו, צחק ר' חיים ואמר אל תחפשו בטפח, תחפשו בפשטא... טפח זה פושטא בארמית. חיפשו ומצאו...)

והפליאה עצומה איך נבוכדנצר שכל העולם רעד ממנו היה רק בגדול טפח? (ואם כך כתוב בחז"ל אז כך היה, אין ספק). מה הפשט בזה? אבל זו לא קושיא, כמו שרואים בנגיף הזה שהוא הרבה פחות מטפח וכולם רועדים ממנו. אצבע אלוקים היא - אם הקב"ה החליט אז העולם ייחרד.

המשגיח ר' דב יפה זצ"ל מביא בשם הרב דסלר זצ"ל, שהרבה פעמים שומעים בנ"א שמדברים, נכון שהכל זה מהקב"ה ורק הוא עוזר, אבל בא נדבר קצת טבע... אבל כשנתבונן במשפט הזה הר"ז מגוחך, זה כמו שאנשים אומרים בא נדבר קצת כמו משוגעים, נשחק את עצמינו משוגעים... זה קיים בכלל? הרי אין כזה דבר טבע העולם מתחיל ונגמר בבורא עולם!!! והוסיף עוד בשם חמיו הג"ר נחום וולועל שאמר למה אנחנו דומים? היה איזה סדק קטן בקיר, וראו שם יד כותבת, בא אחד ותמה, הייתכן? יד כותבת מעצמה?! אח"כ הרחיבו קצת את הסדק וראו שיש שם בן אדם שכותב. אנחנו רואים סדק קטן קטן. תרחיב קצת, תתבונן ותראה שהכל זה בורא עולם - יש משהו מאחורה. והוסיף על זה הרב דסלר, שכל הנהגת העולם היא כך. שמש מאירה?! וכי יש לה איזה כח?! הרצון של ה' הוא זה שמאיר, רק הוא מכסה את זה בשמש. וזה מה שהגמרא אומרת אצל רבי חנינא בן דוסא, מי שאמר לשמן וידלק יאמר לחומץ וידלק, שמן דולק, וכי יש בשמן איזה כח?

הקב"ה רצה אז זה מה שעושה ששמן ידלק, ואם הקב"ה ירצה בחומץ אז החומץ ידלק, זה אותו הדבר בדיוק. השאלה היא מהו רצון ה', אין טבע בעולם, אין כח לטבע יש רק בורא עולם יש מנהיג לבירה.

ונספר, כשהדוד הגר"א מישקובסקי זצ"ל היה חולה - רצו להביא לו מכתב מהסטייפלער, והלך אליו מרן רה"י ר' גרשון אדלשטיין שליט"א (שהוא קרוב משפחתו של הדוד זצ"ל) ואני שהייתי אברך צעיר - התלוייתי אליו. והסטייפלער כתב מכתב מאד יפה. ואז, כשכבר הייתי אצל הסטייפלער אמרתי לו שיש לנו במשפחה מישהו עם כאבי ראש חזקים ביותר ואין לו לא יום ולא לילה. אמר לי הסטייפלער תראה, היתה פה אשה שביקשה ממני משהו בשביל הרגלים אז אמרתי לה לקחת ויטמין A ואח"כ היא אמרה שזה עזר לה. ואז הוא צחק ואמר זה רגליים וזה ראש, אבל תקחו גם אתם ולא תפסידו. וכשיצאתי, אמר לי הרה"י ר' גרשון, אל תהיה שוטה, נראה לך שבאמת בויטמין A יש בו משהו? זה שום דבר, זה ברכה של הסטייפלער רק שהוא אווזו את זה במשהו, והברכה של הסטייפלער תעזור לכם, וכך הוה. ולאחר שהסטייפלער נפטר זה הפסיק לעזור, אז הלכתי למרן הרב שך, ואמר לי אני לא יכול לעשות מופתים כמו הסטייפלער, אבל אני מברך אותך שהברכה של הסטייפלער תמשיך לעזור, וזה עזר לתקופה.

יסודות האמונה

כולם יודעים שיסודות האמונה נמצאים ברמב"ן בסוף הפרשה. ר' דב יפה מביא שר' אליהו לופיאן אמר שצריך לחזור על זה לכל הפחות פעם בחודש! זה מתחלק לשלשה חלקים. דבר ראשון, למה אנחנו חוזרים כ"כ הרבה על יציאת מצרים, ויש כ"כ הרבה מצוות שנעשו זכר ליציאת מצרים? אלא, אומר הרמב"ן בעבור כי הקב"ה לא יעשה אות ומופת בכל דור לעיני כל רשע או כופר. יבוא אחד ויאמר לאלוקים, אני מחלל שבת אם אתה קיים - תהרוג אותי. אתה משחק עם הקב"ה?! הוא חייב להראות לך מי הוא?! אז הקב"ה עשה פעם אחת שכולם יראו וכולם ידעו בצורה שאין לה אח ורע, בקריעת ים סוף - ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי, ובמעמד הר סיני הוא קרע עליונים ותחתונים וראו כולם שאין עוד מלבדו. אתה הראית לדעת כי ה' הוא האלוקים. יצוה אותנו שנעשה תמיד זיכרון ואות לאשר ראו עינינו, ונעתיק הדבר אל בנינו, ובניהם לבניהם, ובניהם לדור אחרון. והחמיר מאד בענין הזה כמו שחייב כרת באכילת חמץ בפסח (לעיל יב, טו), ובעזיבת הפסח (במדבר ט, יג), והצריך שנכתוב כל מה שנראה אלינו באותות ובמופתים על ידינו ועל בין עינינו, ולכתוב אותו עוד על פתחי הבתים במוזות, ושנזכיר זה בפנינו בבוקר ובערב, וכו' וזה מצות והגדת לבנך, להעביר את האמונה במסורת מדור לדור.

ונוסיף, שהרמב"ם במורה נבוכים כותב, מה הראיה שהאמונה של עם ישראל היא הנכונה, הרי גם לגוי אבא שלו אמר לו אחרת, ולנצרי אבא שלו אמר לו אחרת, אז מי אמר שאבא שלך הוא הצודק? ומסביר הרמב"ם דברים פשוטים, הרי מה המוסלמי אומר לבן שלו, מוחמד היה נביא, ודיבר עם האלוקים... מאיפה אתה יודע? מוחמד אמר. ולמה אתה מאמין לו? כי הוא היה נביא. ומנין לך שהוא היה נביא? כי מוחמד אמר... זה זנב והראש מסתובבים ביחד... כל בן אדם מספר סיפורים על עצמו, לך תאמין להם... והנצרי - מה הוא אומר לבן שלו? עוד יותר גרוע, הוא הופך לכלוך הכי גדול למין רוממות שאין לתאר, כידוע למביני דבר. אבל יהודי אומר, אנחנו ראינו בעינינו שש מאות אלף גברים לבד מנשים וטף,

זה מינימום שלש מליון איש. שלש מליון איש ואף אחד לא הכחיש!!! (היום כבר יש אפילו מכחישי שואה, או מכחישי קורונה... מסכנים, הם יהיו חייבים על ההיזק הרבים שהם עושים) דורות על דורות אף אחד לא הכחיש. אנחנו ראינו! אתה הראית לדעת כי ה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו. ולכן עושים זכר ליצי"מ. חלק שני ממשיך הרמב"ן, "וכוננת כל המצוות, שנאמין באלוקינו ונודה אליו שהוא בראנו, והיא כוונת היצירה, שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין קל עליון חפץ בתחתונים מלבד שידע האדם ויודה לאלקיו שבראו, וכוונת רוממות הקול בתפילות וכוונת בתי הכנסיות וזכות תפילת הרבים, זהו שיהיה לבני אדם מקום יתקבצו ויודו לקל שבראם והמציאם, ויפרסמו זה ויאמרו לפניו בריותיך אנחנו!" זה כוונת כל היצירה. לדעת שיש בורא עולם. להודות בזה, ולהתפלל אליו.

והחלק השלישי (שהוא הכי מפורסם) "ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה. שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים. אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצוות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריחנו ענשו הכל בגזירת עליון וכו'".

היסוד של האמונה הוא שאין טבע ואין מציאות, אלא הכל בגזירת עליון, ומן הנסים המפורסמים - אדם מודה בנסים הנסתרים. בארצות חיים להרא"ש (אות כו) כתוב, אנוכי ה' אלוך אלוך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, מי שלא מאמין באשר הוצאתיך מארץ מצרים, גם באנוכי ה' אלוך הוא לא מאמין, כי הוא נותן איזו שהיא הגבלה בביכול ביכולתו של מקום. אבל זה לא יתכן, אין טבע כלל והכל זה מהבורא עולם וכל אשר יחפץ יעשה - לכאן או לכאן. הרי התכלית היא גם בשביל 'וידעו מצרים כי אני ה' - מתי הם ידעו? כשהם טבעו. זה לקח בסך הכל כמה שברירי שניה, ובשביל זה היה שוה הכל! אמונה לרגע אחד.

הגזרה אמת והחריצות שקר

הג"ר ראובן מלמד מביא שהיה אומר המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין, כל כמה שיש לבן אדם יותר שייכות לאשר הוצאתיך - יש לו יותר שייכות לאנוכי ה' אלקיך. וכמה שהוא יותר מתחזק ביציאת מצרים - הוא יותר קרוב להכרה בבורא עולם. וזה מש"כ הרמב"ן בפרשת וישב (לו, טו) הגזרה אמת והחריצות שקר. שזימן הקב"ה ליוסף מורה דרך שלא מדעתו להביאו ביד אחיו. ויש את הראיות הידועות. כתוב ויתן ה' את חן העם בעיני מצרים וישאלום. הם כ"כ הרבה סבלו מהם. הם קבלו מכות י"ב חודש, וכבר לא היה את קושי השעבוד, והם היו צריכים לקרוע את היהודים משנאה, אבל ויתן ה' את חן העם וישאלום. כשהקב"ה רוצה, אין טבע ואין היה צריך להיות. וכן להיפך, כתוב בתהילים (קה, כה) הפך לבם לשנוא עמו להתנכל בעבדיו. הכל זה תירוצים, מה שאמר מלך מצרים הנה עם בני י רב ועצום ממנו ממה זה התחיל? אומרים חז"ל, מתי שהם התחילו להתנהג כמו המצרים הפך לבם לשנוא עמו, הכל זה מהקב"ה.

אחשוורוש, שהיה מלוכלך בטומאה עד הסוף, עומד ומחפש לו את האשה הכי יפה, ומי האשה הכי יפה שמצא? אסתר. אומרים חז"ל אסתר ירקרוקת היתה, וחוט של חסד נסוך על פניה. היא לא היתה יפה, אבל כשהקב"ה רוצה - לא יעזור שום דבר, וזה מה שיהיה. פעם סיפר לי מרן הרה"י, שהגר"ח מבריסק היה בעל תפיסה מהירה, והוא יכל לראות בן אדם ובהבנה קלה ידע לומר את כל הדברים עליו. ויש ע"ז הרבה סיפורים. פעם בא משהו לנצי"ב

וסיפר לו על בחור שעשה מעשה אשר לא יעשה. דא עקא, שלא ידעו מי הוא הבחור. אמר ר' חיים מבריסק לנצי"ב, אם אתה לא שואל אותי שאלות - אני יכול לעבור ולומר לך מי הוא. עברו כמה דקות ואמר ר' חיים זה הבחור. ביררו, וכך הוה. והמעניין הוא, שלר' חיים בריסקער בעצמו היה לו חתן שהיה עליו גדול, גאון הגאונים, שהיתה לו גם ישיבה, אבל הוא היה כבד שמיעה! ור' חיים מבריסק לא הבחין בזה! ולמה, א"ל הרה"י, כי הקב"ה רצה שהוא יהיה החתן שלו אז לא יעזור מאומה, גם אם תהיה הגאון הכי גדול כמו ר' חיים בריסקער, מה שאני רוצה זה מה שיהיה. 'החריצות שקר והגזרה אמת'.

כי יהיה החושך סיבת האורה

בנגיף הזה כבר ראינו כמה פעמים, שבזמן שנראה שהעניינים הולכים להסתדר - זה נהיה יותר גרוע. וכמו שהזכרנו כבר, שבאותו יום שהתחילו החיסונים התחילו נגיפים חדשים שלא יודעים אם החיסון עוזר להם. היום כשכבר המון קיבלו חיסון, והיה צריך להיות הרווחה המגיפה משתוללת פי כמה, פחד אלוקים! וזה מה שכתוב בתוכחה ואם תלכו עמי בקרי, אומר רש"י במקרה, כל דבר מתייחסים בצורה טבעית, אז נעבעך. הקב"ה צריך לצעוק יותר ויותר מדברים בשקט וכשלא שומעים צועקים, וידעתם כי אני ה', בואו תראו שאצבע אלוקים הוא זה. ואפשר להתפלל! וזהו האשריכם ישראל שאתה יכול בבית אחת לעלות למעלות עצומות, וכמו שכותב רבינו יונה, (זה לימד אותנו הפחד יצחק) ויש לו לבוטח להוחיל ממעוף צוקתו כי יהיה החושך סיבת האורה. וכמו שראינו אצל יוסף ובעוד מקומות, זה מה שהבוטח צריך להאמין.

הסבא מנובהרדוק במדרגת האדם מביא ירושלמי בשבת (ו, ט) איסטרולוגוס נתגיייר. יום אחד הוא רצה לצאת לדרך וראה באצטגנינות שלו שיש סימן לא טוב וחשב להישאר. ואח"כ אמר כלום לא נתדבקתי באומה זו אלא בשביל להיות פרוש מדברים כאלה, כדכתיב (דברים יט, יד) 'ואתה לא כן נתן לך ה' אלוך', שלא תשמע אל מעוננים ואל קוסמים. נצא בשם בוראינו. ובדרך הוא הגיע למקום סכנה של חיה רעה, נתן לה את החמור לאכול והוא ניצל. אומר הירושלמי, מה גרם לו שיתבוא אליו הצרעה? כי בהתחלה הוא פחד לצאת באותה שעה. ומה גרם לו שהוא ינצל? מפני שלבסוף הוא בטח בבוראו. כך מביא הסבא מנובהרדוק. כל כמה שיהודי יודע שאין עוד מלבדו כך הוא דבוק בבורא עולם יותר ויותר. גוי נתון למזלות, אבל מה זה נוגע אליך? אצל אברהם כתוב ויוצא אותו החורצא ויאמר הבט נא השמימה וספור הכוכבים, ופרש"י, ולפי מדרשו אמר לו צא מאצטגנינות שלך שראית במזלות שאינך עתיד להעמיד בן, אתה לא שייך למזלות, יהודי לא שייך לזה בכלל. בחובות הלכות כתוב דבר נורא, כי אחד שלא בוטח בה', יעזבהו ה' ביד מי שבטח עליו, התפקיד שלנו היום זה "קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה'".

האדם לא נברא אלא להועיל לאחרני

כתוב במדרש שמות רבה (ד, ג) וחמושים יצאו בני ישראל מארץ מצרים, חמושים - רק חמשית לפי דעה האחת ויש דעה אחד מחמשים ויש דעה אחד מחמש מאות ולמה? היה להם פטרונין מן המצרים והיה להם שררה ושלטון, ועושר וכבוד, אז הם לא רצו לצאת.

והמשגיח ר' יחזקאל לוינשטיין תמיד היה מזהיר, שכשתבא הגאולה העתידה יהיו כאלה שיאמרו, מה רע לי? לא חסר לי שום דבר, ב"ה יש מה לאכול וללבוש, ומסתדרים בחיים, והם לא יבינו מה הענין להגאל. אם אתה לא רוצה לצאת - זו סכנה. ומה באמת נקודת

התביעה? למה לא רוצים לצאת? יש יסוד של החפץ חיים ששייך גם לכאן. שאלו פעם את הח"ח, בשבילי זה לא טוב שיבא המשיח, הרי אני יודע את מעשי הרעים וכעת אני מפקח להתקרב למשיח, א"כ אולי אני יחכה עוד כמה שנים, ובינתיים אני יעשה תשובה, ואני יתחזק, אולי אני יזכה שהקב"ה יתן לי לב לעבוד אותו. למה להתפלל כבר עכשיו על המשיח? אמר החפץ חיים, אדם לא נועד לחשוב על עצמו, וגם אם זה היה נכון, אתה רואה את עם ישראל כ"כ סובל, ואתה רואה שכינתא בגלותא, כעת זה הזמן לחשוב על עצמך?! נניח שבעלי השררה והשלטון במצרים צודקים, ונח להם במצב שהם נמצאים, אבל תראה כמה יהודים סובלים! נתאר לעצמינו שבזמן השואה היה יהודי מקורב לגרמנים ימח שמם והיה ברומו של עולם, אז הוא לא יתפלל שהיטלר ימות כי עכשיו טוב לו, והוא לא ימצא משהו אחר שיתן לו כזו פרוטקציה. איך אנחנו נקרא לו, מושחת? מושחת זה קטן עליו, הוא בכלל לא בן אדם, הוא חית טרף! אתה רואה איך שיהודים סובלים במצרים אז בגלל שלך טוב לכן כולם ישארו פה?!

וביותר עומק. הגאון ר' משה שמואל שפירא ר"י באר יעקב היה מביא את הגמ' במנחות, יבא טוב ויתן טוב מטוב לטובים. יבא טוב זה משה, שנא' ותרא אותו כי טוב הוא. ויתן טוב זה התורה, שנא' כי לקח טוב נתתי לכם, מטוב - זה הקב"ה, שנא' טוב ה' לכל. לטובים - זה כלל ישראל שנא' הטיבה ה' לטובים. אמר ר' משה שמואל, תורה מסתובבת סביב הטבה, כל התורה היא מלאה בחסד, חסדך ה' מלאה הארץ, תורה תחילתה חסד וסופה חסד, והרי מהי התכלית של יציאת מצרים? תורה. שנאמר בהוציאך את העם הזה ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה. ואדם שחושב על עצמו - הוא מופקע מתורה! תורה זה רק לחשוב על השני, וכמש"כ ר' איצ'ל' בהקדמה לנפח"ה, האדם לא נברא אלא להועיל לאחריו. זה התכלית של הבריאה יהודי חושב על השני, השלש סימנים של יהודים הם רחמנים בישנים וגומלי חסדים. יהודי שלא רוצה לחשוב על השני וחושב רק על עצמו, הוא לא ראוי לקבל תורה.

האסונות מעוררים אותנו להתחזק

אנחנו רואים ושמעם קול שועת אחינו, כל כך הרבה חולים היום במחלה, אמנם לצעירים זה פחות מסוכן, וכמעט כולם אחרי כמה ימים עוברים את זה, לא סוף העולם. אבל כמה וכמה אברכים יקרים, ראשי ישיבות, ותלמידי חכמים - מונשמים, מורדמים, סובלים, ורועדים. האם אנחנו יכולים להתחפר עם עצמינו?! כמה היה מרן הרה"י זצ"ל מזהיר אותנו מהגמרא (מו"ק כו, א), אמרו לו ליהויקים כתב ירמיהו ספר קינות, אמר להם מה כתיב ביה? איכה ישבה בדד - אנא מלכא, לא איכפת לי שהיא תשב בדד. בכה תבכה בלילה ודמעתה על לחיה - אנא מלכא, היא תבכה אני מוגן, לא איכפת לי. גלתה יהודה מעוני ומרוב עבודה - היא גלתה, אני בבית לא איכפת לי. מה עוד כתיב בה? דרכי ציון אבלות מבלי באי מועד - אנא מלכא. היו צריה לראש - אתה לא תהיה מלך! מה?! מאן אמרה, ירמיהו? קדר כל אזכרות שבה ושרפן. איך אנחנו מסתכלים עליו? הוא מושחת! אמר הרה"י כמה אנחנו צריכים ליזהר מזה. הרבה פעמים יש הרגשה, ברוך ה' אני מסודר,

אני מרגיש טוב. אבל כמה יהודים בוכים, כמה נמצאים בסכנת חיים, כמה יהודים יקרים, איך אפשר להתעלם מהכל?! איך אפשר שהלב של היהודי לא יקרע?! איך אפשר לא להתחזק ולא להרבות בתפילה?! צריכים לעשות חיזוק לא כמו תמיד, אלא יותר מתמיד - שיהיה לרפואתם. ואם מתחזקים - זה לגלגל החזור, כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים. וכמו שהביא הרה"י בשם הגר"א, שני שערים הם, אחד בלבו של אדם, ואחד בשמים, מי שפותח את השער בלב שלו, כתוצאה מזה פותחים לו את השער בשמים ונפתחים שערי רחמים.

סיפר אחד מהתלמידים של הגר"ח חיים שמואלביץ, הוא נכנס פעם לר' חיים שמואלביץ, ומצאו שבוכה בדמעות שליש. הוא נבהל, ומיהר אל הרבנית, מה קרה שהרה"י כ"כ בוכה? יש איזה אסון? אמרה לו תסתכל אם יש לידו עיתון המודיע, (אז עוד לא היה יתד...) בדק, וראה שיש שם המודיע, אמרה לו תמיד זה ככה. כשהוא מידי פעם רואה את המודיע מה שצריך לראות, והוא רואה את הצרות של היהודים הוא מתחיל לבכות. רק מלקרוא את העיתון.

היום, עוד לפני שאתה קורא את העיתון אתה כבר בוכה. אתה שומע על הצרות כבר לפני זה, צריך להתבונן ולחשוב, באמת אנחנו עד כדי כך נמצאים רק עם עצמינו?! צו השעה של המצפון של כל יהודי הוא - הפעם להתחזק! קודם כל בתפילה, ויצעקו על ה' בחזקה, ותפילה זה דוקא בהיכל הישיבה, וכמש"כ הרמב"ן וזהו כוונת כל היצירה שיהיה לבני אדם מקום שיתקצבו ויודו לקל שבראם והמציאם, ויאמרו לפניו בריותיך אנחנו! איפה זה אם לא בישיבה.

להתפלל כמו בן אדם, להתחנן לקב"ה, ולבקש על אחינו בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה. וכן להתחזק בתורה שכל המרבה תורה מרבה חיים. ובשם מרן שה"ת אומרים שהמסכות אומרות לנו ליזהר מלשון הרע. כותב הח"ח, שכל גלות מצרים באה מלשה"ר, משה רבינו ראה שני אנשים עברים ניצים, ויאמר אכן נודע הדבר, רואה אני שהם ראויים לגלות כיון שיש לשוה"ר. בואו ונתחזק, הקב"ה מתחיל בטוב, בתחילת המגיפה זה לא הגיע לארץ ישראל, וגם כשהגיע זה לא הגיע לבני תורה, וגם כשהגיע לבני תורה זה עוד לא בא לראשי הישיבות, אבל היום זה משתולל בצורה נוראה, קוראים לנו משמים, א"א לאטום אוזן ולהכביד לב.

יהודי! יש לפעמים שעת מבחן. תבחן את עצמך מה אתה באמת, תשב עם עצמך ותחשוב האם אני באמת אחד כזה שלא איכפת לי מכלל ישראל?! באמת איכפת לי רק מעצמי?! והיה, אם תראה שזה כך - אז תתחיל ללמוד מוסר ולהשתנות. ואם תראה שזה לא כך - אז תתחיל להתחזק, וחזוק זה חיזוק מתמיד ועקבי. וכמו שאמר הרה"י, כשרוצים מהקב"ה דברים גדולים אי אפשר לשלם בכסף קטן.

יתן הקב"ה ויסר מעלינו את המוות הזה, אנחנו מתחננים לקב"ה ומתפללים עוד, שהקב"ה יקח את זה מכל היהודים, ונזכה באמת לחזור חזרה בבריות הגוף, וללמוד את התורה בכל כוחותינו, ולנו, ולכל ישראל חיים וברכה ושלוש עד עולם - אמן.

לרפואת

מרת טליה תפאחה בת תקווה אספירונס

בתוך שאר חולי ישראל

לע"נ

הרב ר' אברהם יצחק

בן הר"ר ברוך דוב יעקבסון זצ"ל

תנצב"ה

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

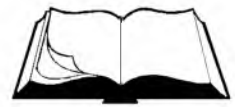
ע"מ שנוכל להמשיך בהפצת תורתו של מורינו המשגיח שליט"א, אנו זקוקים לעזרת הציבור

לתרומות והנצחות: 054-843-6282

לקבלת הגליון במייל: 4166058@gmail.com

מִי יֵרֵם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

גליון 424

שבת שירה, ט"ו בשבט, הלכות ברכות

שבט תשפ"א

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

שבת שירה

שבת שירה - האכלת בעלי חיים בשבת

▲ כתב ה"מגן אברהם" (סי' שכ"ד): "יש נוהגים ליתן חיטים לפני עופות בשבת שירה" (יש אומרים שהטעם הוא משום שהציפורים אמרו שירה על הים, ויש אומרים משום שהציפורים אכלו את המן שפיזרו דתן ואבירם מחוץ למחנה), אך מנהג זה אינו נכון שהרי אין מזון של הציפורים על האדם ואסור לו להאכילן בשבת, (עכ"ל) וע"כ יש להכין את מזוןן ולהניחו לפנין בערב שבת.

▲ מותר לאדם ליתן בשבת מזונות לפני בהמות ועופות שמזונותיהם עליו, דהיינו אלו שאינם רגילים לחפש לעצמם אוכל, ואם לא נותנים להם לא יהיה להם מה לאכול.

כמו כן מותר לכל אדם להאכיל בעלי חיים אלו, ואפילו אינם שלו ("ביאור הלכה" שם סעיף י"א, ועי' ספר "תהלה לדוד" סי' ק"ד).

▲ ציפורים הנתונות בכלוב – מותר להאכילן בשבת אם צריכות לכך מכיוון שמזונותיהן על האדם, אבל אסור לטלטל הכלוב משום מוקצה. דגים באקווריום (AQUARIUM) – מותר להאכילם בשבת אם צריכים לכך, אבל דגים שמאכילים אותם רק פעם בכמה ימים אין להאכילם בשבת.

▲ יש מתירים לנער מפה עם פירורים אע"פ שציפורים יאכלום, מכיוון שאין כאן טרחה יתרה (עי' משנ"ב שם סי' כ"ט, ועוד עי' "אשל אברהם בוטשאש"). אם יש שומשום הראוי לזריעה יש להקפיד לנער את המפה על אבנים ולא על מקום שראוי לזרוע שם (עי' שו"ע סי' ש"ו סעיף ד').

▲ כאשר מגיע זמן האכלת הבהמות שמזונותיהן על האדם – אסור לו לאכול לפני שנותן לבהמות לאכול (ברכות מ.).

ט"ו בשבט

תחנון

▲ בט"ו בשבט אין אומרים תחנון כיון שנקרא ראש השנה, ואין אומרים גם במנחה שלפניו "משנ"ב קלי'א ל"ה), אבל אומרים "למנצח".

"קל ארץ אפים"

▲ השנה (תשפ"א) שחל ט"ו בשבט ביום חמישי אומרים "קל ארץ אפים", משום שבימים שאומרים "למנצח" אומרים "קל ארץ אפים" (משנ"ב סי' קלי'א ל"ה).

מנהג אכילת פירות בט"ו בשבט

▲ כתב ה"מגן אברהם" (סי' קל"א): "ונוהגים האשכנזים להרבות בו במיני פירות של אילנות". ועי' "כף החיים" סי' קל"א ס"ק צ"ז שכן יש נוהגין בספרד, ויש שעושין לימוד באותו לילה, שלומדים משנה או זוהר המדבר בענין אותו הפרי ואח"כ מברכים עליו, ויש ספר מסודר בנושא הנקרא "פרי עץ הדר", עי' שם.

▲ יש הנוהגים לאכול ט"ו מיני פירות (ספר "מועד לכל חי" סי' ל'), ויש הנוהגים לומר אחד מט"ו פרקי "שיר המעלות" בין פרי לפרי (ספר "דרכי יוסף צבי", ו"מועד לכל חי" שם).

▲ וי"א שהמנהג לאכול הרבה מיני פירות הוא עפ"י הירושלמי (סוף קידושין): "ר' חזקיה ר' כהן בשם רב, עתיד אדם ליתן דין וחשבון על כל מה שראו עיניו ולא אכל. ר' אלעזר חשש להדא שמועתא ומצמיח ליה פריטין (מאסף פרוטות שיהיו מצויין לו לקנות) ואכיל בהון מכל מילה (מכל מין) חדא בשתא" ואפשר שבגלל זה קבעו לאכול כל מיני פירות בט"ו בשבט. ועי' "פני משה" שמפרש משום ש"אינו נותן לבו לחזור אחריהם לברך להודות השם ב"ה שברא מינים אלו להחיות בהם בני אדם, וכמו שאינו נחשב בעיניו טובתו יתעלה ב"ה", עכ"ל.

▲ בתשצ"ץ (סי' ש"ב) כתוב פשט בירושלמי שר' אלעזר היה מצמצם בהוצאותיו כדי לאכול מכל המינים של שנה כדי להרבות בברכות לד'.

עניני קדימה בברכות

סדר הברכות

▲ בט"ו בשבט אוכלים הרבה מיני "פרי העץ", ויש לדעת על איזה פרי יברך כדי לפטור את השאר.

כשיש לפניו הרבה מיני פירות, אם כולן ברכותיהן שוין, ויש בהם משבעת המינים, יש לו לברך על הפרי שהוא משבעת המינים, ועי' פוסק הברכה לכל שאר הפירות (שו"ע סי' רי"א ס"א). ואפילו אם הוא רק חצי פרי, והשאר הם פרי שלם – מברכים עליו (משנ"ב סק"ד).

אם שניהם ממין אחד, משבעת המינים, או ששניהם אינם מין שבעה, מקדים השלם, ואפילו החצי חביב יותר בכל זאת השלם עדיף (משנ"ב שם), וכששניהם שלמים, מקדים המין שרגיל להיות חביב אצלו, אפילו עכשיו חפץ במין השני (שו"ע שם ומשנ"ב סי' ק"א).

ואם גם שניהם שלמים, או שניהם אינם שלמים, וגם שניהם חביבים ואחד גדול מחברו, הגדול עדיף ("דעת תורה"). וכמש"כ השו"ע סי' קס"ח סעיף ב' לענין פת).

כשיש כמה פירות משבעת המינים, כל מין הסמוך בפסוק למילת "ארץ" קמא או בתרא הוא קודם למין השני, וסדר חשיבות ב' מינים הוא (חטיטה ושעורה אינו מצוי אצלנו לאכול כמות שהם): זית, תמר, ענב (גפן) תאנה ורימון (שו"ע שם ס"ד). (יש שנותנים רמז לדבר לפי הגרעין שבו: זית, יש לו גרעין אחד. תמר, יש לו גרעין אחד שנראה כשתיים. ענב, יש לו כמה גרעינים. ותאנה, יש בו יותר גרעינים. ורימון יש בו מאות גרעינים).

▲ ולסיכום: כשיש הרבה מיני פרי העץ, סדר ברכתן הוא ז' מינים (לפי קדימה בפסוק סמוך ל"ארץ"), שלם, חביב, גדול. ואין צורך לאכול כל הפרי החשוב תחילה, אלא אחר שכבר אכל ממנו קצת, יכול לאכול שאר הפירות ("כף החיים" סי' רי"א ס"ק ט').

"שהכל" ממין שבעה וברכת "האדמה"

שאלה: יש לפניו בירה (שבעת המינים) ובוטן, והבירה חביבה יותר על איזה יברך קודם?

תשובה: יברך תחילה על הבוטן כיון ש"האדמה" היא ברכה מבוררת יותר מברכת "שהכל", ואף שהבירה היא ממין שבעה (שו"ע סעיף ג', משנ"ב סי' ק"ב, שעה"צ סי' ט').

מיץ רימונים ומיץ שזיפים

שאלה: יש לו מיץ שזיפים וגם מיץ רימונים (שניהם ברכת "שהכל"), על איזה יברך קודם?

תשובה: כיון שמין רימונים הוא משבעת המינים אע"פ שברכתו "שהכל", עדיין יש לו מעלה של ז' מינים, וכמבואר בשעה"צ (סי' רי"א ס"ק ט') בשם פמ"ג, שדבש תמרים יש לו מעלת מין שבעה הגם שהוא "שהכל", עי' שם. וה"נ מיץ רימונים יש לו מעלת מין שבעה והוא קודם למין שזיפים (עי' ט"ז סי' קפ"ב ס"ק א', דשכר יש מעלת ז' מינים, אבל עי' "מגן אברהם" שם ס"ק ב', שכתב מכיון שברכתו "שהכל" אין לו מעלת ז' מינים).

בירך "האדמה" או "שהכל" במקום "העץ"

שאלה: בירך בטעות ברכת "האדמה" או "שהכל" על תפוח, דק"ל יצא (עי' שו"ע סי' ר"ו סעיף א') האם מותר לו לגמור את כל התפוח על סמך ברכה זו?

תשובה: יש סוברים שהכוונה רק שברכה זו חלה ויכול לטעום כלשהו, ואז יחפש לברך את הברכה הנכונה, כגון שיצא החוצה לעשות הפסק, ויחזור ויברך את הברכה הנכונה (שו"ת "אגרות משה" א"ח ח"ד תש"מ סי' א').

אך ב"שערי תשובה" (שם) ומשנ"ב (סי' ו') משמע שיכולים לכתחילה לאכול את כל התפוח על סמך ברכה זו (וכן הורה הגר"ח קניבסקי שליט"א, שכך משמע מסתימת הפוסקים).

חשב שאגוזים הם מן האדמה

שאלה: היו לפניו פרי העץ ופרי האדמה, וכיון להוציא בברכת "פרי העץ" את כל מיני העץ שהיו שם, וחשב שאגוזים הם פרי האדמה, ולאחר ברכתו נודע לו שאגוזים הם פרי העץ, האם צריך לברך עליהם "פרי העץ" כיון שלא היה בדעתו לפטורם?

תשובה: כיון שהיה בדעתו לפטור את כל פירות העץ שהיו שם, ולמעשה היו שם גם אגוזים שהם מיני העץ, שפיר נפטר ולא מתחשבים בזה שטעה וחשב שאגוזים הם אדמה (הגרע"א סי' ר"ו).

בירך על סוכריה של חברו

◀ **שאלה:** ילד ראה סוכריה ביד חברו ובירך עליו "שהכל" (כדי להכריח את חברו לתת לו את הסוכריה כדי שלא תהיה ברכה לבטלה), האם חברו חייב לתת לו את הסוכריה?
תשובה: כיון שלא היתה לו רשות לאוכלה כלל, אין חברו חייב לתת לו, ובכל זאת אם הסכים ונתן לו, יצא בברכה זו ולא צריך לברך פעם שניה (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

אוכל תמר (דבש) להמתיק תה

◀ **שאלה:** שתה כוס תה ובמקום לערב סוכר אוכל תמר בפיו כדי להמתיק את המשקה, האם צריך לברך עליו?
תשובה: אם גם בלי התה היה אוכל את התמר, צריך לברך ברכת "העץ" על התמר וברכת "שהכל" על התה, אבל אם אוכל את התמר רק כדי להמתיק את המשקה, הרי"ז נעשה טפל לתה, וברכת "שהכל" של התה פוסט גמ. ואם אוכל את התמר לפני שמתחיל לשתות את התה, מברך עליו ברכת "שהכל" ופוסט בזה את התה (אע"פ שהוא משבעת המינים, בכל זאת נעשה טפל, כמש"כ ה"ביאור הלכה" ס' קע"ד סעיף ז' ד"ה ופת, שאפילו על פת בכה"ג מברך ברכת "שהכל").

ברכה על אוכל גזול

◀ **שאלה:** גזל חטים וטחנם, ואפאם, קנאם בשינוי אבל אינו יכול לברך עליהם משום שאין זה מברך אלא מנאץ (ע"י משנ"ב ס' קצ"ו ס"ק ד'), יש לדון האם מותר לאוכלם בלי ברכה היות שאסור לברך עליהם?

תשובה: יש סוברים שסו"ס אסור ליהנות מעולם הזה בלי ברכה, ואסור לאוכלו בלי ברכה (הגרא"ל שטינמן זצ"ל, והגר"ח קניבסקי שליט"א), ויברך על משהו אחר, ואח"כ יאכל. ויש סוברים, כיון שאסרו חז"ל לברך, ה"ל כמו אונן שאסור לברך וממילא מותר לאכול בלי ברכה, כמו כן בזה כיון שאסור לברך, ממילא יכול לאכול בלי ברכה (הגר"א גניחובסקי זצ"ל).

ברכה אחרונה

◀ מצוי מאד בט"ו בשבט, שאוכלים מיני פירות שהם משבעת המינים, וברכה אחרונה שלהם הוא מעין ג', וכן אוכלים שאר מיני פרי העץ, שברכה אחרונה שלהם הוא "בורא נפשות", ואם אוכל משניהם, אין צריך לברך "בורא נפשות" על שאר הפירות, מכיון שגם הם בכלל ברכת "על העץ", שגם הם פרי העץ. אבל אם אכל פירות משבעת המינים ביחד עם פרי האדמה, או עם שאר מאכלים שברכתם "שהכל", צריך לברך מעין ג' על הפירות של שבעת המינים, וברכת "בורא נפשות" על שאר הדברים (שו"ע ס' ר"ח סעיף י"ג).

שיעור אכילת פרס

◀ יש להיזהר מאוד, דלפעמים אוכלים קצת מכל פרי, ונמצא שלא אכל ביחד כזית כדי שיעור אכילת פרס, ואם מברך עליהם "ברכה אחרונה", הרי זו "ברכה לבטלה".

הקיא את האוכל

◀ אם הקיא את האוכל ולא נשאר בו שיעור, הוי כלאחר זמן עיכול, ולא יברך עוד ברכה אחרונה ("שערי תשובה" ריש סי' ר"ח).

ברכת המזון על ירקות

◀ **שאלה:** בארוחת הצהרים אכל תפוח"א, ירקות וקציצות דגים, ובירך ברכת המזון כמו בכל יום, וניכר שלא אכל לחם, האם יצא בזה ידי"ח?
תשובה: כיון שחייב ברכה אחרונה הוא "בורא נפשות" אין ברכת המזון פוטרתו, וצריך לברך ברכת "בורא נפשות" (ע"י משנ"ב ס' ר"ב ס"ק נ"ה).

בירך "בורא נפשות" במקום מעין ג'

◀ ברכת "בורא נפשות" אינו דומה לברכת "שהכל" שהוא ברכה ראשונה וכוללת כל המאכלים, אלא ד"בורא נפשות" מועיל רק על מינים מסוימים, ולכן אם בירך "בורא נפשות" על דבר שברכתו מעין ג' לא יצא (משנ"ב ס' ר"ב ס"ק נ"ה).

מעין ג' או "בורא נפשות"

◀ **שאלה:** אכל מזונות ושהכל, איזו ברכה אחרונה יברך קודם, ברכה מעין ג' שהיא חשובה יותר או ברכת "בורא נפשות" שהוא תדיר?
תשובה: מסתבר שיש לברך מעין שלוש קודם מכיון שהוא חשוב, אע"פ שהוא לא תדיר כ"כ ("ביאור הלכה" ס' ר"ב סעיף י"א ד"ה ובורא).

ברכת "אשר יצר" או "בורא נפשות"

◀ **שאלה:** אכל דבר שחייב ברכה אחרונה ושכח לברך והטיל מים, וניכר בזה קודם ברכת "אשר יצר", איזה קודם?
תשובה: ברכת "אשר יצר" קודם שהיא תדירה (משנ"ב ס' ז' ס"ק ב' בשם רש"ל), וכאן אין חשיבות בברכה אחת יותר מהשניה.

ברכה אחרונה על שומשום

◀ **שאלה:** אכל גרגרים של שומשום, האם יש להם דין של 'בריה' שלכתחילה אין לאוכלם פחות מכזית (כמבואר בשו"ע או"ח סי' ר"י) משום ספק ברכה אחרונה?
תשובה: שומשום נחשב ל'בריה', ולכן אין לאוכלם לבדם פחות משיעור כזית, ועכ"פ כשאוכלם ביחד עם עוגה בודאי נחשב טפל לעוגה וברכת העוגה פוטרתו ("שבט הלוי" חלק ח' תשי"ד אות ב').

אולם כל זה כשיש שיעור כזית בעוגה, ואז הטפל פטור, אבל כשהעיקר הוא פחות מכזית והטפל הוא כזית, חייבים ברכה על הטפל (כמבואר בשו"ת "אגרות משה" או"ח ח"ד תשי"ב).

וא"כ לכתחילה אין לאכול עוגה או ביסקווית פחות מכזית כשיש עליה גרגרי שומשום, כיון שיש ספק חיוב ברכה על השומשום משום 'בריה'.

עניית "אמן" על ברכה דרך הטלפון

◀ **שאלה:** המדבר בטלפון, ושומע את חברו מברך "שהכל", האם יש לענות אמן על הברכה?

תשובה: כיון ששומע את הברכה בטלפון, אע"פ שלהוציא דרך הטלפון אי אפשר, מ"מ הרי יש כאן ידיעה שהוא מברך, וכעין שהיה באלכסנדריא במצרים שהרימו דגל להודיע שיענו אמן, הגם שלא שמעו את הברכה, ולכן בנד"ד יש חיוב לענות אמן (שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"ב סי' צ"א אות ד'), ויש סוברים כיון שאין זה אותה רשות אין חיוב לענות אמן אבל מותר לענות (הגר"ח קרליץ זצ"ל).

שיעור אכילה בניתוח לקיצור קיבה

◀ **שאלה:** מצוי היום שעושים ניתוח לקיצור קיבה (וע"ז יורדים במשקל) ולעיתים אוכלים פחות מכזית, וכבר מרגישים שובע, האם יש לברך ברכת המזון?

יסוד השאלה, שבכל המאכלים שיש בהם חיוב ברכה אחרונה מדרבנן לא תיקנו שבירך רק אם אכל שיעור כזית, אבל באכילת פת שיש חיוב ברכת המזון מן התורה כשאכל שיעור שביעה ככתוב: "ואכלת ושבעת", האם כשיש שביעה בלי כזית אפשר גם לברך.

תשובה: גם בפת שהחיוב הוא שיעור שביעה, בכל זאת דוקא כשאכל שיעור כזית, ואם אכל פחות מכזית אפילו מרגיש שובע לא מברך ברכת המזון (ע"י משנ"ב ס' ר"י ס"ק א' בשם פמ"ג, ושע"ז שם ס"ק י', ובספר "אמרי בינה" או"ח סי' ט"ו, אולם ע"י שו"ת "חתם סופר" או"ח תשי" מ"ט שנקט שחייב לברך ברכת המזון אם שבע בפחות מכזית).

תשובות מהגאון רבינו נסים קרליץ זצ"ל

◀ **שאלה:** מצוי היום שמוכרים פירות חתוכים לפרוסות ומסוכרים בסוכר, ולא ניכר צורת הפרי, האם נשתנה ברכתם?

תשובה: זה נחשב שניכר צורת הפרי, והרי אם יגידו לו מהו הפרי יבחין שזה הפרי ולכן יש לברך ברכתו הרגילה של הפרי.

◀ **שאלה:** פירות כתפוחי עץ, בננות וכדומה שריסקו או שעשו מהם ריבות, האם יברך ברכתם כרגיל?

תשובה: כל זמן שניכר תואר וצורת הפרי מברך ברכתו הראויה, אבל אם ריסקו עד שאין ניכר תוארם וצורתם, ובפרט כשעושה מהם ריבות, יברך עליהם "שהכל".

◀ **שאלה:** רסק פירות שברכתו "שהכל" האם מועיל לקחת חתיכת פרי ולברך עליו ברכת "בורא פרי העץ", ולפטור ע"י זה את הרסק?

תשובה: כיון שמעיקר הדין אם בירך "בורא פרי העץ" יצא, מועיל לקחת פרי וע"י זה לפטור את הרסק.

◀ **שאלה:** שקדים או בוטנים שרוב העולם אוכלים אותם קלויים ולא חיים, האם נחשבים כפרי שכך הרגילות לאוכלו דווקא קלוי ולא חי, ולפי"ז נשתנה ברכתו, שאם יאכלו חי יברך "שהכל"?

תשובה: כיון שעל ידי הקלייה זה לא משתנה לדבר אחר אלא רק עושה אותו ליותר טוב, ואפשר לאוכלו כך וכך, מברך עליהם בין חיים ובין קלויים אותה הברכה.

◀ **שאלה:** הדין הוא שיין פוסט כל מיני משקין, האם זה פוסט גם משקים כדוגמת מרק שיש לו חשיבות בגלל הירקות שהתבשלו בתוכו?

תשובה: כיון שלמעשה המרק הוא משקה גמור ושיעורו לברכה אחרונה הוא ברביעית ככל משקים, א"כ ברכת היין פוטרת את המרק.

◀ **שאלה:** סלט פירות המעורב בדברים שברכתם "בורא פרי העץ" ו"בורא פרי האדמה", והדין בתערובת שמברך לפי הרוב, איך ניתן לקבוע אם זה מוגדר כתערובת?

תשובה: גדר תערובת הוא שאם יקח את האוכל בכפית יעלו לו בכפית משני המינים, אבל אם אוכלים כל חתיכה בפני עצמה אין זו תערובת.

◀ **שאלה:** האוכלים פירות ט"ו בשבט בתוך הסעודה ומביאים גם זיתים, האם יברך עליהם בתוך הסעודה, או שנחשב כדברים הרגילים לאכול בסעודה שאין מברכין עליו?

תשובה: מסתבר שיברך על הזיתים בתוך הסעודה כיון שמביאים את הזית לשם מנהג אכילת פירות ולא מחמת הסעודה, ע"כ יש מקום לברך על זה אף שהוא באמצע הסעודה. ואמנם אם אוכל הזית בלחם ודאי א"צ ברכה.

◀ **שאלה:** מי שבירך על פרי "בורא פרי העץ", והיה על השולחן עוד מין פרי שברכתו ג"כ "בורא פרי העץ", שלא ראה אותו ולא כיוון עליו, האם צריך לחזור ולברך עליו?

תשובה: אין צריך לחזור ולברך על הפרי השני כיון שהיה על השולחן.

◀ **שאלה:** אם עוסק באכילה והחליט בדעתו שאינו רוצה לאכול מין פרי אחד ממיני הפירות שלפניו, ואח"כ חזר בו ורצה לאכול אותו הפרי, האם צריך לחזור ולברך "בורא פרי העץ"?

תשובה: אין צריך לחזור ולברך, כיון שעדיין עוסק באכילה, וכך הדרך שלפעמים נמלך ואין זה היסח הדעת גמור.

יֵאִיר בִּזְרִי

מאת מורנו הגאון רבי ניסן גולדברג שליט"א מראשי ישיבות אור ישראל וראשון לציון

גליון 41 – בשלח תשפ"א

שיעורים זה מאבותם

"ויראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה'" (בשלח י"ד, י')

ופרש"י תפסו אומנות אבותם, באברהם הוא אומר אל המקום אשר עמד שם, ביצחק לשוח בשדה, ביעקב ויפגע במקום.

וצריך באור בניי בצרה גדולה סגר עליהם המדבר הים מצד אחד ומאחריהם המצרים. הפחד נורא הרי הצעקה פורצת מאליה וכמו שעושה כל יהודי בשעת צרה צועק אל ה' ככל הפרק בתהלים קי"ז. ואשר נראה שאף מה שאנו רואים שבני ישראל צועקים, ואפילו הרחוקים מדבר ה' בשעת צרה פורצת תפילה וזעקה, כל זה מתוך ההשרשה שהשרישו אבותינו, שאפשר לקבל רק בתפילה וזעקה לה', ומה שנראה פשוט שזה טבע האדם לזעוק בשעת צרה הכל מכח אבותינו שהשרישו בנו.

וכן מדויק שאמרו חז"ל תפסו אומנות אבותינו, דייקא אומנות, כשהאב נפח, הבן נפח בטבעו, כן אומנות התפילה המושרש מהאבות עובר בתורשה לבניי, ועוד ראיה שהרי קראי שהביאו שהאבות התפללו וצעקו לא היה הכל בשעת צרה רק פסוקים שתקנו האבות ג' תפילות ביום, ומה ענין לתפילה בעת צרה שהתפללו בניי, אלא מבואר כמשנייב שמה שהתנדבו האבות להתפלל הושרש בנו כאומנות לזעוק אל ה' ולהתפלל. ונראה שמה שרואים שבשעת צרה וזעק אדם, שאז יוצא קצת ממצבו הרגיל ששקוע בתאותיו ונסתמו עיניו מראות ללכת בדרכי אומנות אבותיו, אבל בשעת צרה מאבד את רצונותיו אזי עולה ממעמקים הקשר עם האבות ופורצת זעקה ותפילה לבורא עולם.

הכל זה נסיונות

"הנני ממטיר להם מן השמים למען אנסנו הילך בתורת" (בשלח ט"ז, ד')

מבואר בפסוק שנתנית המן לראות ולנסות את בניי אם ילכו בתורת ה' וציוויו. ופליאה היא הרי עם ישראל הולכים במדבר בארץ ציה וצלמות זקוק לאכילה הרי צידה לא עשו להם אייכ צריכים את המן כדי לקיים את בניי ומהו אנסנו הילכו בתורת (ועיין תי"ט בברכות שבבבב"ז נאמר שם אלוקים שגם במידת הדין צריך ליתן אוכל דמאן דיהיב חיי יחיב מזוני).

ואפשר שכדי להתקיים לא צריך מן שטעמו כצפיחית בדבש לזה יספיק פת במלח וצ"ע. אשר מבואר שכל נתינה שנתן הקב"ה לאדם בעוה"ז כולה רק לקיום מצות, יש מצות במן אייכ יש היכי תימצא למן, ואם אין מצות במן אין זכות למן, כל חיי האדם רק נסיונות כל פעולה או מצוה או חיי להיפך.

נס כנגד רצון האדם

"ויעשו כן בניי ולא העדיף המרובה והממעט לא החסיר איש לפי ארכלו לקטו" (בשלח ט"ז, י"ז)

ובפרש"י והוא נס גדול. הנה לשון נס גדול לא הזכיר רש"י עד הנה בכל הנסים שנעשו לבניי. ואפשר שכאן נעשה הנס ליחידים כל אחד לבדו למרבה ולמעט לכל אדם בדרכו אייכ הוא נס גדול. אכן עי"ל שנס נגד רצון האדם הוא נס גדול שבעוה"ז הארץ נתן לבני אדם

והם ברצונם לתקן או לקלקל וכאן נס שיהיה כנגד רצון האדם בזה הוא נס גדול יוצא מדרך הרגיל של נסים.

לשון הפסוק לא הבאיש

"וישארו עד בקר וירם תולעים ויבאש" (בשלח ט"ז, כ')

ובפרש"י הרי זה מקרא הפוך, שבתחילה הבאיש ולבסוף התלע כענין שנאמר ולא הבאיש ורמה לא היתה בו וכן דרך כל המתלעים. אכן צ"ע אייכ למי"ל לומר בשבת שלא הבאיש ולא היה בו רימה אם הוא כדרך כל המתלעים הרי די שיכתב שלא הבאיש וממילא לא היה רימה ואייכ קצת משמע שבמן לא היה הרקבון וההתלעה כדרך כל הארץ וצ"ע.

מהיכן ידעו לבקש טעם

"וטעמו כצפיחית בדבש" (בשלח ט"ז, ל"א)

הח"ח עה"ת כותב שהתורה נמשלה למן משום שכמו שבמן מי שלא חפץ וחשב על טעם לא היה למן כל טעם, כך בתורה רק החפץ בטעם המתוק של תורה זוכה לטעמו וראו כי טוב ה'. ומבואר בדבריו שהטעם של המן כצפיחית בדבש היה צריך גייכ לבקש שיהיה טעם של מן אבל בלא בקשת טעם מן לא היה כל טעם וצ"ב מהיכן ידעו מהו טעם מן לבקש טעם מן שהרי טעמו כתבה התורה אחרי כן. ונראה שבעוגות מצות שהוציא ממצרים שדרשו חז"ל שהיה בו טעם מן שם היה הטעם גם בלי בקשה דשם היה מצות מצוה, ואייכ שפיר ידעו טעמו של המן, וכן מסתבר שאף שהמן משתנה לכמה מינים, אבל נראה שבעוגות מצות היה רק טעם מן.

ב' הכאות בים

"ומטף אשר הכית בו את היאור" (בשלח י"ז, ה')

ובפרש"י שלקח המטה שלא יאמרו שהמטה מוכן רק לפורענות בו לקה פרעה במצרים ועל הים. והנה בקרי"ס כתיב הרם את מטף ונטה ידך, ואיתא בת"י שהרם את מטף הוצא והכה בידך שלא יכה במטה אלא הרם הוצא והכה בידך, ואייכ לכאורה הוא דלא כמש"כ רש"י שבמטה הכה בים סוף את המצרים הרי לת"י הכה בידו. ואפשר ששתי הכאות היה בים בתחילה לישראל בידו של משה אבל כדי שישבו המים על מצרים בזה כבר היה במטה, דיקא שאמרו שהמטה מוכן לפורענות בים סוף הרי לכאורה בניי נכנסו לים עיי שהכה במטה אלא מבואר שהכה שנכנסו בניי היה בידו ואייכ עוד הכה במטה וצ"ע.

קודם מתן תורה א"א במשנה אחת

"ואין מים לשתי העם" (בשלח י"ז, א')

הנה בפרשת חוקת במי מריבה אמר הקב"ה לדבר אל הסלע שהוא יותר נס וצריך באור שכאן אומר להכות בצור. ועיין במלבי"ם שכתב שכאן היה צור שהוא קשה יותר ובוה גם בהכאה הוא נס גדול כענין דבור. אכן נראה עוד דהנה באוה"ח הביא ממדרש שמה שדיבר משה אל הסלע היה שאמר לסלע פרק אחד משנה אחת ועיינ נבקע הסלע, הרי מבואר שהכה של הדבור היה מכח ד"ת שאמר בפני הסלע, ואשר לפי כל זה לאחר מ"ת במי מריבה שבניי זכו בכח התורה, אבל בפרשתנו קודם מ"ת בלא כח התורה אייכ בזה הכה אל הצור ויצאו מים.

הידור מצוה

ואשר נראה בזה דודאי עצם החפצא של הידור מצוה הוי דאורייתא היינו שיש חפצא של קיום בהידור שהוי קיום אחר ושונה מקיום בלי הידור בזה לכו"ע הוי דאורייתא דנראה דהוי כעין שתי עניני קיום מצוה שהמקיים בלא הידור הוי כפרעון חוב למלך ומקיים גזירת מלך אבל העושה בהידור הוא עובד ומביא דורון למלך (ובשעור לבחורים אמרנו שבחור כותב שטיקל תורה לעצמו יש מחזיקות לא כתוב כ"כ מוסדר אבל אפשר להבין את הכתוב אבל אם צריך להגיש לראש ישיבה את השטיקל תורה כבר יעבור כמה פעמים יסגן יכתוב על נייר יפה וכדו' א"כ הוי עשייה אחרת יש עשייה של קיום כעבד שלא בפני המלך כאדם שמקיים גזירות המלכות אבל יש משרת לפני המלך ושם הכל בהדר ובפאר ובלבוש הראוי וכדו' וא"כ נראה שעצם החפצא שיש קיום שונה בהידור מקיום בלא הידור זהו דין דאורייתא יש קיום בהידור שהוא קיום אחר אבל החיוב לקיים ההידור זה הוי דרבנן אין חיוב לקיום בהידור רק האדם שמרגיש קירבת ה' ותפארת בעליו בזה הוא מהדר במצות הדור שייד ליראת שמים.

ולפ"ז לענין דחיית שבת כיון שהוי כחלק מקיום המצוה וקיום מצוה יותר גדולה א"כ שפיר הוי כחלק מהמצוה ששייד שיחזה שבת דהנה כמשנ"ב מצינו כן לענין אכילת מצה כמשנ"ב שגיי בכזית וכל שיאכל יכנס בכלל המצוה כן בהידור כל תוספת בשבח תפארת קיום המצוה הוי כחלק מהמצוה (וודאי לא ידחה שבת ספק נאה רק החיתוך שכבר דוחה שבת) ואע"פ שאין חיוב מדאורייתא לחזור על הציצין שאין מעכבין אבל שפיר הם בכלל הקיום של מצוה מהודרת שיש כזה חפצא של סוג קיום של מצוה מהודרת.

אבל בגמ' בב"ק עד שליש שחייב להדר בזה הוי ספיקא דרבנן שחייב ליכא קיום איכא וכן בתוס' במנחות מ"א ע"ב שכתב שהוי דרבנן היינו דהתם איתא הלשון לא יטיל ובתורת חיוב בזה הוי דרבנן כמשנ"ב. שהחיוב הוא דרבנן.

ואשר לפ"ז נראה מה שפסול באזכרות לרש"י בגיטין בחסרון הידור מצוה וכן בלולב היבש נראה שהכל דין אחד עם קרא דאנוהו דהיינו שהתחדש שיש צורת קיום של מצוה של לפני המלך שהוא בפי' רק תמיד אין חיוב גמור שיקיים המצוה כמי שעומד ומשרת את המלך רק כמקיים גזירותיו רק בעל המעלה יקיים בהידור אכן במצות לולב שכל יסודה עין בחז"ל ובחנוך הוא כתפילה ועומד לפני המלך ומראה ומביא כדורון להקב"ה מפרי הארץ א"כ כל יסודו הוא דורון ומשרת להביא למלך א"כ בזה יוצאו רק כל צורת החפצא של קיום המצוה כדורון שמביא בכל היופי וכן לענין כתיבת ה' שהוא שם המפורש בזה הדין לכתוב בהידור מעיקר הדין.

ולפ"ז מצינו שבקרבנות ענין מבחר נדריך דחי שבת ושם אף ששחט כחוש בשבת ומצא יפה ממנה ידחה שבת וישחט השמן וכן בגדי כהונה לכבוד ותפארת דהיינו בבהמ"ק במקום המקדש בעבודת ה' לשרת לפני ה' (כהן היו משרת) שם כל גדר העבודה הוא בהידור שכך צורת הקיום (דרך משל אמרנו מביא כלי שתייה לחדרו ביישיבה מביא מולוכל עטוף ביר אבל כמתנה לחתן אורזים יפה וכך האם לשמוש עצמי או ליתן לאחרים בלי אריזה יפה זה לא מתנה אע"פ שהעיקר הוא הכסות המתנה).

ולדברינו מבואר מה שקיבלו עליהם ואמרו שזה קלי ואנוהו בשעת קרי"ס עיין נזה"ת והיינו שכיון שראו שה' לפנייהם ראתה שפחה על הים והרגישו בה' עומד עליהם א"כ הרגשה זו של עומד לפני ה' שהרגישו קבעו לעצמם לדורות לעמוד במצות ולהרגיש כמשרתי ה' העומדים לפניו לקיים מצותיו בשמחה ותפארת ולושיה ולפ"ז אפשר שרק ביוה"כ מצינו בבהמ"ק שכל אדם הבא ס"ת שלו להראות נוי והוא כמשנ"ב שהכפרה הוא לפני ה' תטהרו בזה מביא ס"ת שכתב בהידור שהוא ממצות וקיום של לפני ה' כדי שיראה עליהם ה' ויכפר עליהם.

האחרונים דנו מה עדיף הידור ביופי או הידור של קיום עוד שיטה בהלכה ולדברינו הכל אחד.

לסיכום קרא דזה קלי ואנוהו מגלה לן שיש שני דרכים בקיום המצות יש בדרך עבודת לקיים חובתו לצאת חיוב בלבד כעבד המקיים חובתו ויש אשר מקיים כבן לאביו ולמלכו בפניו ליתן חובתו בהדר ותפארת בעשייתו ושני צורות בקיום המצוה והם מדין תורה שני דרכים אלו רק האדם השלם מעצמו יעשה המצות בשלמות כבן לאב ירצה, וא"כ עיקר הדור מצוה הוי דאורייתא אבל חיוב קיומו הוי דרבנן כמשנ"ב רק במצות לולב שם כך הוא המצוה ליתן לפני המלך פרי הדר וכן הוא גדר המצוה ליתן הלולב כמתנה בהדר לכן מעכב.

ומובן היטב שקרי"ס קודם שהתחייבו כלל במצות כבר קבלו על עצמם הידור מצוה דכמשנ"ב הקבלה היא שיעשו המצות כאלקי אבי וארוממנהו לא כעבד אלא כאלקי אבי שייכות וקשר מיוחד בין ממה"מ לבניי וא"כ שראו כן בקרי"ס שאף שהללו והללו עובדי ע"ז אולם בצורה נפלאה ובכל טוב בסבר פנים יפות בפירות וכל טוב א"כ הוא אבינו ונעבדנו כבן לאביו בכל יופי והדר קיום המצות.

בתוס' במנחות דף מ"א ע"ב ד"ה אין כתבו שבאור הגמ' שאין לעשות ציצית רק במין החוטין ופרשו דהיינו שאם צבעו אדום שיהיה אודם וכתבו שאפשר שהוא מדרבנן משום זה קלי ואנוהו. אשר מבואר מדברי התוס' שהדור מצוה הוא דין דרבנן ולא חיוב דאורייתא.

ובגמ' בב"ק ט' ע"ב בנדון הדור מצוה עד כמה ומסיק עד שליש ורבעי בגמ' אם שליש מלגו או שליש מלבר ונשאר בתיקו וכתב הב"י וביש"ש שכיון שהוי בעיא דלא איפשטא א"כ ספיקא דרבנן לקולא, ומבואר מדבריהם שדין הדור מצוה הוא דרבנן.

וכן הביאו מדברי הריטב"א בסוכה י"א ע"ב לענין אגד לולב אכן נראה בענין עיין בריטב"א שט"ס שם ומילת דרבנן טעות היא שם עיי"ש היטב. אכן הקשו האחרונים שהרי בגמ' בשבת קל"ג ע"ב קאמרו שהמל בשבת ונשאר ציצין שאינם מעכבין אם לא פירש חותכם אבל פירש אין חותך מבואר שבזמן המצוה אף ציצין שאין מעכבין המילה דוחה שבת ש"מ שדין הדור הוי דאורייתא שהרי התם הוי מדין הידור מצוה. כדאיתא בגמ' שם.

וכן קשה משיטת רש"י בריש לולב הגדול שפירש שהטעם שולוב היבש פסול הוא מדין הדור שנאמר בזה קלי ואנוהו וכן בגמ' בגיטין שם שנכתב שלא בקדושה שלא מהני לעבור בקולמוס ולקדשו פרש"י משום זה קלי ואנוהו ומשמע שם שהוי דאורייתא ש"מ שהוי דין דאורייתא אכן התם יש לומר שכלפי שם השם זו דרשא לעומת זה קלי הכונה שם השם ממש שבוה הוי דין ועיקר קרא שיכתב באנוהו אבל שאר מצות שהם רק צווי הי"ת בזה הוי דרבנן (ולפ"ז אפשר שגם בלולב הוי כמו ממש שם השם שאיתא במדרש לולב זה הקב"ה עיי"ש הרי שהוי ממש כשם השם שצריך לקדשו ולנאותו).

והמקובל לומר ששתי דינים הם בהידור חדא יפוי בקיום המצוה לעשותה בצורה יפה בעצמה ובדברים החיצוניים לה ועוד דין בשלמות המצוה לעשות המצוה בשלמות. וא"כ לענין ציצין שאינם מעכבים שם הוא דין בשלמות המצוה לא כרוב אלא בשלימות המצוה וכן במשנ"ב בהלכ' לולב בשם הפמ"ג שיש ענין הידור שלהחמיר לצאת כל השיטות אע"פ שנפסק שכשר והוא לא ענין יפוי רק שלמות המצוה.

אכן יש ענין של יפוי המצוה כגון עיטור ביכורים שאינם כלל חלק מהביכורים וכן העשירים שנתנו הביכורים בקלטות של זהב ובגמ' בפסחים שלאכול המצה בתאבון שלכן לא יאכל קודם היינו הדור בגברא בקיום. ובגמ' בשבת בקולמוס נאה ועוד כהנה רבות שיעשה האדם המצוה בהידור בגמנות של זהב במנורת זהב להדליק נרות וכדו'.

ואשר לפ"ז ר"ל שההידור שביפוי המצוה הוי דרבנן היינו אתרוג גדול יותר מהשיעור שיהיה לקיחה חשובה וכן כל הני שהוי מדין יפוי הוי דרבנן אבל דין הידור של שלמות המצוה שהוי בעצם החפצא של המצוה בזה הוי ההידור דאורייתא ולכן בציצין שלא הוי ענין של יפוי רק בקיום בשלמות בזה הוי דאורייתא ודחי שבת.

ועוד יש להוסיף מה שדנו האם דין הידור הוא דין במצוה או הוי דין בגברא היינו אדם שהידור במצות לולב וכדו' האם קיים לולב בקיום יותר כדוגמת משי"כ המהר"ל שלכל אכילה במצה סגי בכזית אבל אם אוכל באכילה אחת כמה כזיתים הכל נכלל בכלל המצוה והכל מצוה אחת של מצה רק יצא בכזית כמו כן הכא הוי מצוה יותר מהודרת בקיום מצות לולב או הוי קיום במצות אמונה או עבודת ה' בגברא וברש"י ביומא ע' ע"א שקאמרו שביה"כ הביאו כל אחד ס"ת למקדש להראות חזותו לרבים ופרש"י שם להראות נוי של ספר תורה ותפארת בעליה שטרם להתנאות במצוה וכו' מבואר ברש"י שמראה נוי הוא תפארת בעליה ובפשטות קיום בגברא לא בעצם המצוה א"כ י"ל שבדין המצוה הוי דאורייתא אבל הנוגע לתפארת בעליה הוי דרבנן ולכן בגמ' בב"ק הוי ספיקא דרבנן לקולא וכן לגבי ציצית הוי דרבנן שיהיה הציצית בצבע הטלית שהוי מדין הגברא ביפוי הטלית.

אכן צ"ע לומר כן דהנה בגמ' בשבת כד קאמרו שציצין שאין מעכבין דוחים שבת מיייתי בגמ' שם ע"ז ברייתא דתניא זה קלי ואנוהו התנאה לפניו במצות עשה לפניו סוכה נאה ולולב נאה וכו' בדיו נאה וקולמוס נאה (ו"א הכונה שכותב שיר וכתב יפה לא שעצם הקולמוס נאה) הרי שבגמ' מיייתי בחדא מחתא דין הידור שבשלימות המצוה בציצין שאינם מעכבין בחד דינא עם כל הידור שביפוי המצוה ש"מ דא ודא אחת היא וא"כ הדרה קושיין לדוכתיה בסתירת השיטות אם הדור הוי דאורייתא או דרבנן.

הרה"ג ר' שמשון אליהו דינין זצ"ל נלב"ע כ' שבט תשס"ה

הרב ר' שמשון זצ"ל היה 'ערליכר איד' ונתקיימה בו ברכתו של רשכבנה"ג רבינו חיים הלוי זצ"ל, שנשאל בעת מלחמת עולם הראשונה בעת ששהה בעיר מינסק, ע"י אמו של ר' שמשון האם זה הזמן ללדת ילדים, ואמר לה הגר"ח שתלד ללא חשש ותזכה שיהיה הנולד ערליכר איד. [ור' שמשון אמר ע"ע אנילא יודע יוע אם התקיים הברכה, אבל אני מהיחידים שיצאו ממינסק שומרי תורה ומצוות] ואביו של ר' שמשון, ה"ה רבי משה דיינין, [שהיה חתן הגאון רבי שמשון אליהו גרוזבסקי זצ"ל מו"ץ בעיר מינסק שהיתה עיר ואם בישראל, ואביו של הגאון ר' ראובן זצ"ל, והיה מפורסם בימים ההם כבעל הוראה גדול (ישורון כ"א עמ' קי"ב בשם רבנו)]. ור"מ עלה לארץ עם בנו, וגרו בסמיכות לבית רבנו הגראי"ל זצ"ל בעיר כפר סבא. בהמשך נכנס לשיבת חברון לאחר נשואיו הרביץ תורה במקומות שונים. ובערוב ימיו מעת יסוד השיעור של מורנו שליט"א בדף היומי היה ר' שמשון מחשובי המשתתפים, ודברי חכמתו הביאו חן מיוחד לשיעור, נביא כאן אלו דברים מהזכרון.

גם הצלתו

כבר הבאנו בגליונות קודמים, סיפר חייו של ר' שמשון, שהיה ילד קטן אביו נחלה, ואמו בכתה לפני הארון קודש שעדיף שהיא תמות, מאשר שבעלה, כי הוא יכול לחנך את בנה לגדול בתורה, וכך היה שהיא נפטרה והוא היה יתום צעיר. [פ"א סיפר שאברכים מבקשים ממנו לכוין להוציא בפרשת פרה בברכות שזה היה השבוע של היארצייט של אביו שלו, וחיך שבמינסק נתנו לו בעודו ילד את המפטיר של רה שחל סמוך ליארצייט של אביו]. הרוסים שלא רצו שהאב ישפיע על בנו הפרידו אותו ממנו, והוצרך לגדול אצל אחותו, ואמנם כך היה לטובה שהצליח לעלות לארץ ישראל עם משפחה אחרת ואביו רק אחרי כמה שנים הצליח לעלות. וכך בס"ד זכה לעלות לארץ ישראל, וליכנס לשיבת חברון, וסיפר בהתפעלות על מרן הגרמ"ל זצ"ל שהיה בזמנו המשיב בשיבה, ובכל זמן היו מגיעים לשאול אותו שאלות, והיה עונה בחביבות לכל אחד.

יסורים באהבה

היה רגיל לומר שהוא מקבל יסורים של בין אדם לחבירו באהבה, והסביר שיש כאלו שמקבלים יסורים באהבה וזה מדריגה, אבל שמגיע להם איזה יסורים מחבר ששם שוכחים שצריך לקבל את זה באהבה.

לתת לכולל לפני ס"ת

סיפר לי ר' שמשון ז"ל שפעם קיבל ירושה מקרוב משפחה עירי שיעשה בזה דבר מצוה, והלך לשאול את רבנו הגראי"ל מה לעשות בכסף, והוא סבר לתת ס"ת לעילוי נשמתו שיהיה תרומה נצחית, אולם רבנו אמר לו עדיף שיתן את הכסף לכולל אברכים ובכך יקנה זכות לנצח. [עוד דברים שסיפר על מרן הגראי"ל ראה לעיל פ"ד וישלח – וישב]

התפייס לדור עני

שמעתי מהרב שמשון דינין זצ"ל בשם האור יהל שהיה אומר שאנו אומרים בתפילה התרצה והתפייס לדור עני ושאל מי הוא הדור העני ואמר שאם הכוונה לדור מחברי התפילה אנשי כנה"ג א"כ אם הם ענקי הרוח הרגישו כעניים ודלים מה אנו חשובים לפניהם.

ואם הכוונה לדורנו א"כ כמה עניים אנחנו שכ"כ הרבה דורות צריכים להתפלל עלינו שהקב"ה יתרצה ויתפייס לדורנו העלוב וכמה חסד ורחמים עלינו ללא שעור וגבול כ"כ רחמנות על דור עני.

איש חי

מתוך הספד מורנו שליט"א: המעלות שאומר הנביא על בן יהודיע איש חי רב פעלים, אבל קודם לכל איש חי אלא חיי אברהם אשר חי כל התואר של התורה עץ אברהם אשר חי, ויחי יעקב פרשה סתומה חיי יעקב אשר חי, לבדיקע יאריך ימים של חיים נצול כוחות האדם להיות חי להיות מרגיש, חיים את אשר רואים חיים את השי"י חיים את הגמ' ומאמרי חז"ל חיים את השני חיים אמונה רשעים חשובים כמתים להיות חי בחז"ל זה שרואה השמש ואל מודה לא מת הוא.

הנפטר הדגול רבי שמשון אדם חי תמיד עם פרישקייט כל בוקר עם ווארט חדש איזה התעפלות ראיתי אלשיך עם כמה חיות ראיתי מאמר חז"ל, להרגיש אחרים בצער אחרים בשמחה של אחרים איש חי לבעדיקע – אחד אמר בענין הוא היה הזקן בשנים מכולם אבל הצעיר ברוחו מכולם.

אדם שבא לאחר מותו שואלים בשמים נשאת ונתת באמונה קבעת עיתים לתורה עסקת בפו"ר – השאלות צריכים במאור הרי ימינו כל דבר לעצמו צעדי הסיפור כמשל אם אדם עשיר שואלת אבל בודקים כל חפץ וחפץ א"כ אין מקום לשאלה, רק השאלה כהקדמה באיזה אדם מדובר. קבעת עיתים לתורה ביחד בשעור כשש שנים מהשעור לשעור בשיבה של מעלה – נשאת ונתת באמונה כמה יושר דקדוק בממון חבירו לראות ישרות לא לפגוע לא לקחת ספק ספיקא של ממון לחומרא – עסקת בפו"ר כדברי המהרש"א, חובות גמחי"ם לנצרכים. קיבל ברכה שיחזיר את החוב, כל חודש החזיר עד התשלום האחרון לפני שבועים, והבטיחו לו שיהיה לך אריכות ימים להחזיר, החזיר את החוב, גמר, תלוי לשמואל את פנקסו, הכל שולם. במיתת יעקב עשו מספד גדול מוזכר בגמ' אפילו כנו מהו גדול תמה תקופה אנו מרגישים המוליקר אדם מתקופה קודמת מושגים אחרים של אמונה מידות חסד ארלכקייט מספד גדול.

כל המוריד דמעות על אדם כשר כאן י"ל היכי תימצא אדם כשר בלי סירחה. תמיד סיפר שלפני שנולד ההורים קיבלו ברכה מרבי חיים בריסקר שיהיה להם בן כשר כך ברכו רבי חיים עכשיו אנחנו יכולים לומר בצאתו מן העולם רבי חיים ברכתך התקיימה כמעט תשעים שנה מה הבריות אומרים עליו אדם כשר הוא בלי סירכה.

מי יתן לנו תמורתו את המאור פנים את האהבת התורה אהבת הבריות ואהבת ה' ובלע המות לנצח.

להארות הערות והוספות: 0527680034@okmail.co.il

יצחק ירנן

מדברי חמי רב יצחק אלחנן גיברלטר זצ"ל נלב"ע ב' תשרי תשפ"א

עקב היותנו בשנת האבל לפטירתו של היקר באדם – חמי זצ"ל נביא אי"ה מידי שבוע דברים ועובדות הקשורות לפרשה לזכרו

ויט משה את ידו על הים ויולך ה' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה וישם את הים לחרבה ויבקעו המים. (שמות יד, כא)
הנה נראה בפסוקים שמכח מעשה של משה נבקע הים, ומאידך מצאנו בחז"ל (מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - חס' דויהי פרשה ה ד"ה ויבאו בני) דכתיב שם "אמרו לו רבי למדנו באי זו זכות זכה יהודה למלכות אמר להם כשעמדו שבטים על הים זה אומר איני יורד תחלה וזה אומר איני יורד תחלה שנאמר סבבוני בכחש אפרים וגו' (הושע יב א) מתוך שהיו נוטלין עצה אלו ואלו קפץ נחשון בן עמינדב ושבטו אחריו לתוך גלי הים לפיכך זכה למלכות שני בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לעז היתה יהודה לקדשו (תהלים קיד ב) לכך ישראל ממשלותיו אמר להם הקב"ה מי שקדש שמי על הים יבא וימשול על ישראל והודו לו הזקנים לרבי טרפון".

ונראה שהיה בישראל כמה כתות, דהיו כאלה שהאמינו בה' כמו נחשון וחבירו, והם זכו שיקרע להם הים בזכותם, אבל שאר ישראל שלא האמינו כל כך, הוצרכו לחכות לזמן שמשה ירים את ידו ויבקע את הים ובלי זה לא היו יכולים ליכנס לים.

בגטו זכינו לשמוע את דבריו הגדולים של גדול דורנו, רבה של קובנה: בשלש הנהגות מנהיג בורא העולם את עם ישראל. הנהגה ראשונה היא הנהגה של עולם רגיל, דרך הטבע, והרמב"ן אומר שכל מי שאומר שעולם כמנהגו נוהג - אין לו חלק בתורת משה. עלינו לדעת שהכל מתנהג בעולם בניסים גדולים והבורא קבע חוקים בהנהגת העולם שנראים כטבע. היות שכן, נדרש מהאדם לחיות על פי הטבע - אם הולך אדם במדבר וקיטון המים שבידו אינו מספיק לחברו, הדין הוא שאסור לו לתת לחברו כי בדרך הטבע הוא ימות. אם ייתן - יש לו דין של "מאבד עצמו לדעת" כיוון שד' לא יבא לו מעיין מים במדבר כמו להגר ולישמעאל משום שאין ד' עושה עוד ניסים גלויים כאלו. הוא ימות בצמא וזה בגדר "מאבד עצמו לדעת".

הנהגה שנייה היא הנהגה של ניסים גלויים, כדוגמת עם ישראל במצרים, קריעת ים סוף, מן, בארה של מרים במדבר וניסים נוספים. בורא עולם לא יעשה עוד ניסים כדוגמת אלה אלא רק על פי נביא.

הנהגה השלישית היא ההנהגה שאנו זכינו לה בגטו ובמחנות בגרמניה - ניסים נסתרים כביכול בדרך הטבע. אלף ניסים ביום אחד. אין ניסים גלויים כמו במצרים, אך יש ניסים נסתרים. ד' הציל אותנו כל רגע מרעב וממכת המוות כאילו בדרך הטבע.

שאל רבה של קובנה, אם רוצים לזכות לרחמי שמים ולהנהגה ניסית בגטו מה יש לעשות? השמים סגורים, "ואנוכי הסתר פני", מסך של ברזל מפריד בינינו לבין אבינו שבשמים ואפילו קיום המצוות לא יבקע את השער. נקבל שכר רק לאחר מאה ועשרים.

נגזרה הגזירה והקדרום להבקיע את מסך הברזל הוא **קיום מצוות בגטו ובמחנות במסירות נפש**. כשם שרק כאשר קפץ נחשון בן עמינדב לים במסירות נפש והגיעו המים עד צווארו וצעק: "הגיעו מים עד נפשי", ואז נפתחו שערי רחמים ומי הים נבקעו, כן מצבנו בגטו. דרושה מסירות נפש של ממש כדי למסור את הפרוטה האחרונה להצלת יהדות ינובה, אף כי יודעים אנו שמחר בבוקר לא תהיה לנו פרוסת לחם וחס ושלוש נגיע לשערי מוות, ואז נצעק לבורא עולם: "באו מים עד נפשי" ויפתחו לנו שערי שמים ונזכה לרחמים.

בעקבות העובדה שפסל מיכה עבר את הים, נגרם קטרוג גדול על עם ישראל והיה הסתר פנים עד שאפילו המטה של משה רבינו שעשה את כל הניסים במצרים לא עזר לקרוע את הים. היתה טענה בבית דין של מעלה: "הללו עובדי עבודה זרה והללו..." ואין כל זכות. רק כשקפץ נחשון למים וצעק לבורא עולם: "באו מים עד נפשי", אז ציוה ד' למשה רבינו: "קח את המטה ובקעהו" ואז קרע המטה את הים לאחר שקרע נחשון את הקטרוג על ידי מסירות נפשו.

רציתי להוסיף ולהסביר את דברי הגאון רבה של קובנה. תמיד התקשיתי בנס קריעת ים סוף - מה קרע את הים ליבשה. מובא בחז"ל: **מה ראה הים וינוס - ארוננו של יוסף**. בהלל אומרים: "מה ראה הים וינוס... מלפני אלוקי יעקב" - **זכות יעקב**. לעומת זאת מובא בחז"ל שבזכות נחשון שקפץ למים עד צווארו וצעק לבורא עולם "באו מים עד נפשי" נקרע הים. ולפי דברי הגאון רבה של קובנה היה תנאי: "צו אל בני ישראל ויסעו" - **לתוך הים**.

ובאמת, הכל היה בזכות מה שחז"ל אומרים - הים ראה ארוננו של יוסף ונס, אך עדיין לא נחלק לשניים עשר חלקים. זה היה בזכות יעקב אבינו.

אבל העיקר הוא שכדי לקבל את הזכות של יוסף ויעקב - היו צריכים את מסירות הנפש של נחשון ועם ישראל שנכנסו למים עד צווארם, עמדו לטבוע וצעקו לבורא עולם: "באו מים עד נפשי". כשעם ישראל במעמד של מסירות נפש על ציווי ד' ומקדשים שם שמים - קורעים את הדינים הכי קשים בעולם ופותחים שערי שמים לרחמים, ואז המטה קרע את הים ליבשה.

כך בגטו לפי דברי הגאון רבה של קובנה: עומדים באימת מוות וברעב איום ונורא, נהרגים ונשחטים במיתות האיומות, "ואנוכי הסתר הסתיר פני". העיקר הוא **למסור את הזכות** של קיום מצווה במסירות נפש לעם ישראל ואז יזכו לפתח של רחמים. דברי הגאון רבה של קובנה היו לנו בגטו כאורים ותומים, ואכן כך נהגנו.

כפי ששמענו שהתבטא רבה של קובנה על הדין של "וחי בהם" - תקבלו שכר לאחר מאה ועשרים, אבל לא זוכים לניסי תחיית המתים של הנהגה ניסית. לזה זוכים רק במסירות נפש ממש על שמירת שבת ברעב, בצמא ובעבודה הקשה, אז נפתח שער של רחמים לעם ישראל. אבל לזכור: **מסירות נפש ולא איבוד נפש**, שההבדל ביניהם דק כחוט השערה ולזה צריך חכמה גדולה, אך בין קיום מצווה רגילה עד קיום מצווה במסירות נפש, **המרחק גדול**.

עוד הוסיף ואמר ה"דבר אברהם": ד' לא יוריד לנו מן וגם לא שליו כמו ליוצאי מצרים כיוון שהוא לא עושה ניסים גלויים כאלו, אבל ד' ידאג לכל אחד ואחד באלפי ניסים יום יום שלא נמות. יפתח ד' את שערי הגטו כדי שיהיה ניתן להכניס אוכל על אף השמירה ההדוקה של הנאצים הארורים והליטאים יחליפו לנו אוכל בבגדים. ד' יזכה אותנו בניסים נסתרים בכל יום ובכל שעה.

ואכן, אנו אנשי היהדות החרדית נהגנו בגטו ובמחנות כפי דעתו ופסק דינו של הגאון רבה של קובנה, וכל הלכה והלכה קיימנו במסירות נפש. "מהמקום שבו מתחיל הפטור - שם מתחילה מסירות הנפש", כך אמר.

שו"ת הלכה למעשה

משולחן ראש בית ההוראה

במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

קריאת שם לתינוק קודם הברית

שאלה הדרך הנולד חולה במחלה קשה ר"ל ויש לנתחו עוד קודם הברית. האם יש לקרוא לו שם קודם הברית.

תשובה גדולה תפילה בשמו המפורש של החולה, ולפיכך, במצב של חולי, מוטב לקרוא שם לתינוק אף קודם הברית (חזון איש, הגר"ש אלישיב). וקוראים השם ב'מי שברך' בעת קריאת התורה כפי שעושים בהולדת בת, ואחר כך בברכות הברית יזכירו שמו ויאמרו כנוסח המובא באבודרהם "קיים את הילד לאביו ולאמו שנקרא שמו בישראל".

וכשמתפללים על תינוק שעוד לא נקרא בשם קודם הברית, יש להזכיר שם "הרך הנולד בן פלונית בת פלונית" ולא די בהזכרת "הרך הנולד בן פלונית" (פניני תפילה קו).

אכילה במכונת ברשות הרבים

שאלה האם הפסול לעדות של האוכל בשוק (קידושין מ, ב), הוקל בימינו שרבים רגילים לאכול בחוץ. וכן האם אכילה בתוך רכב החונה ברשות הרבים גם נחשבת כאוכל בחוץ.

תשובה צודק השואל שהאוכל בחוץ בימינו אינו נפסל לעדות, משום שלא רואה בזה זלוזל בעצמו שמחמתו יבוא גם להעיד שקר (רש"י שם). אך חסר בנכבדות של האוכל ברחובה של עיר, ואף אם זהו שטח תחת כיפת השמים הסמוך למסעדה שרבים אוכלים שם, אך שונה היא אכילה ברכב סגור וכפי שמוזתר לאכול במטוס שהוא מקום סגור שרבים אוכלים בו, כך יותר יש להתיר לאכול ברכב ברשות הרבים.

חזוק להנהגה זו כתב בעלי שור (ב, רטו) "לרבים נראית הנהגה זו כסלסול מיותר, אך ירידת הדורות העיבה גם על עדינות הנפש והגלות בין האומות גם כן הרגילה אותנו בדפוסי חיים גסים. אולם חיי תורה מחייבים דווקא עדינות הנפש ועלינו להיחלץ מהרגלים גסים ובפרט באכילה, ולהחיות בנו עדינות הנפש שהוא אחד מסממני ישראל הביישינים".

פרנסה מתיירות חו"ל

שאלה ברצוני לפתוח לפרנסתי סוכנות תיירות ולשם כך אצטרך לשכנע קבוצות לנפוש ולערוך אירועים בחו"ל. האם מותר לכתחילה לעסוק בזה.

תשובה מבין בתרי שאלתו ניכרת אמונתו האיטנה "ביושב זון את כל העולם כולו מקרני ראמים ועד ביצי

מודים אנחנו לך על נסיך שבכל יום

שהחליט שבנגד לא יגיע אפילו לכמעט-תאונה. וכן על זה הדרך, בנסי הבריאות העצומים המתרחשים בגופנו בכל שעה. "קשים צרכיו של אדם כקריעת ים סוף" (פסחים קי"א, א). וכבר אמר הגאון רבי אהרן קוטלר כי אילו היינו מודעים למערכת הפלאית הפועלת בגופנו בכל התהליך המסועף, מכניסת האוכל, קליטתו ומינוו לטוב ולפסול, ושליחת כל חלקיק ממנו למקום הנצרך אליו, עד השליכת הפסולת מחוץ לגופו, היה אדם מתקשר בצאתו מהנוחיות לבשר לבני משפחתו בהתרגשות ובשמחה כי הכל עבר בשלום.

אמנם בזכות חסדיו התמידיים עמנו אינו מרגיש בכך, אך אין זה מוריד בכהוא זה מעוצמת הנס האדיר הפועל בכל עת בגופו של כל אחד ואחד מאתנו.

העיניים שלך ושל רעיתך וכל בני משפחתך פועלות הבוקר, הרגילים מתפקדות, ואיתם גם כל המערכת הסבוכה של כלי הדם, והמסתעף מהם. הרי זהו נס אדיר ונפלא.

בגמרא (שם) "אמר רב שיזבי משמיה דרבי אליעזר בן עזריה, קשים מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף". הפנמת הדברים הללו, תגדיל בקרבנו את עוצמת הנסים המתרחשים עמנו בכל עת. ואף לפי זה נראה כי מי שזוכה לפרנסה בקלות יותר, הרי שיש לו קריעת ים סוף פרטית, עבורו ועבור בני ביתו. צריך להיות בתחושה הזו, שבכל יום ויום הקב"ה קורע לנו את הים, ומזמין לנו מזונותינו.

אם רק היינו פוקחים עינינו, לא היינו שואלים האם מתקיימים עמנו נסים בכל יום אלא היינו רואים אותם בכל צעד ושעל ושמחים בהם.

התעניינתי פעם באוני מו"ח הגה"צ רבי יצחק גרודזינסקי זצ"ל מה כיוון כאשר בירך כל בוקר במחנות הכפייה הנאציים ברכת "מתיר אסורים", כאשר הוא אסור בידי הנאצים הארורים, ועבר שם בעבודות פרך, כאשר פיג'מה דקה לעורו, ובליחות חמק מעיני השומרים, בכדי להביא מזון לאביו הישיש הגה"ק רבי אברהם גרודזינסקי הי"ד. מאיזה מאסר הוא משוחרר, שעליו הוא מברך "מתיר אסורים"?

צחק ואמר לי בפשטות: "הדיים זון, הרגלים זון, הקב"ה מתיר אותם שיוזון, על כך ראי שצריך להודות לקב"ה".

התבוננות מאירה זו של רגשי הודיה לקב"ה בכל

קודם קריעת ים סוף, פונה משה רבינו לעם ישראל. היינו חושבים כי בנאמנו ההיסטורי קודם רדתם אל הים, ידבר אל ליבם ועוררם להכין עצמם להיות כלי קיבול ראוי לחזות במראות אלוקים אדירים ונשגבים ולשמורם בקרבם, שהרי ראתה שפחה גילוי שכינה על הים מה שלא ראה יחזקאל הנביא (מכילתא בשלח ו). אך לא כן. הוא פונה לעם ישראל, מבקש מהם לא לפחד מהמצרים ולשים לבבם לראות את הישועה הניסית: "אל-תיראו, התעצבו וראו את-ישועת ה' אשר יעשה לכם היום כי אשר ראיתם את-מצרים היום לא תספו לראתם עוד עד-עולם... ה' ילחם לכם ואתם תחרישון".

והרי קריעת הים לעין כל הוא נס אדיר והיסטורי, שהתרחש פעם אחת בכל שנות קיום העולם, ולצידו נסים עצומים נוספים, עד כי רבי עקיבא אומר שמאיתיים וחמישיים נסים נעשו על הים (פרדש תהלים ע"א, ב). וכי לזה היה צריך משה רבינו לעוררם, ובלא דבריו לא היו שמים לבם עליהם? הרי אף שוטה היה מבין ורואה, כמוכח (סוכות ג, ב). שאפילו עוברים במעי אמו אמרו שירה על גודל הנסים העצומים.

כדי ליישב תמיהה זו, כדאי לראות את משלו של המגיד מוויז'ניץ אודות חתונת הפאר של החתן העני עם בתו של גביר העיירה שלא השכיל לחזות בעושר העצום. כך ניתן לעבור בים סוף ולא לחזות בנסים האדירים. לכן בחר משה רבינו מהימנא להקדיש דבריו להתעוררות לחזות בנסי הישועה.

ואומנם ביום יום אנו חווים נסים עצומים, ובכל זאת ישנם התמיהים בתפילת שמונה עשרה על מה הם מודים כאומרים ב'מודים' "על נסיך שבכל יום עמנו".

אה... הוא נזכר כי דוד שלו ניצל בנס מתאונה, ממש ממוות לחיים, אכן זהו נס. ועוד הוא נזכר, כי סבו החלים ממחלה ממואירה נגד כל הסיכויים, אך לו אישית, לא אירעו שום נסים, כביכול, ומדוע אומרים שלוש פעמים ביום ש"בכל יום" מתרחשים עמנו נסים.

אדם כזה הולך כעיוור, הרי די אם תבטי באותו דוד שחצה את הכביש בזהירות, ובכל זאת כמעט ונפגע מרכב חולף. אכן נס ופלא הוא, אך יותר נס הוא שכאשר בנג עבר הבוקר את הכביש, לא חרק לידו אף רכב. הרי גם הדוד חצה בזהירות, וגם בנג חצה בזהירות. ומי שהחליט שהדוד יפגע ולבסוף יינצל, הוא

מצב, מביאה להתעוררות ולמבט ראוי על כל אחד מהנסיגות הרבים האופפים אותנו.

יום כיפור בכל בוקר

המשנה ברורה מביא (א, יז) מהזהר הקדוש: "מי שיאמר שירת הים בשמחה וידמה בדעתו כאילו באותו היום עבר בים, מוחלים לו כל עונותיו".

רבים טורחים להשתתף בכריתות בגלל שמועה על מדרש, לפיו הקדוש ברוך הוא אמר לאלהיו הנביא שכל מי שיבוא לברית, יימחלו לו כל עונותיו. אליבא דאמת, לא נמצא מדרש מפורש כזה, וזו שמועה בשם הבני יששכר (תשרי ד, ב). אך כאן ישנו מקור מוסמך מהזהר הקדוש לזכות למחילת עונות בכל בוקר. לחוש כל יום ממש כמו יום כיפור. וכותב הפלא יועץ בספרו חסד לאלפים (א, יז) "יתן לב אל דברי השירה, ימצא בכל תיבה ותיבה מקום לשמחה אפילו לפי פשטן של דברים... הא למה זה דומה, למי שנתחייב ראשו למלכות, ובאהבתו אותו אומר לו שמח בני ותשורר לפני בשמחה ובוזה הרני מוחל לך הכל, היש חיד מתוק מזה, היש אהבה עזה מזו, באמת אי אפשר שלא לשמח בלבו כאשר 'החי יתן אל לבו'".

ובכל זאת, נשאלת השאלה איך ניתן לחוש בכל בוקר כאילו אנו אומרים שירה יחד עם רבבות ישראל מול הים הקרוע לרווחה? מצינו הפלא יועץ: "שיעשה קצת התעוררות שמחה חיצונית, בקול רינה ופנים שוחקות. כי ההתעוררות החיצונית, מעוררת את הלב, וישמח בלבו".

מובן כי זה דורש להגיע בזמן לתפילה, לומר פסוקי דזמרה בשמחה אף אם חיצונית, לא במרוצה ובוודאי ובלא דילוגים, ואז יצליח לשמח ולכוון בשירה אשר כל מילה בה מוחזקת ומשמחת. ואף ניתן להודות בתוכה על מהלך חייו היום יומי.

למשל, כשיחשוב על מלחמות יצור, שהרי "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו ואלמלא הקב"ה שעוזר לו, אינו יכול לו" (פסוקי דזמרה ב, ו) וכוון על כך, ואף על כל ניצחון הלחימה עם אויביו מבית ומחוץ באומרו "ה' איש מלחמה", ולהתפלל לזכות לה' 'מלך לעולם ועד'.

אלה ועוד הם פסוקים המעוררים בפני עצמם לשירה והלל לקב"ה. ובוודאי שבהתבוננות על נסי קריעת ים סוף, מקבלים שמחה עילאית. ולא נצרכת לזה עבודה רבה, רק התבוננות.

מתנגדי האדם באים לרוממו

וצריך גם להודות על המתנגדים לנו ומפריעים למעשינו.

המשנה רבי יחזקאל לוינשטיין כותב לתלמיד שתניה בפניו צער שאינו מצליח בתפקידו (אור יחזקאל צ"ב) "בעת אשר הייתי משגיח היה לי דברים אשר לא היה לי לנחת. וסיפרתי זאת למשיגה ר' ירוחם זצ"ל. ואמר לי, מי יודע איך היה מצבנו ברוחניות אם לא

היו לנו דברים כאלו.

"הלא המידות והגאוה היו אוכלות את כל מעשינו ר"ל כעניין הכתוב 'אודך כי עניתני, ותהי לי לישועה' (תהלים קיח, טא). והיונו כי הפסוק מודה על העניינים עצמם ומציין כי הם גרמו לישועה ולרוממות, שהרי בלעדיהם, אם היינו נוהלים רק הצלחות, היינו מלאי גאוה ומידות רעות.

"מה נורא הדברים, כמה רחוק האדם מלהרגיש מצב תכלית בריאתו בעולם הזה ותחת זאת הוא רק חש ומצטער על הצער וההפרעות הטורדות את שלוותו. וביותר, שיהיה נקודת מרכז תמיד, תועלתו והצלחתו האמיתית, כדברי המסילת ישרים (ק) שעיקר מציאות האדם בעולם הזה, הוא רק לקיים מצוות, ולעבוד ולעמוד ב'ניסים' (והנהגה במקור)".

כמה עלינו להודות לה' שישנם דברים הנעשים דווקא שלא כרצוננו.

אכן, ביציאת מצרים נאמר "והמושעים עלו בני ישראל" (שמות יג, יח) מאחר ויצאו רק חמישית מהעם, כיון שבמכת חושך מתו ארבעה חלקים מעם ישראל שלא רצו לצאת ממצרים. מקשים הראשונים מדוע דתן ואבירם יצאו ממצרים, ולא מתו במכת חושך, והרי רשעים היו, וכבר ביושבם במצרים הלשינו לפרעה שמשה הרג את המצרי, וברח ממצרים בעקבות גזירת מוות זו. לאחר מכן בירדת המן, המרו את פיו ויצאו ללקוט בשבת. לאחר מכן הצטרפו לקרח ועדתו, והתערעמו על משה ואהרן, באמרם "למה תתנשאו". אח"כ עוד היו מהמתאוננים. האם יעלה על הדעת שארבעת החלקים מעם ישראל שמתו במצרים, היו יותר רשעים מהם?

מיישב החתם סופר (שם) כי אכן היו צריכים למות בשלשת ימי אפילה, אך הקב"ה השאירם בחיים, כדי לזכר על ידם את משה רבינו, אשר בעקבות הלשנתם, ברח ממצרים וקרוב לששים שנה גר במדבר עם חותנו, שם הזדכך והתעלה לדרגת נביא וגואל צדק של עם ישראל. ושוב בכל תחנוני חייו, המשיכו להצר את צעדיו ולהמרות את פיו כיון שאפילו משה רבינו זקוק לזיכור הזה.

אדם לא יודע כמה כל הלוחמים גדו, הם לטובתו. והרי הוא כאותה איילה המורעת ללדת ורחמה צר ורק בכוח נחש הדרקון שמכיש אותה, מצליחה ללדת (בבא בתרא סו, ב). נראה שהוא בא להורגה בהכשה, אך לא כן הוא, לטובתה ולפתיחת רחמה, כדי לגאול אותה מחבלי הלידה המייסרים.

ובתשובותיו כתב (ש"ת חתם סופר ו, טז) "כידוע, לכל יעקב יש לבן שנלחם בו". על כל ראש ישיבה, רב ומנהיג עדה, קמים אנשים, אך כל תפקידם כדי לנשאו ולרוממו.

אם אכן נעצור ממרוץ חייו, "כסוס שוטף במלחמה" (ירמיהו ת, י) וניתן אל לבנו להתבונן, מיד נבחין בנסיגות העצומים האופפים אותנו ושירה תמלא את פינו בכל עת.

שו"ת הלכה למעשה

«««

כנינים (עבודה זרה ג, ב) שיזמין לו כל צרכו בהכשר ובכבוד. אכן אין זה מלכתחילה לשכנע יהודים לצאת לחוץ לארץ, ועדיף למצוא תחום פרנסה אחר. אמנם אם פונים אליו ורוצים לארגן דרכו נסיעה לחו"ל, יכול למלא משאלותיהם, מתוך הנחה שלא נוסעים למיזל בעלמא, אלא מתוך היתר לבריאות הגוף ומנוחת הנפש, או לחיזוק בשלום הבית והקשר בין בני הזוג והילדים.

נתינת צדקה קודם התפילה

שאלה

האם מי שחפץ לתת צדקה לפני כל תפילה, אך לא מצוי בכיסו מעות בכל עת, יכול לתת בתחילת כל שבוע סכום מתוך כוונה שלא יזכו בו העניים, אלא מעט מעט לפני כל תפילה והאם יש להקפיד שצדקה זו שקודם התפילה תועבר דווקא לעניים ולא לשאר צדקות כקופת בית הכנסת.

תשובה

כל צדקה הניתנת קודם התפילה גורמת שתתקבל התפילה (רמב"ם מתנות עניים י, טו). ואף שהובא בבבא בתרא (א, י) "רבי אלעזר יהיב פרוטה לעני והדר מצלי" אין הכוונה דווקא לעני, שהרי בגמרא הובא כסמך הפסוק "הלוא פרוס לרעב לחמך ועניים מרודים תביא בית... ומבשרך לא תתעלם אז תקרא וה' יענה" (ישעיה נח ז-ט) ובסנהדרין (עו, ב) לומדת הגמרא שפסוק זה מדבר על המקרב את קרוביו ושכניו למרות שאינם עניים, ולכן יכול לתת צדקה זו אף לקופת בית הכנסת. למעלה הגדולה של נתינת צדקה קודם התפילה עוררני דודי הגראי"ה קוק בנעוריי, שאף אם אין לבחור ישיבה, אברך וכדו' ממוין לחלק לצדקה, יוכל לזכות למעלה זו כשיכוון בבקשת "וזה הערב נא" על חבר, כחסד עם הזולת.

וכיון שאין צורך ב'מעשה' נתינת צדקה קודם התפילה, יכול להפקיד מראש סכום שיזוכה לעני קודם התפילה, כפי שמועיל במתנות לאביונים. וכן נוהג הגר"ח קניבסקי שמניח סכום כסף בכל תקופה ומתנה שלא יוקנה מיד לעניים, אלא בכל יום באמרו "ואתה מושל בכל" בויכרך דוד תחול פרוטה מתוך זה לצדקה כהנהגת האר"י (משנה ברורה נא, יט), ומרוויח שאף בשבת חלה נתינת הצדקה בעת אמירה זו.

מוקד ההלכה שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il

זרים

זכות גדולה להשתתף בהוצאות באמצעות בקופת בית הוראה הכללי ירושלים שע"י מכוני ציוני הלכה

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל: Beithorah@gmail.com

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

שבט תשפ"א • גיליון מספר 10

כי אני ה' – מהווה את כל הבריאה

פלוגי, והדם הוא חומר אלמוני, וכיצד לפתע פתאום שינו המים טבעם לגמרי והפכו להיות דם. אזכרה ימים מקדם, כיצד היה עומד מו"ר הגרא"מ שך זצ"ל ומעמיד תמיהה זו, והיה מתייגע להתבונן בזה, ולהוציא מכאן את יסודות האמונה.

וכתמיהה זהו כבר תמה משה רבינו לפני הקב"ה כאשר ציווה אותו על מכת כינים, עמד ושאל: "רבונו של עולם, איך עפר יכול להוציא כינים?" (מובא בתו"ש בשם מדרש הגדול), הלא יודעים אנו כי הכינים, כל אחת ואחת מהן, היא בריאה שלימה, היא יכולה לראות ולשמוע, היא אוכלת ונושמת, וכיצד כל המערכת הזו יכולה להיווצר מגרגיר עפר?

ענה לו הקב"ה: "מתחילה, מים היה העפר, וחשבת על המים ומיד נהיה עפר, וכן אני גוזר וייעשה העפר כינים", ביאור הדבר, וכי העפר מתחילה היה עפר? הלא הבורא במאמר פיו הפך את המים להיות עפר, ומאז אותה אמירה ממשיך הבורא להחיות בדברו את העפר, וכעת ברגע שיגזור ה' על העפר להיות כינים, מיד יהיה כן, כי כל הבריאה כולה תלויה היא במאמר פיו של הקב"ה.

ואכן בשלושת המכות הראשונות מתגלה לעין כל כיצד כל הבריאה כולה אינה דבר אשר נברא פעם אחת בששת ימי בראשית, ומאז ועד היום היא קיימת מכוח עצמה, אלא בכל רגע ורגע זקוקה היא למאמר פיו של הקב"ה שיקיים ויהווה אותה, ועל כן ברגע היווה ה' את המים לדם, לצפרדע, או את העפר לכינים, מיד כך נהיה.

ומזה אנו למדים כי בכל רגע ורגע הקב"ה מהווה ומחיה את כל הבריאה כולה, וההתבוננות בכל זה – היא האמונה. יכול האדם לחיות את כל חייו ולא להיות 'מאמין', עליו להתבונן בזה ולהחדיר הידיעה הזו אל תוך ליבו, שהבריאה כולה חיה ומתקיימת במאמר פיו של הקב"ה בכל רגע ורגע.

ג. נמצינו למדים, כי כל הבריאה כולה, החי הצומח והדומם, כולם קיימים במאמר פיו של הקב"ה בכל רגע ורגע, ואילו לרגע קט יפסיק הבורא לקיימם ולהוותם מיד יכלו כולם. ולפיכך, כאשר במאמר פיו ציווה הבורא שיהפכו המים לדם, יוצאו המים צפרדעים, ויהפוך העפר לכינים, מיד כן היה, שהרי גם עצם הדבר שעכשיו הם מים הוא מכח מה שעכשיו ה' מהווה אותם להיות מים, ולפיכך כאשר יפסיק מלהוותם למים, ויהווה אותם לדם, ממילא כך יהיה.

זכורני כאשר נחמתי את הגאון רבי משה אהרן ברוורמן זצ"ל על פטירת אשתו ע"ה, סיפר לי כי במשך שנים ארוכות סבלה מחולי קשה שהיה לה בכבד, ופעם אחת אמר לו מו"ר הגרא"מ שך זצ"ל כי הוא מרבה להתפלל עליה לרפואתה, התבטא ואמר: אומר אני להקב"ה, הלא בין כה וכה אתה מהווה בכל רגע ורגע את הכבד שיש לכל אחד ואחד מאתנו, אם כן אנא ממך עשה שיהיה לה כבד חדש.

וזו היא הארה נפלאה בהתבוננות על כל הבריאה, כי אין קיומה מחמת עצמה, ולא משום שאתמול היה לנו כבד משום כן הוא יישאר אצלנו, אלא שהבורא ית' בעצמו מחיה ומחדש בכל רגע ורגע את כוח חיותו של הכבד, וכן הוא בכל פרט ופרט.

ד. שמא תאמר כי אין לנו ללמוד ממכת דם היסוד הזה, כי באמת לא הפכו המים בטבעם להיות דם אלא רק גזר עליהם הבורא שישנו את צבעם להיות מראם כמראה הדם, ולא בריאה חדשה ברא מהם. זה אינו, שהרי אמרו במדרש הגדול שאף היה ריחם ריח דם וטעמם טעם דם.

עשרת המכות – ניפוי אמונת של המצרים בשלשה שלבים

א. פרשיות אלו של יציאת מצרים ועשרת המכות, הן יסוד היסודות לכל בנין האמונה השלימה, וככל שנצל את הפרשיות הללו להתבונן בהן ולרכוש מהן את האמונה, כך תפעם האמונה בקרבנו לחיות את חיינו על פיה.

כפי שהזכרנו במאמר הקודם, חז"ל חילקו את עשרת המכות לשלש קטגוריות, "רבי יהודה היה נותן בהם סימנים, דצ"ך עד"ש באח"ב" (הגדש"פ), והסיבה שהן נחלקו בסדר זה, הוא משום שכל קבוצה מלמדת אותנו על ענין אחר, במכות דצ"ך נאמר "למען תדע כי אני ה'", בעד"ש נאמר "למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ", ובמכות האחרונות נאמר "למען תדע כי אני כמוני בכל הארץ".

טרם נשים פעמינו להבין עומק הביאור והמכוון באלו הידיעות, יש לנו להעמיד את מציאות והנהגת פרעה והמצרים באותה עת, הלא ידוע מה שאמרו רבותינו שהיה פרעה עושה עצמו אלוה, וכמאמר הכתוב "אשר אמר לי יאורי ואני עשיתיני" (יחזקאל כט, ג). והנה נתבונן, מה ראה פרעה לנכון לעשות כן, ומה רווח יש לו במה שיחשבו כולם שיש לו כוח אלוהי, וכיצד השיג בזה את מטרותיו בשלטונו במצרים.

הענין הוא, כי הנה רואים אנו במדינות שהיה בהן פולחן אישיות לעומד בראשן, כעין יפן בתקופת הכיבוש האמריקאי, היו החיילים שם נלחמים למען מולדתם עד טיפת דמם האחרונה, והסכימו אף למות למענה, וכל זה הוא מחמת שראש ממשלת יפן היה עבורם לאליל, וממילא חדר בעצמותיהם הרצון והתשוקה לעזור לו להצליח במלחמותיו. וכן אצל סטאלין ימ"ש, היו נתניו חשים כלפיו הערצה ואלימות עד שקראו לרוצח שכמותו 'שמש העמים'.

וכן היה פרעה רוצה להנהיג בארצו מצרים, שיהיו כולם מעריציו ויסתכלו אליו כאלוה כל יכול, וממילא יעשו עבורו כל אשר יבקש, מטוב ועד רע.

ואכן כל זה הצליח לו שנים רבות, עד שבא הקב"ה והוכיח **כנגד כל יושבי תבל מי הוא בעל הבית של העולם, ומכה אחר מכה ניפץ את כל אמונתם של המצרים והראה כיצד אין שום כוח אלוהי בעולם מלבדו ית'.** וכך בשלשה שלבים לימד אותם הקב"ה את שלשת החלקים, ראשית 'כי אני ה'', שהוא מהווה את הכל, לאחר מכן 'כי אני ה' בקרב הארץ' שהוא ית' משיג ושולט בפרטות בחיות בחיידקים ובאבק שבאוויר [כפי שהרחבנו במאמר הקודם], ולבסוף לימד אותם 'כי אין כמוני בכל הארץ'.

כי אני ה' – מהווה את כל העולם בכל עת ושעה

ב. במאמר זה נעסוק בשלשת המכות הראשונות, ונתבונן בעומק המוסר הנדרש מאתנו ללמוד מהן: כי אני ה', היינו כי הוא ית' מהווה ומחיה את העולם בכל עת ובכל שעה. כי הנה יודעים אנו, נגר אשר בונה ארון, אמנם עמל הוא ומתייגע לתכנן את מבנה הארון לפרטיו, לבנותו ולהעמידו, אך לאחר שסיים את המלאכה שוב אין הארון זקוק לגר כל עיקר, ואף אם ימות הנגר ימשיך הארון להתקיים. **לא כן היא הבריאה, אשר נבראה במאמר פיו של הקב"ה, ומאז ולעולם זקוקה היא בכל רגע ורגע למאמר פיו לקיימה ולהעמידה,** וכמאמר הכתוב "לעושה אורים גדולים", 'עשה' לא נאמר אלא 'עושה', שבכל רגע ורגע מחדש את מאורות הרקיע. וכן הוא בכל הבריאה, כדכתיב "עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ".

ויסוד זה למדנו ממכות אלו, כי הנה נעמוד ונתפלא, איך הפכו כל המים לדם? כיצד קרה הדבר הזה? הלא מים הם חומר

אכן הביאור הוא, כי המכה לא היתה פעם אחת בלבד שהפכו המים לדם, אלא בכל אותם הימים של מכת דם באופן מתמיד הפכו כל המים שבגבול מצרים לדם, ואף המים שהגיעו במשך השבוע למצרים ממקומות אחרים, אף הם נהפכו לדם. אם כן נמצא, שאם היה אדם עומד בגבול מצרים ורואה את זרימת המים מסודן למצרים, היה מבחין בפלא עצום, כיצד בדיוק ברגע שנכנסו המים למצרים שינו את מראהם וטבעם והפכו לדם.

ואם תאמר מנין לך שאכן כך היה, אולי לא היה הנס הזה אלא פעם אחת בלבד שהפך ה' את מימי מצרים לדם, ואילו המים שהגיעו לאחר אותו רגע נותרו מים ולא הפכו לדם. הא לך ראיה מן המדרש (תנחומא וארא, סימן יד), שחבית מלאה דם שהגיעה ליד הישראל לשתות הימנה, חזרה להיות מים. וכאשר לקח ממנו המצרי את החבית, הפכה בידיו להיות דם. ואף אם היו שניהם שותים יחד מאותו כוס, היהודי היה שותה מים והמצרי דם. למדנו כי לכל אורך ימי המכה עשה הקב"ה נס מתמשך שכל המים שבאים לרשותו ושימושו של המצרי הפכו לדם, ואילו כאשר באו לשמש את היהודי שבו להיות מים.

ואמרו שם כי ממכת דם התעשרו ישראל, לפי שרק המצרי ששילם לישראל על המים שלקח ממנו נותרו המים בידיו להיות מים, ואם היה לוקח ממנו ללא תשלום היו המים נהפכים בידיו לדם.

אין נעלם ממנו ית' – מעצמו הוא יודע

ז. וכאן יש לנו להתבונן בפלא הזה ולחזק לעצמנו את יסודות האמונה הפשוטה כי הבורא יתברך יודע ורואה את כל המעשה אשר יעשה, כי הנה אמנם זה נוכחנו לראות במכת דם שיכול הבורא לקחת את כל המים ולהפוך אותם לדם, ובמאמר פיו יעשה הפלא הזה. אך כשנתבונן נראה הרבה מעבר לזה, כי הלוא כיצד ארע הדבר הזה שבדיוק כאשר נטל המצרי את החבית מידו של היהודי הפכו המים לדם, ומהיכן ידעו המים את העובדה הזו שעתה המצרי לקח אותם, וכיצד ארע הפלא שרק אם שילם המצרי על המים נותרו מים, ואם גזלם הפכו לדם.

אלא שהבורא יתברך אין דבר נעלם ממנו ואין נסתר מנגד עיניו, וראוי לנו להשריש את דברי הרמב"ם (פ"ב מהלכות יסודי התורה ה"י): הקדוש ברוך הוא מכיר אמתו ויודע אותה כמו שהיא, ואינו יודע בדעה שהיא חוץ ממנו כמו שאנו יודעין, שאין אנו ודעתנו אחד אבל הבורא יתברך הוא ודעתו וחייו אחד מכל צד ומכל פינה ובכל דרך ייחוד, עכ"ל. ביאור דבריו, שהנה כאשר עומד אדם כנגדי, כיצד אני יודע שהוא נמצא כאן עכשיו, אין זה אלא מחמת שעניי רואה אותו, והוא בעמדו מראה עצמו לפני, על כן יודע אני שהוא נמצא כאן. לזה ייקרא ידיעה חיצונית, כי אין הידיעה באה מחמת עצמי, אלא דבר אחר הוא שמביא אותי לידיעה הזו.

אך יש ידיעה אחרת מעולה הימנה, והיא הנקראת ידיעה פנימית, דוגמא לדבר: אם יהיה באדם נפחות כל שהיא בגופו, הלוא לבטח יבחין וירגיש בה אף אם היא לא תביא עליו כאב או צער, כי האדם עם כוח החיות שבו מעצמו יודע וחש בכל מה שיש בגופו. ועל דרך מה שאמרו בגמ' (ברכות י, א) מה הקב"ה מלא כל העולם אף הנשמה מלאה את כל הגוף, היינו שבכל פיסת גוף יש נשמה, והנשמה הזו היא שמביאה לנו את הידיעה על כל מה שמתחולל בקרבנו.¹

זאת ועוד, הנה נאמר בתורה "והדגה אשר ביאור מתה ובאש היאור" (שמות ז, כא), והטעם שמתו כל הדגים, כי הנה כל בעל חיים זקוק חמצן לנשימתו, ואף דגי הים מוכרחים לנשום חמצן, אלא שאנו – יושבי היבשה – צורכים את החמצן מהאוויר,² ואילו הדגים צורכים את החמצן מהמים, אשר משלב בתוכו שני חומרים – חמצן וממן [שני שליש ממנו ושליש חמצן], והם מפרידים בין חומרים אלו וצורכים לעצמם את החמצן שבמים [ובעניי ראיתי באחת המעבדות כיצד לקחו המדענים מעט מים, ופירקו אותם לרכיביהם, הוציאו את גז החמצן ואת גז הממן והעמידום בנפרד, וכאשר חיברו אותם שוב נהיה מים כבתחילה].

אם כן, מאחר והפכו המים להיות דם, הלוא ניטל מהם כל התכונות שיש במים – וביניהן החמצן שבהם, ולפיכך לא היו הדגים יכולים להתקיים שם, ומיד עם הפיכתם לדם – והדגה אשר ביאור תמות.

ה. למדנו אם כן, שהמים והדם שני חומרים שונים לגמרי הם האחד מחבירו, בעוד המים מורכבים מחמצן וממן, הרי שהדם אינו בנוי מתרכיב זה כלל, אלא חומר אחר הוא. ואם כן יש לנו להבין, אמנם עשה ה' נס שיהפכו כל המים לדם, אך מעתה ואילך הרי הם כבר דם, ואם כן מדוע לאחר שבעה ימים כאשר נגמרה המכה חזר כל הדם להיות מים כבתחילה, האם נעשה להם כאן נס נוסף שייחפך כל הדם להיות מים?

אכן זו אינה תמיהה כל עיקר, כי כשם שהמים זקוקים בכל רגע ורגע למאמר פיו של הקב"ה, ואילו לא זה לא יוכלו להתקיים, כן הוא גם הדם, ולפיכך מיד כאשר תם זמנה של המכה הפך הקב"ה את הדם להיות מים כבתחילה.³

אף המים שבאו לאחר תחילת המכה הפכו לדם

ו. תמיהה נוספת יש להעמיד במכה זו. הנה נאמר בפסוק "קח מטק ונטה ידך על מימי מצרים על יאוריהם ועל אגמיהם ועל כל מקוה מימיהם ויהיו דם" (שמות ז, יט), היינו שכל נחלי מצרים נהרותם ואגמיהם, הכל הפך לדם. והנה נתבונן מה הם אותם נחלים, ומהיכן הם נובעים. וידוע, כי הנחלים כולם זורמים ממעינות שונים המפכים מים זכים, והם משלחים את מימיהם אל עבר הנחלים, וכמאמר הכתוב "המשלח מעיינים בנחלים בין הרים יהלכון" (תהילים קד, י). היינו שכאשר יש מקור נביעה גדול של מים, שבו יוצאים המים מאוצרות המים העצומים שיש בתוכם, כל המים הללו נשפכים וזורמים משם לנחלים, ועל ידי זה יוכלו כל החיות הבהמות והעופות לשתות מים מהנחלים הללו, "ישקו כל חיתו שדי ישברו פראים צמאם, עליהם עוף השמים ישכון וגו'".

ומקור הנחלים של מצרים, מתחיל במעינות הנמצאים בדרום אוגנדה [המכונים 'אגס ויקטוריה'], והם עושים את כל הדרך הארוכה, חוצים את אוגנדה לכיוון צפון ונכנסים אל גבול סודן, חוצים אף את סודן צפונה ונכנסים אל מצרים, ושם מגיעים ונשפכים אל הים התיכון.

וכאשר התורה אומרת שהמים של מצרים הפכו לדם, בוודאי הכוונה שרק מים שנמצאים בגבול מצרים הם שהיו דם, ואילו המים בסודן לא הפכו לדם, אפילו שזרימת הנחל במצרים מקורה משם. אם כן יש לתמוה, הלוא מיד לאחר שהפכו כל המים לדם, היו צריכים המים שממשיכים לזרום מכיוון דרום להביא מים זכים למצרים ולהשליך את הדם לים, שהרי בכל רגע ורגע היתה זרימת המים ממשיכה, וכיצד יתכן שלא היה להם מים.

¹ ופלא עשה ה' שהריאה שלנו יודעת להפריד בין החמצן לפחמן, אשר שניהם נמצאים בכל טיפת אוויר שאנו נושמים, את החמצן היא מעבירה ללב, ומשם מתחבר החמצן עם הדם באמצעות החומר הקרוי 'מיוגלובין', וזורם בכל הגוף כולו. ומערכת זו מופלאה היא עד מאוד, וכתב הטור (א"ו"ח סי' ו) כי עליה אנו מברכים ומשבחים "ומפלא לעשות", כי כיצד יתכן שיהיה האוויר אשר אין בו ממשות מתחבר עם הדם אשר הוא חומרי וגשמי, אלא שהוא נס ופלא שעשה ה' בגופו של כל אחד ואחד מהנבראים.

² מעודי תמיהה עצומה, לאחר שיצאו ישראל ממצרים והלכו במדבר, מסופר בתורה כי התלונו בני ישראל על כך שאין להם בשר לאכול, אמר הקב"ה למשה שלמחרת יקבלו ישראל בשר, שאל אותו משה "הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם אם את כל דגי הים יאסף להם ומצא להם" (במדבר יא, כב), ומלבד עצם הדבר שיש לתמוה מדוע לא יספיקו כל דגי הים לישראל, הלוא כמות הדגים בים היא עצומה, ובוודאי שיש שם הרבה יותר ממספר בני ישראל, שהרי האדם לא נברא אלא שנים – אדם וחווה, ואילו הדגים נבראו רבים, והתברכו בברכת פרו ורבו, ולבטח היה בהם באותו זמן כבר מיליארדים.

אך אף אילו לא זה, הלוא משה רבינו ראה את הפלאות שעשה ה' כיצד במאמר פיו ברא צפרדעים, כינים, ארבה וכיוצא"ב, כי היד ה' תקצר לברוא במאמר פיו עוד צאן בקר ודגים? ומדוע תמה כן. ועד עצם היום הזה לא מצאתי יישוב לענין זה, ואכן אמרו רבותינו כי משה רבינו נטבע על שאלה זו.

³ נשמה זו האמורה כאן, אין המכוון לנשמה הקדושה שהיא חלק אלוהי ממעל, אלא לכוון החיות שבאדם, שהרי גוף בלי נשמה אין בו ממש, והחיות הזו קיימת אף באומות העולם ובעלי חיים אשר לבטח אין נשמתם חצובה מתחת כסא הכבוד, אלא יש בהם חיות ורוח, ועל זה אמרו שהחיות הזו ממלאת את כל הגוף. ועליה אנו מברכים בכל בוקר "אלוקי, נשמה שנתת בי טהורה היא", ברכה זו נאמרת לאחר שבמהלך הלילה לא הפעיל האדם את כוח החיות שבו, שהרי שכב לישון, וכעת לאחר שהחזיר לו ה' את נשמתו – חיותו, מודה ומברך עליה.

חמרים", ופירש רש"י: ציבורים. ובמדרש אמרו כי 'חמרים' לשון רבים, היינו שנים. נמצא כי בכל בית במצרים הצטברה כמות צפרדעים כזו שהזיקה את המצרים לפנות את נבלותיהם ולהערימם בארבעה ציבורים [חמרים חמרים – כל אחד מהם שנים].

ובאמת כתוב בזוהר, שבמהלך מכת צפרדע לא היו יכולים לשמוע האחד את דברי חבירו, מעוצמת הרעש שעשו להם הצפרדעים. ומאחר ובעלי חיים זקוקים למזונות, מסתבר שהצפרדעים אף כילו להם הרבה ממזונותיהם וממנום, שהיו אוכלים כל הנקרה בדרכם. ועוד אמרו במדרש על הפסוק "צפרדע ותשחיתם" (תהילים עח, מה), שהיו הצפרדעים מסרסים אותם. זאת ועוד, הלוא גדלים שונים יש בצפרדעים, יש מהם גדולים ויש קטנים, ונאמר בזוהר שהצפרדעים הקטנים היו מתערבים בתוך העיסה של המצרים, וכאשר אכלו המצרים היו הצפרדעים מקרקרים להם מתוך גופם.

אמנם עיקר המכה היתה מה שהביאו המצרים רעש נורא בכל מצרים, והגיע זאת להם עבור פשעם שהקימו את ישראל ממיטתם לעבודת פרעה. ויתכן כי מרמז לזה הכתוב "ויצעק משה אל ה' על דבר הצפרדעים", היינו מלשון דיבור, שהיו הצפרדעים מרעישים להם יומם וליל.

מכת כינים - יש לנו להתבונן, הנה נאמר "ותהי הכינים באדם ובבהמה" (שמות ח, יג), ויש להבין מה טעם הביא הקב"ה את הכינים אף על הבהמות, הלוא מכת כינים לא מכת מוות היא אשר היינו אומרים שהעניש ה' את המצרים בהמיתו את בהמותיהם, כי הכינים לא באו אלא לצערם ולייסרם, ומה ענין היה לייסר אף את בהמותיהם של המצרים, וכי עונש הוא להם?

ליישב ולבאר הענין, אקדים מאורע מעניין שראיתי בעיני לפני שנים רבות, היה זה בחדר שיעורים בו הייתי מלמד באותה תקופה, בסמיכות לחדר גדל עץ נוי גדול, אשר ענפיו חדרו אל תוך החדר וחצו אותו מצדו האחד לשני. כך ששימש הצמח הזה כצמח נוי בתוך החדר שיעורים. יום אחד הבחנתי כי העלים הירוקים והמלבלבים שהיו בו החלו להתייבש ולשנות את מראם לצהוב, התקרבות אליהם לבחון את התופעה ולעמוד על פשרה, וראיתי כי כינים רבות משוטטות סביב הענפים. או אז הבנתי כי הכינים הללו מוצצות את הלחלוחית שיש בענף, ומחמת כן מתייבשים העלים לגמרי.

למדתי מזה, כי גם הכינים הללו, למרות היותם ברייה קטנה אשר כמעט ואינה נראית לעין, מכל מקום היא בעל חי כיתר בעלי החיים, והיא זקוקה למזון למחייתה, ומזונה הוא למצוץ הלחלוחית. ולפיכך כאשר יבואו הכינים על האדם, ימצאו את דמו וזה יהיה להם מזונם.

וכעת נתבונן כמה כינים היו במצרים, הלוא אמרו במדרש כי כל גרגיר עפר הפך להיות כינה, וכל האדמה אשר בעומק אמה הפכה להיות כינים. נבואה חשבון, כמה גרגירים יש במטר מרובע בעומק אמה, אלפי גרגירים! ובקילו מטר מרובע – מיליונים! נכפיל הסכום הזה בכל שטח של מצרים, הלוא אין ספק שמדובר בכמה מיליארדי כינים! וכל אותם מיליארדים זקוקים למזון, אם כן התלבשו כל הכינים על כל פיסת עור ריקה שמצאו באדם או בבהמה ומצאו את דמו. ולבטח היו רבים ביניהם מי יזכה בכל חתיכת עור.

והנה הבורא יתברך הוא המחיה את כל הבריה כולה, וכמאמר הכתוב "אתה עשית את השמים שמי השמים וכל צבאם הארץ וכל אשר עליה הימים וכל אשר בהם **ואתה מחיה את כולם**" (נחמיה ט, ו). וכתב הרמב"ם בריש הלכות יסודי התורה (פ"א ה"א), שאם יעלה על הדעת שהוא ית' אינו מצוי, הרי שאין דבר אחר יכול להימצאות, ואם כל הנבראים אינם נמצאים הוא לבדו יהיה מצוי, לפי שכולם צריכים לו והוא אלו צריך לאחר, עכ"ל. ומאחר שהוא בעצמו החיות של כל הבריה כולה, הרי שהידיעה שהוא יודע את מעשי בני האדם, אין זה ידיעה חיצונית כאדם הרואה דבר מה, אלא הוא יודע הכל מעצמו ומחמת עצמו, והיך נתפלא כיצד ידע ה' על כל טיפת מים האם היא בדרכה לפיו של היהודי או של המצרי, הלוא הוא ית' מהווה ומחיה כל העולמות, ולבטח לא ייפלא ממנו מאומה⁴.

עוצמת המכות והשלכותיהן

ח. עד כה עסקנו בפלא הגדול של מכות מצרים, כיצד ארע הנס הזה, ולמדנו הימנו את היסוד הגדול שכל הבריה כולה חיה וקיימת מכוחו של הבורא בכל עת ושעה.

כעת יש לנו להתבונן בענין נוסף במכות, והוא התוצאה שאלו הביאו על המצרים, נתבונן ונראה עד היכן הדברים מגיעים, וכיצד ניזוקו המצרים מן המכות באופן נורא.

מכת דם - הנה נחשב אימתי היתה מכת דם, הלוא מכת בכורות היתה בניסן, וכל מכה ומכה נמשכה חודש [שבוע המכה עצמה, ושלושה שבועות התרה בהם], אם כן צא וחשוב עשרה חודשים קודם ניסן, הלוא זה חודש תמוז. חודש זה הוא התקופה החמה ביותר בכל מעגל השנה, ומצרים היא ארץ חמה במיוחד, שהרי היא שוכנת בדרום כדור הארץ. נתאר לעצמנו כיצד אפשר לשרוד שבוע שלם בחום איום שכזה ללא מים לשתיה, אין ספק כי רבים היו חללים אשר נפחו נשמתם מהתייבשות. ואף אם היו סוחטים פרי להוציא ממנו משקה, הפך גם המשקה הזה להיות דם, ואמנם בהיותו בתוך הפרי לא מסתבר שהפך לדם, שהרי עדיין אין שם משקה עליו, אך אם יוציאוהו ויהפכוהו למשקה מעתה כבר גם עליו חלה המכה של 'ויהיו דם' [כן הביא בתו"ש בשם מדרש הגדול].

ולא די בזה, אלא אפילו די אוכל לא היה להם, שהרי לבשל לא יכלו, כי לא היה להם מים לבשל בהם. וכן לחם לא היה באפשרותם להכין, כי כיצד יעשו הבצק ללא מים. לו יצויר שתופסק אספקת המים ליום אחד בלבד ברחבי הארץ, הלוא בוקה ומבולקה יהיה מנת חלקנו כאן, לא ימצאו האנשים ידם ורגלם בכל אשר יפנו, אין מה לשתות, לאכול, לרחוץ ולשטוף, וכל זה בא עליהם במשך שבוע שלם.

מכת צפרדע - כשנצייר המכה בעיני רוחנו, נבחין עד כמה קשה היתה להם מכה זו. כי הנה אף אם היו באים רק מספר מעט של צפרדעים לביטוי של המצרי, והיו מקרקרים בקולם ומרעישים בכל שעות היממה, זו לבד תופעה שכמעט אי אפשר להתמודד עמה. אך במכת צפרדע, לא באו צפרדעים בודדים להציק להם, אלא כמות בלתי נתפסת, שהרי נאמר בתורה "ותעל הצפרדע ותכס את ארץ מצרים" (שמות ח, ב), היינו שבאו בהמוניהם עד שכיסו את כל הארץ. ולאחר שנגמרה המכה, נאמר בתורה "ויאספו אותם חמרים

וכן על דרך זה יש לבאר ענין נוסף, והוא מה שהיה מו"ר הגרא"מ שך זצ"ל רגיל להתפלא ולשאול: כיצד האדם רואה? וכי חתיכת בשר יכולה לראות! אלא, היה עונה, לא העין רואה אלא הנשמה רואה. ואף בזה אין הכוונה שהנשמה הקדושה היא שרואה, אלא כוח החיות שבאדם – הנפש שבו, הוא שרואה דרך העין. וכפי שאמרו בברכות (שם) "מה הקב"ה רואה ואינו נראה אף הנשמה רואה ואינה נראית", הרי שהנשמה היא שרואה ולא העין (שהרי אילו היתה העין רואה הלוא היא רואה ונראית).

וכן הוא אף לגבי כוח המחשבה, שהיה מתפלא כיצד יוכל חתיכת בשר לחשוב, ומה כוח יש בו במוח שבאמצעותו יכול האדם לחשוב מחשבות? אלא באמת לא המוח הוא לחוש כי אם נשמתו של האדם חושבת. ואף בזה אין הכוונה לנשמה הקדושה חלק אלוך ממעל, שהרי אף בעלי חיים ינחמו בכוח המחשבה, ואנו רואים כיצד ישוטטו ברחובות לתור אחר אוכל, ואם יחשבו שבמקום פלוני יימצא מבוקשם יטלו רגליהם לשם להשיגו עצמם מהאוכל המונח שם, וכי כל זה לא מעיד על חשיבה? אלא שבאמת לא הנשמה חושבת כי אם כוח החיות שיש בו באדם, אשר כוח זה קיים גם בבעלי חיים.

וכוח זה הוא מן המופלאות, התבוננו וראו, הלוא אם יחוה האדם חוויה קדושה ויתרגש הימנה, תישאר היא חקוקה בנשמתו ותשפיע עליו עד יום מותו, וחלילה אם יראה מראות אסורים ייסחבו מראות אלו אתו עד בואו אל הקבר, וכמאמרם ז"ל "כל העובר עבירה אחת קשורה בו ככלב" (עבודה זרה ה, א). וכן יודעים אנו כי מי שעבר טרגדיה קשה ל"ע, צריך הוא לעמול הרבה בכדי לשרש מעצמו את כל גרורותיה והשפעותיה של הצרה שעבר. ותופעה זו היא מכוח החיות שבו, שהרושם שעושה עליו כל מאורע שעובר עליו מותיר את חותמו לעד בנשמתו.

⁴ וכדברים האלו יש לנו ללמוד ממעשה דאליעזר עבד אברהם, אשר בעומדו על יד הבר התפלל על מציאת הזיווג ליצחק באופן ניסי, והנה "ויהי הוא טרם כילה לדבר והנה רבקה יוצאת וכדה על שכמה" (בראשית כד, טו), היינו שמיד עם סיום תפילתו ראה את רבקה. והלוא לבטח מאז שיצאה מביתו עד שהגיע לבאר ארכו מספר דקות, אם כן נמצא שיצאה מביתה עוד טרם תפילתו של אליעזר. אלא שהבורא ית' ידע את תפילתו ובקשתו עוד טרם התפלל, ולפיכך כאשר ראה אליעזר כיצד התקבלה תפילתו השתחוה לה' ואמר "ברוך ה' אלוהי אדוני אברהם וגו'", כי במאורע מופלא זה ראה בעיניו את שליטתו המוחלטת של הקב"ה בעולם, כיצד עיניו פקוחות על כל מעשי בני האדם ויודע את אשר יעשו עוד טרם שיעשו, והרחבנו בזה במקומו.

למצרים, לפי שבהמות רבות מתו מחמת הכינים הללו [ואמנם לא כולם מתו, כי יתכן שהצליחו חלקם להסיר מעליהם מעט כינים, וכן מסתבר שהיו כאלו שהצליחו לשרוד את המכה, אך ברור שרבים היו חלליהם במכה זו, הן בבני האדם והן בבהמות].

מה אמורה להיות ההשפעה של דבר זה על האדם או בעל החיים? פשוט וברור, כי כאשר במהלך כמה ימים ברציפות עומדים מאות כינים ומוציאים ברציפות את דמו, ימות האדם מאיבוד דם! אין ספק בזה! ואם כן נראה לומר כי זה הטעם שהביא ה' את הכינים אף על הבהמות, כי היה בזה נזק

הק-ל הגדול הגבור והנורא

א. בתפילת שמונה עשרה אנו אומרים ומשבחים להקב"ה: הק-ל הגדול הגבור והנורא. הנה כאשר נרצה להעמיד לנגד עינינו ציור לגבורתו ית', נתבונן במהלך קיום כדור הארץ, הלוא ידוע כי הכדור מסתובב סביב השמש סיבוב אחד בכל שנה, הסיבוב הזה אורך במשך שלש מאות ששים וחמשה ימים, והוא הקרוי 'מנין ימות החמה' [נכפי שאמרנו על הקטורת: שס"ח מנים היו בה, שלש מאות ששים וחמשה כמנין ימות החמה וכו']. והנה היקף הסיבוב הזה, הוא מאות מיליוני ק"מ, שהרי כדור הארץ רחוק מן השמש חמישים מיליון ק"מ, שאילולא כן היה נשרף מחום השמש. וכעת צא וחשוב קוטר זה של חמישים מיליון ק"מ, ועוד גודלה של השמש עצמה [אשר גודלה הוא מאה ושבעים פעמים גודל כדור הארץ], הלוא אתה מגיע לחישוב של מאות מיליוני ק"מ. בעבר עשיתי את החשבון המדויק לזה, והגעתי למסקנה שמהירותו של הסיבוב הוא כאלפיים ק"מ בדקה! הווי אומר, מאה ועשרים אלף ק"מ בשעה! אנו יודעים היום, עם כל הטכנולוגיות המתפתחות ביותר, ביצירת לוויינים חלליות ודומיהם, אין המדענים מצליחים לייצר מכשיר כל שהוא שמסוגל להגיע למהירות עצומה שכזו. וכאן הלוא מדובר על כדור הארץ, אשר הוא כבד מאוד, והכדור הזה על כל תכולתו מגיע למהירות עצומה שכזו.

כאשר הגעתי למסקנה זו, נפעמתי עד מאוד מהעוצמה של הדבר המופלא הזה, והתקשרתי לפרופסור גדול, ד"ר ניסים וידאל שמו, ושאלתי את פיהו האם אכן צדקתי בחשבוני ובאמת זו היא המהירות של סיבוב הכדור. הוא אישר את דבריי לחלוטין, ואף הוסיף עליהם ואמר: אם לא היה כן, היה כדור הארץ נשרף כליל ונאבד מן העולם! וכל כך למה, משום שלכדור השמש יש כוח משיכה עצום, הרבה יותר מכוח המשיכה שיש בכדור הארץ, וכוח המשיכה של השמש יכול למשוך את כדור הארץ אל תוך הלהבות ולשרוף אותו, אלא שהמהירות של סיבוב הכדור יוצרת תנופה הופכית כנגד השמש [והיא המכונה 'הכוח הצנטרפוגלי'], והיא שמשאירה את הכדור הרחק מן השמש.

ההתבוננות בכל זה תביא אותנו להכרה כפי השגותינו עד היכן מגעת גבורתו ית', וכי יש בכוח אחד מן הנבראים לחולל הפלא הזה, לדחוף את כדור הארץ על קרבו ועל כרעיו במהירות כה עצומה?

'והנורא' – כל המאורעות שמתרחשים בעולם, הלוא כולם הם נוראותיו של הקב"ה, ועוזו נוראותיו יאמר, כאשר אנו רואים את מגפת הקורונה אשר יצור חי שכמעט בלתי נראה מחולל מהפכה של ממש בכל העולם כולו, הן הן נוראותיו. אימה ופחד יש לנו ממנו ית', אשר ברצותו משבית כל מערכות תבל להביא את ישראל לירא ממנו.

אם כן יכולים אנו לראות בחוש את מידת 'הגבור' ומידת 'הנורא', אך כיצד נוכל לקרב אל שכלנו את מידת 'הגדול', אמנם אנו יודעים כי 'ה' אלוהי גדלת מאוד הוד והדר לבשת' (תהילים קד, א), אלא שאנו צריכים להתבונן בזה ולשבר את האוון מה היא גדלותו ועד היכן היא מגעת.

ב. אכן ביאור הדבר הוא, כי גודלו ית' הוא בהנהגתו את כל העולם ואת כל הברואים, וכלשון שכתב הראשית חכמה "שאין קץ ולא סוף לגדלו ברוך הוא אלא שיעור הכבוד הנראה והבורא הוא המנהיג והממלא כל העולמים" (דרך בנתיב ד), ביאור הדבר, כי הבורא יתברך מכיל את הנהגת העולם ומחיה את כולו, על כל מיליארדי בני האדם שבו, וכל היצורים והנבראים. וזו היא הבחינה האמורה 'ממלא כל העולמים', היינו שבאותו רגע ממש מנהיג הבורא את כל הנבראים כל אחד ואחד כפי הראוי לו והמגיע לו, וזה הוא עוצם גדולו וגדולתו. והדברים האלו נכללים במה שכתב הרמב"ם בתחילת הלכות יסודי התורה (פ"א ה"א), שהבורא ית' הוא ממציא כל נמצא, ואם יעלה על הדעת שהוא אינו נמצא הרי שכל הברואה כולה מתבטלת. והן הן הדברים.

לקרב ההבנה אל הלב יש להביא מעשה מופלא שארע בזמן השואה האיומה, כאשר מחוץ שכלה חרב וכל ישראל היו בצרה גדולה, רבים וטובים נטבחו ללא רחם בידיהם האכזריות של הנאצים ימ"ש, מצא יהודי אחד מחסה בחווה של גוי פולני, אשר בחצירו הגדולה גידל עצי פרי לרוב, ובינות לעצים מצא היהודי בור כרוי באדמה, והתחבא שם ימים ארוכים.

בכיתו של אותו פולני עבדה משרתת, אשר על פי מראה וחזוניה החיצונית היתה נראית כפולנית לכל דבר וענין, אך יהודית היתה. כאשר ראתה את אחיה היהודי מסתתר בחווה, היתה מסכנת עצמה דבר יום ביומו להביא לו מאכל ומשקה אל מקום מסתורו, בכדי שיוכל להתקיים שם עד יעבור זעם. אלא שבאחד הימים הבחינו בעלי הבית כי חסר מעט ממאכלם, והחלו לחשוש שמא דבר מה מתגלה כאן ללא ידיעתם, ועקבו אחר המשרתת. כאשר ראתה כן, לא נותרה בידה ברירה והפסיקה ממעשיה.

אותו יהודי, לא היה יכול להתקיים ללא האוכל שהביאה לו, וכאשר ראה כי כבר זה זמן רב לא הביאה לו מאכלו, יצא באישון ליל ממסתורו לתור אחר אוכל להשיב נפשו. אלא שאיתרע מזלו, ובדיוק באותה השעה שיצא ממקום מסתורו, אבד הסוס של בעל הבית, והוא יצא לטייל ברחבי החווה לחפש את סוסו היכן הוא, ובעודו משוטט שם הבחין ביהודי ביציאתו מתוך הבור. התמלא זעמו עליו, ומסרו לידי הנאצים הארורים, ושם נטבח על קידוש ה'.

נתבונן נא במעשה זה לפרטיו, הלוא תחילה נגזר על אותו יהודי להמשיך לחיות, על כן סובב הבורא שימצא מקום מסתור דווקא בסמיכות לאותה יהודיה, בכדי שהיא תביא לו אוכל למחייתו. אך כאשר הגיעה השעה שעליו להסתלק מן העולם, סובב הקב"ה שיעלו על עקבותיה של המשרתת, בכדי שהוא יאלץ לצאת מן הבור, ובדיוק באותה שעה שהחליט לצאת מן הבור העלים הקב"ה את סוסו של בעה"ב בכדי שהוא ימסור את היהודי לידי הנאצים.

ובאותה שעה שסיבב הבורא את כל ההשתלשלות שתגרום להצלתו של היהודי, בדיוק באותו זמן נטבחו חבריו לאלפיהם ללא רחם. הווי אומר, זו היא גדולתו ית', שהוא מנהיג את כל העולם באופן מדויק לפרטי פרטים, ובה בעת שהוא מצייל את האחד – מעניש את חברו, כי הבורא מתוך שהוא מחיה את כולם, והוא כוח החיות של כל הברואה כולה, מאדם עד בהמה עד רמש ועד עוף השמים, הרי שמיניה וביה יודע הוא את כל המתרחש בעולם, ומדקדק עם ברואיו בהנהגתו.

הוצאות הגיליון מרובות
לתרומות נא ליצור קשר בטל'
052-7602449

ניתן להאזין לשיעורים ושיחות ממורינו הרב שליט"א במערכת "קול
יהודי מרוקו" 0747962335 שלוחה 2-2-2 שמעו ותחי נפשכם

הדברים נערכים עפ"י הבנת הכותב מתוך שיחה הנאמרת מידי מוצ"ש בבית הרב שליט"א בשעה 19:30
לקבלת הגיליון במייל מידי שבוע, ניתן לשלוח בקשה לכתובת מייל: m0548468875@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות
ממורינו ראש הישיבה הגאון ר' ישראל בונם שרייבר שליט"א
שנאמרו בישיה"ק

איך זוכים לזיכרון, והדרך הנכונה בהעמדת בית של תורה

אכן הביאור פשוט, יכולת האדם לזכור אירועים רבים אינה דווקא על ידי כשרון מיוחד אלא על ידי התעניינות, וככל שהדברים מעניינים אותו יותר ותופסים את ליבו יותר כך הוא גם זוכר אותם יותר. ממילא אם מה שתופס את ראשו הרי זה דברים בטלים - יזכור את אותם דברים לאורך ימים ושנים ומאידך לא תהיה בו התעניינות לדברי תורה, ואילו **אם יקבע בנפשו שהדבר היחידי שמעניין אותו זה אך ורק תורת ה' - הוא יוכל לזכור את התורה לכל פרטיה**, ושאר הדברים ישכחו מליבו.

אאמו"ר הגאון זצ"ל ידע את התורה כולה על כל חלקיה, ויש שסבורים שהוא ניהן בזכרון יוצא דופן. אך מי שהכירו ידע שהוא לא זכר את מספר הזהות שלו ואף לא את מספרי הטלפון של ילדיו, למרות שהיה זקוק לכך פעם אחר פעם. ומלבד זאת הוא לא זכר עוד דברים רבים שאין כאן המקום לפרטם, ופשוט וברור שהיא הנותנת, והא גופא קא גרים שהוא יזכור את כל מה שהוא זכר.

זכורני שבשבעה על פטירת אאמו"ר זצ"ל, נכנס אחד מהידידים לנחם, ושאל "מה החכמה בגדולתו של אביכם, הלא הוא זכה לכישרון מיוחד". אמרתי לו: לך יש זכרון ממש כמו שהיה לאבי זצ"ל, והראיה - האם הינך זוכך את יום החופה שלך? ברור. ומי היו העדים? ואיזו תזמורת? מי מהמוזמנים הגיע בזמן ומי איחר 2 דקות... הכל כתוב על לוח לבך ולא נשכח ממך דבר. הרי שזכרונו אינו שונה מזכרונו של אבי, אלא שאת אאמו"ר זצ"ל כל הנ"ל לא העסיק יתר על המידה, ואילו דברי הרשב"א בסוגיא טרדו את מנוחתו, ולכן הוא זוכרו היטב.

בשעתו מצוי היה שנכנסתי למעונו של מרן שה"ת הגר"ח קנייבסקי שליט"א מדי שבת בשבת, ובכל פעם כאשר ניגשתי אליו הייתי נצרך להזכירו מחדש מי אנוכי ומי ביתי, ואילו לעומת זאת אין צריך לומר את הידועות לנו שמה שכן מעניין אותו נחקק בראשו הגדול לעולמי עד. משום שאת שאר העניינים הוא מחשיב כקליפת השום.

ואלו הם דברי התנדב"א (הביאו התוס' בכתובות קד:), "עד שמתפלל אדם על דברי תורה שיכנסו בתוך מעיו יתפלל על אוכלים ומעדינים שלא יכנסו בתוך מעיו", הואיל והן תרתי דסתרי שלא יתכנו כהדדי לבוא שניהם כאחת, אי דמר לאו דמר ואי דמר לאו דמר.

שח לי קרוב משפחה שנשוי לנכדתו של מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, שזכה לסעוד על שולחנו בשבתות בשנותיו האחרונות ממש כשכבר עבר את גיל מאה, ופעמים רבות ארע שהגרי"ש נמנם תוך כדי האכילה והיה מן הצורך לשמור עליו שלא יארע לו מאומה. אולם הנה לא ארכו הדקות, וכשאחז הגרי"ש בברכת המזון עוד באמצע 'הרחמן' התחילה ידו לשוט מאליה לכיוון הגמרא, ותיכף ומיד עם סיום הברכה כבר היה שקוע בתלמודו למשך שעות רבות עם כל החיות והעוצמה כאילו לא היו דברים מעולם...

וכאמור, אין בזה כלל סתירה והיא גופא הנותנת, כשם שלא נתפלא על זקן ותשוש - שעדיין יהיה לו כח לאכול ומאידך נוכל

פרק ב' משנה ח'. רבי אליעזר בן הורקנוס בור סוד שאינו מאבד טיפה, רבי יהושע אשרי יולדתו.

'בור סוד'

כל אחד מאיתנו משתוקק לזכות לזיכרון, לדעת כל חייו את מה שלמד בצעירותו, ולשלוט במסכתות הש"ס כמונחות בכף ידו. דא עקא שלפעמים חשים אנו בייאוש ואכזבה, הלא לא כל אדם נולד כ"בעל זיכרון", ואיך יוכל בכל זאת להשיג אותו.

נראה שהתשובה לכך טמונה בדברי המשנה כאן. "רבי אליעזר בן הורקנוס בור סוד שאינו מאבד טיפה". וכ' רבינו יונה "פי', **שלא שכח מעולם דבר מכל מה שלמד**". ולכא' יש להבין, מה מעלה היא זו שלא שכח תלמודו, הלא הזיכרון מתנת שמיים הוא שקיבל ר' אליעזר, ולא השיג אותו ע"י עמלו ויגיעו, וא"כ איזה שבח יש בכך, הרי "אל יתהלל חכם בחכמתו".

אמנם לכשנדקדק בלשון המשנה נראה שדימתה את זכרונו של ר' אליעזר ל"בור סוד" שאינו מאבד טיפה. בור רגיל יכול להתמלא במים עד סופו, אך בדרך כלל תהייה טיפות שיזלגו לבחוץ או לחילופין ייבלעו בדפנותיו. אך בור סוד - בהיותו אטום מכל עבריו ע"י סיד - תמיד ישארו המים בתוכו, ולא יוכלו להיבלע או לזלוג.

זהו סוד זכרונו של ר' אליעזר, הוא לא זכה לכשרון מיוחד או "זכרון פנומנלי". ר' אליעזר עשה עצמו כ"בור סוד" שאטום מכל וכל, והכניס לראשו אך ורק מה שנוגע לתורה"ק. בשאר הנושאים הוא לא התעניין כלל ועיקר.

מה שגורם לאדם לשכח תלמודו זה היותו עסוק בעניינים אחרים שתופסים את ראשו. אם ישקיע את כל כולו בתורה והיא תהיה בראש מעייניו - **מובטח לו שתיכנס אל תוכו ולא תוכל לצאת משם לעולם**. ככל שיעסוק האדם פחות בשאר עניינים - כך יזכור יותר את תלמודו. עד שר' אליעזר לא שכח דבר אף פעם, משום שהתנתק לחלוטין מכל ענייני העולם.

וכבר אחז"ל (שה"ש רבה א', ב'): "אם נכנס דבר של תורה ללב יצא כנגדו דבר של ליצנות, נכנס ללב דבר של ליצנות יצא כנגדו דבר של תורה", כי זה לעומת זה עשה האלוקים, אהבת העולם הזה ואהבת העולם הבא הן שתי צרות זו לזו שאינן יכולות לשכון זה לצד זה, וכנגד כל דבר בטל שמכניס האדם לליבו מעבירין ממנו דברי תורה, ומאידך ככל שמשקיע את ראשו בתורה ורואה בה את כל עולמו כך יוצאים ועוברים ממנו שאר הדברים.

ובאמת כל אחד יכול לראות זאת בחוש אצל עצמו, הלא יעידו רבים מאיתנו, שאין כמעט מי שזוכר את הסוגיא שלמד אך לפני שבוע ושבועיים וכולי האי ואולי, ואילו כאשר מעלים מעשיות ודברי הבאי שאירעו עמו מימים ימימה זה עידן ועידינים ואף לפני עשרות בשנים - יכול כל אחד לזכור לפרטי פרטים את הצורה המדויקת שבה ארע המעשה. והדבר מצריך התבוננות אצל כל אחד, כיצד יתכן הדבר, היאך זכרונו יכול להיות קצר כל כך מצד אחד וארוך כ"כ מצד שני...

ששרו לילדיהם היו שירים מלאי אהבה לתורה ויראת שמים, וכך הילדים גדלו מתוך הכרה ברורה שזהו הערך הגדול ביותר אצל הוריהם.

כל ילד יכול לקלוט ולהרגיש על מה הוא ננזף ומקבל הערות ועל מה סולחים לו ולא מתייחסים בחומרה יתירה. יש ילד שהוריו משבחים אותו על ציונים גבוהים בתורה ובדרך ארץ, ולעומת זאת יש ילד שהוריו מתעניינים בעיקר כמה הוא הצליח בלימודי החול. יש ילד שכאשר הוא אינו יודע מה שלמד הוריו אינם אומרים לו מאומה כדי "לא להלחץ יותר מדי" אך כשהוא מלכלך מעט את המפה זוכה על אתר לנזיפות חמורות...

החינוך שאני קיבלתי בביתי היה, שכאשר לכללתי את הרצפה הורי נאנחו בחוסר ברירה והמשיכו הלאה, אך כאשר שבתי מן הת"ת ונבחנתי על פרשת וישלח, אין לתאר מה היתה תגובתו של אאמו"ר זצ"ל כששכחתי את שמו של אחד מאלופי עש...

כמו כן אינו דומה שולחן השבת בבתי ישראל. יש בית שבו שולחן השבת מלא באווירה של דברי תורה וקדושה, והילד יונק את אותה אוירה ומחדיר לתוכו שאין דבר בעולם שישווה לעוד וורט או מימרא. אך יש שולחנות שהם זבחי ריב, שולחנות ניתוחים המלאים ברפש וטיט של לשון הרע ורכילות וחדירה לרשות הפרט מבלי להפסיק רגע כמימריה, ומה יעשה הנער ולא יחטא.

היתה משפחה בבני ברק שזכתה שכל ילדיה יצאו לומדי תורה ויראי ה' בצורה יוצאת דופן להפליא. אמי תליט"א ניגשה אל אם המשפחה ושאלה במה זכתה שתצא לה משפחה רבת פארות שכזו. השיבה לה אותה האם, שהיא תולה את הכל בהנהגה שאימצה בשנות ילדותם של בניה, שתמיד היא כיוונה תחילה את עשיית הספונג'ה בבית לשעה שחוזרים הילדים ממקומות לימודיהם, והנה כאשר הגיעו הבנות וראו את הרצפה נשטפת היה עליהם להישאר בחוסר ברירה מחוץ לדלת, אולם כאשר חזרו הבנים מהת"ת ניתנה להם הרשות בלב שלם ובנפש חפצה לדרוך על הרצפה הרטובה בלי להשתתות אפילו רגע, כי הרי הם למדו תורה כל הבוקר - אז מגיע להם להכנס מיד, אפילו אם זה באמצע הספונג'ה...

אם ישאלו את יועצי ימינו האם מעשה שכזה הוא הגון וראוי, מן הסתם הללו יטענו שהדבר גורם להרס נפשי אצל הילדים, והבנות יחושו בעקבות כך מופלות לרעה וכדו'... אך ראה זה פלא, שאצל אותה משפחה היה את ההפך הגמור, הדבר עיצב אצל כולם את הערך ואת היחס הנכון לתורה עד כמה צריך להעריך אותה יותר מכל דבר אחר שבעולם, עד שגם הבנות עצמן בנו כולן משפחות מפארות באהבת תורה ויראת שמים.

והוא מה שלמדנו מדברי המשנה, מעשיך יקרבו ומעשיך ירחקו. הרוצה להשפיע על אחרים ולבנות את דור העתיד, עליו להשקיע לפני הכל בו ובנפשו פנימה לקבל את המבט האמיתי וה'מאושר' לכל ערך מערכי החיים, וכך יוכל להקנות את מה שבלבו הלאה ולגדל דורות ישרים ומבורכים.

להבין שכבר אין לו כוחות ללמוד. אך אצל מרן הגר"ש היה זה ההיפך בדיוק, כל חייו וכל תמצית נשמתו קשורים ודבוקים היו בתורה ותו לא מיד, וממילא לעת זקנתו ניעור ע"י לימוד הגמרא.

ודבר זה מסור ביד כל אדם ואדם להעמיד את עצמו בכיוון הנכון ולקבוע מה באמת מעניין אותו ומושך את ליבו, ואם **יעסיק את שכלו בענייני שטות ודברים בטלים שוב לא יוכל לבוא בטרוניא מדוע אינו זוכה לתורה ואין תלמודו מתקיים בידו**, כי הוא עצמו גרם שתורתו תהיה קרעים קרעים מבלי שתהיה מחוברת אליו והוא אליה.

ויעוי' בדברי החפץ חיים (זכור למרים פ"ט), שלעתיד לבוא כאשר האדם יעלה לבית דין של מעלה יוכלו להראות לו ח"ו כיצד התורה שלמד מעורבת עם הדברים בטלים שהפסיק בהם תוך כדי הלימוד, והמקרא שקרא והמשנה ששנה יהיו כתובים חלילה עם רצף של דברי הבלים אחת מכאן ואחת מכאן, אי לכך עליו לשמור על עצמו שתורתו תהיה מקשה אחת של שלימות אטומה כבור סוד מבלי אף דבר חיצוני שמעורב בה.

בענייני השעה והזמן

"עסק חיוני" - וחיי עולם נטע בתוכנו

כעת שסוגרים הכל ודנים בעניין סגירת בתי הכנסת והישיבה"ק, למרות שההכרעה בדבר נתונה אך ורק לגדולי ישראל עיני העדה, ואין כוונתנו להכריע בעניין מורכב זה, אך זאת יש לידע ולהחדיר לליבנו: שיקוליהם בסגירת בתי עסקיהם וענייניהם אינם שיקולינו, ואין "בתי חיים" [שנותרו פתוחים] בתי חיים.

אברהם אבינו נקרא "אברהם העברי" ופי' רש"י "שכל העולם כולו מעבר אחד ואברהם מעבר אחר".

דומה הדבר למשחק ה"שח-מט", מצידו האחד נראים חיילים ומלכים, צבאות ומלחמות. אך כשנהפוך את הלוח לצידו השני יתגלה קרטון חלק. לא מלכים, לא צבא ולא מלחמה... אברהם אבינו לא ראה לא ארבעה מלכים ולא חמשה, לנגד עיניו היה אך ורק הקב"ה ואין עוד מלבדו, וכל מעייניו נתונים היו רק לעשות רצונו ית'.

כאשר הם אומרים "ונשמרתם" אך מקומות חיוניים וחנויות למכירת מזון נותרים פתוחים - שומה עלינו להתבונן ולהבין כי יש לנו "עסק חיוני" והוא עסק התורה"ק. "וחיי עולם נטע בתוכנו". כאשר כל העולם כולו מביט על העולם מן העבר האחד, עלינו לראותו מהעבר השני בהסתכלות של תורה.

'אשרי יולדתו'

ברע"ב כ' ו'יש אומרים, על שם שהיא גרמה לו שיהא חכם, שהיתה מחזרת על כל בתי מדרשות שבעירה ואומרת להם בבקשה מכם בקשו רחמים על העובר הזה שבמעיי שיהיה חכם, ומיום שנולד לא הוציאה עריסתו מבית המדרש כדי שלא יכנסו באזניו אלא דברי תורה".

דרך העולם, שכל אמא רוצה שבנה יגדל לתורה ולמעשים טובים ויאיר את העולם בתורתו, אולם מלבד זאת היא

נהנית לראות היאך בנה מתגדל בשאר ענייני העולם, ורגילה להשתעשע בכל דבר חכמה שיש בו בכל תחום וענין. ומכיוון שכל ילד הגדל על ברכי הוריו הוא מבין ומאזין מביט ומקשיב בכל עת ובכל שעה את מה הם מעריכים יותר ואת מה פחות, - על פי זה הוא בונה את סולם הערכים שישמש אותו במשך כל ימי חייו. אם יראה שהוריו מקבלים ממנו את עיקר הנחת כאשר הוא מתעלה בתורה ויראת שמים, מייד יבין שזהו עיקר החיים ובוזה משתלם לו להשקיע. אך אם יראה שההנאה הגדולה שנגרמת להוריו היא בדברים אחרים, כל יחסו לרוחניות ישתנה בהתאם.

אמו של רבי יהושע בן חנניה הייתה שונה משאר כל האמהות, בעוד אם רגילה נהנית מכל דבר שעושה בנה **ובנוסף לזה** היא גם משתדלת להראות לו שהעיקר הוא חיי הנצח, אמו של רבי יהושע בן חנניה ויתרה על הכל בכל, לא הותירה לעצמה מאום אלא הושיבה אותו בין כותלי בית המדרש משחר היותו, בעבור ידע שהערך היחיד והבלעדי עליו יגדל יהיה אך ורק התורה הקדושה בלי אף דבר אחר.

מרן הגרא"מ שך זצ"ל היה נוהג להסביר מדוע ה'אידישע מאמע' של פעם היו מצליחות בחינוכם למרות היותן יהודיות תמימות שאף אינן יודעות קרוא וכתוב, משום ששירי הערש

אזמרה לשמך

מסקי הלכות והשובות ממי מורינו הגאון הגדול רבי עמרם פריד שליט"א

דיני קדימה בברכות – טו' בשבט

בס"ד

גליון מס'

125

יא' שבט תשפ"א

פרשת בשלח

טו' בשבט

תוכן עניינים

- דיני קדימה בברכות
- מנהג האכלת עופות בשבת שירה

דיני קדימה בברכות

א. דיני קדימה בברכות שייכים במי שמונחים לפניו שני מאכלים, וברצונו לאכול את שניהם כעת. אם המאכלים אינם לפניו, אף שבדעתו להביאם, רשאי לברך על המאכל שלפניו ואינו צריך להביא את המאכל האחר גם אם ברכתו של האחר קודמת.

כמו כן, מאכלים שמנהג בני אדם לאוכלם בסדר מסוים, כגון סעודה הפותחת בדג וממשיכה בתבשילי בשר, או אם אוכל ירקות מבושלים ואחריהם אוכל פרי, באופנים אלו, אף שברכת המאכלים המאוחרים עדיפה מצד דיני קדימה, אין צריך להקדימם.

ב. הקדימה בברכות נקבעת לפי מעלת המאכלים, וחמש מעלות בברכות: **א.** ברכה מבוררת [לדוגמה: ברכת 'בורא פרי העץ' הפוטר רק פירות מבוררת יותר מברכת 'שהכל' הפוטר כל דבר]. **ב.** מאכל משבעת המינים. **ג.** מאכל שלם. **ד.** מאכל חביב. **ה.** מאכל גדול.

בהמשך יתבאר כיצד יש לנהוג כשמעלה אחת עומדת מול מעלה אחרת, כגון מי שלפניו פירות שאחד מהם מין שבעה והשני חביב, או האחד ברכתו 'מזונות' והשני שלם.

ג. נחלקו הראשונים בהגדרת חביב, אם הוא המין שחביב לו תמיד או זה שחביב לו באותה השעה. ולענין מעשה פסק השו"ע (סי' ריא' ס"א) שהולכים אחר המין שחביב לו בדרך כלל.

ד. כל דיני הקדימה הם לענין לכתחילה, אך בדיעבד אם ברך ראשונה על מאכל שהיה צריך לאחרו - יצא ידי חובתו.

ה. היו לפניו כמה מיני מאכלים שאין ברכתם שווה, סדר הקדימה בברכות הוא: 'מזונות', 'הגפן', 'העץ', 'האדמה' ו'שהכל'. וסימנך: **מג"ע א"ש**. הטעם לסדר זה נקבע לפי נוסחי הברכות, ככל שהברכה יותר פרטנית ומבוררת, היא עדיפה על חברתה.

מעלת נוסח הברכה הפרטית יש לה חשיבות יותר מכל שאר המעלות, ולכן מי שלפניו חתיכה של קרקר מקמח כוסמין, ותמר שיש לו את כל שאר המעלות, שהוא מין

שבעה, ושלם, וחביב לו, וגדול יותר - בכל אופן תכריע מעלת הברכה ויקדים לברך 'מזונות' על הקרקר.

ו. לסדר הברכות של מג"ע א"ש - יש יוצא מן הכלל, והוא באדם שלפניו שני מאכלים, האחד ברכתו 'העץ', והשני ברכתו 'האדמה' - אם מין האדמה חביב לו יותר הוא קודם.

אמנם באופן זה צריך שיהיה המין חביב **גם** בדרך כלל **וגם** בשעה זו, אך אם מין האדמה חביב בדרך כלל אך עתה העץ חביב יותר, או להיפך שבדרך כלל העץ חביב יותר ורק עכשיו חביב לו מין האדמה, יקדים לברך על מין העץ.

ז. אם לפניו מאכל שברכתו 'העץ' ואחר שברכתו 'האדמה', ולכל אחד מהם ישנה מעלה שונה, יש להסתפק אם הסדר הוא חביב, ז' המינים, שלם, או - שלם, חביב, וז' המינים. וי"א שרק מעלת חביב קובעת, ואם חביבות שניהם שווה יקדים איזה מהם שירצה. (עי' סעי' ט' בסוגריים).

ח. היו לפניו כמה מיני מאכל **שברכתן שווה**, יברך על המאכל שהוא משבעת המינים. אין שם מאכל משבעת המינים - יברך על השלם. אין שם שלם - יברך על החביב, ואם אין שם חביב - יברך על הגדול. וסימנך **זשח"ג** (ז' מינים, שלם, חביב, גדול). ולדוגמא: מי שלפניו חצי ביסקווט מקמח חיטה ועוגה שלמה מקמח כוסמין, יברך על הביסקווט מפני שהוא מין משבעת המינים, אפילו שהעוגה שלמה וגדולה יותר וגם יותר חביבה. וכן אם לפניו פרוסת זית ואפרסק, יברך על חתיכת הזית מפני שהוא מין משבעת המינים. ואם לפניו מלפפון שלם ופרוסות גמבה, יברך על המלפפון השלם אפילו שהגמבה חביבה יותר.

ט. היו לפניו כמה מיני פירות משבעת המינים, יקדים לברך על המין הסמוך ל'ארץ' שבפסוק 'ארץ חטה ושעורה וכו'', וסדר המינים הוא - **זית, תמר, ענבים, תאנה, רימון**. מי שלפניו פירות מז' המינים וחיטים תפוחות - 'שלוה', אם השלוה חביבה לו יותר, יקדימנה.

[השו"ע (סי' ריא' סע' ה') נקט שחיטה ושעורה שהם משבעת המינים, קודמים לשאר הפירות משבעת המינים רק כשעשה מהם תבשיל או פת. אכן אז ברכתן המוציא או מזונות, ונמצא שיש להקדימם מצד מעלת ברכתם גם אם לא היו ממין שבעה. ואם כוסס חיטה, וברכתו בורא פרי האדמה, כתב השו"ע שאין להקדימו למין העץ. בימינו מצויה חיטה תפוחה - 'שלוה', שדינה כחיטה הנאכלת בכסיסה,

כמש"כ בס"ר ר"ח סעי' ד'. וכל המ"ב (ס"י ריא' ס"ק ט', יח', כז') דבמג"א משמע שדין זה הוא דווקא אם מין העץ חביב לו יותר, אבל אם חביבותו שווה, יש להקדים את החיטה הקודמת בפסוק לפרי האחר [שאף שגם הוא מין שבעה, הוא מאוחר בפסוק]. ולדבריו, מי שלפניו שלוח ותמר, אם התמר חביב יקדימו, ואם חביבותם שווה יקדים את השלוח אף שברכתו בורא פרי האדמה. אכן דעת הגר"א שכשאין ברכותיהם שוות אין שום דיני קדימה חוץ מחביב. לכן כתבנו שאם השלוח חביבה לו יקדימה, שכן הדין לכו"ע, אבל אם חביבותם שווה נכנסנו למחלוקת המג"א והגר"א אם יש דין קדימה בשבעת המינים באין ברכותיהם שוות. [כל זה הוא מלבד הנידון האם חיטה הנאכלת בכסיסה שברכתה האדמה ולא מברכים עליה את ברכתה החשובה, יש לה מעלת מין שבעה].

י. דין הקדימה הוא רק להקדמת הברכה, אך אינו קובע את סדר האכילה. וכגון, מי שלפניו ג' מיני פירות, אחד מין שבעה, ואחד שלם, ואחד חצוי – יקדים לברך על מין שבעה וכן"ל, אך אחר שבירך ואכל מהפרי שהוא מין שבעה, אינו צריך להקדים לאכול את הפרי השלם, ויכול לאכול קודם את הפרי החצוי אם רצונו בכך. וכן, מי שלפניו מינים שונים של פירות ובהם גם שבעת המינים [כמצוי בסעודת בט"ו בשבט], דין הקדימה הוא לברך על הזית, ומשברך עליו ואכלו, יאכל את שאר הפירות בכל סדר שירצה, ואינו צריך להקדים את שאר הפירות ממין שבעה לפי הסדר שבפסוק.

יא. [בפוסקים נזכרו מעלות נוספות להקדמה לברכה, אשר באות **לאחר** מעלות החשיבות שהוזכרו לעיל, ובמקום שאין את המעלות דלעיל (דהיינו ששני המאכלים שלפניו חביבים בשווה ושניהם שלמים וגדלם זהה וכו') יש להקדים לפי מעלות אלו. **ואלו המעלות הנוספות:** מאכל שמברכים עליו 'שהחינו'. מאכל שנעשתה בו מצווה – כגון ריבה מאתרוג או פת מעירוב חצירות או תבשילין. פירות שגדלו בארץ ישראל. פירות שנמשלו להם ישראל. שירים מסעודת מצוה. מאכל מזין יותר].

יב. מאכל ומשקה שברכתם שווה, אין בהם דין להקדים אחד לחברו.

יג. התבאר לעיל, שמי שלפניו שני מיני פירות – א' משבעת המינים וא' חביב, מברך על הפרי מז' המינים. עוד התבאר, שמי שלפניו פרי וירק והירק חביב, מברך על הירק אף אם הפרי הוא מז' המינים.

על פי כללים אלו דנו הפוסקים כיצד יש לנהוג באופן הבא: מי שלפניו זית תפוח ובננה, וסדר חביבותם אצלו הוא

תפוח בננה וזית, צ"ע על מי מהם יקדים לברך, שאם יבא לברך על הזית שהוא מין שבעה, עליו להקדים את הבננה שאין ברכתה שווה ובגלל חביבותה יש להקדימה. אך לברך על הבננה אי אפשר לו, שהרי התפוח חביב ממנה. ואם ירצה לברך על התפוח, הרי דינו להקדים את הזית שהוא מן שבעה, ואין לדבר סוף.

והכריע בעל הקהילות יעקב זללה"ה, שיברך על הפרי שהוא ממין שבעה תחילה. והטעם הוא משום שכשבאים לבחון איזו ברכה להקדים בין ברכות שונות, יש לבדוק איזו ברכה חשובה יותר, וברכה שבאה לפטור מין חביב יש לה חשיבות גם אם לא יאכל מיד את הפרי החביב, ובמקרה הנ"ל, לברכת העץ יש חשיבות יותר מברכת האדמה, היות והיא פוטרת את התפוח שהוא חביב יותר, וכיון שהכרענו לברך על העץ, כעת אנו פונים לדון איזה פרי ממיני פירות העץ יש להקדים, וכאן ההכרעה על פי חשיבות הפרי, והכלל הוא שחשיבות מין שבעה עדיפה משל חביב, על כן יברך על הזית תחילה. [אמנם אחרי שברך ואכל מן הזית אינו צריך להקדים לאכול את התפוח לפני שיברך על הבננה, כפי שהתבאר שדיני הקדימה קובעים את סדר הברכות אך לא את סדר האכילה].

מנהג האכילת עופות בשבת שירה

האם מותר להניח אוכל לפני היונים בשבת שירה

ת. יש להניח את האוכל ליונים קודם השבת.

כתב המגן אברהם (סימן שכד'): "אין ליתן מאכל לפני העופות בשבת שירה כמו שנהגו קצת, דהא אין מזונותן עליך". וכן כתב המשנ"ב (שם ס"ק לא'). אכן בספר תוספת שבת (סימן שכד') כתב ז"ל: "אפשר דכיון שנהגו כן לשם מצוה דמרגלא בפומיהו שהעופות אמרו שירה בים, לכך אין להקפיד בכך, וכה"ג כתב בא"ר בשם מעדני יו"ט בסוף סי' של"ה דהא דנהגין בשמחת תורה לפזר פירות, והנערים מלקטים ונותנים לסלים, דאסור לעשות כן משום דהוי עובדא דחול כמבואר שם, היינו דכיון שעושין כן לשמחה לא הקפידו בכך, א"כ אפשר דה"ה נמי לענין זה, כן נראה ליישב מנהג זה", עכ"ל. ובספר מקור חיים לבעל החוות יאיר (שם, נדפס בשו"ע פרידמן) כתב ז"ל: "ולי נראה דלא נאסר רק בשנותן לפניהם דמינכרא לכל שטורח בשבילים, וכאן דמניח לפני החלון מה קעביד" עכ"ל.

בשלח תשפ"א

מישכמי התורה

הליכות חיים

בס"ד

ההיתר לעני לשנות את יעוד הכסף שקיבל

שאלה

במהלך ביקורם של הסבא והסבתא אצל נכדתם הנשואה מזה כשנתיים, ואשר לאחרונה נולד להם תינוק בשטו"מ, התברר לסבתא שמחמת מצוקתם הכלכלית, עדין אין לנכדתה מיקסר. לפיכך, בהסכמת הסבא, נתנו לה אלף ₪ כדי לקנות מיקסר.

כעת שואלת הנכדה, מאחר והם זקוקים כרגע לקנות עגלה ושאר צרכי התינוק, ואין באפשרותם הכלכלית לעשות זאת, האם מותר להם לשנות את יעוד הכסף שקיבלו מהסבא והסבתא, ולקנות עמו את צרכי התינוק במקום המיקסר?

תשובה

א. מעיקר הדין רשאים הנכדים, שהם בגדר עניים, לשנות את מטרת הכסף שקיבלו לצורך אחר. ולכן אם השאלה נשאלה לאחר שהשתמשו בכסף הנ"ל למטרה אחרת - אין הנכדים צריכים להחזיר לסבא ולסבתא את כספם, וכ"ש שלא לספר להם מהשינוי שעשו. וכמו כן אינם צריכים להשיג כסף אחר כדי לקנות עמו מיקסר.

ב. מאחר וישנם פוסקים רבים הסוברים, שאסור לשנות את יעוד הכסף ממה שרצה התורם שיעשו עמו, לכן לכתחילה ראוי להחמיר לדעתם, ולא לשנות את ייעוד הכסף ללא הסכמתם.

אמנם, אם יש צורך מיוחד להשתמש בכסף שקיבלו עבור מטרה שונה, ואין להם אפשרות אחרת - רשאים להקל ולסמוך על עיקר הדין, ולשנות את יעוד הכסף למטרה הנצרכת להם.

ג. אם קנו או קיבלו מיקסר משומש במצב טוב - יכולים להשתמש גם מלכתחילה בכסף שנשאר ברשותם, כרצונם.

כמו כן, אם יודע המקבל בוודאות, שנותן הכסף לא מקפיד אם ישנה ממה שביקש ממנו לקנות, למרות שמלכתחילה היה מעדיף שיעשה מה שביקש - רשאי לשנות את יעוד הכסף ללא חשש.

מקורות

נאמר בגמ' ב"מ (ע"ה) רבי יעקב בשם רבי מאיר אומר, שעני שקיבל כסף בפורים לצורך סעודת פורים, אינו רשאי לשנות את יעוד הכסף ולקנות עמו רצועות לסנדליו. כמו כן, רבי שמעון בן אלעזר אומר בשם רבי מאיר, שאם נתנו כסף לעני כדי לקנות עמו חלוק, אסור לעני לקנות עמו טלית וכדומה. וטעמו של רבי מאיר, משום שמי שמשנה מדעת הנותן - נקרא גזלן. כלומר, הכסף ניתן לצורך מטרה מסוימת ולא כדי שיעשה עמו העני מה שירצה. אמנם, רבי שמעון בן גמליאל או רבן גמליאל [לגירסת הרי"ף והרא"ש שם] סובר - שמותר לעני לשנות למה שירצה, ואפילו לצורך חולין. וכנראה שסברתם היא - מאחר וכעת העני הוא הבעלים של הכסף, ולא הותנה עמו מראש בתנאי כפול שאם לא יעשה עם הכסף כרצון הנותן יצטרך להחזירו, לפיכך נחשב הכסף כרכושו של העני, והוא רשאי לעשות עמו כרצונו וכמו כל אדם שעושה עם ממונו מה שירצה.

והנה הרי"ף, והרא"ש שם (ס"ק ט) פסקו להלכה כרבן גמליאל, וכך גם נקט להלכה השו"ע (או"ח ס' תרצה, ג) וגם הרמ"א שם הסכים לכך, וכן הסכימו מפרשי השו"ע ובכללם הגר"א שם, וכך גם נקט שם המשנ"ב (בס"ק ט) ללא חולק וע"ש. אולם הטור שם כתב בפשטות וללא חולק - שאין העני, שקיבל

כסף לצורך סעודת פורים, רשאי להשתמש בכסף הזה לצרכים אחרים, מלבד לסעודת פורים. א"כ משמע שהטור נקט להלכה כרבי מאיר. והקשה עליו שם הבית יוסף, הרי קי"ל שאם רבן גמליאל חולק על רבי מאיר, הלכה כרבן גמליאל, וא"כ למה הכריע הטור אחרת?

אמנם מבואר שם בקצרה בב"י, ובעיקר בב"ח, שישנם הרבה מרבתינו הראשונים שהייתה להם גירסא אחרת בגמ'. כלומר, שהיה כתוב להם שהאסור שיש לעני לשנות את הכסף שקיבל לסעודת פורים לצורך דבר אחר, אמרו רבי מאיר בשם רבו רבי עקיבא. נמצא שלמרות שרבי שמעון בן גמליאל חולק, הרי קי"ל שהלכה כרבי עקיבא כשרק תנא אחד חולק עליו. ולפיכך בנידון דנן, מאחר וזוהי דעת רבי עקיבא - לכן הלכה כמותו. והנה כמו הגירסא הזאת פסקו המרדכי בב"מ (ס' שצח), ובמגילה (ס' תשפח), רבינו ירוחם (נתיב עשירי, חלק ראשון), הגהות מימוניות (פ"ב מהלכות מגילה, ס"ק ד), סמ"ג (סוף הל' מגילה), סמ"ק (ס' קמח ע"מ ק), וכנראה שזו הייתה גם הגירסא של הטור בגמ', ולכן הכריע רבי עקיבא לאסור על העני לשנות את מטרת הכסף שרצה הנותן.

והנה גם בספר חסידים (ס' תתסז-ז) מבואר, שאדם שנתן לעני אוכל כדי שיאכל אותו בשבת - אסור לו לאוכלו ביום חול. וכמו כן אסור לו ליתנו לאדם אחר, אלא אם כן אין לו מה לעשות עמו. וכמותו פסק להלכה גם בשו"ת חוות יאיר (ס' רלב) בנידון דומה, לאחר שהביא שם את כל הדעות שצוינו לעיל, וכן הכריע בספר היראה לרבינו יונה (אות רפב) שפסק כרבי מאיר. ועיין במשנה ברורה בתחילת הל' שבת (ס' רמב, ס"ק ד) שהביא, שיש מחמירים כדעת הטור שאוסרים לשנות את יעוד הכסף.

מסקנת ההלכה

לאור האמור, אע"פ שלפי כללי ההוראה שיש בידנו, לאחר שהשו"ע והרמ"א ומפרשיהם נוקטים להלכה שמותר לעני לשנות את יעוד הכסף שקיבל, ואפילו אם ניתן לצורך דבר מצוה משנה למטרות שאינן לצורך מצוה. ולפי"ז כל שכן בנידון השאלה, שהכסף ניתן מראש לצורך חולין - עבור קניית מיקסר, ודאי שמעיקר הדין רשאים הנכדים לשנותו - לצורך חפץ חולין אחר.

ולכן אם כבר שינו אותו - אינם צריכים לחשוש לדעות החולקות על השו"ע והרמ"א. כמו כן, אם יש להם צורך גדול לשנות את הכסף לייעוד אחר, או אנשים שאינם רגילים בשאר שאלותיהם לחשוש לדעות נור"ספות, אלא נוהגים כעיקר הדין בלבד, רשאים לנהוג כהכרעת השו"ע והרמ"א גם בנידון הזה, ולשנות את ייעוד הכסף שקיבלו למטרה אחרת. אמנם יראי ה' שנוהגים להחמיר במקרים רבים כדעות החולקות, ואפ"י לו במצוות מדרבנן, כל שכן שיש להם להחמיר בנידון דנן, מאחר וכפי שצוין לעיל, ישנם יותר מתשע מרבתינו הראשונים שהחמירו כדעת רבי מאיר. וגם בשו"ת חוות יאיר נקט להחמיר, וגם המשנ"ב בהל' שבת ציין שיש מקום להחמיר. לפיכך אם אין הכרח מיוחד לשנות את יעוד הכסף שרצה הנותן - אין לעשות כך, אע"פ שכאמור ע"פ כללי ההוראה, ניתן לכתחילה לסמוך על הכרעת השו"ע והרמ"א ומפרשיהם.

וכל שכן כאשר נעשה רצון נותן הכסף, אם קנו או קיבלו מיקסר שראוי לשימוש, שבמקרה זה, יתכן ולכל הדעות, מאחר ואין כאן שינוי מהותי מדעת הנותן, לגבי יתרת הכסף, ודאי שיוכלו לסמוך גם לכתחילה על הכרעת השו"ע, הרמ"א ומפרשיהם, ולהשתמש בו כרצונם.

ייתכן לעלות הערות בענייני הוליווד לפקס 153-2-5869690 ואליין עם נס' פקס 03/77 קהלת תל אביב. וכן למייל rav5869690@gmail.com

הפרשה המחנכת

בשלח 51

חינוך והגות על פי משנתו של הרש"ד הירש

עורך הרב שלמה רזנשטיין

אכן, בדיוק על סוגיה זו מתעכב החינוך התורני בימי שגרה, ויש לחדד זאת ואולי אף לקחת כלקח מתקופה זו את התיגבור של חלקים חינוכיים אלו. חינוך לחוסן נפשי הוא יסוד החינוך התורני, לא לימוד למעשים טכניים, לא לימוד כמצוות אנשים מלומדה, לא להפיכת מצוות למעשים טקסיים או חיצוניים בלבד. כי אם לימוד המהות, הבנה והפנמה של תורת ד' ומצוותיו, שינוי פנימי עמוק שאמור לנבוע מתוך הלימוד וההבנה, יצירת חוסן נפשי להתמודדות עם משבי רוח ועם משברים.

מטבע הדברים – וזו הבעיה הגדולה, לא 'כל תלמידי הכיתה' יפתחו את החוסן הנפשי במידה הראויה והמספקת. לא 'כל תלמידי הכיתה' יבינו את עומקם של הדברים, והמציאות מוכיחה כי חלקים מהם יקיימו את מצוות ד' כמעשים חיצוניים גרידא, טכני. הם יהודים טובים ללא ספק גם בצורה זו של קיום המצוות, אולם הסכנה האורבת להם מעבר לפינת הרחוב – גדולה מאוד! בהינתן והם ישהו מחוץ לכותלי הכיתה ובית המדרש, החוסן הנפשי שלהם שווה למערכת חיסונית מוחלשת של חולה מסוכן שגם כאשר ילביש שבע מסכות – סביר להניח שיידבק מהנגיף המשתולל בחצות העיר.

בדיוק כפי שקצב ההדבקה של הנגיף – תלוי במערכת החיסונית, כך הוא הנגיף האנטי חינוכי, ההדבקה המהירה תהיה של אלו שאין להם די חוסן נפשי, אולם חשיפה ממושכת גם לאלו הבריאים עם המערכת החיסונית התקינה, מסוכנת, כמו כל חשיפה ממושכת לנגיפים קטלניים.

לעולם לא לנטוש את המערכה

אולם, לעולם לא לנטוש את המערכה, לא נביע יאוש ולא ניסוג מהקרב. כי מלחמה זו היא מלחמה קיומית עבור הדורות הבאים. נתכנס פנימה, נבצע את כל הפעולות הנדרשות בכל 'מרחב קולי' ובכל 'מרחב אווירי' כדי לשמור על היקר לנו מכל, לחזק ברכיים כושלות, לעודד, לדחוף קדימה, לבודד, לבדל, למנוע חשיפה, להעמיק את החוסן הנפשי, לדבר שוב ושוב גם על דברים מוכרים ומובנים לכאורה מאליהם, לא להניח לטרדות הזמן המובנות להסיט את דעתנו ממשמיות החינוך הקריטיות שטומנת בחובה תקופה זו.

האם יש למישהו 'מדריך מעשי' לתקופה הנוכחית?

תקופת מגיפת הקורונה העולמית המשתוללת בימים אלו, מייצרת אתגרים שונים ורבו הכותבים והדוברים בעת הנוכחית בעניין זה.

האתגר החינוכי, תמיד, הוא הדומיננטי ביותר בקרב ציבור החרדים לדבר ד', חינוך דור העתיד הוא העומד בראש סדרי העדיפויות והעניין האישי, המשפחתי והציבורי. גם בימי שגרה אין נושא זה קל מטבע הדברים, התפתחות העולם והתקדמותו, אינם מסייעים בלשון המעטה לחינוך התורני, ואף מציבים מדי יום ביומו את המשימה ואת האתגר החדש העומד לפתחם של ההורים והמחנכים.

החרדה העמוקה לקיומם של מוסדות החינוך, הצהרת העמדה הציבורית הרחבה הרואה בקיומם ובהמשך רצף הלימוד בהם – צורך חיוני יותר מכל חיוניות אחרת, נובעת מכמה הנחות יסוד שהן בבסיס התפיסה החינוכית כיום – על אתגריה הרבים.

תיבת נח

בשיחות המוסר אנו שומעים לכל אורך ילדותנו את הדוברים אלינו מגידים את מוסדות התורה כתיבת נוח מפני המבול המשתולל ברחובות העיר. מסתבר ואף כך נראה בהיסטוריה הקרובה של מאות השנים האחרונות, שמאז ומעולם הרחוב לא היה 'גורם תומך' לחינוך התורני. אולם למרות זאת, יאמר לך כל עוסק בחינוך המכיר את הקורה בעולמינו במבט של עשרות שנים בודדות, שהרחוב והעולם שמחוץ לכותלי בית המדרש הפך להיות בשנים האחרונות 'גורם הרסני' יותר ויותר לחינוך התורני.

אכן, מוסדות החינוך הן תיבת נוח להצלה מפני המבול המשתולל בחוץ, הורס ומחריב כל חלקה טובה.

חוסן נפשי

יש המבקשים מצעירי הצאן חוסן נפשי. יש הטוענים על המחנכים ושואלים היכן החוסן הנפשי של הצעירים. וכי יש בכוחם של כמה ימים מחוץ למסגרת לגרום לאיבוד זהות או להגעה למעשי אלימות בהפגנות ומחאות?

ובל נשכח את הביטחון בד', את כל אשר למדנו על ההשגחה הפרטית ועל כך שעין ד' עלינו על כך נשימה ונשימה.

יציאת מצרים וקריעת ים סוף הראו לעם ישראל מאז ועד עולם – את קירבת ד' המיוחדת ברגעים מיוחדים במינם. אולם רק במסעם דרך המדבר, שבעצם התחיל רק עכשיו, צריכים היו ללמוד שיש לבטוח בה' בכל התנאים! גם לסיפוק צורכי יום יום, שגם צורכי האדם היומיומיים והפעוטים אינם קטנים מכדי השגחת ה', שעין ה' על יראיו ועל כל אשר להם על כל נשימה ונשימה שבהם.

עם ישראל, בפרשתינו, עומד על שפת ים סוף, והרי מראש הוגד להם שמטרה גדולה לפנייהם עוד בטרם ייכנסו לתוך הארץ היעודה, וכן נאמר למשה "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה". שם, עם קבלת התורה יקבלו על עצמם את עבודת ה'. תורה זו המצווה על האדם לעבוד את ה' בכל רגעי חייו היומיומיים צריכה ביותר לאותו בטחון במציאותו של ה' בכל זמן ובכל מקום, ולאותה וודאות שבזכות קיום רצונו יעבירו שמחים את מדבריות חיינו השוממים ביותר, וימתיק לנו את המרורים שהאדמה תאכילנו או כל תקופה אחרת תאתגר אותנו.

זה היה המבוא לתורת ד' שעליהם ללמוד במדבר. במרה היה עליהם לרכוש את הנסיון הראשון שלשה ימים לא מצאו מים, והמים שמצאו לבסוף היו מרים. אז ויורה ד' עץ וישלך אל המים וימתקו המים. שם במקום הזה נוכחו בניסיון הזה לדעת, כי אף מרורים ימתקו על ידי חוקי ה' הקשורים בהם ושם הניח להם ד' את היסודות של חק ומשפט ולימד אותם להבין כי חוקי ד' ומשפטיו 'רפואה' הם לכל מחלת הגוף וולכל מחלות החברה – "כי אני ד' רופאך".

איך מתמודדים עם התקופה

מה עושים? מה היא המתכנת הנכונה לצאת מתקופה זו כאשר ידינו מונפות אל על בהמשך עליה וצמיחה תורנית, ללא נפילות, מה היא ההכונה הנכונה בתקופה מבולבלת זו. האם כתב משהו 'מדריך' מיוחד לתקופה זו?

כן, בוודאי, ישנו מדריך מפורט גם לתקופה זו.

מי שבנה לעצמו את החוסן הנפשי, מי שהבין את יסודותיה, את יסודות מצוותיה, את יסוד קיומו של העם היהודי ואת בסיס הווייתו, אין לו כל שאלה או ספק, כי התורה היא התורה בעת שלום ובעת מלחמה, היהדות ומצוותיה תקפים בעת בריאות ובעת מחלה, בעת שגרה ובעת מגיפה. אין סעיף בשולחן ערוך שהשתנה בתקופה זו.

גזל – נשאר בהגדרת עבירה, אלימות – נשארה בהגדרת השחתת המידות, ונשמרתם לנפשותיכם – נשאר בהגדרת מצווה חשובה על כל פרטיה ודקדוקיה, לימוד התורה – נשאר בראש סדרי העדיפויות גם אם מתקיים כאשר הסטנדרט מוצב בהיכל הישיבה בתוך קפסולה וגם כאשר הוא בסלון הבית. תפילה נשארה בהגדרתה – כעבודת הלב, גם אם היא מתקיימת בחצר. וחתונה? נשארה

מצווה שאין בה סעיף שמחייב השתתפות של 500 איש. דבר לא השתנה בתורתנו הקדושה.

שם, שם לו חוק ומשפט

נראה בעליל, כי 'הנחת היסוד לחוק ולמשפט', נקשרת אל המתקת המים המרים על ידי ה'סם' שהורה ד' למשה להשליך למים – וימתקו, והניסיון הזה בא להמחיש את ערכה ואת חשיבותה של תורת ד' בשביל חיינו עלי אדמות. על הקשר הזה מצביעה תיבת 'שם', שם נתן להם את היסוד החוק והמשפט.

כמו כן מצביע על כך דבר ד' בעצמו, המגלה בפסוק הסמוך את ערכה של תורתו כרפואה מונעת לכל מחלת הגוף, ומכאן מאמרו של ר' שמעון בן יוחאי במכילתא "דבר מן התורה הראה – שנאמר ויורה ד' עץ, ויראהו ד' עץ אינו אומר, אלא ויורהו, כענין שנאמר ויורני ויאמר לי וגו'", מאמר זה אינו מבטא אלא את תוכנה הברור והממשי של ההתרחשות וההוראה למשה – כתורה והוראה.

'חוקים', הם בראש וראשונה מצוות המורות על מה שמתאים ומה שאינו מתאים למהותו הרוחנית – גופנית של האדם, מצוות העוצרות בעד שרירות הלב של היחיד, כגון מאכלות אסורות ואיסורי הרחקות נוספים המונעים משרירות ליבו של האדם את חופש הפעולה הגופני. 'משפטים', הם מצוות המסדירות את סדרי החברה – בין אדם לחבירו ובין אדם לכלל כולו.

לפי רש"י רומזים 'חק ומשפט' על שבת, פרה אדומה ודינים. בפרשת פרה אדומה אנו רואים את יסוד החוקים שבהם תלויה החירות המוסרית, שכן פרשה זו מכריזה בסמליה על עקרון החירות המוסרית, שהיא הטהרה. אולם במסכת סנהדרין נו ע"ב, מובא במקום פרה אדומה כיבוד אב ואם, ויסוד המצוה הזאת הוא החינוך למשמעת החופשית על ידי קבלת מרות רצונם של ההורים, היינו החינוך לחירות מוסרית. וברור הדבר ש'דינים' הם עקרונות היסוד של משפט החברה המסדירים את היחס של האדם לזולת.

ומצוות השבת מרומזת במילה 'שם', הנחת היסוד כשלעצמה, כי יסוד כל חוקת התורה בתחום המוסרי והחברתי היא קבלת עול מלכות שמים, כלומר שעבוד העולם והאדם על כוחותיו כובשי העולם – לד', ובכלל, כפיפות האדם למרות ד' והרי עיקר טעם מצוות השבת הוא היסוד הזה של כל 'חוקיות' האדם בהיותה של השבת מסמלת את סיום הבריאה של השמים והארץ וכל היקום כולו על כל הכולל אותו.

ללא חידושים וללא מדריכים מעודכנים, ניקח את האמור לעיל, את יסוד ושורש קיומנו בעת אשר הפכנו לעם עם יציאת מצרים, קריעת ים סוף וההכנה לקבלת התורה, ונלמד מתוכו את כל אשר עלינו לעשות בעת הזאת בכל נושא.

כי אצלינו, אין כל חדש תחת השמש.

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה

פרשת בשלח תשפ"א • גליון תי"ד

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה ע"ה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

והנה בעירוב הא אינו יכול לעשות בלילה ומכל מקום אסרינן סמוך לחשיכה, ותיקשי אשריותא דהמהרש"ג בטבילה שהתיר גם סמוך לחשיכה מחמת ההפסד, אלא אם כן נאמר כיון דהתם בטבילה אין דיבור ואינו ניכר שהוא לצורך מחר, [וצריך עיון מברכת הטבילה, ויש לחלק], ועכ"פ תיקשי על מהרש"ג דהרי חזינן בחיי אדם דאין ההיתר בגלל הצלה אלא רק מכיון דאינו ניכר שהוא לצורך מחר.

שש הוכחות להנ"ל

הנה בתשובות מהרש"ג (שם) הביא ליסוד הנ"ל שש הוכחות:

הוכחה א' - טלטול מחמה לצל

חדא, שהרי חזינן בשולחן ערוך (סי' ש"ח סעי' ד') דכלי שמלאכתו להיתר מותר לטלטלה אף מחמה לצל או כדי שלא תגב, והיינו שאינו צריך לכלי כלל בשבת אלא דעתו להשתמש בהכלי רק למחר.

ותיקשי כיון שאין צריך כלל לאותה כלי בשבת והוא מטלטל אותה ומכניסה כדי שלא תגב או שלא תתקלקל מחמת החמה, [כגון שמכניסה מחצר לבית], והיינו כדי שהכלי תשאר קיים על ימי החול, אם כן הרי הוי כמכין משבת על ימי החול, ואמאי לא יהיה בזה איסור משום הכנה דאסור אף במלאכת היתר. ואלא על כרחך צריך לומר כחילוק הנ"ל. [וגם במנחת יצחק הנ"ל הביא ראיה זו].

[ובבאר משה (שם) אייתי לדברי השלמה (שבת קכ"ג ב') דטעמא דשרינן כלי מלאכתו להיתר מחמה לצל היינו משום דסתמיה לצורך שבת שהרי עשוי להשתמש בו היום. ואם כן מבואר דלא כהנ"ל].

הוכחה ב' - להציל מפני הדליקה

תו, דחזינן דמותר להציל חפצים מפני הדליקה ומגשמים, כמו דמבואר בשולחן ערוך (או"ח סי' של"ד וסי' של"ה) כמה דיני הצלה בשבת מדליקה ומגשמים ומשאר עניני הפסדות, בין בסחורות בין בשאר דברים בין בדברים המוקצים ושאינן מוקצים, ואם כן בדרך משל מי שיש לו בחצירו שקים מלאים קמח מונחים וראה גשם בא, הרי מותר לו ליקח מחצלת ולכסות את הקמח שלא יהיו נאבדים על ידי הגשמים, ואע"פ שבדאי אינו צריך להקמח בשבת רק יצטרך אותם בימי החול, ואם כן אמאי לא נימא דהוי הכנה משבת לחול דאסור. ואלא על כרחך חזינן כסברא הנ"ל דבכהאי גוונא לא חשיב הכנה.

הוכחה ג' - להביא יין להבדלה

תו, כתב בחיי אדם (נכלל סי' דין ט"ו) דבאין לו יין להבדלה, אין להביא יין באמצע שבת מחמת איסור הכנה, אלא ימתין עד למוצאי שבת, אם לא באופן שאי אפשר לו להשיג יין במוצאי שבת, אז מותר לו להביא יין בשבת.

ותיקשי למה יהא מותר אם אי אפשר להשיג במוצאי שבת, וכי מותר לעשות איסור דרבנן דהכנה לצורך הבדלה, אמנם לפי הנ"ל אתי שפיר, דאם לא יהא אפשר להשיג היין במוצאי שבת, אם כן לא נקרא כלל בשם הכנה אלא בשם הצלה.

איסור הכנה משבת למוצאי שבת

וְהָיָה בְיוֹם הַשְּׁשִׁי וְהָכִינוּ אֶת אֲשֶׁר יִבְיאוּ וְהָיָה מִשְׁנֶה עַל אֲשֶׁר יִלְקְטוּ יוֹם יוֹם (ט"ז ה')

הנה ילפינן מהכא שהכנות לשבת יעשה מערב שבת, וכמו דאמרינן בגמרא שבת (ק"ז ב') אמר רב חסדא לעולם ישכים אדם להוצאת שבת, שנאמר והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו. [עוד ילפינן מהכא (ברצה ב' ב') שחול מכין לשבת וחול מכין ליום טוב, אבל אין יום טוב מכין לשבת ואין שבת מכינה ליום טוב].

הנה להכין בשבת לצורך יום חול, מדאורייתא מותר אמנם מדרבנן אסרינן, כמבואר במסכת שבת (ק"ח א') דאסור לרחוץ כלים ולהציע המטה משבת לחול.

והנה כתב בתשובות מהרש"ג (ח"א סי' ס"א) דכל זה כשמכין הדבר באופן שאף אם לא יכין לא יפסיד, אבל אם פעולתו היא הצלה שאי אפשר לעשותה במוצאי שבת בזה שרינן.

א. להכניס מאכל למקרר כדי שלא יתקלקל

הנה כתבו במנחת יצחק (ח"ח סי' כ"ד) ובבאר משה (ח"א סי' כ"ה) לענין להכניס אוכל למקרר בשבת כדי שלא יתקלקל, דשרי דאין זה בכלל איסור הכנה, דהרי להאמור איסור הכנה היינו דוקא כשיכול לעשותו במוצאי שבת ורוצה להכין קודם, משא"כ כשיכול לבוא לידי הפסד.

ב. ללכת לחליבה בשבת

הנה בתשובות מהרש"ג (שם) כתב להתיר משום סברתו, לא רק להציל חפץ שלו, אלא התיר גם בכל דבר שלא יוכל לעשות לאחר השבת.

כגון שרוצה לשתות חלב וצריך להיות אצל החליבה בשבת מפאת שלא יהא חלב עכו"ם, ואם לא ילך בשבת לא יהא לו חלב, כגון דבמוצאי שבת אין חולבין.

ג. לטבול בשבת

כמו כן מהאי טעמא כתב במהרש"ג (ח"ב סי' קנ"ה) להתיר לאשה לטבול בשבת אע"פ שבעלה יבוא רק במוצאי שבת, בגוונא דלא תוכל לטבול במוצאי שבת, ואע"פ שהטבילה הוא רק למוצאי שבת ונמצא מכין בשבת לחול, דהרי להאמור איסור הכנה לא מקרי אלא מה שאפשר לו לעשות במוצאי שבת ורק שהוא עושה בשבת כדי להקל מעליו הטירחא במוצאי שבת, אבל בדבר שאם לא יעשה אותה בשבת שוב לא יהיה שייך לעשות אותה במוצאי שבת, זה לא הוי הכנה שאסרו חכמים.

ויש להעיר דהנה איתא בחיי אדם (נכלל קנ"ג סי' ו') דהבאת יין לביתו לא הוה הכנה, וכמו דחזינן (עירובין ל"ח ב') שמותר להביא העירוב ביום הראשון של יום טוב לצורך יום טוב שני, כל זמן שאינו אומר שיהא לעירוב. וכתב דאע"פ דאסור להביא יין מיום טוב לחבירו, צריך לומר דהיינו דוקא סמוך לחשיכה דמוכח מילתא דאינו לצורך היום, אבל להביא מבעוד היום גדול מותר, מכיון דאינו מוכח שהוא לצורך מחר, דאפשר שיצטרך להיום. [אמנם כתב בחיי אדם שאין לנו ראיה להתיר אלא לצורך מצוה].

הוכחה ד' - להחזיר הלולב להמים

תו, דאיתא במשנה (סוכה מ"ב א') לענין לולב, דבשבת מחזירין את הלולב למים, [וביום טוב מוסיפין מים ובמועד מחליפין המים], והרי בשבת לאחר שיצא בו ידי חובתו, [והיינו על כרחך כשחל יום טוב ראשון בשבת בזמן הקדום דהיה נוטל אף בשבת], הוא רק מכין על יום השני דסוכות, ולמה יהיה מותר להחזיר או להוסיף.

הוכחה ה' - להחזיר השופר לביתו

תו, יש להוכיח משופר ביום טוב של ראש השנה שמחזירין השופר לביתו לאחר התקיעות, אף ששוב אינו צריך לו באותו היום. וכן ביום טוב של סוכות נושאים הלולב לביתו. אלא על כרחך שרינן כדי שלא יהא הפסד.

[ושמעין דאינו מחלק לענין הכנה בין אם מחזירו למקומו ובין אם מחזירו למקום אחר, דאע"פ שמחזירו למקומו אכתי חשיב הכנה אם לא מטעמא הנ"ל].

הוכחה ו' - להפיר נדרים בשבת

תו, איתא בגמרא נדרים (ע"ז א') ובשולחן ערוך (או"ח סי' שמ"א סעי' א') דיש חילוק בין התרת נדר של החכם לבין הפרת נדר של הבעל בשבת, דלענין התרה, אין להתיר נדר בשבת אלא אם התרה הוא לצורך שבת, אבל לענין הפרה, יש להפיר כל נדר אפילו אם אינו לצורך השבת.

והטעם הוא דבשלמא לענין התרה, כיון דלא בעינן שיהא דוקא ביום השמייעה, דהחכם לעולם יכול להתיר את הנדר, לכן אין מתירין אלא אם כן התרת הנדר הוא לצורך השבת, אבל לענין הפרה כיון דהבעל אינו יכול להפיר אלא ביום שמעו, נמצא שאם לא יפיר עכשיו לא יוכל להפיר כלל, לכן יכול להפיר אפילו נדר שאינו לצורך השבת.

הרי להדיא דאפילו נדרים שאינם לצורך השבת מכל מקום כיון דאם לא יפיר בשבת יפסיד לגמרי כל ההפירה לכן יכול להפיר בכל ענין, הרי להדיא דבכהאי גוונא לית ביה משום הכנה משבת על חול.

להחזיר חלב כדי שלא יתקלקל

הנה בתשובות בית ישראל (להגאון רבי ישראל אברהם אלטר לאנדא זצ"ל אבד"ק עדעלין, ח"א או"ח סי' ס"ב) **נשאל במי שדרכו לאכול בשחרית בשבת מאכלי חלב, ונשאר לו חלב שאין צריך לו בו ביום כי כבר אכל הוא וביתו ממנה, ומחמת שהוא ימי הקיץ שהחום גדול דרכו בכל ימי החול להוליך החלב הנשאר להמרתף שיש לו בחצירו כדי שלא יתקלקל החלב, ועל כן השאלה האם בשבת גם כן מותר לו לאחר אכילה להוליך החלב הנשאר להמרתף שבחצירו, או דילמא אסור משום דהוה כמכין משבת לחול, דהא בשבת שוב לא צריך ההלב.**
וכתב שם מדעתיה דנפשיה כדברי מהרש"ג הנ"ל, והביא לזה כמה ראיות:

א. להשקות ירקות

הנה איתא בשולחן ערוך (סי' שכ"א סעי' י"א) דמותר להשקות ירקות תלושין כדי שלא יכמשו. והוא מתשובות הרשב"א.
חזינן דמותר להשקות כדי שלא יתקלקלו, ומוכח ממגן אברהם (שם) דשרינן אע"פ דהוא לצורך חול, ולא אסרינן משום הכנה, וטעמא, דהרי אפשר שיאכל ביומו.

וכתב בתשובות בית ישראל, דלפי זה הוא הדין יהא מותר לקחת החלב למרתף, דשרינן כדי שהחלב לא יתקלקל.

ב. נשאר בצק דבוק להכלי

תו, הביא מדברי מהר"ל (הלכות אפיית המצות עמוד ע"ג, מובא במגן אברהם סי' שכ"א ס"ק ז') דאם לש ביום טוב של פסח ונשאר קצת בצק דבוק בכלי, יהא מותר ביום טוב להדיח הכלי שלש בה, דהוה צורך קצת שלא יחמץ ויפסיד הכלי. וכתב במהרי"ל דלא הסכימו רבותיו עם זה ולכן ציווה לעשות כן על ידי עכ"מ.

וכתב בבית ישראל, דמדברי מהרי"ל שמעינן דבמקום הפסד אין איסור הכנה, ומרביתו אין ראיה לאיסור, דהתם אין זה הפסד כל כך, שהרי יכול להכשיר הכלי לאחר הפסח, משא"כ בנידון דידן דהחלב יתקלקל.

ג. להכניס המרור לתוך מים

תו אייתי בבית ישראל ראיה, דהנה כתב באליה רבה (סי' תע"ג אות י"ד) דבערב פסח שחל להיות בשבת מותר ליתן החזרת במים בשבת, כמו דחזינן דמותר להשקות ירקות התלושין כדי שלא יכמשו, ואע"פ דהתם איירי בירקות שראויין לאכילה בשבת, הרי גם חזרת ראוי לאכילה בערב פסח, רק יש שנהגו שלא לאוכלו בערב פסח.

ובפרי מגדים (סי' תמ"ד משב"ז סק"ב, מובא במשנה ברורה שם סק"ב) הקשה על האליה רבה, דהרי מכיון שנהגו שלא לאכול מרור בערב פסח, אם כן המרור מוקצה ואסור בטלטול, וכיון שאסור בטלטול אסור בהשקאה, [עיינן שם].

[וצריך עיון מאי שנה ממצה דכתב בפרי מגדים (לקמן) דאינו מוקצה בערב פסח מכיון דחזי לקטנים. ויש לומר דקטנים לא אוכלים מרור].
מעתה לענין נידון דידן דחלב, יהא מותר לטלטל החלב בשבת, דאף שהוא אינו צריך להחלב בשבת, מכל מקום ראוייה היא לאכילה לאדם אחר, וכיון דמותרת בטלטול, אם כן מודה הפרי מגדים דמותר להוליכה למרתף לצורך הלילה כדי שלא יתקלקל, כמו בירקות שמותר להשקותן לצורך מחר כדי שלא יכמשו.

רדיית הפת לצורך מחר

הנה איתא בשולחן ערוך (סי' רנ"ד סעי' ז') **דאע"פ דבתנורים שלהם היה אסור להוציא הפת שאין צריך לו לצורך שבת, מחמת איסור רדיית הפת, אבל בתנורים שלנו שאין בהם רדייה, מותר להוציא מהתנור יותר משלש סעודות.** [ואיירי בהדיק בהיתר].

וכתב במגן אברהם (סי' רנ"ד ס"ק כ"ג) **דכל זה כשרוצה לאכול מהפת בשבת, או עכ"פ רוצה לאכול מקצת הפת, אבל אם אינו רוצה לאכול מהפת כלל, אסור לרדות לצורך חול, ואפילו טלטול בעלמא אסור כשהוא בשביל חול.**

א. אליה רבה פליג

הנה באליה רבה (שם) נחלק על המגן אברהם וכתב דמותר משום הצלה, והביא ראיה מהא דפרכינן בגמרא שבת (ק"ז ב') מכדי בהיתירא קטרח נציל טפי [היינו מפני הדליקה] ואמאי מצילין רק ג' סעודות, [ומשנינן בגמרא דחיישינן שמא יבוא לכבות]. חזינן דמותר להציל בשבת כדי שלא יפסיד. וכן בתוספת שבת (שם) נחלק על המגן אברהם וכתב:

וכתב בתשובות בית ישראל (סי' ס"ד) דהעיקר כאליה רבה ותוספת שבת הנ"ל, ויהא מותר להכניס חלב למקרר שלא יחמיץ.

ב. יכול לאכול הפת בשבת

הנה במשנה ברורה (סי' רנ"ד ס"ק מ"ג) אייתי לדברי המגן אברהם והאליה רבה, וביאר במשנה ברורה דהמגן אברהם לא ניחא ליה בטענת אליה רבה, שהרי יכול לאכול מן הפת בשבת והלכך לא יהא הכנה, ולכן כשאינו רוצה לאכול בשבת אין להתיר.

[והנה בנידון דמצות ולקמן בסימן הבאה] גם להמגן אברהם יהא שרי, דהרי אי אפשר לאוכלם בשבת. אמנם בנידון דחלב יהא אסור, דהרי אפשר לשתותו בשבת].

ג. טלטול מוקצה מחמה לצל

הנה חזינן דשרי לטלטל מוקצה כדי שלא יגנב על ידי ככר או תינוק, שמעינן דליכא איסור הכנה כאשר מציל אף בלא חזי ליומיה. ואם כן צריך עיון מדברי המגן אברהם הנ"ל.

ד. הצלת הביצה

הנה בתהלה לדוד (שם) הביא ראיה לאליה רבה, מהא דכופין כלי על גבי ביצה כדי שלא ישבר הביצה, חזינן דהצלה היתירו אע"פ שהביצה הוא מוקצה. וכתב דהיא ראיה מוכרחת לאליה רבה.

אמנם למה שכתב במשנה ברורה הנ"ל דטעמא דהמגן אברהם משום דיכול לאכול הפת היום, אם כן לא תיקשי על המגן אברהם דהא הביצה מוקצה.

הצלת המצות

הנה בערב פסח שחל להיות בשבת, איתא בפרי מגדים (סי' תמ"ד א"א

סק"א דיש להכין את צרכי ליל הסדר מערב שבת אבל לא בשבת, מפאת איסור הכנה, דכמו דאסור להדיח כלים בשבת אם לא יצטרך להשתמש בהכלים לשבת, הכי נמי אסור להכין את צרכי הסדר מכיון שאינו לצורך שבת.

[ובפרי מגדים (א"א ריש סי' תק"ג) כתב דעל ידי עכו"ם יש להסתפק אם שרי, ובדעת תורה (סי' תמ"ד סעי' א' ד"ה וע"ע) כתב דמסתבר להקל על ידי עכו"ם].

מענה יש לעיין בשבת ערב פסח, ויש מצות על השולחן וחושש שהמצות ישברו על ידי קטנים, האם יכול לסלק המצות, או דילמא אסור לסלקם דזה הכנה למצות שבת.

א. מצות שאינם מוקצה

הנה הנידון במצות שאינם מוקצה, דהנה כתב בפרי מגדים (סי' תמ"ד א"א סק"א, ובסי' שי"ח א"א סק"א) דמצות מצוה הוה מוקצה בערב פסח שחל בשבת, מכיון שמדברגן הם אסורים באכילה בערב פסח.

ובאשל אברהם (בוטשאטש סי' שי"ח) חולק על הפרי מגדים ומתיר גם מצות מצוה בטלטול משום דראוי להאכילם לקטנים שאין יודעים עדיין לספר ביציאת מצרים. אך כתב בשואל ומשיב (תניינא ח"ב סוף סי' ע"ז) שאם אין לו למצות מצוה כי אם אותן מצות, הרי לא יתנם לקטנים ואם כן הוה מוקצה.

אך במצות המיועדים לכל ימי הפסח, כתב בפרי מגדים (שם) דאינם מוקצה דאפשר ליתנם לקטנים. ולענין מצות אלו יש לדון בנידון הנ"ל.

ב. אי אפשר לאוכלם

הנה לכאורה גם להמגן אברהם הנ"ל יהא שרי, דהרי כתב דהטעם דאסור לרדות הפת, מכיון שאינו הפסד שהרי יכול לאכול הפת בשבת, משא"כ בנידון דידן שאי אפשר לאכול המצות בשבת.

ג. אסור הכנה בדבר של מוקצה

אמנם הרי כתב במגן אברהם במקום אחר (סי' שכ"א סק"ז) דאסור להדיח בשר ביום השלישי, מכיון דהבשר אינו ראוי לאכילה היום, ואם כן הכי נמי במצות, מכיון שאסורים באכילה בערב פסח אם כן אסור לעשות בהם הכנה אע"פ שעושה כדי למנוע הפסד.

אך הא בלאו הכי המצות מוקצה, אלא הטעם שאינם מוקצה הוא משום דחזי לקטנים, ואם כן הרי נימא דשוב דמי לפירות שלא יכמושו דמותר בהם הכנה, דהרי דילמא יתן לקטנים.

ולפי זה באמת היכא שהמצות אינם ראויים כלל היום, יהא איסור הכנה אף אם יפסדו לגמרי. וצריך תלמוד.

קולט שומן מהחלב

הנה כתב במשנה ברורה (סי' שי"ט סק"ב) הקולט שומן הצפ"ע פ' החלב, גם זה הוא בכלל בורר, על כן יזהר שכשיגיע סמוך לחלב יניח קצת עם החלב ואז שרי, או להיפוך שיטול קצת מן החלב עם השומן הזה, [אבל ליקח השומן בצמצום אסור אפילו דעתו לאכול לאלתר שהרי הוא לוקח בכף].

אמנם כתב דכל זה דוקא כשצריך לאכול החלב בשבת, דאם אינו צריך לאכול החלב בשבת אלא רצונו בהחלב רק במוצאי שבת, ומסיר השמנת כדי שלא ינזק החלב, הוי כמכין משבת לחול.

אך כתב דאם חושש שהחלב יפסד ויתקלקל, מותר לעשות רק על ידי נכרי כשאינו בורר בצמצום וכהנ"ל, דההכנה לחול הוא איסור מדברי סופרים ומותר על ידי נכרי במקום פסידא, דהוי שבות דשבות במקום הפסד.

שמעינן מדבריו דמיתסר הכנה אע"פ שמתקלקל, כגון הכא דאסרינן להסיר השמנת אע"פ שכל החלב יתקלקל. ואם כן לכאורה חזינן מזה דאף היכא דלא יוכל לעשותו במוצאי שבת יש איסור הכנה ודלא כמהרש"ג, אך תיקשי מששת הראיות הנ"ל דאייתי מהרש"ג.

א. מגן אברהם לשיטתו

הנה בתשובות בית ישראל כתב דאינה ראייה דהרי מקור דין הנ"ל הוא ממגן אברהם, והרי המגן אברהם לשיטתו בדין רדיית הפת (סי' רנ"ד סק"ב) סובר דאסור לרדות הפת מחמת איסור הכנה אע"פ שיפסיד הלחם.

ב. יכול לאוכלו היום

הנה למה שכתב במשנה ברורה (סי' רנ"ד סק"ב) שסברת המגן אברהם [שמאין בסברת האליה רבה] היינו מכיון דיכול לאכול בשבת מן הפת שירדה מהתנור ויהא לצורך חשבת, הלכך כשאנו אוכלו היום ומכין למחר, אין להתיר משום הפסד אלא אסור משום הכנה.

הלכך הכי נמי נצטרך לומר בנידון דהשמנת, דטעם האיסור דאע"פ שאם לא יקח השמנת יהא הפסד, מכל מקום מכיון שיכול לשתות החלב השתא בשבת, רק הוא אינו רוצה לשתותו בשבת, אם כן אין כאן הפסד, ואם כן אין להתיר לקחת השמנת בשבת מחמת הפסד.

ולפי זה באופן דאינו יכול מפאת דאכל מאכלי בשר וכל כל כיוצא בו לא נימא הכי. וצריך תלמוד.

ג. מקצת מהפת וכל החלב

הנה נהי דהתם בפת סגי לאסור מפאת הא שיכול לאכול בשבת מקצת מהפת, דהרי גם בשביל לאכול מקצת מהפת צריך לרדות הפת מהתנור, אמנם הכא איירי באופן שיכול לשתות כל החלב בשבת, דהרי בשביל מה ששותה מקצת מהחלב היום אינו סיבה להתיר להסיר השמנת בשבת, שהרי היום בלאו הכי לא יחמיץ, אלא ההפסד שהחלב שישאר יחמיץ למחרת, אלא אמרינן שיכול לשתות הכל בשבת, ואם כן אין כאן הפסד, ואם כן לדעת המשנה ברורה נתיישב.

אך צריך עיון דאם כן היכא דאינו יכול לשתות הכל היום יהא מותר על ידי ישראל. ולא הוזכר זאת.

ד. הכנה וגם הצלה

הנה היה אפשר לדון ליישב בעוד דרך, דהנה יש לעיין במי שידוע שאם לא יכין למוצאי שבת יהא לו הפסד לא בדבר עצמו אלא ממקום אחר, כגון שאם לא יכין הבית למוצאי שבת הנכרי יקח ממנו קנס.

דלכאורה יש לדון דזה אכתי בגדר הכנה ולא הצלה, דהרי ההכנה אינה בהכרח שייכת להצלה, דהא הכנה כזו מתקיימת גם בלי הצלה דגם אם אין גוי שקונס אפשר להכין.

ואם כן יש לתרץ הא שלא התיר המשנה ברורה בנטילת שמנת, דהרי התם בנטילת שמנת מחלב יש כאן שני דברים, חדא, הכנת החלב לשתיה, דהרי החלב מבלי השמנת יותר נוח לשתיה, ותו, עושה גם כן הצלה, דהרי השמנת מזיקה לחלב, נמצא שעושה כאן גם הכנה וגם הצלה. ונימא דדוקא בכהאי גוונא אסר המשנה ברורה משא"כ באופן דהכנה דכל עניינו הצלה.

אבל אין הסברא ברורה, דהא מכל מקום יש כאן הצלה, ולפום ראיות מהרש"ג להציל חפצים מהאש, הרי ודאי שרי להציל מהאש כסא אף כשמניח הכסא במקום שישב עליו במוצאי שבת, שיש כאן גם הכנה וגם הצלה, ואם כן הכי נמי דכוותה.

להדיח בשר ביום השלישי

הנה כתב במגן אברהם (סי' שכ"א סק"ז, ומובא במשנה ברורה שם סק"ב ב"א) דאסור להדיח הבשר שלא נמלח כשחל יום השלישי להיות בשבת, כדי שהבשר לא יאסר אחר כך לבישול, דהרי מכיון שאינו רוצה לאכול הבשר היום וגם אין דרך לאוכלו חי, אם כן ניכר שמדיח לצורך חול, ואפילו על ידי נכרי אסור להדיח, שאין כאן הפסד כל כך אם לא ידיחנו דהרי יוכל לאכול צלי.

א. להשקות ירקות

הנה איתא בשולחן ערוך (סי' שכ"א סעי' י"א) דמותר להשקות ירקות תלושין כדי שלא יכמשו. והוא מתשובות הרשב"א.

חזינן דמותר להשקות כדי שלא יתקלקלו, ולא אסרינן משום הכנה, ותיקשי דאם כן אמאי אסרינן להדיח הבשר ביום השלישי שלו כדי שלא יאסר הבשר.

וכתב במגן אברהם (שם סק"ז) דשאני לענין הבשר דאינו ראוי ליומיה, משא"כ בירקות שיכול לימלך ולאוכלם בשבת. חזינן דבראוי לא הוי הכנה דילמא ימלך לאוכלו היום.

ב. היאך מכסה פירות טבל

מענה נמצא דמחמת פסידא לחודיה לא שרי, וכל ההיתר רק בראויין לאכול בשבת.

לשחוט אותו ואת בנו ביום אחד, אם כן רק אחת מהם היא צורך יום טוב, ואם כן יכול להעלות רק אחד מהם על מנת לשחוט ביום טוב, אבל אסור להעלות השני מהבור משום איסור הכנה.

והנה התם ליכא מלאכה אלא אסור רק משום איסור הכנה, אלא חזינו דאף בכהאי גוונא אסורין משום הכנה אע"פ דאיכא הפסד של בהמה השניה.

א. איירי דאיכא בזה מלאכה

אלא אם כן נימא דהתם איירי באופן דאיכא מלאכה, דאיירי שהבור הוא רשות היחיד וסביבותיו כרמלית או רשות הרבים.

הנה כעין זה כתב במהרש"ל (ח"א סי' ס"ג) לענין הא שהקשה על יסודו מהא (ביצה כ"ה א') דבהמה מסוכנת לא ישחוט אלא אם כן יש שהות לאכול כזית ביום טוב. ותיירץ דהתם לא מפאת הכנה אתיין אלא איסור מלאכה דאורייתא דאסור לעשות ביום טוב לצורך חול דהתם ליכא הואיל.

אבל לא משמע דדינא דאותו ואת בנו שנפלו בבור איירי רק בכהאי גוונא.

ב. אסור משום טרחא

יש ליישב דהתם לא מפאת הכנה אלא מפאת טרחא שלא לצורך בשבת ויום טוב, וזה חמירא מאיסור הכנה.

ג. לא חזי ליומיה

הנה למה דנתבאר בדעת המגן אברהם בדינא דהדחת הבשר, דיש לחלק בין חזי ליומו ולא חזי ליומו, נמי אתי שפיר, דהרי הבהמה השניה לא חזי ליומיה, דהרי אסור לשוחטו מחמת איסור אותו ואת בנו.

ג. אפשר בפרנסה במקומו

עוד יש לומר דלא שרינן להעלותו מכיון דאין כאן כל כך הפסד, דאפשר בפרנסה במקומו.

ותיקשי, דאם כן נמצא דלכסות פירות טבל מפני הגשמים יהא אסור, וכן לכסות קמח מפני הגשמים, מכיון דאינם ראויות ליומיה, ולא משמע הכי.

והרי להדיא שרינן לכסות ביצה שנולדה ביום טוב שלא תשבר כיון דקיימא לן דכלי ניטל לדבר שאינו ניטל. אע"פ שהביצה אינה ראויה לאכילה ביום טוב.

תו יש לעיין דהאליה רבה התיר ליתן מרור במים כדי שלא יכמוש ומאי שנא מבשר ביום השלישי. [ואולי זה בכלל קושיית הפרי מגדים].

ג. מסקנת המגן אברהם חזר בו

לולא דמסתפינא הוה אמינא דלמסקנת מגן אברהם שהביא ממהר"ל (הלכות פסח) דשרי במקום פסידא ואפילו בלא חזי ליומיה, דאפילו למוקצה עושין תקנה כגון בביצה שנולדה ביום טוב דכופין עליו כלי, מעתה הדר ביה מהא דהצריך ראויה ליומיה, והא דאסר בבשר היינו כדאסיק במגן אברהם מכיון דאינו כל כך הפסד, דגם אם לא ידחנו עדיין ראוי לאוכלו צל.

ד. סתירה במגן אברהם

אך אכתי תיקשי סתירת דברי המגן אברהם דלענין רדיית הפת וסי' רנ"ד סי' כ"ג אסר לרדות משום איסור הכנה אע"פ דאיכא פסידא, ולענין להשקות ירקות וסי' שצ"א סי' ז' התיר להשקות ולא אסר משום הכנה משום דאיכא פסידא אף בלא חזי ליומיה.

אבל באמת האי סתירה בלאו הכי קשיא, דהרי לענין רדיית איירי בחזי ליומיה ובזה הא שרינן לענין ירקות להשקות שלא יכמוש.

אותו ואת בנו

הנה לכאורה תיקשי מהא דאמרינן (שבת קכ"ד א') באותו ואת בנו שנפלו לבור ביום טוב, ואי אפשר לשחוט שניהם ביום טוב, דאסור

עניני שבת

אינו חייב, והוצאה היא מהנך דלא מספקן.

מעתה הא עדיף לעבור על מלאכת דש, דהרי במלאכת דש לאיסי הוא רק ספק אם חייב מיתה, משא"כ על מלאכת הוצאה ודאי חייב מיתה. ובפשוטו יש לתרץ דלא מוקמינן ברייתא כאיסי.

ג. סוחט הוי ב' מלאכות

הנה כתב על זה הגאון השואל (שם בדובב מישורים) ליישב שבסוחט יש ב' אבות מלאכות, דש ומלבן, ולכן אין לקחת בשער. [היינו לדעת תוספות בכתובות (ו' א' ד"ה הא) דגם בשאר משקים חייב משום ליבון. אך צריך עיון דלא אשכחן מלבן בשער אלא רק בבגד].

אמנם אם נימא כהצד הני"ל דב' מלאכות אם הם בפעולה אחת גם כן שייך קולא דריבוי בשיעורין, עדיין קשה להרשבא וסייעתו שריבוי בשיעורין דרבנן, אם כן לא יתחייב מיתה על האב השני כיון דהוה בפעולה אחת.

ד. חצי שיעור

אבל באמת לא קשה שאם ריבוי בשיעורים מדרבנן, בלאו הכי לא קשה, דגם בהוצאה חשיבא כמוציא רק חצי שיעור וכן בדש, ובאף אחד ליכא שיעורא. [א"ה. אולי כונת רבינו, דאם צריך להיולדת רק חצי שיעור של שמן, אם כן אע"פ שלוקח בידו שיעור שלם, אפילו הכי על היתר מותר משום רבוי בשיעורים, ותיקרא האיסור אינו אלא בהחצי שיעור].

אלא דתליא בספיקא דרמב"ן בתורת האדם (ענין הסכנה ד"ה וגרסינן) לענין הקל הקל תחילה, אם יש לקחת חצי שיעור מאיסור לאו קודם חצי שיעור מאיסור מיתה.

מרבא בשיעורין

הנה יש לעיין במי שצריך גרוגרת משום פיקוח נפש ויש לו ב' עצים, באחד אם יקצור ממנו גרוגרת לא יסייע לגידול של העץ, אבל בהשני יסייע לגידול העץ.

האם אמרינן דיקצור דוקא מהעץ שלא יסייע לגידולו, דהרי איתא בריש מסכת מועד קטן (ב' ב') דהיכא דמסייע לגידול חייב שתיים משום קוצר ומשום זורע.

א. צדדי הספק

הנה למאן דאמר ריבוי בשיעורים מן מהתורה שפיר יש לומר שמן התורה חייב לקחת דוקא מהעץ שלא יצמח על ידי זה, אבל למאן דאמר ריבוי בשיעורים דרבנן יש לעיין האם אמרינן דגם בכהאי גוונא נחשב רק כדרבנן, דנחשב לו הדבר כרבוי בשיעורין כיון שעושה את שתיים בפעולה אחת, או דילמא לא אמרינן היתר דריבוי בשיעורין אלא בסוג עבירה אחת, דאז חשבינן ליה כמגדיל את השיעור בעלמא, אבל בב' תוצאות אסור מהתורה.

ב. קושיית השואל בדובב מישורים

הנה איתא בגמרא שבת (קכ"ה ב') שאם יכולה להביא השמן ליולדת בשערה [באופן שכורכת הכלי בראשה בשערה] לא תקחהו בידה בכלי, ומקשינן בגמרא הא יש כאן סוחט.

והקשה השואל בתשובות דובב מישורים (חלק ג' סי' פ"ב) הרי איתא בגמרא שבת (ו' ב') שאיסי בן יהודה אומר שבאבות מלאכות ישנה מלאכה אחת שאינו חייב עליה סקילה, ומספקינן על איזה מלאכה

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשון של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן. ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

**לעילוי נשמת
רייזל לאה בת ר' לוי
נלב"ע י"ד חשוון תשפ"א תנצב"ה
נתרם על ידי נכדה**

וידבר משה

דרשות הגאון ר' משה נתן יונגרייז צוק"ל

שירת הים - ה' ימלוך לעולם ועד

פ' בשלח - שיחה בהיכל הישיבה - מוצש"ק בשלח תשע"ד

ה' ימלוך לעולם ועד -

אע"פ שיש תקופת הסתר פנים באמצע

ב] בהמשך התפילה מזכירים את הפסוק משירת הים 'ה' ימלוך לעולם ועד', ונראה לפרש ע"פ דברי רש"י שהביא את המכילתא עה"פ 'מקדש ה' כוננו ידיך, ה' ימלוך לעולם ועד' - 'חביב בית המקדש, שהעולם נברא ביד אחת, שנאמר (ישעי' מה, יג) אף יְדִי יסדה ארץ, ומקדש בשתי ידים. ואימתי יבנה בשתי ידים, בזמן שה' ימלוך לעולם ועד, לעתיד לבא שכל המלוכה שלו'. ומתבאר שהפסוק ה' ימלוך לעולם ועד מבטא את התקווה של כלל ישראל שה' יגאל אותנו מן הגלות גאולה עולמית ואז יבנה את בית המקדש בשתי ידים כש"כ רש"י.

וכתב הרמב"ן (טו, יח) כתב 'ה' ימלוך לעולם ועד' - יאמר, כי הראה עתה כי הוא מלך ושלטון על הכל, שהושיע את עבדיו ואבד את מורדיו, כן יהי הרצון מלפניו לעשות בכל הדורות לעולם, לא יגרע מצדיק עיניו, ולא יעלימהו מן הרשעים המריעים'. והוסיף, 'ואונקלוס נתיירא ממנו בעבור שהמלכות לאלוקים היא לעולמי עד, ולפיכך עשאו לשון הוה ה' מלכותיה קאים לעלם ולעלמי עלמאי, כדרך 'מלכותך מלכות כל עולמים', ולא הבינותי דעתו בזה, שהרי כתוב 'הי כבוד ה' לעולם ע"ש.

ועכ"פ למדנו מדברי המכילתא והרמב"ן שכלל ישראל התנבאו שגם לאחר קריעת ים סוף יהיה הסתר פנים, אך בכל זאת נזכר לבסוף ל'ה' ימלוך לעולם ועד', וזהו תקוותנו בגלותנו, ולכן אומרים ה' ימלוך לעולם ועד, וכן מסיימים בצור ישראל וכו' שמדבר בגאולה העתידה שאנו מבקשים ומתפללים לזכות כבר להתגלות מלכות ה' השלימה שה' ימלוך לעולם ועד.

'נורא תהילות עושה פלא' - 'לעושה

נפלאות גדולות לבדו'

ג] עוד נראה שאמירת הפסוק בתפילה 'מי כמוך וכו' נורא תהילות עושה פלא', באה לבטא עומק נוסף, שכן יש להתבונן מהי הכוונה בעושה 'פלא', ולשון הפסוק בתהלים (קלו, ד) 'לעושה נפלאות גדולות לבדו כי לעולם חסדו', ויש להתבונן מה ההדגשה שהנפלאות שייכות להנהגה של 'לבדו'.

והנה בילקוט שמעוני (מיכה אות תקנ"ט) איתא 'כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות - הראיתי מה שלא הראיתי לאבות, כתיב נורא תהילות עושה פלא, ונסים וגבורות שאני עתיד לעשות עם הבנים כתיב אראנו נפלאות, וכן הוא אומר, לעושה נפלאות גדולות לבדו וכו'. ומתבאר שיש הנהגה של 'נפלאות' שהנהגה זו הקב"ה לא הראה לאבות אלא רק ביציאת מצרים, וכן לעתיד לבוא בגאולה העתידה.

ובספרי על הפסוק (דברים לב, לה) 'לי נקם ושלם - אני נפרע מהם בעצמי לא על ידי מלאך ולא על ידי שליח, כענין שנאמר (שמות ג,

מי כמוך באלים - תקוות גלותנו

א] בתפילת גשם אנו מבקשים 'זכור שנים עשר שבטים שהעברת בגזרת מים, שהמתקת למו מרירות מים, תולדותם נשפך דמם עליך כמים, תפן כי נפשנו אפפה מים', נראה קצת לבאר עומק תפילה זו.

בתפילת שחרית אנו אומרים 'תהילות לקל עליון וגו' משה ובני ישראל לך ענו שירה בשמחה רבה ואמרו כולם 'מי כמוכה באלים ה' וגו', וכבר עמדו בזה מה הטעם שדווקא פסוק זה נבחר מכל השירה להזכירו בהודאה על קריעת ים סוף.

והמשך התפילה 'יחד כולם הודו והמליכו ואמרו ה' ימלוך לעולם ועד', ואז מסיימים 'צור ישראל וכו' שזה כבר מדבר על הגאולה העתידה. ויש להתבונן בסדר התפילה, מה נוסף בהזכרת הפסוק 'מי כמוכה באלים ה', ולמה כאן מודגש 'יחד כולם הודו והמליכו' וכו', וגם יש להתבונן מה השייכות להמשך 'צור ישראל קומה בעזרת ישראל'.

בתהלים (קו, ז) 'אבותינו במצרים לא השכילו נפלאותיך לא זכרו את רב חסדיך וימרו על ים בים סוף', ובפשוטו אינו מבואר במה המרו את פי ה' על ים סוף, והיאך ניתן להבין שכלל ישראל אחר שראו את כל נפלאות ה' עדיין לא השכילו נפלאותיך, וכבר עמדו בזה.

ונראה דהנה בחת"ס בדרשות שביעי של פסח (ח"ב עמ' רסט) מבאר, שהרי בפסוק מי כמוכה באלים דרשו חז"ל במכילתא (בשלח, ח) 'מי כמוך באילמים, מי כמוך שומע עלבון בניך ושותק', והיינו שכלל ישראל במצרים היו מיואשים מעצמם וכבר חשבו שאין להם תקומה אחר ששקעו וטמאו כל כך בטומאת מצרים, ולכן כשעמדו על הים חשבו שיטבעו בים ועתה הקב"ה יפרע מהם, ובאמת שמצד הדין כלל ישראל צדקו במחשבתם, כמו שקטרג שר של ים ואמר הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז, אלא שהקב"ה הבטיח לגאול אותם וגאלם אע"פ שלא היו ראויים משום ההבטחה שהבטיח לאברהם וגם על שם העתיד, ומה שלא נפרע מהמצרים אלא בים זהו 'מי כמוכה באלים' שהקב"ה האריך אפו והמתין להם עד לקריעת ים סוף.

וזה חיזוק ומסר גדול גם לדורות הבאים שאע"פ שהקב"ה מאריך את הגלות, ומאריך אפו לאומות שמשעבדות אותנו, בסופו של דבר הקב"ה יגאל אותנו בכל אופן, ולכן נבחר פסוק זה לדורות לבטא את שירת הים שהיא שירה על קיום הבטחת הגאולה וכל אורך הגלות הוא בבחינה של מי כמוך - באילמים.

ומעתה מבוארת כוונת הפסוק אבותינו במצרים לא השכילו נפלאותיך וימרו בים סוף, שמה שהמרו את פי ה' היה בזה גופא שלא הבינו את נפלאות הבורא שמצילם בחסדים גמורים אע"פ שאינם ראויים לגאולה, ולפיכך המרו בים סוף שחשבו שהקב"ה יטביעם, אלא שהקב"ה ברוב רחמיו שמע עלבון בניו ושתק.

והללו עובדי ע"ז, הלא כבר כשהיו ישראל במצרים הייתה שייכת טענה זו ולמה רק עתה התעוררו מלאכי השרת לקטרג.

וביאר שכשהציבור בשלום אע"פ שחוטאים בשאר חטאים עדיין הקב"ה עושה להם ניסים, אולם כשיש מחלוקת אינם ראויים לנס, וכדאיתא בירושלמי בפאה (פ"א ה"א) 'דורו של דוד כולם צדיקים היו, וע"י שהיו בהם דלטורין היו נופלים במלחמה וכו', אבל דורו של אחאב, עובדי עבודה זרה היו, וע"י שלא היו בהם דלטורין היו יורדים למלחמה ומנצחים'.

ולכן כל זמן שהיו במצרים כיון שחיו בשלום וכדאיתא בתנא דבי אליהו (פכ"ג), לפיכך אע"פ שנעשו להם ניסים לא התעורר הדין עליהם. אולם על הים כיון שהייתה מחלוקת ביניהם, וכדאיתא במכילתא (פ"ב) 'ארבע כתות נעשו ישראל על הים, אחת אומרת ליפול אל הים, ואחת אומרת לשוב למצרים, ואחת אומרת לעשות מלחמה כנגדן, ואחת אומרת נצווה כנגדן וכו'. כבר איבדו את כוח וסגולת הציבור ונתעורר עליהם הדין.

ונראה שזה הביאור במה שנאמר בתהלים אבותינו לא השכילו 'נפלאותיך', היינו שחשבו שכיון שאינם ראויים בוודאי הקב"ה לא יעשה להם 'פלא' להושיעם כנגד הנהגה הקבועה, אע"פ שכבר ראו הנהגה כזו במכת בכורות אבל עכשיו נתגרעו שאינם באחדות ולכן המרו על ים סוף, אולם אחר הגילוי המופלא שהיה בקריעת ים סוף, שניצלו למרות כך - זכו לגלויים מופלאים ובאו מתוך כך לאחדות.

ול זאת כשאמרו שירה התאחדו ואמרו 'יחד כולם' מי כמוך, שכשראו את הנהגתו יתברך והצלתם למרות הכול, הגיעו ע"י הדביקות לאחדות ולזה אנו מדגישים בתפילה ש'יחד כולם הודו והמליכו ואמרו ה' ימלוך לעולם ועד'.

ולפ"ז מבואר גם המשך התפילה צור ישראל קומה בעזרת ישראל וגו', היינו שאחר שמגיעים ל'יחד כולם הודו והמליכו', ולהכרה ברורה באחדותו ומלכותו מתוך אחדות של כל ישראל, ניתן לבקש צור ישראל קומה בעזרת ישראל וכו', שהרי ע"י הייחוד והאחדות יזכו גם לגאולה העתידה, וכבר נתבאר בכמה מקומות שהגאולה תהיה דווקא בזכות השלום.

ויש לפרש עוד שזהו שאומרים ופדה כנאומך 'יהודה וישראל', ונתבאר במקו"א (פ' ויגש) ענין 'יהודה וישראל' שהוא איחוד הכוחות של תורה וגמ"ח שבכלל ישראל שיהודה שייך יותר לכוח התורה ואילו ישראל שייך יותר לכוח של גמ"ח, וע"י מלכות בית דוד יהיו 'לאחדים בידך' ובוה יזכו לגאולה, ודו"ק.

צור ישראל קומה בעזרת ישראל - אחר השלמת תיקון גלות מצרים

ה] ויש לפרש באופן נוסף את הסמיכות של השירה לבקשה 'צור ישראל קומה בעזרת ישראל' וכו', ע"פ דברי הבית הלוי (ריש פ' בשלח) זה לשונו, 'הטעם של ריבוי המכות והייסורים ששלח לפרעה וריבוי המופתים שהיו במכות, דכיון דעיקר חטא פרעה היה במה שקלקלם והשריש בלבם הרע, ע"כ באו עליו כל העונשים מדה כנגד מדה. ותכליתם היתה כדי להשריש בלבם של ישראל יראת ה' ולעקור מלבם כל נטע ושורש הרע שהשריש הוא בלבם'. ולהלן שם ביאר שזה הטעם שהקב"ה הכביד ליבו במכות האחרונות, ולכא' אינו מובן כיון שכבר רוצה לשלחם א"כ מדוע הקב"ה הכביד את ליבו, וביאר שכיון שעדיין לא נעקר מכלל ישראל כל הרע, והרי פרעה הוא זה שהחטיא

י ועתה לכה ואשלחך אל פרעה וכו'. והיינו שהקב"ה אומר לכלל ישראל, אל תהיו סבורים שאפרע לכם ע"י שליח כשם שנפרעתי מפרעה ע"י משה ומסנחריב ע"י המלאך, אלא אני לבדי נפרע לכם שנאמר לי נקם ושילם, ויש להתבונן בדברים מה המהלך המיוחד שהקב"ה נפרע בעצמו בלא שליח.

ונראה שהכוונה בזה ע"פ מה שהבאנו במקו"א מדברי הבה"ל (פ"ב פ"ב) שבאר הטעם מדוע מכת בכורות שהיא היציאה ממצרים היתה צריכה להיות דווקא ע"י הקב"ה בעצמו, וכדאיתא בהגדה של פסח ועברתי בארץ מצרים 'אני ולא מלאך וכו' [ועי' בירושלמי בסנהדרין (רפ"ב בזה)]. וביאר, שהרי כל דבר שבעולם הזה הוא ביטוי והשתלשלות של דבר מעולם העליון שמעליו, ולכן שהאש שורפת חוטאים אינו דבר פלא באמת, שהרי האש העליונה השייכת לגהינם בטבעה לשרוף חוטאים, וממילא כשהאש שלמעלה יורדת למטה מכלה היא את הרעים ועל כן הכאת המצריים היתה עדיין תוך גדר הטבע.

אכן כל זה היה במכות שניתנו למצריים, אבל לגאול את ישראל ממצרים שהיה צריך להוציא 'גוי מקרב גוי' והרי הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז כמו שקטרגו המלאכים עד שביקש שר של ים לטובעם, א"כ להוציא את ישראל ממצרים היה צריך לשדד מערכות עליונים, ולפעול מעל כוח המלאכים שהרי הנהגה זו סותרת להנהגה הרגילה שהמלאכים מענישים לחוטאים, והרי 'כל היצורים בגבול שמתם' - שיר הייחוד, ולזה הייתה הנהגה מיוחדת שהקב"ה בעצמו הוציא את עמו ממצרים, ולכן מכת בכורות לא היתה יכולה להיות ע"י שליח אלא רק ע"י הקב"ה בעצמו.

ומעתה נראה שזהו גם ה'פלא' שנעשה בקריעת ים סוף שהרי הנהגה זו סותרת למהלך הרגיל שאין הים נבקע בפני עובדי ע"ז, וזהו שקטרגו המלאכים על כלל ישראל, אכן הקב"ה עשה 'פלא' היפוך הטבע והנהגה העליונה, וזה שאמרו בשירת הים מי כמוך באלים ה' - באילמים, נורא תהילות 'עושה פלא', שהפלא הוא שלמרות שלא היו ראויים לנס הקב"ה פעל בהנהגה מיוחדת להצילם.

ומעתה נראה שזהו מה שאמרו חז"ל על הפסוק 'כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות' שהקב"ה הראה לכלל ישראל נפלאות שלא הראה לאבות, שהנסיים האלו היו במהלך של 'פלא' וכן לעתיד לבוא בגאולה העתידה הקב"ה יראנו 'נפלאות', ומדוקדק הפסוק 'לעושה נפלאות' גדולות 'לבדו' כי לעולם חסדו, כי נפלאות שייך להנהגה של 'לבדו'.

ומבוארים היטב דברי הספרי עה"פ 'לי נקם ושלם' שאומר הקב"ה שלעתיד לבוא 'אני נפרע מהם בעצמי לא על ידי מלאך ולא על ידי שליח', שבמהלך של נפלאות שהקב"ה גואלם בעצמו אין שום כוח עליון שיכול למנוע את גאולתם של ישראל.

ומעתה למדנו תוספת עומק במה שאנו מזכירים דווקא פסוק זה בהזכרת קריעת ים סוף ושירת הים בתפילה, שהרי פסוק זה נותן תקווה גם לגאולה העתידה שהקב"ה יגאלנו בכל אופן גם אם יהיה קטרוג מלאכים עלינו ח"ו.

'יחד כולם הודו והמליכו' - 'צור ישראל קומה בעזרת ישראל'

ד] והנה כבר הבאנו כמה פעמים מדברי המשך חכמה (שמות יד, כט) שהקשה מדוע דווקא על הים היה הקטרוג ש'הללו עובדי ע"ז

לחון כדכתיב וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים, וזה על שפת הים יחד 'כולם' הודו שירת הים היינו אפילו אותם שאינם אהובים וידידים כולם אמרו שירה עכ"ד הנפלאים.

בקיעת הים - בכוח 'ויבקע עצי עולה'

[ז] על הפסוק (שמות יד, טז) 'ואתה הרם את מטך ונטה את ידך על הים ובקעהו ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה', כתב בעל הטורים 'בזכות ויבקע עצי עולה (בראשית כב, ג - שמו"ד כא ז) ובזכות בקע לגולגולת (שמות לח, כו). קרי ביה בקע 'והו' שבזה השם נבקעו המים (סוכה מה. רש"י ד"ה אני והו).

וראיתי בספר אור דוד (פ' בשלח) שכתב לבאר למה בזכות בקע לגולגולת של מחצית השקל זכו לבקיעת ים סוף, ע"פ דברי האלשיך הק' שע"י שכל אחד מישראל נותן רק מחצית השקל זה רומז לכך שרק באחדות עם חבירו הוא נהיה שקל שלם, וא"כ הבקע מרמז על האחדות שזהו תנאי לקבלת התורה ולגאולת ישראל, ולכן נטה ידך ובקעהו בזכות בקע לגולגולת.

והוסיף שזוהי גם הזכות של 'ויבקע עצי עולה', שזה מלמד שכמו שהאדם מחויב להיות מאוחד עם חבירו באהבה ולזה רומזת מחצית השקל, כמו כן פעמים שצריך לבטל אהבה זו מפני אהבת ה', עד שעבור רצונו יתברך צריך להיות אכזרי אפילו על בניו, כפי שהיה בעקידת יצחק, ועי"ש בדבריו הנפלאים.

וכבר נתבאר בכמה דוכתי מדברי החת"ס (או"ח סי' ר"ח) שהסכמת יצחק לעקידה הייתה בבחינת תורה שבע"פ שהרי הוא לא נצטווה על העקידה רק שמע מאברהם, על כן יצחק הוא יסוד תורה שבע"פ בכלל ישראל, ומתבאר א"כ שבזכות ויבקע עצי עולה - תורה שבע"פ, זכו ל'ובקעהו' של קריעת הים.

והנה בירושלמי בתענית (פ"ב ה"ד) לגבי סיום הברכה שמברכים על שהקב"ה ענה לאברהם אבינו בהר המוריה 'ברוך אתה ה' גואל ישראל', מקשינן 'ולא יצחק נגאל', ומשני, מכיון שנגאל יצחק כמו שנגאלו כל ישראל, ובר"ן (שם ו' ע"א מדפ"ה) הביא דברי הירושלמי, וכתב שיש שפירשו שמה שאמרו בתענית (טז, ב) שהיו מאריכים בברכה זו, היינו שהיו מאריכים בזכותו של יצחק. ולפמשנ"ת שזכותו של יצחק היא תורה שבע"פ, והוא הכוח שבקע את הים, מבואר היטב שלכן נזכר גאולת ישראל - יצחק כסיום הברכה על קריעת הים וגאולת ישראל, ודו"ק.

ובזה יש לבאר את תפילת הגשם שפתחנו בה 'זכור שנים עשר שבטים שהעברת בגזרת מים', היינו קריעת ים סוף שנעשתה בזכות התורה, 'שהמתקת למו מרירות מים', והוא ע"י 'ויראו יי' עץ וימתקו המים' (שמות טו, כה), ואיתא במכילתא דרשב"י (טו, כה) 'דורשי רשומות אומרין הורהו דברי תורה שמשולין בעץ שנא' עץ חיים היא למחזיקים בה'.

וממשיכים ואומרים 'תולדותם נשפך דמם עליך כמים', היינו עומק הגלות ואריכותה, 'תפן כי נפשנו אפפה מים' שבזכות התורה המשולה למים נגאל בקרוב, וכמו שאמרו חז"ל (שם, ח"א טו, א) שהגלות מתארכת בעוון ביטול תורה, וכשנוכה לתקן זאת נזכה לגאולה בקרוב.

אותם לפיכך היה צריך להיענש עוד כדי לעקור מהם את כל הרע עי"ש.

והנה כשעשו העגל אמר משה רבינו 'למה יחרה אפך בעמך אשר הוצאת ממצרים'. ואיתא במדרש רבה (מג, ז) שטענת משה היתה שמשום שהיו בשעבוד מצרים והיו כולם עובדי ע"ז לכן הם נכשלו במעשה העגל, ומבואר שגם ביציאתם מ"מ נשאר עדיין אצל ישראל קצת רועם מטומאתן של המצריים עד שזה גרם להם שנית להכשילם בחטא ע"ז במעשה העגל.

וכל זה נמשך מחמת שילוחם אז, ואם לא היה משלחם אז והיה מוסיף לו עוד הרבה מכות ועונשים על מצרים עד שלא היה נשאר בלב ישראל שום רועם מחטאם היו נעשים כמו שהיו קודם ירידתן למצרים שהיו כולו זרע קודש בלא שום סיג ופסולת שבטי קה עדות לישראל ושוב לא היו נלכדים עוד בשום חטא בעולם והיה אז התיקון הגמור, שאנחנו מקוים שיהיה במהרה בימינו בביאת משיח עכ"ד.

ומעתה נראה שהגאולה העתידה שתהיה ע"י הקב"ה בעצמו כנ"ל (אות ג) מהותה גאולת הנפש שנוכה להיטהר מכל סיג ופגם ונשוב לתיקון גמור, ולזאת אחר השירה על יצ"מ וקריעת ים סוף אנו מבקשים 'צור ישראל קומה בעזרת ישראל' שהיא בקשה על שלימות היציאה מטומאת מצרים וטהרה מכל סיג שתהיה ע"י הקב"ה בעצמו בגאולה העתידה בב"א.

וראה בפירוש סידור התפילה לרוקח (אות מד) שכתב 'צור ישראל י"ד תיבות וס' אותיות, כנגד ס' ריבוא שהציל הקדוש ברוך הוא ב"ד בניסן וב"ד גאלנו, כאשר ישמע למצרים יחוש ג"כ כשמע צור', ועי"ש שחלילה להוסיף עוד תיבות בצור ישראל ולבטל כוונה זו, ונראה ביאור הדברים כמשנ"ת.

ונתנו ידידים זמירות שירות - יחד כולם הודו והמליכו

[ו] והחת"ס בדרשות (רע"ט טור א') עמד עוד בנוסח התפילה שאומרים קודם 'זדים טבעת' ורק אח"כ 'ידידים העברת', וצ"ב שהוא היפך הסדר שהיה בקריעת ים סוף שבתחילה כלל ישראל עברו בים ורק אח"כ המצריים טבעו, ועוד העיר בנוסח 'על זאת שבחו אהובים וכו' ונתנו ידידים וכו' יחד כולם הודו', והעיר מהו הענין שנתנו 'ידידים' זמירות ושירות, ואילו ההמשך 'יחד כולם' הודו והמליכו.

וביאר ש'זדים' לאו אנשים זדים דהיינו המצריים, אלא זדים הכוונה לזדונות כמו 'מזדים חשוק עבדיך', גם כאן הזדונות והעוונות של ישראל הטבעת, על דרך 'תשליך במצולות ים כל חטאתם', וזה נגד מידת הדין שטענה 'הללו עע"ז והללו עע"ז', אך הקב"ה השליך במצולות ים והטביע כל זדונותיהם בזכות האמונה, ואז ידידים העברת ויכסו מים צריהם.

והנה כשכיסו מים צריהם אז על זאת שבחו האהובים והידידים שבישראל ואמרו ההלל כדאיתא בפסחים (ק"ז, א), אך שאר העם לא שבחו כי אמרו כשם שאנו עולים מצד זה כך מצרים עולים מצד אחר, והמרו על ים בים סוף, עד שרמזו הקב"ה ופלטם הים

פנינים לפרשת בשלח

קריעת ים סוף - ע"י הציצית שמאחוריהם

בבית יוסף (או"ח סי' ת') הביא מחז"ל (הובא בילקוט פ' בשלח) על הפסוק (שמות יד כב) 'והמים להם חומה' שהכריז גבריאל למים שאחריהם היוהרו שעתידין להשליך כנף ציצית וקשר של תפילין לאחריהם, ויש להתבונן מה השייכות בין מצוות ציצית ותפילין לקריעת ים סוף.

בחת"ס (על הפרשה) כתב דהנה בציצית כתיב 'וזכרתם את כל מצוות ה', וזה כולל כל המצוות, תורה שבכתב המונחת לפנינו בקרן זוית, ותורה שבע"פ כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש עד סוף כל ימות עולם כולם ניתנו מרועה אחד ואפי' לעבור על דברי תורה לעשות סייג לתורה, והציצית ש'לפניהם' רומז לזכור מצוות ד' שבכתב שהם לפנינו, ושל'אחריהם' רומז על תורה שבע"פ שהתלמידים הבאים מחדשים אחרי כן.

והנה כתיב (תהלים קו) 'וימרו על ים בים סוף' וצ"ע מה המרו בים סוף, וביאר שדרכם מאז שיצאו ממצרים האמינו בה' והלכו לכל מקום אשר יסע שם הענן אפילו אל המדבר - ארץ לא זרועה, הלכו אחריו, והוא כענין השומע לכל תורה שבכתב, כי ראו הענן נוסע לפניו האמינו והלכו אחריו.

ואמנם אצל הים לפירוש הרמב"ן הלכו ב' העננים לאחריהם, ואם ילכו ישראל אחר הענן כמו בכל יום היה להם לחזור לאחריהם ולשוב אל המצרים כנסיעת הענן, ואמנם משה רבינו ע"ה אמר היום לא תסעו אל מקום הענן אלא תקפצו אל הים, וע"ז 'וימרו על ים' כי איך ישמעו אל משה נגד הש"ת שהוא בענן נוסע אחריהם, ומ"מ נצח משה ונסעו ובאו אל הים ונעשה להם נס, ומוזה למדו ושפטו לשמוע אל החכמים אפי' לעבור על דברי תורה כשהשעה צריכה לכך. לכך עתה ויאמינו בה' ובמשה עבדו אפילו לעבור על ד"ת, ואז הכריז מלאך גבריאל על הים שיהר יעשו ציצית גם מאחוריהם עכ"ד.

וחמושים עלו בני ישראל - רק אלו שעמדו בניסיון

כתיב וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים, וברשי"י איתא מדברי חז"ל 'חמושים אחד מחמשה יצאו, וארבעה חלקים מתו בשלשת ימי אפילה', ויש במכילתא דרשב"י איתא עוד שיש אומרים שיצאו אחד מחמישים או אחד מחמש מאות, והוא דבר פלא שהיו כל כך הרבה רשעים במצרים עד שיש דעות בחז"ל שעל כל אחד שיצא היו כנגדו ארבע מאות ותשעים ותשע רשעים.

ובחת"ס (על הפרשה) ביאר שלא שהיו כ"כ הרבה רשעים שכבר התחייבו מיתה, אלא שדנו אותם על סופם כמו בן סורר ומורה, והיינו משום שהקב"ה ניסה את בני ישראל בשני ניסיונות קשים מאוד ביציאת מצרים, אם יעמדו בהם הם ראויים לקבלת התורה ולעמוד בניסיונותיו, ואם לא טוב מותם מחייהם.

הניסיון הראשון היה בימי האפילה שאז ראו שונאיהם ויכולים להמיתם ולנקום מהם וליטול עושרם וכן לצאת חפשי, ואילו בנ"י היו צריכים לעמוד על נפשם ולהתחזק ואכן לא זזו ממקומם ולא נגעו ולא פגעו בדבר, כי האמינו לנבואת משה שסופם לצאת בכבוד גדול.

ובליל פסח היה הניסיון השני שהיו מסוגרים בביתם, ושמעו קול צווחה אשר כמוה לא נהייתה, והשומע שומע ולא ידע אולי הקול מישראל שכיניו וחבריו שסביב משכנו, או שהוא קול מלחמה או אש או מים, והם בטחו בדברי משה רבינו ע"ה שאמר כי תהיה מכת בכורות ואיש לא יצא מפתח ביתו עד בוקר, ושני הניסיונות האלו היו לברור מהם את הפושעים והמורדים שאינם יכולים לעמוד בניסיון, והם שמתו בימי אפילה ע"י מעשה, שכל מי שנשאו לבו ליגע במצרים או בממונו נפל מת ומ"מ מת זכאי, עכ"ד הקדושים.

ויורה ה' עץ וימתקו - הסוד שמעץ יצא מתוק

במדרש רבה (כי תשא מג, ג) על הפסוק 'ויחל משה', רבנן אמרין מהו 'ויחל משה' עשה את המר מתוק וכו', כיון שבאו ישראל למרה מה כתיב שם 'ויבאו מרתה', התחיל משה מהרהר בלבו ואמר המים הללו למא נבראו מה הנאה יש לעולם בהן, מוטב היה אלו לא נבראו, ידע הקב"ה מה היה מחשב בלבו, א"ל הקב"ה לא תאמר כן ולא מעשי ידי הן יש דבר בעולם שלא נברא לצורך, אלא אני מלמדך היאך תהא אומר, אמור כך עשה את המר מתוק וכו'.

וביאר הדברים נראה ע"פ מה שנתבאר מהמכילתא דרשב"י (טו, כה) על מה שנאמר במרה שמשה צעק אל ה' 'ויורה ה' עץ, וישלך אל המים וימתקו המים' - הורה דברי תורה שמשולין בעץ שנא' עץ חיים היא למחזיקים בה והיינו שע"י לימוד התורה ניתן להמתק את המים המרים, והכוונה בעיקר ע"י התורה שבע"פ וכמבואר בחז"ל (בזוה"ק, ח"א רמ ע"א) על הפסוק (שופטים יד, יד) 'ומעז יצא מתוק', 'מעז דא תורה שבכתב דכתיב ה' עז לעמו יתן, יצא מתוק, דא תורה שבע"פ, היינו שהתורה שבע"פ היא המתקנת המיוחדת שיוצאת מהתורה שבכתב.

ובבלי יקר הוסיף לבאר, 'שהתורה תחילתה מרה ונקראת תושיה שמתשת כוחו של אדם וכו', ויש לחוש פן ואולי יהרהרו ישראל בלבם לאמר איך יתכן לרפאות דבר מר בדבר מר, על כן הביאם ה' לידי ניסיון והקרה לפניו ענין מי מרה שנמתקו בדבר מר, ובוזה נסה אותם האלוקים אם יאמינו שבכתב אלוקי עשה משה את הדבר הזה, אז יאמינו גם כן שעל ידי התורה יומתק מרירות הנפש, ואם יאמרו שבכתב איזה לחש עשה הדבר הזה לא יהיו ראויין לקבל התורה. לכך נאמר ויורה ה' עץ וכו' להיות דוגמא ומשל אל התורה שנקראת עץ חיים וכו' ע"ש. ונמצא א"כ שכל ענין המים המרים שהיו במרה והמתקתם, היה כדי ללמד למשה כיצד ממתקים דברים מרים והוא ע"י התורה הקדושה ובפרט ע"י התורה שבע"פ.

ובברכות (נה, ב) איתא נוסח התפילה להטיב חלום שאומר 'רבנו של עולם אני שלך וחלומותי שלך וכו' ואם צריכים רפואה רפאם כמי מרה על ידי משה רבינו וכמרים מצרעתה', וע"י בפרישה (או"ח קל, ג) שביאר ענין תפילה זו ע"פ מה שאמרו (שם, נה, ב) שכל החלומות הולכים אחר הפה, וא"כ אם יתקיים לטובה יבוא טוב יותר מאילו לא היה נחלם החלום הרע כלל וכו', לכך מתחיל ואם צריכים רפואה וכו' ולא אמר אם רעים הם יסתלקו החלומות, שרצונו בזה שיהיה החלום קיים אלא שיתרפא מרעת החלום ההוא לטובה, ולזה מביא דמיון ממי מרה על ידי משה, ולא התפלל משה שיסולקו אותן המים, שאז היה רע להם כבראשונה שלא יוכלו למצוא מים, אלא התפלל שירפא אותם המים שיהפכו ממר למתוק, וזה היה יתרון מאילו לא היו המים המרים כלל וכו' עכ"ד.

לזכות

רחל נעמי בת אסתר חנה
לרפ"ש במהרה

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת בשלח

לחם מן השמיים

מחזה נורא הוד

הרמב"ם במורה הנבוכים (ג' נ') אומר שהנס הגדול ביותר שכתוב בתורה הוא שהיית ישראל במדבר במשך ארבעים שנה, ניזונים מן המן.

המחזה הפלאי של מזון מסתורי שנופל מן השמיים על המחנה במשך ארבעים שנה, היה נס כ"כ יוצא דופן שלא עלה על דעתם של אף אחד מן השקרנים הגדולים בהיסטוריה להמציא סיפור כמותו. אף אחד לא יעז להמציא כזה סיפור. הייחודיות של ההופעה האלוקית הזו, היא בכך שהיתה התגלות ניסית לעיני מליונים ולאורך ימים, באופן שאין מי שיוכל להכחיש או לפקפק בו.

פעם הוא התחמק בתואנות שונות. כי הוא ידע בפני מי אפשר לשקר, בפני אנשים נמוכי שכל שיאמינו לכל דבר.

גם "מוחמד", ה"נביא" של האיסלאם, עשה מופתים רק כשאף אחד אחר לא היה שם... בתוך האוהל שלו, בלי שום עדים - שם הוא היה "בעל מופת" גדול...

אלה הסיפורים שדתות השקר יכולים לספר. אבל סיפור כמו המן - אף אחד לא יכול לספר. כי ככל שהסיפור קורה בפני יותר אנשים, ובפרט שהוא קורה בפני כל העם כולו, כך הוא מהווה הוכחה ניצחת על אמיתותו.

לטעום את הפלא

אמנם, לא רק שמעולם לא הומצא סיפור כזה, אלא גם בין תולדות עם ישראל, המשופעים בנסים אמיתיים ופלאיים - אין שום דבר שדומה לנס המן. הנס הזה לא התרחש בפני כמה אנשים, או אפילו בפני שבעים הזקנים. הוא התרחש בפני כמה מיליוני בני אדם. והם לא רק היו עדים לנס, אלא חשו אותו בפועל וטעמו אותו, כל איש ואשה, ילד וילדה.

אנו עומדים להתבונן בנס המן, ובלקחים שיש לנו ללמוד מהם. רק נצל את הפתיחה לעוד ליצנותא דעבודה זרה, יש "קסם" ידוע שקוסמים בהודו אוהבים לעשות; הם זורקים חבל לאוויר והחבל נשאר עומד זקוף, ואז הקוסם מטפס עליו ונעלם למעלה, ואז הוא יורד שוב. אבל הקוסמים האלה אף פעם לא נותנים לקהל לגעת בחבל. לפעמים קוסמים שולפים חפצים כאילו יש מאין, תפוח למשל. כדאי לבקש מהקוסם לטעום את התפוח, ייתכן מאד שזה לא באמת תפוח... אבל נס המן לא היה קסם שמישהו הקסים בו את צופיו אלא הוא היה מציאות שכולם מיששו אותו בין אצבעותיהם, אכלו אותו וניזונו ממנו. וזה לא היה פלא חד פעמי, אלא "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ אֶת הַמָּן אַרְבָּעִים שָׁנָה" (שמות ט"ז ל"ה)

דתות השקר וטענותיהם

דתות השקר השונים מלאים בסיפורי מופתים שארעו להם. אך הכשל הגדול בסיפוריהם הוא שאין ארועים שקרו בפני המונים, וודאי לא לאורך זמן. והמעלה בסיפורים אלו היא, שאינם תלויים באמונה של שומע אחד או יותר במי שסיפר אותם. סיפור שמסופר ע"י יחידים, מדת האמונה בסיפורים תלוי באופיים ותמימותם של השומעים, וברמת האמינות שיש להם במספר הסיפור. אך סיפור שקרה בפני כל המון העם, אי אפשר "למכור" סיפור כזה. ולכן הבסיס האיתן של התגלות ה' בפני העם, והמופתים הנפלאים שארעו לעמנו, מהיום תשתית מוצקה ואיתנה לדורות.

לעומת זאת, כמה עלובות האגדות עליהם בנו דתות השקר את מורשתם. הנצרות למשל, אותו שקר שנבנה על בסיס ובשכנות ליהדות, נבנה על סיפורי מופתים שנעשו בחדרי חדרים.

איננו עוסקים ב"השוואה" בין היהדות לנצרות, חלילה, אלא להבין ולהסביר את ההבדל התהומי שבמסורות שביניהם על תחילת התהוות האומה. בפרוץ הנצרות בקרב המון העם, בעקבות כך שהיו אנשים שהתחילו להאמין לסיפורי הבדים שלו, פעמיים לפחות דרשו חכמי ישראל ממנהיגם "להוכיח" את דבריו, וכל

לכל הפחות עם הילדים! כ"כ חשוב לדבר על כך, שצריך לחפש עם מי אפשר לעשות זאת!

לנצל את התזכורות

והנה ישנם במהלך יומנו דברים שמיועדים להזכיר לנו את המן, וחבל שלא לנצל אותם. אם רק עוברים על פניהם "מלומדה", אין מהם שום תועלת.

למשל: חוזרים מבית הכנסת בליל שבת ורואים שתי חלות על המפה הלבנה, ומעליהם מפה נוספת. כדאי לעצור ולנצל הזדמנות פז זו כדי להתבונן. החלות עם כיסויין העליון והתחתון מיועדות לסמל את המן: המן גם הוא היה מונח בין שני כיסויים. שכבת טל מלמטה, ועוד שכבה מלמעלה, כך הוא נשמר נקי וטרי עד שבאו לקחתו ולאכלו.

זו הסיבה שמכסים את החלות מלמעלה ומלמטה; כל ילד יודע את זה - אבל כמעט אף פעם לא חושבים על זה. אז בליל שבת הקרובה נעצור לכמה שניות ונחשוב על כך, או יותר טוב - לדבר על כך! לא לחשוש אם מישהו ילעג או יזלזל, אנו נעשה זאת בכל זאת!

ולא רק פעם אחת, אלא בכל ליל שבת. אל תחשבו שהדברים לא ייכנסו לתוך הראש של כל בני הבית, גם ילדים קטנים שמתעלמים לגמרי מהנאמר - קולטים אותם, וזרעי האמונה הקטנים האלו יום אחד יצמיחו פרי נאה.

לאכול אור ואדמה

והאמת היא שלא צריך לחכות לליל שבת. ארוחת בוקר של יום רביעי היא הזדמנות מצוינת גם כן! כשמביטים בלחם ה"רגיל" שאוכלים - צריכה להצטייר במחשבתנו תמונה של המן. למה לא? הרי יצירת הלחם הזה היא לא פחות נסית מאשר המן!

איך יוצא לחם מן הארץ? זה נס! ודעתי האישית היא - שזה נס גדול יותר מהמן! אמנם המן ירד מן השמיים, אכן פלא גדול, אבל מאיפה הוא היה יכול לרדת...? אבל חיטה שצומחת מן האדמה - איך זה יכול להיות?! אף אחד לא יכול להסביר את זה. נס ופלא!

קצת עפר, מים, אויר וקרני שמש - יוצא מהם לחם! איך אויר נהיה לחם? נסי נסים! פחמן דו חמצני מהאוויר מתמזג עם אור השמש, וביחד עם מים וכלורופיל - הירוק שבצמחים - הם נהיים עמילן, שהוא גרגירי החיטה - הלחם שאנו אוכלים. "חלב חיטה".

אם לוקחים חתיכת לחם ושורפים אותה, היא נהיית שחורה; כי רק הפחמן שבה נשאר. הלחם הוא בעצם פחמן. מהיכן הפחמן הזה מגיע? מהאוויר. ואם תשאלו,

רושם לדורות

אנו יכולים להיות בטוחים שהמן עשה רושם כביר על בני ישראל. תארו לכם שאתם קמים בבוקר ומוצאים שכבה של כפור דק על הארץ, בעיצומו של הקיץ. אתם יוצאים החוצה באומרכם, "מן"? שביאורו - מה זה?! אתם מרימים ממנו מעט, יש לדבר הזה ריח נפלא; אז אתם טועמים ממנו. והנה טעמו "כצפיחית בדבש"! אני לא יודע מה זה בדיוק "צפיחית", אבל הטעם הוא כמו משהו טעים שטבול בדבש. ואם מכניסים אותו הביתה ומטגנים אותו מעט, "טַעְמוֹ כְּטַעַם לֶשֶׁד הַשָּׁמֶן" (במדבר יא ח), כמו לאטקע טעימה, או "פנקייק" עסיסי...

אם כל זה היה קורה לנו - היינו מיד רצים לספר לכל השכונה! כמובן שאף אחד לא היה מאמין לנו, אבל היינו אומרים להם "בואו תראו בעצמכם!"

חווייה כבירה שכזו שעוברת על אומה שלימה, אינה יכולה לחלוף מבלי להותיר רושם בר קיימא. ואכן, המן הותיר חותם עמוק באופיו של כלל ישראל לנצח. הרשמים עדיין מהדהדים בינינו ובנו עד היום. נתבונן מעט בעניין הזה, ולמרות שלא נצליח להקיף אותו אפילו מעט מזער - לפחות נלמד ממנו משהו.

הדבר הראשון שצריך להבין הוא שהמן לא ניתן רק לדור המדבר. "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֱהֲרֹן קַח צִנְצָנֶת אֶחָת וְתֵן שָׁמָּה מֶלֶא הָעֵמֶר מִן הַנֶּחֱחַ אֹתוֹ לַפָּנִי ה' לְמִשְׁמַחַת לְדֹרֹתֵיכֶם" (שם ל"ג). ה' ציווה לשמור צנצנת מן במשכן לאות לדורות הבאים, ולהניח אותו לצד ארון ברית ה' בקודש הקדשים - לא פחות! רצון ה' הוא שכל דור ודור יזכרו את הפלא - לחם מן השמיים נפל לישראל במדבר בכל יום במשך ארבעים שנה, לאומה בת מיליוני נפשות. ומזה שהקב"ה רצה שנזכור את המן, מובן שהוא רוצה שנחשוב עליו ונתבונן בו.

לספר לשכנים

יש אנשים שעבורם זהו דבר חדש ומשונה: לדבר על המן? לחשוב עליו כל יום? מאיפה זה בא בכלל? אבל האמת היא שאחת הסיבות העיקריות לירידת המן מלכתחילה הייתה כדי שנדבר עליו!!

אנו אומרים בכל יום: "הוֹדוּ לַה' קָרְאוּ בְשֵׁמוֹ הוֹדִיעוּ בְּעַמִּים עֲלִילָתוֹ". הכוונה שעיקר המטרה בנפלאות שהקב"ה עושה בשבילנו היא כדי שנודה לו עליהם; ולא רק נודה לו בליבנו אלא "קראו בשמו" - לדבר עליהם. לדבר עליהם למי? לכל מי שמוכן לשמוע!

עצרתם פעם לדבר עם השכן על כך שה' נתן לנו מן במשך ארבעים שנה? כמעט 15,000 ימים של מן! אתם מתביישים לדבר על זה עם השכן? אז דברו עם האשה!

שהעובדה שהדבר קורה בתדירות גבוהה אינה מפחיתה מגדלותו. לכן הקב"ה הקפיד וציווה אותנו לזכור את נס המן.

וחבל מאד שאיננו מקיימים זאת כ"כ. כמה אפשר להרוויח אם נחשוב לעצמנו בלכתנו ברחוב, "מכאן עד שאגיע לעמוד-חשמל ההוא אחשוב על המן. אצייר לעצמי שאני נמצא במדבר ואני מתעורר בבוקר ורואה את המן נח על הארץ. ומהעמוד עד סוף הרחוב, אתאר לעצמי איך זה לאכול את המן. לטעום לחם מן השמיים!" רחוב אחד לא מספיק בשביל להתבונן במן, צריך בשביל זה קילומטרים... אבל לכל הפחות רחוב אחד. ואם רוצים אפשר אפילו שניים.

אדם פקח ימלא את מחשבותיו בהתבוננות על ניסי ה' שהתרחשו במהלך ההיסטוריה. אך גם בין כל הניסים הנפלאים שקרו לעמנו, יש מקום מיוחד לסיפור המן. בשולחן ערוך (סי' א' ס"ה) כותב שטוב לומר כל יום את פרשת המן, אבל לא מספיק רק לומר מילים. כמו שהדגיש המשנ"ב "ואין די באמירה אלא שיתבונן מה שהוא אומר ויכיר נפלאות ד'... כדי שיאמין שכל מזונותיו באין בהשגחה פרטית וכדכתיב המרבה לא העדיף והממעט לא החסיר, להורות שאין ריבוי ההשתדלות מועיל מאומה. [ואיתא בירושלמי ברכות כל האומר פרשת המן מובטח לו שלא יתמעטו מזונותיו]".

בשביל שהדברים יעשו רושם עלינו צריכים לצייר את התמונות במחשבה כמה שאפשר.

שמיכה לבנה

דוגמא מוחשית לתופעה הנפלאה הזו, איך שהקב"ה הזין את העולם בפיזור של המן בכל המרחבים סביבותינו, נוכל לראות כשיורד שלג. אם מביטים על השלג הלבן יש לנו ציור שקצת דומה למראה של המן שירד לאבותינו.

ואם מתבוננים בשלג עצמו, נראה שהוא נס ופלא לא פחות מאשר המן. הבעיה היא שאנו לא מתבוננים, כבר התרגלנו לראות את השלג כתופעת טבע רגילה. לילדים השלג חשוב מאד, הם רוצים יום חופש מהלימודים... אבל אנחנו - מה אכפת לנו ממנו? זה רק שלג.

כל פתית שלג הוא פלא בפני עצמו. אם לוקחים פתית שלג ומתבוננים בו היטב, נראה את הסימטריות המדויקת של הצורה המשושית שלו. ישנם כמה סוגים של משושים של פתיתי שלג. איננו יודעים היום מה בדיוק התועלת בכל אחד מהצורות, אבל אנו מבינים שהצורה הכללית של פתיתי השלג גורמת להם להיערם באופן אוורירי ורך. אם הם היו צורה פשוטה כמו כדורים, הם היו נערמים באופן נוקשה ודחוס; צורת הקריסטלים

הרי הפחמן הדו חמצני הוא רק שלוש חלקים מתוך אלף באויר, אז איך הצמח מוצא מספיק פחמן כדי ליצור עמילן? שאלה טובה! והתשובה היא - "אי אפשר לעולם בלא רוחות", אומרים חז"ל (תענית ג:); הרוח מניעה את האויר סביב צמח החיטה, וכך יש לצמח אספקה של פחמן דו חמצני חדש כל הזמן. בכל פעם שתרגישו מושב רוח על פניכם, דעו שהלחם שתאכלו בעוד כמה חודשים הולך ונהיה מוכן לכם עכשיו...

מילים גדולות אינן הסברים

אני לא יכול לפרט לכם כמה ניסים נצרכים בשביל להכין לכם את הארוחה, ישנם כ"כ הרבה שאתם פשוט לא תאמינו לי. תחשבו שאני מגזים. אבל האמת היא שנס בריאת הלחם הוא כ"כ נפלא שאיננו צריכים להודות לה' על נס אחד בלבד, אלא על מאות רבות של ניסים. למען האמת, מיליוני פרטים צריכים להסתדר בדיוק ולהיות מתואמים להפליא כדי שהלחם ייוצר! לכן אני חושב שבריאת הלחם היא פלא לא פחות - ואף יותר - מאשר מירידת המן.

עכשיו, אני יודע שהיצר מגיע אליכם ולוחש לכם באוזן: "מה ההתפעלות הגדולה? זה תהליך טבעי ידוע שנקרא 'פוטוסינתזה'. אנרגית השמש מסנתזת את חומרי המזון מהפחמן. והשורשים פשוט סופגים חומרים מזינים מהקרקע, וכו' וכו'".

אתם חושבים שאם משתמשים במילים גדולות מספרי המדע כדי לתאר תהליכים, זה הופך אותם לפחות ניסיים או יותר מובנים? כלל וכלל לא! להיפך, לימוד המחקר המדעי רק מגדיל את ההבנה שיש כאן נס ופלא. הבעיה היא רק שאנו רגילים לראות מזון צומח מן האדמה, לכן אנו לא מתפעלים.

אני בטוח שגם עם המן אחרי שאנשים התרגלו לזה הם פחות ופחות התפעלו מהפלא שבזה. הרי היו דורות שלמים שנולדו אל תוך המציאות הזאת של המן, הם כלל לא הכירו מציאות אחרת. תארו לכם ילד שנולד במדבר ואוכל מן כל יום; הוא כלל לא מופתע מזה. ממה הוא מופתע? כשהם עוברים ליד ארץ מדין למשל, והוא רואה ששם לא יורד מן! "מה הבעיה של המקום הזה? למה אין כאן מן?" וכשהם נכנסו לארץ ישראל וראו מזון צומח מן האדמה - אז הוא יוצא מכליו מהתפעלות: "תראו! אוכל יוצא מהאדמה, ולא מהעננים!"

נסים נדושים

גם הנס הגדול ביותר, אם הוא מתרחש בתדירות גדולה יתעלמו ממנו. המן היה יותר תדיר אפילו מן הגשם; גשם לא יורד כל יום, והמן כן. אבל האמת היא

קראתי לאחרונה שתי ידיעות שממחישות את הדברים היטב: יישוב במדינת נבדה בארה"ב הכריז על מצב חירום, אין להם מים. הממשלה הייתה צריכה לשלוח להם משאיות של מי שתיה. הסיבה הייתה שלא ירד מספיק שלג באותה שנה. ולא שהם שתו מי שלגים, המים שלהם הגיעו ממאגר שניזון מנהרות שבאים ממרחק, והוא דווקא היה מלא במים. הבעיה הייתה שבגלל שלא ירד מספיק שלג, האדמה קפאה - ואיתה הצינורות הטמונים בה, המים שבצינורות קפאו והצינורות התפוצצו. השלג היה מה שתמיד שמר על האדמה מקיפאון בחורף הקר, וכשלא ירד מספיק שלג - הכל השתבש.

והידיעה השנייה, אחד משומעי השיעור הקבועים שלח לי אותה: חקלאים במדינת דרום דקוטה הכריזו שאין להם השנה אפשרות לגדל יבול, כי לא ירד מספיק שלג בחורף. בגלל זה האדמה קפאה בעומק של מטר או שניים, וכשבאו גשמי האביב הם לא נספגו באדמה והיא נותרה יבשה וללא יכולת לגדל יבולים.

ראו את החכמה הרבה והפלאים שטבע ה' בעולם מבלי שאנו מודעים להם כלל.

התושבים החשובים של האדמה

ישנה עוד אוכלוסייה שלמה של יצורים שחיים בתוך האדמה שחשוב לשמור עליה מפני קיפאון: התולעים והשלשולים. אנחנו לא מחבבים אותם, אבל בלעדיהם לא יכולנו להתקיים.

אולי אתם חושבים שהאדם הוא זה שחורש את האדמה, אבל האמת היא שהרבה זמן לפני שהחקלאי רותם את מחרשתו לשוורים, או מניע את הטרקטור - השלשולים עושים את רוב העבודה בתוך האדמה. הם מכניסים אדמה לפיהם והיא עוברת דרך גופם, מעט חומרים אורגניים מזינים השלשול מצליח לשאוב אל עצמו, ואת שאר האדמה הוא מוציא החוצה, נקייה מחומרים לא-נצרכים מסוימים ומדושנת ומאווררת, מוכנה לזריעה והצמחה.

וישנם עוד הרבה "משפחות האדמה" שחיים בתוכה, שחשוב לשמור עליהם: הנמלים והחרקים למיניהם; אנחנו צריכים להכיר להם טובה על כל מה שהם עושים בשבילנו: הם חופרים באדמה ויוצרים בה מנהרות שאויר נכנס דרכם, וזה חשוב מאד ליכולתם של הצמחים לצמוח בה.

איך כל היצורים האלו ישרדו את הקור הקשה של החורף ולא יקפאו למוות? בזכות השמיכה המחממת של השלג, שהקב"ה העניק להם - ולנו - בחכמתו וחסדו

המשושים גורמת להם להיות נפרדים מעט אחד מהשני, וגם כשיורדת כמות גדולה של שלג כל פתית מופרד מעט מהשני, והתוצאה היא שהמון אויר ממלא את מרבד השלג. זהו אחד מחסדי ה' הנפלאים שעלינו להודות עליהם.

הנותן שלג כצמר

דוד המלך אמר "הַנֹּתֵן שֶׁלֶג כְּצֶמֶר" (תהלים קמז, טז). מה ההשוואה הזו לצמר? וכי הדמיון הוא רק במראה? לא, לא כך לומדים את ספר תהלים. בכל מילה טמונים סודות. אין לנו אפשרות לחדור לעומק ולהגיע לכל הסודות, אבל מעט מזער אנו יכולים.

מה המיוחד בצמר? הצמר הוא החומר העיקרי שבעלי החיים וגם בני האדם משתמשים בו כדי להתחמם בחורף. למה הצמר כ"כ יעיל בשמירה על חום? הוא לא יותר חם בטמפרטורה שלו מחומרים אחרים, אתם יכולים לבדוק. החום מגיע מהגוף, הצמר רק שומר עליו בצורה טובה שלא יברח ויתפזר באויר. איך? כי צורתם הלא-סימטרית של סיבי הצמר גורמת לכך שהם לא נדבקים אחד בשני, ונשמר ביניהם אויר. האויר הזה משמש כשכבת בידוד, היא מונעת מהחום שסמוך לגוף לצאת החוצה. לא כך סוגים אחרים של סיבים, כגון פשתן, שהם ישרים ונדבקים זה בזה.

דרך אגב, זו הסיבה ששתי שמיכות דקות מחממות יותר מאשר שמיכה אחת עבה. כי יש ביניהם שכבה דקה של אויר שמבודדת את חום הגוף מהסביבה הקרה. [עצה טובה קמ"ל, מי שסובל מקור ברגליים בחורף, ייטיב לעשות אם ילבש שני זוגות גרביים דקות מאשר זוג אחד של גרביים עבות].

שמירה על חום האדמה

לזה התכוון דוד המלך בהשוותו את השלג לצמר, יש כאן דמיון מדויק ומובהק. השלג, כמו הצמר, הוא בעל צורות א-סימטריות שגורמות לאויר להילכד ביניהם, וכך הם מבודדים את מה שתחתם ושומרים על חומו. השלג הוא ממש כמו שמיכה של צמר לאדמה, והיא שומרת עליה שלא תקפא גם כשהטמפרטורות יורדות מאד.

ולמה חשוב כ"כ שהאדמה תשמור על חומה? האדמה מלאה בחומרים חשובים שעלולים להינזק קשות מקיפאון וקרה. שורשים של צמחים, זרעים ועוד. כשהקב"ה העניק לעולם את המתנה של שלג, אחת המטרות שלו הייתה כל מה שדיברנו - לתת לאדמה שמיכה צמרירית ואוורירית שתשמור עליה מפגעי הקרה.

בידי שמיים" (יבמות פ ב), "צמוקה בידי שמיים" (חולין נה ב). "הכל בידי שמיים" (נדה טז ב) - זוהי לשון התורה וחז"ל.

אנחנו מבינים ש"אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹקִים לַעֲשׂוֹת" (בראשית ב ג), ה' ברא את העולם באופן שנראה שהוא מתנהל מאליו, באופן "טבעי", ע"י כוחות של סיבה ותוצאה. אבל זו לא האמת. האמת היא "כי הוא לבדו פועל גבורות"!

"ה' מוריד עכשיו גשם"

לכן, הטעות והחטא הגדול ביותר הוא - לשכוח את ה' בעולם. לא לחיות עם הקב"ה זהו בעצם אתאיזם - חוסר אמונה במציאות הבורא, שהרמב"ם אומר שהוא חמור יותר מעבודה זרה. גם אדם שומר תורה ומצוות, אם הוא לא זוכר וחי את הקב"ה בחיי היום יום - הוא לא ממלא את ייעודו בעולם.

אם מסתכלים על העולם כאילו הוא מתנהל לפי טבע, עצמאי מהבורא, זו כבר כפירה, חטא החטאים הגדול. שכחת ה' היא שורש פורה ראש ולענה.

"ה' אחד" היינו שהוא היחיד, הכל בא ממנו ותלוי בו כל הזמן. כשרואים גשם לא אומרים "יורד גשם", אלא "ה' מוריד גשם"! זו הדרך להסתכל על "הטבע".

פלאי פלאות

כל מה שקורה סביבנו הוא נסים ונפלאות, ורק מכח ההרגל אנו מסתכלים עליהם כ"תופעות טבע" ושוכחים שה' אחד. אם מתבוננים רואים את הפלאות, כמו עם השלג. ואם לא מתבוננים, אז אפילו אם ירד מן השמיים לא ניחש את זה להשגחת ה'.

מטרתנו כאן היא להתבונן, להסיר מעצמנו את לב האבן של החומריות, ולשאול את עצמנו שאלות על מה שקורה סביבנו: למה המים שיורדים נהיים רכים ואזוריים כשהם נופלים על הארץ? למה הצורות המורכבות האלו? איך השלג לוכד בתוכו אויר? איך הוא שומר על חום האדמה? מדוע הוא לא נמס מיד? וגם: מדוע השלג הוא בצבע לבן? הוא יכול היה להיות בצבע ירוק או כחול, אבל ה' עשה אותו לבן - כי לבן דוחה קרני אור, וכך השלג קולט פחות אנרגיה ולא נמס!

וכל זה אינו אלא גירוד השכבה העליונה מלמעלה, בקושי התחלנו את הנושא. ככל שמעמיקים יותר

האינסופיים! הקב"ה עשה להם בית משלג, שבתוכו יותר חמים מאשר בחוץ, כמו האיגלו של האסקימוסים...

שמיכה לארוחת בוקר

אח"כ מגיע האביב, ושמיכת השלג כבר לא נצרכת. עכשיו מה שצריך הוא מים. אז השלג מואיל בטובו להיעלם, ולהפוך למים! כל החורף הוא חימם את האדמה, וכשהטמפרטורות עולות - הוא נמס ומשקה את האדמה!

תארו לכם שיש לכם שמיכה שמחממת אתכם כל הלילה, ובבוקר כשאתם כבר לא צריכים אותה - אתם יכולים לאכול אותה לארוחת בוקר... שמיכה אכילה, שמיכה משוקלד! נשמע טוב, לא? אז עדיין לא המציאו שמיכה כזו, ואולי אתם צוחקים מעצם הרעיון, אבל זה בדיוק השלג! מחמם בחורף, ובאביב נמס, הופך למים, משקה את האדמה ויוצא מתוכה בצורת צמחייה!

לזה התכוונתי כשאמרתי לכם שהשלג הוא לא פחות נס ופלא מאשר המן. "מְשַׁלֵּיךְ קֶרְחוֹ כְּפִתִּים" - הקב"ה משליך את השלג שהוא כמו פיסות של פת - לחם.

אמנם ברחובות העיר השלג נראה לנו כמטרד בלבד, אבל האמת היא שהוא נמצא שם למטרה חשובה מאד - כדי להזכיר לנו את נפלאות ה', במן וביצירת הלחם. אז במקום להתלונן כשיורד שלג, "אוף - שוב המזג-אוויר הזה!" - צריך להתייחס אליו כמו קצפת על עוגה, כמה שיותר - יותר טוב...

לא סיימנו את עניין השלג, האמת היא שבקושי התחלנו אותו. אבל הנושא המרכזי שלנו הוא המן.

הטבע - מהו?

המן, כמו השלג, היה לבן. הגמ' במסכת יומא (עה): אומרת שהטעם לזה הוא "שמלבין עווונותיהם של ישראל". וצריך ביאור, איך המן מלבין את עווונותיהם של ישראל?

ביאור העניין הוא, החטא הבסיסי של האדם הוא ליפול לטעות כאילו יש דבר כזה "טבע". המושג 'טבע' הוא המצאה יוונית, שנועדה להסתיר את נוכחותו של בורא העולם.

אתם יודעים, בלשון חז"ל אין מושג כזה 'טבע', 'טבעי' וכד'. כשחז"ל רוצים לתאר דבר שנעשה מאליו ולא ע"י אדם הם לא אומרים 'טבעי', אלא "בידי שמיים". "סריס

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שער אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אזל מן השוק

שהחסידיים נאספים ומראים גודל רבוי מספרם, הרי זה בעצמו כבר הדרת מלך. אבל לא רק שמראים כבוד השי"ת לעיני אחרים, אלא עוד יותר מכך הוא שהתסידיים עצמם רואים את רבוי מספרם ומתחזקים ברוחם ומתעודדים להמשיך את חסידותם ולהוסיף גבורה ואומץ הלב.

ישמח ישראל בעשיו - שמחים ומתכבדים בגדולת הבורא שעשה את מין האדם בכלל, ובמיוחד שמחים בזה אשר עשה אותם לעמו ישראל בפרט, ובחר בהם ועשה אותם לעם סגולתו. ישמח הוא לשון הווה מתמיד, ששמחים עכשיו, וביותר ישמחו לימות המשיח ועוד יותר לעולם הבא.

בני ציון יגילו במלכם - בני ציון הם השוכנים סביב למקדש ה' ורגילים להיות בחצרות ה' תמיד. הכרתם של אלו עמוקה וחדה יותר, וזאת נראה בגילתם, שהיא חזקה משמחה גרידא, והיא השמחה בקול. אצלם אין הקדוש ברוך הוא נראה כעושה בלבד (כמו ישמח ישראל בעשיו) אלא כמלכם, כי מפני רגילותם בחצרות ה' מרגישים תמיד עול מלכותו עליהם.

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

האם עדיף להתעלם מהיצר הרע, או לנסות להערים עליו?

תשובה:

צריך לדעת שהיצר הרע יכול להילחם בכל החזיתות ביחד. אין שום דרך להתעלם ממנו! מה שכן אפשר לעשות, זה להשקיע את הראש בדברים החשובים באמת. כמו שאומר הרמב"ם שאין מחשבת היצר הרע מתגברת אלא בלב הפנוי מן החכמה.

כשהראש מלא בתורה ומחשבות חכמה זה סיפור אחר לגמרי. אפשר לחשוב על חסד ה' בבריאה כשהולכים ברחוב, או על יציאת מצרים, או על האבות והאמהות. יש כ"כ הרבה דברים שאפשר לחשוב עליהם. ואם הראש עסוק בזה, לא נשאר מקום לשטויות של היצר הרע.

אי אפשר להתעלם כליל מהיצר, אין דבר כזה. ההתעלמות הנכונה היא למלאות את עצמנו בקדושה והתעסקות בדברים טובים. אדם ריק יכול ליפול לפיתויים של היצר, למרות שכולם רק דמיונות. אין דבר כזה "וואקום" במחשבה, אם איננו עסוקים בטוב אזי יישאבו למחשבותינו גם דמיונות ושטויות. אז בואו נמלא את עצמנו בטוב, כדי שדברים אחרים פשוט לא ימצאו אצלנו מקום!

בהתבוננות במעשי ה' בעולם מגלים עוד ועוד ניסים, לא פחות גדולים מהניסים שראו אבותינו ביציאתם ממצרים.

ההלבנה הגדולה ביותר

כל התכלית של כל הניסים האלו היא בשביל שאנו נראה אותם ונכיר שיש בורא שעושה אותם. זו הסיבה שהמן ירד במשך ארבעים שנה, כדי שנראה שהכל הוא באמת "לחם מן השמיים". וידעת ה' הזו היא המלבינה את עוונותיהם של ישראל.

כך עלינו לזכור את המן. "למען הודיעך פי לא על הלחם לבדו יחיה האדם פי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם" (דברים ח' ג'). הכל הוא רק "מוצא פי ה'". לא לחינם הודיע ה' למשה על ירידת המן בלשון "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים", כדי לרמז שגם המטר ה"רגיל" הוא "הנני".

"למען הודיעך", המטרה היא רכישת הידיעה. ידיעה חושית ואמיתית, שהכל בא ממנו. "ה' אחד!"

שבת שלום ומבורך!

פרושים וביאורים על סדר התפילה

מתוך ספר תפלת אביגדור - פירוש התפילה מאת רבינו זצ"ל

שירו לה' שיר חדש - השירה היא התעוררות המחשבה על ידי הרגשים וההתפעלות, והיא ענין הפעלת החושים והדעת. ואמר שיר חדש דהיינו תוספת ההרגשה, או בהכרה בגדולת ה' על ידי בחינה חדשה, או על ידי תוספת העמקה באיזו בחינה ישנה. וההכרה הישנה אינה מספיקה, כי כל יום חדש הוא תוספת חסד ה' ובכל יום יש חסדים נוספים, וזה מחייב שיר חדש, ובזכות זה יזכה לעוד ימים ולעוד חסדים.

תהלתו בקהל חסידים - כאשר מתקבץ קהל חסידים אזי אין להם עסק אחר כי אם תהלת ה'. כאשר נאספים הצדיקים עובדי השי"ת, הרי תחילת כל מעשיהם והיותר חשוב בפעולתם הוא לספר ולהודיע תהלות הבורא יתברך על כל חסדיו ועל נפלאותיו אשר פעל בעד עמו, וכן להודות על כל אשר גמלנו, איש איש בחייו הפרטיים.

ועוד כוונה כאן, לאמר: שמצליחים להעמיק חקר והכרה בתהלת ה' כאשר מתחברים יחד בחבורת חסידים, כי איש לרעהו יעזרו ויחזקו ויעוררו את המחשבה.

ועוד כוונה: כי הקיבוץ עצמו הוא תהלת ה' וכבודו, כאשר נראה לעין רוב עבדיו, העוסקים בעבודתו. בזה לבד

ויחי יעקב

דברי תורה בהלכה ובאגדה ועצמית זכרון ועוד,
עצמית של כ"ק אדמו"ר העדתי יעקב זצוק"ל עטוואצניטש

ג'ק"ב - שבט תשפ"א, ענייני שבת וט"ו בשבט

פאר יעקב*

בענייני סעודות שבת

ענין א' - מנוחת השבת ועונג שבת^א

א

שבת - שכר שבת - נשמה יתירה

איתא בבבלי (טז, א) "אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי כל מצות שנתן להם הקדוש ברוך הוא לישראל נתן להם בפרהסיא, חוץ משבת שנתן להם בצנעא, שנאמר ביני וביני בני ישראל אות היא לעולם. [והקשה] אי הכי לא לענשו נכרים עלה, [תירוצו] א' שבת אודועי אודעינהו, מתן שכרה לא אודעינהו. [תירוצו ב'] ואי בעית אימא מתן שכרה נמי אודעינהו, נשמה יתירה לא אודעינהו, דאמר רבי שמעון בן לקיש נשמה יתירה נותן הקדוש ברוך הוא באדם ערב שבת ולמוצאי שבת נוטלין אותה הימנו, שנאמר שבת וינפש כיון ששבת ווי אבדה נפש".

מבאר מדברי הגמרא, דיש ג' חלקים במתנת השבת, א' עצם השבת שהודיע זאת גם להגויים. ב' מתן שכרה של השבת, דתליא בשני תירוצי הגמרא אם הודיע זאת להגויים. ג' נשמה יתירה של השבת, שכר'ע מודי שלא הודיע זאת להגויים. ויתבאר ג' חלקים אלו באותיות הבאות [א-ה].

ב

שכר שבת - עונג שבת

בגמ' בבבלי (באות א') מבאר, דיש חלק בשבת הנקרא "מתן שכרה", ויש לבאר מהו מהותה של "מתן שכרה" של השבת, שלא נתבאר בגמרא מהותה. ונראה דנתבאר מהותה של מתן שכרה של שבת, בדברי הרמב"ם בסוף הל' שבת (פ"ל ה"ו) וז"ל, "וכל השומר את השבת כהלכתה ומכבדה ומענגה כפי כחו, כבר מפורש בקבלה שכרו בעולם הזה יתר על השכר הצפון לעולם הבא, שנאמר [וישעו נח, יד] אז תתענג על ה' והרכבתך על במותי ארץ והאכלתך נחלת יעקב אביך כי פי ה' דבר, עכ"ל. ומבאר מדבריו דשכר שבת הוא "אז תתענג על ה'".

אמנם לפוט ריהטא אינו מובן, דהיכן מפורש ענין זה בדברי הגמרא כי השבת נותן שכרו גם בעוה"ז.

אלא דהרמב"ם פירש הא דכתיב אז תתענג על ה', דא"ל היינו באותו זמן עצמו, [במשקל] אז ישיר משה בשעת קריעת ים סוף, שמות טו, א, וברש"י בפירוש א', דבאותה שעה שהיהודי שומר את השבת ומכבדה ומענגה כפי כחו, אז

* ספר הגליון המדובר "ויחי יעקב".

ניתן להשיג את הגליון השלם באימייל: vayeichiyakovnov@gmail.com

א. ערך עפ"י ספרי עדה יעקב וכתבי תלמידו חביבו הר"ג רבי משה זוסף פלדמאן שליט"א.

זוכה גם בעוה"ז להיות נפשו ורוחו מתענגים על ה', מעין אותו עידון וקורת רוח המזומן להעבוד את ה' בעולם הבא, והיא המנוחה והניחא דרוחא שניתן להם לישראל בכל שבת קודש מתנה טובה מבית גזיו של הקב"ה, לטעום גם בעוה"ז מעין המנוחה והתענוג של העתיד, בבחי' אז תתענג על ה' שנטעום בחי' אז גם בהווה.

ולפי"ז עולה, דיש חידוש במתן שכרה של השבת שיצאה היא מן הכלל של שאר המצוות, דקיי"ל (ועידין כב, א) 'היום לעשותם למחר לקבל שכר', דהיינו שמקום העבודה הוא בעוה"ז, ואילו מקום השכר אינה אלא בעוה"ב, וכמו שהאריך בזה המסילת ישרים ופ"א, אבל מצות השבת יצא מן הכלל, ובו מתאחדים העבודה והתענוג בבת אחת, וכמו שהיה אצל אדם הראשון קודם חטא עץ הדעת בגן עדן, שזכה לעבדה ולשמרה ובבת אחת להתענג על ה', ולאחר חטא עץ הדעת נתפרד העבודה מהתענוג, [ולכן מקום העבודה הוא בעוה"ז ומקום השכר הוא בעוה"ב], חוץ מיום השבת שמתאחדים שניהם ביחד, וכש"נ.

ג

'עצם השבת' היא שביית השבת - ומתן שכרה היא מנוחת השבת

ביארנו [אות ב'] דמתן שכרה של השבת היא עונג שבת, והיא הטעימה דהתענוג מעין עוה"ב.

ועכשיו נבא לבאר החילוק שהבאנו לעיל [אות א'] של ב' החלקים הראשונים של השבת, א' עצם השבת ב' מתן שכרה של השבת. ונראה כי עצם השבת היא ענין שביית השבת מל"ט מלאכות שהוא זכר למעשה בראשית, ושכרה של השבת הוא ענין מנוחת השבת שנתחדש במתן תורה, כי השביית והמנוחה תרי מילי נינהו וכמו שנבאר.

דהנה במעשה בראשית בפרשת ויכול לא נזכר כלל לשון מנוחה וכתוב רק לשון שביית, וכמ"ש (בראשית ב, ג-ג) "וישבת ביום השביעי וכל כי בו שבת מכל מלאכתו וכל, שענינו הוא גוף השביית ומניעת מלאכה, זכר למעשה בראשית שביים השבת שבת הקב"ה מכל מלאכתו.

אמנם ענין המנוחה נתחדש בפרשת יתרו, וכמ"ש (יח, יא) וינח ביום השביעי,

ב. ובכתבי תלמידים נכתב: נראה דהרמב"ם למד כן מהמשך הקרא דכתיב בפסוק הקודם (שם שם, יג) "אם תשיב משבת גולך עשות חפצך ביום קדשי, וקראת לשבת ענג לקדוש ה' מכבדו ומעשית דרכיך ממנו חפצך ודבר דבר", ולזה משיך הקרא "אז תתענג על ה' וגו'", דמפורש בקרא שאם תקיימו את השבת, "אז" תזכו ל"תתענג על ה' וגו'". והנה כונת קרא, ד"א"ל כולל שני הזמנים, הן "אז" בשבת נופא בשעת שמקיים הלכותיה, כבר יזכה לטעום מעונג דלעתיד, וכמו שאחז"ל (ברכות נז, ב) שבת אחד משישים לעוה"ב, והן "אז" על העתיד [ע"ד הפירוש השני שפירש"י עה"פ אז ישיר משה] שיזכה לשבת דלעתיד לבא.

ג. ראה מכלילת פרשת כי תשא: כי אני ה' מקדישכם. לעולם הבא כגון קדושת שבת בעולם הזה. נמצאו למדים שהוא מעין קדושת העולם הבא, וכן הוא אומר מזמור שיר ליום השבת ליום שכולו שבת.

מוקדש לעילוי נשמת

נגיד ושוע במעשי החסד והצדקה לאלפים בהצנע ובסתור, הקים והעמיד היכלות לימוד ותפלה בהדרה

מחותנו של אדמו"ר בעל העדת יעקב זצוק"ל, נפש נקי וצדיק

הרב נתן ווערנער ז"ל בן יבדלחט"א הר"ר שמעון שליט"א, טאראנטא - קנדה

נלב"ע בכתר שם טוב, ביום ח"י שבט ה'תשע"ז

וניתן להשבת תואר מנוחה, ולשון מנוחה הוא מלשון נחת, נייחא דרוחא, ניוחח^ד, [וכלול בו גם חלק הג' של השבת בח' וינפש ונשמה יתירה שיש בקדושת השבת שיתבאר להלן אות ד], זה נתחדש להם לישראל לאחר שיצאו ממצרים ועמדו בהר סיני ונתעלו למדרגת השבת שיהיו יכולים להיות מקבלים ונושאים את המנוחה של שבת, דשורש המנוחה והנייחא דרוחא של שבת באה מאתו יתברך לישראל, כמו שאומרים בתפלת המנוחה של שבת 'כי מאתך היא מנוחתם'^ה.

ונכלל כל זה בבחירתם של ישראל בשעת מתן תורה שהכתיב הקב"ה כביכול מנוחה על עצמו, 'וינה ביום השביעי', והנחיל להם לישראל יום מנוחתו למנוחה, והיא המתנה טובה מבית גנזיו של הקב"ה שניתן להם לישראל. ויסודן של דברים אלו מפורשים בפירש"י בפרשת כי תשא עה"פ (לא, יג) כי אות היא ביני וביניכם לדורותיכם לדעת כי אני ה' מקדשכם וז"ל, אות גדולה היא בינינו שבחרתי בכם בהנחילי לכם את יום מנוחתי למנוחה, עכ"ל^ו.

ד

נשמה יתירה - לא אודעינהו

בגמ' ביצה שם [אות א'] מבואר, כי יש נידון אי מתן שכרה של שבת אודעינהו להגויים, אבל כו"ע מודי דנשמה יתירה לא אודעינהו.

ויש לבאר במה עלתה מעלת נשמה יתירה ממעלת מתן שכרה, דכו"ע מודי דמעלת נשמה יתירה לא הודיע להגויים, ואילו במעלת מתן שכרה יש נידון בזה. ונקדים לבאר גדר המדרגה של נשמה יתירה, עפ"י מה שכתב רש"י שם "רוחב לב למנוחה ולשמחה, ולהיות פתוח לרוחה, ויאכל וישתה ואין נפשו קצה עליו", כשתדייק תראה שרש"י לא כתב ש"אין גופו קצה עליו", אלא ש"אין נפשו קצה עליו", וביאור הדברים הוא, כי בש"ק נתעלה החומר ונתהפך לצורה, וגם הגוף מתהפך להיות מלא אור וקדושה, והגשמיים מתהפך לרוחניות, וכמ"ש בזה"ק (ויקרא רה, ב) "והאי יומא קיימא ברוחא ונשמתא ולא דגופא", ולכן זוכה האדם לעונג שבת שגם במאכלי הגשמיים, אין "נפשו" הרוחני קצה עליו^ז.

ושלימות המנוחה היא באמת ביום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים השבת דלעתיד לבוא, אלא שהקב"ה הנחיל מעין בחינה זו גם בהשבת דהאי עלמא, בעולם הגופים בעונג ועידון ונשמה יתירה, וכד' רש"י בביצה שנתעלה גם הגוף לקבל השבת של נועם הנפש, וזהו שאומרים בשחרית של שבת "תפארת עטה ליום המנוחה עונג קרא ליום השבת", כי מדת התפארת היא קו האמצעי המשלב את החסד והגבורה, הימין והשמאל, והוא הלבוש העליון שעטה הקב"ה בו את יום המנוחה שקרא עונג להשבת גם בגופו של היהודי, להיותו מתענג בעולם הזה גם בהעידון של הנפש בעולם הבא.

ולפ"ז יתבאר, שהגם שפליגי אם מעלת מתן שכרה של השבת, שהוא מה

ד. ואדמו"ר הגי' שם: עיין רש"י בויקרא (א, ט) על הפסוק אשה ריח ניחוח לה, וקציע' למה לא פירש חיבת ניחוח בפסוק בפרשת נח (ח, כא) וירח ה' את ריח הניחוח.

ה. אה. ראה באבןדרם שפירש לשון התפילה במנוחה בשבת "יכירו בניך וידעו כי מאתך היא מנוחתם" וכתב וז"ל, גם אתה רוצה שייכירו וידעו בניך שמונה זו של שבת אינה כשאר המנוחות, שבשאר המנוחות לא צוית למען יעשו כמון, אבל מנוחת השבת היא למען יעשו כמון שנאמר ביום השביעי שבת וינפש, נמצא שעל"כ צוה מצות מנוחה להודיע כי מנוחתו היא מנוחתם, עכ"ל. וראה תרגום אונקלוס עה"פ (שמות לא, יג) "אך את שבתותי תשמרו", שפי' "כרם ית יומי שביא דילי תתורן". וראה עתה יעקב ימים נוראים (עמוד ט"ז) שביאר למה מתחילים סליחות במו"ש אף שאין זה הוסן של 'בהימצאו', אלא שמשלמים את זה בהתעוררות של אני לדודי בנתיחא דרוחא שיש לו לתקבה במנוחת השבת, מנוחה שלמה שאתה רוצה בה, והנחילה לעמו ישראל וזה נקרא 'בהימצאו' ע"י המנוחה שלו, ולכן מתחילים סליחות במוצאי מנוחה, וכדברי הפייטן במוצאי מנוחה קדמון תחילה עי"ש.

ו. אה. ויש להעיר, כי רש"י כתב שם חיפך אחר זה וז"ל, לדעת - האומות בה, כי אני ה' מקדשכם, עכ"ל. והלא לכאן' אין האומות חלק במנוחת השבת, וז"ל כי אף שאין להם חלק בה, אבל הודיע להם שיש לבני' חלק במנוחת השבת, כי ידעו כי אני ה' מקדשכם. ולפ"ז צ"ל דרש"י קאזיל ללד' בגמ' בביצה שם דמתן שכרה של שבת אודעינהו.

ז. והיה מרגלם בפומיה דאדמו"ר וצ"ל דברי האבני נזר המובאים בנאות דשא עניני שבת (אות י"א, עונג שבת) וז"ל, ענין נר שבת משום שלום ביתו (ונבת כ"ג), כי הגוף בית הגשמה, ואין שלום בין איש והו'ו, כי הגשמה כל חפצה לעבוד את בוראה, והגוף להבלי העולם, ומלכות שמים לעול עליו וכו', וכל זה בחול, אבל בשבת כל מה שהיה על הגוף בבחי' עול מתהפך בשבת לעונג, וגם הגוף מתרצה בעצמו למלכות שמים, וזה ע"י הגשמה היתירה שמאירה חשכת החומר, ומתגלה בשבת העונג שבמצוות, כי הוא מעין העוה"ב, וזה נר שבת משום שלום ביתו, כי נעשה שלום בין איש וביתו כליל, עכ"ל. וראה עוד שיה שרפי קודש (סעודות) שבת אות כ"ג, בשם הר"ר הענין מאלכסנדר זצ"ל: 'הנה ענין נשמה יתירה, פירש"י במס' ביצה (דף ט"ז) שיש לו רוחב לב לאכול ולשתות ואין נפשו קצה, ואמר הוא ז"ל הפי', שבכל השבוע ימי מלחמה, הגשמה והגוף, הגוף רוצה לאכול והגשמה איננה רוצה, ולזאת לא יוכל לאכול הרבה כ"כ, כי לפעמים מנצח הגשמה, אמנם כיון שבא שבת קודש דהאיכיל ג"כ בו מצוה, גם הגשמה עושה שלום ומסכים לגוף שייאכל, ומפני זה יכול לאכול הרבה כיון שאין לו שום מעכב, וזה הפי' ואין נפשו קצה, היינו גם הנפש שהיא הגשמה דקצה בכל ימי השבוע במאכל, היום אינו קצה'.

שמתאחד העונג והעבודה ביחד, אם אודעינהו מעלה זו להגויים, אבל כו"ע מודי שמעלת נשמה יתירה, שהוא ענין קידוש עניני החומר לרוחניות, בודאי לא אודעינהו להגויים^ח, כי אין לגוי שום שייכות וחפיסה כלל לקידוש עניני החומר^ט.

ה

שומרי שבת וקוראי עונג - בח' היראה והאהבה

ביארנו [אות ד'] כי נשמה יתירה דשבת הוא שנתעלה גם הגוף לקבל השבת של נועם הנפש, ואפילו אכילה גופנית נתעלה לקדושה. ועפ"ז יש להמשיך יותר בביאור גדול קדושת עונג שבת, ובחקדם לבאר מה דמקדימין פרשת ויכולו כשמקדשין על היין לביל שבת, וגם יש לבאר ענין קידוש במקום סעודה, דאמרו ז"ל בשבת (קט, ב) כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכולו, שני מלאכי השרת המלוין לו לאדם מציחין ידיהן על ראשו, ואומרים לו וסר עונך וחטאתך יכופר (מדברי תנביא ישע' א, ז), והיינו כי השבת הוא תיקון לחטאו של אדם הראשון^י.

והנה יש בשבת שני בחינות, יש בשבת בח' היראה שנמנע מלחלל את השבת ולעשות דבר האסור, והוא בשב' ואל תעשה במדת היראה^{יא}. אמנם האהבה הוא בקום ועשה כד' הרמב"ן בפרשת יתרו [שמות כ, ח] בענין זכור ושומר^{יב}, וזה מתקיים בדרך (ישעיה כ"ה, ג) וקראת לשבת עונג.

ועל כן מתחילה כשמקבל עליו קדושת שבת ולמנוע עצמו ממלאכה, יש בשבת בח' תשובה מיראה שהזדונות נעשו כשגגות, ועל זה כתיב וסר עונך, ר"ל ססר העון שהוא מזיד (וימא ל"ו), ונעשה ע"י תשובה מיראה לחטאת שהוא שוגג, ולכן כתיב וחטאתך יכופר, דע"י כך ימצא כפרה וסליחה, וכדכתיב (במדבר ט"ז, כ"ו) ונסלח לכל עדת בני ישראל וכו' כי כל העם בשגגה. וכן מבואר ממה שדרשו ז"ל בתענית (ח, ב) שמש בשבת צדקה לעניים, שנא' (מלאכי כ, ג) ורחח לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפי, ופירש"י וז"ל, יראי שמי, שומרי שבת, עכ"ל, הרי דשמירת שבת הוא בח' היראה, שנקראים 'יראי שמי'.

ואז מתעלה לתשובה מאהבה, ע"י וקראת לשבת עונג, דמתקן הקלקול בשורשו, ע"י המעשה דאז תתענג על ה', דאדם הראשון נכשל באכילה שלא כדת, ועונג שבת היא האכילה דקדושה, וע"י מדת אהבה בתענוגים (שיר השירים ז, ז), וזהו ענין וקראת לשבת עונג.

ועפ"ז יש לבאר ענין קידוש במקום סעודה, לשלב מדת השביתה שנאמרה בפרשת ויכולו, עם העונג והעדן של סעודת שבת, כי הן שני הבחינות של

ח. עיין עתה יעקב שבועות (עמ' מ"ט ד"ה ויש לעמוד), שהעיר: חז"ל דרשו המקור לנשמה יתירה בשבת בביצה (טז, א) מו"נפשי יו אבדה נפש, והלא גם בגר תושב כתיב וינפש בן אמתך והג', והרי לדבריו מבואר שאין לגר תושב חלק בנשמה יתירה. וביאר אדמו"ר שם וז"ל, והיינו משום דהנופש הנאמר בקרא דוינפש בן אמתך והג', היינו הנופש ממלאכה עצמה, ונמצא הגוף בשבת שוקט ומשיב את נפשו מטרוד מלאכתו, אבל בקרא דושימורו כבר נכלל כל זה במאי דכתיב וביום השביעי שבת, שהכתיב הקב"ה על עצמו לשון שביטה מפעולה וממלאכה מעשה בראשית, ומסילא דהתיבה שלאחרי וינפש יש לה מובן אחר, והיינו מנוחה כדברי התרגום לשון נייחא דרוחא, עכ"ל.

ט. אה. ובה ביאור (ראה שם משמואל ויחי תרע"ז, בא תרע"ח, פקודי ע"ב, ושבועות תרע"ג ועוד) שלכן אין עכ"ם מקריבים שלמים אלא קרבן עולה, מכיון שאינם שייכים לאכילת קרבן בקדושה, רק לעולה שכולה כליל.

י. אדמו"ר וצ"ל ציין לדברי המהרש"א וז"ל, וסר עונך וחטאתך וגו'. דהאומר ויכולו הרי הוא נעשה שותף במעשה בראשית כדלעיל, והיינו על אותה שעה דנאמר ויכולו במעשה בראשית בהנכנסת שבת, ואותה שעה נתכפר גם אדם הראשון על עונו כמפורש במדרש, עכ"ל.

והנה עוד בשם משמואל (נח תרע"ח) וז"ל, והנה בזה"ק דנתן תורה שבת, והנה זה בא ללמד ונמצא למד, ששבת הוא תיקון על חטא אדמ"ר, וכבזה"ק שאין משתמשין באילן בשבת הוא עין הדעת, ומשמע ששבת הוא תיקון על חטא אדמ"ר שה' משולש בגוף ונפש ושכל, וזה בשבת נר של שבת מתייחס לשכל כמ"ש (איוב כ"ט) בהלו נרו עלי ראשי וכו', שנצטוו הנשים על הדלקת הנר, קידוש היום בדיבור מתייחס לנפש כמ"ש (בראשית ב) ויהי האדם לנפש ח' ומתרגם לדון ממלאך, סעודת שבת מתייחס לגוף. וכמו שפירשנו זה נזכר שם נח שלש פעמים בפסוק ראשון כלל לדמו, כן נזכר נמי בפרשת ויכולו שלש פעמים ביום השביעי לדמו זה, עכ"ל. וכ"כ בפרי צדיק בכ"מ ועוד ספח"ק.

ואדמו"ר וצ"ל היה מרחיב בזה, שחטא אדמ"ר היה באכילת עין הדעת, ובשבת כתיב (שמות ל"א, י"ג) לדעת כי אני ה' מקדשכם וזה תיקון, ואכ"מ. [וראה שפ"א נשא תר"א ופרה תרל"ד, ובשם משמואל בראשית תרפ"א, ופרי צדיק ועוד].

יא. ראה ביראים מצוה ת"י שיש מצות מורא שבת. וכן בתיקון' בראשית ירא-שבת, וכו"ה בבעל התוירם.

יב. ז"ל הרמב"ן, ואמת הוא ג"כ, כי מדת זכור רמזו במצות עשה, והוא הוצא סמדת האהבה והוא למדת הדחמים, כי העושה מצות אדוניו אהוב לו ואדוניו מרחם עליו, ומדת שמור במצות לא תעשה, והוא למדת הדין ויוצא סמדת היראה, כי הנשמר מעשות דבר הרע בעיני אדוניו ירא אותו, ולכן מצוה עשה גדולה מצוה לא תעשה, כמו שהארבה גדולה מהיראה, כי המקיים ועושה בגופו ובממונו רצון אדוניו הוא גדול מהנשמר מעשות הרע בעיניו, ולכן אמרו דאחי עשה דודי לא תעשה, ומפני זה יהיה העונש במצות לא תעשה גדול ועושיין בו דין גנון מלקות ומיתה, ואין עושיין בו דין במצות עשה כלל אלא במרדיון, כמו ללכ וציצית איני עושה, סוכה איני עושה, שסנהדרין היו מכין אותו עד שיקיבל עליו לעשות או עד שתצא נפשו, עכ"ל.

יג. ע"ע מדרש שמואל (אבות פ"ב מ"ד) וז"ל, על דרך ששמעתי על פסוק מה יפית ומה נעמת אהבה בחבנוגים, שמוסיף לך אהבה בהיותך מתענג ואוכל תענוגים, והם לעבודתו כגון כשיטות אכילתך אינה לתאחך אלא לשמים או לכבוד שבת וי"ט, עכ"ל.

שבת, בח' היראה ביחד עם בח' האהבה, שמתחיל עם בח' היראה בקידוש, וממנה עולה לבחי' האהבה והסעודה. ועיי' ש' בשבת (קט, א) דתבשיל של שבת ריחו נודף אלא שמועיל רק למי שמשמר את השבת, והיינו כמו שנתבאר דהאהבה דעונג שבת מועלת רק לאחר שקיים בח' היראה דשמירת שבת. וזוהי יאיר לנו השילוב של שני הבחינות שאנו מזכירין בנוסח התפילה, ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג.

ג

ג תפלות דשבת נגד ג' דרגות דשבת הנ"ל

ביארנו [אותיות א'-ד'] שמבואר מדברי הגמרא בביצה, די' ש' ג' חלקים במתנת השבת, א' עצם השבת והוא ענין שביתת השבת. ב' מתן שכרה והוא ענין מנוחת השבת. ג' נשמה יתירה. ונראה דכנגד זה נתקנו שלש התפלות דשבת.

תפלת מעריב דשבת – כתב בטור (א"ח סי' רצ"ב) "אתה קדשת כנגד שבת בראשית כמו שמוכיח מתוכו", הרי שתפלת מעריב הוא נגד שבת בראשית, והיא מכון נגד עצם שביתת השבת, שהוא זכר למעשה בראשית, וכמו שאנו אומרים בתפלת מעריב דשבת אומרים "אתה קדשת את יום השביעי לשמך, תכלית מעשה שמים וארץ, וברכתו מכל הימים, וקדשתו מכל הזמנים".

תפלת שחרית דשבת – כתב בטור שם "ישמח משה כנגד שבת של מתן תורה דלכולי עלמא בשבת ניתנה תורה", וכונת הטור משום שאומרים בו "כליל תפארת בראשו נתת, בעמדו לפניך על הר סיני", הרי שתפלת שחרית הוא נגד שבת דמתן תורה. וכבר ביארנו לעיל [אות ג'] דמנוחת השבת נתחדש בשבת במתן תורה שהכתיב על עצמו תואר מנוחה וכמ"ש וינח ביום השביעי, עיי' ש' דברינו.

ולכן ממשיכים "ולא נתתו ה' אלקינו לגויי הארצות, ולא הנחלתו מלכנו לעובדי פסילים, וגם במנוחתו לא ישכנו עדלים, כי לישראל עמך נתתו באהבה לזרע יעקב אשר בהם בחרת".

ונראה הביאור בזה דמתחילה אומרים שלא ניתן השבת כלל לגויי הארצות ולעובדי פסילים, שסתם נכרי הוא בחזקת עובד ע"ז, ועליו נאמר (בראשית ח, כב) "יום ולילה לא ישובו", ואין להם שום חלק בשבת, ואפילו בחלק של שביתת השבת אין להם חלק.

אבל עדיין אין זה מפקיע גר תושב שאינו מגויי הארצות, דהרי הוא תושב בארץ ישראל ואינו עובד פסילים שהרי קיבל עליו מלכות שמים ושלא לעבוד עבודה זרה, ולכן באמת יש לו חלק ואחיזה בשבת, להעיד על מעשה בראשית של הקב"ה באיזה מדה של שביתת השבת, וכדדרשינן מקרא (שמות כג, יב) "וינפש בן אמתך והגר, דגר זה גר תושב כדאיתא ביבמות (סח, ב), ועיי' ש' ברש"י ותוס'.

אמנם וגם במנוחתו, ר"ל בח' המנוחה שיש בשבת מלבד השביתה ממלאכה, והוא העידון והנייחא דרוחא שיש בשבת מעין השבת דלעיתיד לבוא, דרגא זו דמנוחת השבת גם לגר תושב לא ניתן, וזהו שאומרים "וגם במנוחתו לא ישכנו עדלים", דהרי גר תושב ערל הוא, וכיון דסו"ס הרי הוא ערל, מופקע הוא מגדר המנוחה של שבת, "כי לישראל עמך נתתו באהבה לזרע יעקב אשר בם בחרת".

תפלת מנחה דשבת – מכון נגד נשמה יתירה דשבת, שהוא עידן רעוא דרעיון כשהכל נתאחד לקדושה ורוחניות, וכמו דא' בזה"ק (יטו, פח, ב) "בסעודתא תליתא דשבתא כתיב (ישעיה נח, יד) והאכלתיך נחלת יעקב אביך", ומשום שביעקב כתיב (שם כט, כג) "והקדישו את קדוש יעקב", שהיה קדוש נבדל מן החומר לגמרי, ולכן אחז"ל (שבת ק"ה, א) "אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי

יד. אה. ועפ"י ז"ל עפ"י ש' שנתבאר להלן [באות ו'] דסעודה שלישית מסווג נגד בח' נשמה יתירה ובח' קדוש יעקב, שהכל נתאחד לקדושה ורוחניות, בח' אחדות הבורא, ולכן אין מקדשין על הין בסעודה שלישית, דכיון שהכל בבחי' מנוחה אהבה ונדב, שוב אי"צ לבח' דיאי שמי הקדושת לה, אלא יכולים להתחיל תיכף בבחי' קוראי עונג, וד"ק.

טו. וזה ביאר אדמו"ר זצ"ל מה שאומרים בתפלת שחרית של שבת, לאחר שאומרים "ושני לוחות הברית הוריד בידו וכתוב בהם שמירת שבת", מוסיפין עוד "וכן כתוב בתורתך ושמרו בני ישראל את השבת וכו'", ולכאורה למה בענין ח' חספה, דזה השבת כבר כתובה בלוחות הברית, ומאי מוסיף מה שכתוב גם בשאר פסוקים בתורה. וכתב לבאר וז"ל, והנראה, דמקרא ד'שמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת וכו', מבואר דגוף שמירת השבת עש"י מיקרי [וכמו שדקדק באוה"ח הק' שם], ונראה הביאור בפשוטו דהעשייה היא הברית שעושין ישראל עם הקב"ה במה ששומרים את השבת, וזה דכתיב "לעשות את השבת לדרם ברית עולם" כי לא ניתן השבת לאוה"ע אלא לישראל, ורק הם יהיו מעידין על הקב"ה ע"י שמירת שבת שברא את העולם, ואוה"ע אינם ראויים לכך, ועליו נאמר יום ולילה לא ישובו, ודרגא זו בישראל לעשות את השבת ברית עולם הוא הנאמר בפסוק ושמרו, אלא המכון הוא כ"ל דכן כתוב בתורתך שיש כריחת ברית מיוחדת על השבת, מלבד מה שכתוב בלוחות, אלא שהשבת לעצמו זכה לכריחת ברית במה שישיראל שומרים אותו לאופיו אומות העולם, ורק ישראל הם המעידים עליו ויתברך במעשה בראשית, עכ"ל.

כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים שנאמר אז תתענג על ה' והרכבתך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך וגו', לא כאברהם שכתוב בו קום התהלך בארץ לארכה וגו' ולא כיצחק שכתוב בו כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל אלא כיעקב שכתוב בו ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה", דברוחני אין גבול וצמצום וכשהכל נתהפך לרוחני בח' נשמה יתירה, זוכים לנחלה בלי מצרים.

ולכן אומרים בתפלת מנחה דשבת "אתה אחד ושמך אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ... יום מנוחה וקדושה לעמך נתת... יכירו בניך וידעו כי מאתך היא מנוחתם ועל מנוחתם יקדישו את שמך", שמנחה דשבת נעשית הכל בבחי' אחדות הבורא, ומשיגים בח' קדוש יעקב. וזהו שכתב בטור (שם) "ואתה אחד כנגד שבת של עתיד", שנוכה ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים.

ד

ביאור תפלת "ישמח משה במתנת חלקו" – משה רבינו השיג במצרים קדושת השבת וגילה זאת לאחר מתן תורה

ביארנו [אות ו'] כי תפלת שחרית דשבת המכוון נגד שבת דמתן תורה, בו נתבאר ענין המנוחה דשבת קודש, שהוא הנייחא דרוחא ועונג השבת, שקיבלו כמתנה טובה מבית גזיו של הקב"ה, להטעימן מעין מנוחה דעוה"ב, וזאת נתחדש להם במתן תורה.

ונמשיך לבאר בזה מה שאנו אומרים בתפלת שחרית דשבת "ישמח משה במתנת חלקו כי עבד נאמן קראת לו. ובפשוטו הכונה הוא כי "ישמח משה במה שנקרא בתואר "עבד נאמן", וזהו 'מתנת חלקו' שקיבל כמתנה בחלקו התואר "עבד נאמן".

אבל הטור (סי' רפ"א) פירש ש'ישמח משה במתנת חלקו, קאי על יום השבת, וביאר בב' אופנים, א' – שבמצרים ביקש משה מפרעה שיתן להם יום אחד לנוח, ובחר משה ביום השביעי, וכשנצטוו על השבת שמה משה שבחר בו. ב' – עפ"י ש' שאחז"ל (שם י, ב) מתנה טובה יש לי בבית גזיו ושבית שמה ואני מבקש ליתנה לישראל, לך והודיעם. וע"כ תקנו, "ישמח משה באותה מתנה, עכ"ל.

אמנם צ"ב לפי פירוש הטור ש'מתנת חלקו קאי על השבת, דא"כ מהו ההמשך לזכר עבד נאמן קראת לו. עוד צ"ב לפירוש הראשון של הטור – ש'משה בחר בעצמו בשבת כיום שינוחו בו, למה קרא את השבת כאן 'במתנת חלקו, איזה מתנה היה בזה.

והנראה בביאור הדברים, לצרף ב' פירושי הטור ביחד, בהקדם מה שפירש בתרגום ירושלמי בפרשת בהעלותך, בפסוק (במדבר יב, ז) "לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא", ובתרגום ירושלמי מפרש מהו 'בכל ביתי נאמן הוא', וז"ל, לית כות עבדי משה. בכל קומטיטון ריש לבילדין קומטיטון ידי הימן הוא, עכ"ל. פירוש, משה בקי וידע בכל הסודות ורזי העולם, ובקי הוא בבית גזיו של הקב"ה.

ועפ"י מובן כמין חומר מה שאמר "ישמח משה במתנת חלקו כי עבד נאמן קראת לו, דמכיון ש'משה רבינו היה 'עבד נאמן', היה בקי בסודות בית גזיו של הקב"ה, לכן כבר השיג במצרים ששבת קודש היא מתנה טובה שיש לו להקב"ה בבית גזיו, וע"כ רצה שינוחו בני ישראל ביום השבת. וזהו שאמר 'במתנת חלקו' דייקא, כי שמח משה שמתנה זו כבר היה חלקו במצרים, שהשיג אותו כבר במצרים. והאיך השיגה, מפני ש'כי עבד נאמן קראת לו.

אבל לא אמר משה את טעם האמיתי לפרעה, דיום השבת הוא יום מנוחה וקדושה לעמך נתת, כי אין ביכולתו של עכ"ל להבין את עומק קדושת השבת, אלא השגת העכ"ל במנוחת השבת, היא רק שהוא יום לאגור כוח, ולכן אמר משה לפרעה טעם אחד, שצריכים הם לנוח יום אחד, כדי שיוכלו לעבוד כראוי בכל ימות השבוע.

ועפ"י נראה לבאר ההמשך שאומרים, 'כליל תפארת נתת לו בראשו בעמדו לפניך על הר סיני ושני לוחות אבנים הוריד בידו וכתוב בהם שמירת שבת וכן כתוב בתורתך', דבעת עמד משה בהר סיני, כבר היה יכול לומר ולגלות טעם האמיתי של השבת, ולכן אז "כתוב בהם שמירת שבת".

טז. וז"ל הטור, כשהיו אבותינו במצרים וראה משה כובד השיעבוד שהכבידו עליהם, ביקש מפרעה שיתן להם יום אחד בשבוע שינוחו בו, ובחר ביום השביעי. וכאשר נצטוו על יום השבת, שמה משה שבחר בו, וזהו "ישמח משה במתנת חלקו". ויש מפרשים, משום הא דכתיב (שמות לא, יג) "לדעת כי אני ה' מקדשכם, א"ל הקב"ה למשה, מתנה טובה יש לי בבית גזיו ושבית שמה ואני מבקש ליתנה לישראל, לך והודיעם. וע"כ הקטן, "ישמח משה באותה מתנה, עכ"ל.

יז. ומה שאמר 'כליל תפארת נתת לו בראשו בעמדו לפניך על הר סיני', י"ל עפ"י ש' שכתב הרמב"ם (פ"ח מהל

ענין ב' - סעודה שלישית

במנהג החסידים לאכול סעודה שלישית בבית הכנסת

[מתוך שיחת התעוררות לבני הישיבה הק' בענין סעודה שלישית]

ידוע שאצל חסידים מהדרים לאכול סעודה שלישית בציבור. ואומרים העולם שהבעש"ט הק' שמע טעם הענין מיהודי פשוט בעל עגלה, שאמר דכמו שיש ענין שיהיה מנין עשרה יהודים ביציאת נשמה, כמו כן יש ענין שיהיה מנין בשעת יציאת נשמה יתירה. והבעש"ט נתפעל ונהנה מהרעיון¹, והתחיל לקבוע המנהג להתאסף בסעודה שלישית עם מנין².

ונראה לומר, שמדברי הרמב"ם יוצא מפורש שנהגו לאכול סעודה שלישית בבית המדרש עד מוצאי שבת [מעריב], וז"ל בהל' שבת (פ"א ה"י): 'אלא כך היה מנהג הצדיקים הראשונים מתפלל אדם בשבת שחרית ומוסף בבית הכנסת ויבוא לביתו ויסעד סעודה שניה, וילך לבית המדרש יקרא וישמע עד המנחה ויתפלל מנחה, ואחר כך יקבע סעודה שלישית על הין ויאכל וישתה עד מוצאי שבת, עכ"ל'.

ויש לדייק בלשונו הזהב של הרמב"ם שלאחר תפלת שחרית ומוסף כתב להדיא "ויבוא לביתו" ואח"כ "ויסעד סעודה שניה", אבל לאחר תפלת המנחה לא כתב "ויבוא לביתו", אלא תיכף ומיד כתב "ואח"כ יקבע סעודה שלישית".

ואין לומר דסמך על מה שכתב כבר בתפלת שחרית ומוסף שכדי לאכול הסעודה בא לביתו, דהרי דבהל' יו"ט (פ"א ה"ט) כתב וז"ל: 'אלא כך היא הדת, בבקר משכימין כל העם לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ומתפללין וקורין בתורה בענין היום וחוזרין לבתיהם ואוכלין, והולכין לבתי מדרשות קורין ושונין עד חצי היום, ואחר חצי היום מתפללין תפלת המנחה וחוזרין לבתיהם לאכול ולשתות שאר היום עד הלילה, עכ"ל, הרי שכאן שנה וחזר עוה"פ לומר להדיא דלאחר המנחה "וחוזרין לבתיהם לאכול ולשתות", ולפי"ז מדלא כתב כן לאחר תפלת המנחה בשבת, לכאורה מבואר דמנהג הצדיקים הראשונים היה לאכול סעודה שלישית בבית המדרש³. והגם שלא מוכח מדבריו דאכלו אותו בעשרה אנשים, אבל מסתברא שאם נשארו לאכול בביהמ"ד, שלא אכלוהו כל אחד בפינתו, אלא בחבורה ביחד⁴.

י"סוה"ת ה"א) דלא האמינו בני ישראל במשה רבינו מפני האחות שעשה במצרים כי אולי עשה בכישוף, אלא האמינו בו במעמד הר סיני שראינו בעינינו איך שהקב"ה מדבר אל משה, ע"ש. ולפי"ז זה שאמר דבעת "עמדו לפני ה' ר' סיני" - זכה ש'כלל' תפלת נחת לו בראשו⁵, שניתן לו פאר המלכות, שנתברר ונתמחה אז נביאיו.

יח. ראה בליקוטי מוה"ר"ם שהביא כן משבחי בעש"ט [וראה בספר כתר שם טוב ח"ב סימן שפ"ו ועוד]. וראה משמרת שלום (סימן כז אות ב) "ובעל שם טוב הקדוש ותלמידיו ותלמידיו הקדושים והוריו מאוד על סעודה שלישית, ולקבוע סעודה זו דייקא באסיפת עם. וראה בתולדות יעקב יוסף (החילת פרשת נח) אודות כונת אסיפת אנשים והחברו בסעודה השלישית".

יט. ושמענו מאדמו"ר זצ"ל שהוסיף שלכאורה מבואר שהיה כבר כזה מנהג של יחידים, מדברי הבכור שור תענית (דף ל) המובא ביד אפרים ובלבושי שור סימן תקכ"ב, וכן במשנה ברורה (שם ס"ק כ"ג) שבשבת שחל בו ח"ב י' שרגל בכל שבת לסעוד סעודה זו עם חבריו ומיודעיו לא ימנע בשבת זו, וחולק על המ"א שם (ס"ק י"ד) שכותב "שלא ישב עם חברים בשלישית, מוכח שאז כבר היו כאלו שהיו רגילים לשבת בסעודה שלישית עם חברים ויחידים, אלא שע"י הבעש"ט הק' נתפשט הדבר בתפוצות ישראל".

כ. והעיר אדמו"ר דלפי"ז עולה חידוש להלכה שלשית הרמב"ם, דהרי הרמב"ם (פ"א הלכות תפילה ה"ז) סובר שאסור לאכול בבית המדרש, ואילו לפי דבריו כאן משמע דסעודה שלישית שאני שהתיר לאכול בבית המדרש. [וראה לעיל בדעת יעקב שבהבאנו באריכות ביאורו של אדמו"ר זצ"ל בדעת הרמב"ם בגדל של חיוב של סעודה שלישית שהוא חיוב בפני"ו ולא רק השלמה ותוספת, עיי"ש].

אח. אמנם ראה מה שכתב המגיד משנה (פכ"ט מהלכות שבת ה"ח) על מ"ש הרמב"ם שם שמקדישין בבית הכנסת והרי אין אוכלים בבית הכנסת, אלא שכתב ז"ל שהכוונה 'בית הסמוך לבית הכנסת' עיי"ש, ואולי לפי"ז מיושב הערת אדמו"ר, דה"ה כאן אין הכוונה בבית המדרש אלא בית סמוך לבית כנסת, וצ"ל דבית"ל לא התירו ד"ו משום קלות ראש אף במקום הראו, וראה הערה הבאה.

כא. עיין בעדת יעקב ח"ג (תוספות ומילואים לח"א לסימן כ"ב) שהעיר אדמו"ר בשו"תיו בדברי הרמב"ם מהל' שבת להל' יו"ט, ושם ביאר קצת בנ"א ע"ד ההלכה וז"ל, והא דבשבת משמע ברור מדבריו דאוכלין סעודה שלישית בבית המדרש, ורק ביו"ט הדגיש דחוזרין לבתיהם, אף דבשבתם כתב דאוכלין ושונין עד הלילה, נראה הטעם, משום דבאמת הא מבואר בהל' תפלה (פרק י"א ה"ו) דבתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגין בהם קלות ראש וכו' ואין אוכלין בהם ואין שונין בהם וכו', וחכמים ותלמידיהם מותרין לאכול ולשתות בהן מדווקא, עיי"ש, ולהכי בשבת התירו שיאכלו שם סעודה שלישית ולא יצטרכו לחזור לבתיהם כדי שיתפללו לאחר סעודתם תפלת ערבית בביהמ"ד בציבור, משא"כ בי"ט דאכילה ושתיה דלאחר חצות הוא מדין לכס ושומת יו"ט, ואיכא בזה חששא שיבואו לידי שחוק וקלות ראש כדאיכא שם ברמב"ם מיד בהלכה שלאחריה, להכי החמירו בזה שלא לאכול ולשתות בביהמ"ד אלא חוזרין לבתיהם דוקא, עכ"ל, וע"ש עוד משה"כ בזה.

ועוד יש לדייק בדברי הרמב"ם, דנהי בהל' יו"ט כתב שחוזרין לבתיהם לאכול ולשתות "שאר היום עד הלילה", שבכך נתקיים החובה של חציו לכם, אבל למה כתב הרמב"ם שאוכל ושותה בסעודה שלישית "עד מוצאי שבת", הרי די לן שאוכלו אחר מנחה שזהו זמנה, ואפילו אם יקדים אכילתו קודם שקיעה.

ומבואר מדבריו דיש ענין מנהג הצדיקים הראשונים⁶, שסעודה שלישית ימשך עד מוצאי שבת.

ובאמת מה נורא גדול המעלה של עשרה אנשים השווים במקום ביחד, דהרי אחז"ל (סנהדרין ל"ט, א) כל בי עשרה שכינתא שריא⁷, ולכן אין אומרים דבר שבקדושה פחות מעשרה, ועוד מובא בתניא (אגרת הקדש כ"ג) שאם יש עשרה אנשים מישראל השווים במקום אחד ואינן מדברים דברים אסורים, שורה קדושה ל"כ גדולה באותו מקום, שאפילו מלאך אינו יכול לשהות שם עיי"ש, ועל כן הרי זה מעלה גדולה ללוחת את השבת בסביבה קדושה של עשרה אנשים מישראל.

ובדאי שכדי שנתעלה כראוי ממעמד סעודה שלישית בציבור, צריכה היא שיבוא לאחר שעורכים כל השבת כראוי וכיאות, שהרי שבת קודש היא מעין עוה"ב, וע"י הדברי תורה והשירות ותשבחות⁸ של תפלות וסעודות השבת יכולים לטעום טעמה מהקדושה דלעת"ל שעין לא ראתה אלקים זולתך, ויכולים לספוג בגשם ברמ"ח איברים ושס"ה גידים התרוממות עילאה בל יתואר, עד שיכולים כביכול לטעום את יום השבת גפא, וכמו שאמר אחד מהצדיקים מליצה על הפסוק (ושמח טז, כה) "אכלוהו היום" שיכולים להתענג ולאכול עצם היום⁹, וכך היינו רואים אצל יהודים מדור הישן איך שטעמו כפשוטו טעם עונג ביום השבת. חכורני ששאלו פעם ביום שני בשבוע יהודי יקר¹⁰ "וואס זאגט איהר ר' ניסן", ענה בהתרגשות "בעוד חמשה ימים יהיה שבת קודש"¹¹, ואילו בזמנינו שרוח הרחוב משפיע קשה הדבר, אבל בקצת השתוקקות והתבוננות יכולים להתרומם מאד.

ובטור סימן רצ"ב כתב דג' תפלות דשב"ק הם נגד שבת בראשית ושבת דמתן תורה ושבת דלעת"ל, וגם ג' סעודות דשב"ק מכוונים נגדם¹², ואם מתפללים ואוכלים הסעודות בצורה זו, אז כשבאים לסעודה שלישית המכוון נגד שבת דלעת"ל, עת רעוא דרעיון, ואוכלים אותו בציבור עשרה אנשים מישראל, ומלויים השבת בצורה זו, מי יודע כמה קדושה נספוג בנפשינו, ועד כמה ישתנה השבת אצלנו לדרגה עילאה ורוממה, ועד כמה שישפיע שגם השבוע הבא יתעלה לאין ערוך לדרגה עילאה.

כב. וראה בשו"ת ברמב"ם (מהדורת פרנקל) שיש נוסחאות מנהג הצדיקים מתפלל וכו' בלי חיבת ראשונים. כג. באחד מהדרשות האחרונות שנשא אדמו"ר זצ"ל בוועידת אגודת ישראל, סיפר בהתרגשות מה שמענו מאביו אדמו"ר פאר נחום זצ"ל ששמע מאביו אדמו"ר תפלת א"ש זצ"ל ששמע בדיווח סמוך על שולחן חמיו האדמו"ר הרה"צ רבי ברוך מרדכי מאזארינין זצ"ל שזקנו [אביו אביו הרה"צ רבי מנחם נחום זצ"ל] האדמו"ר רבי אהרן מצ'רוביל ז"ע בוקנטו היה קשה לו לטבול במקוה, והיה קורא לעשרה אנשים ועומד באמצע, ואומר 'כל בי עשרה שכינתא שרי, ומקוה ישראל ה', וכפף ראשו ואמר טהור טהור.

כד. שמענו שפעם התאונן בחור אחד לאדמו"ר זצ"ל שאינו מרגיש טעם בשבת קודש, ואמר לו אדמו"ר שאם יאמר את התפילות של שבת, ובמיוחד הפסוקי דזמרה והפרקים שמוסיפים בשבת בכוונה ויחשוב על כל מילה, מובטח לו שירגיש טעם בשבת קודש. ועוד שמענו מאחד מתלמידי אדמו"ר זצ"ל שאמר לו לפני החתונה עצה והדרכה ל'שלום בית' שאפילו אם לא היה מנהג אביו לשוור זמירות שבת, מ"ס יתלמד איך לשיר כי זה עצה לשלום בית, דרוך הטיב.

כה. ראה קדושת לוי שם עוה"פ אכלוהו היום וז"ל, והוה הרמז בגמרא שבת ק"ח כל המעג את השבת, כלומר שיעקר התענוג הוא מה שיש לו מן השבת מן עצם היום הזה, לא מן מאכל ומשנה של שבת, רק מן השבת עצמו יש לו תענוג, והוה המעג את השבת עם עצמו של יום וכו', עיי"ש. [וראה עוד באמרי הרה"מ מהביא מהחידושי הרה"ם כע"ז]

כו. זה היה רבי ניסן פילצקי זצ"ל מגדולי חסידו קארלין-טוולין בארה"ב.

כז. ושמענו מאדמו"ר זצ"ל שהוסיף, שאח"כ התחילו השומעים כולם לרקוד בהתלהבות מרוב שמחה, שבעוד כמה ימים מגיע שבת קודש.

כח. כמ"ש הב"ח סימן רצ"א סעיף ב.

כט. וקמיה דאדמו"ר זצ"ל שאולי זה הטעם מה שכתב בסידור הרב זצ"ל [סדר סעודה שלישית] שיש ענין מיוחד לאכול דגים בסעודה שלישית יותר מבישר סעודות שבת [וראה שער הכולל פ"ו אות כ"ה מ"ש לבאר דבר זה], וכו' בהדרים פרק ל"ג, ובפכ"ח סימן רמ"ב סק"י הביא מן מפע"ח (שער י"ח פכ"ב), ד"ל בדרך רעיון עפ"י"ש התורה חיים עירובין (דף י"ט) והובא בביאור הלכה סימן רמ"ב (ד"ה זכר) שמה שאוכלים דגים בשבת זה כנגד דוגמת יום שלעדת לבוא שנאכל דגים בסעודת לילית עיי"ש, וממילא בסעודה שלישית שהוא כנגד לעתיד לבוא וכמ"ש, יש ענין מיוחד לאכול דגים, וקילסיה אדמו"ר.

ניתן לשמוע שיעורי ושיחות אדמו"ר זצוק"ל במערכת 'הקול קול יעקב' בטלפון 646-716-6686

ובאימייל Hakolkolyaakov1690@gmail.com

כל מי שיש בידו ד"ת, עובדות והנהגות או קלטות, מאדמו"ר זצוק"ל, מתבקש לשלוח לאימייל: vayechnyakovnov@gmail.com

כמו כן, המעוניין לקבל גיליון זה באימייל, או לשלוח הערות והארות, או להקדיש הגיליון להצלחה ולרפואה או לע"ג, ישלח הודעה לאימייל הנ"ל, או בפלאפון 053-3161751.

קדושת בתי מקדש מעט

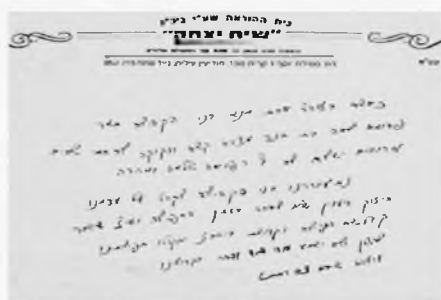
בהמונות הגרמ"מ לובין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

דבר המערכת

וזה לשונו:

"כאשר בעוה"ר אחת מנשי בני הקהילה... מצבה קשה וזקוקה לרחמי שמים מרובים ישלח לה ד' רפואה שלימה במהרה, נתעוררנו בני הקהילה לקבל על עצמינו חיזוק בענין שלא לדבר בזמן התפילה ועי"ז שישמר קדושת התפילה וקדושת בית הכנסת יתקבלו תפילותינו לרצון ולא ישמע עוד שוד ושבר בגבולינו" חתימת הרב שליט"א.

אמנם לאחר יומיים נתבשרנו בצער רב בפטירת הרבנית ע"ה כשבשבת הקרובה כשנתלה המכתב היה זה כבר מאוחר, **רב ביהמ"ד אמר שכיוון שקיבלו יהיה זה לעילוי נשמתה.**

ומה שנוכל להתעורר אנחנו קוראים יקרים, בואו נקבל כבר מהיום למנוע מבעוד יום את כל הגזרות והאסונות שלא נצטרך לשמוע עוד על צרות ומחלות רח"ל, ורק בשורות טובות ישמעו אצל כל אחד ואחד מאיתנו. מ.מ. מודיעין-עלית.

בירורי הלכה

ובסברת החכמת אדם, היה מקום לפרש שהוא סובר ששם בית הכנסת לא ניתן לכל מקום שמתפללים בו הרבה אנשים, אלא רק למקום שמיוחד ל"תפילה בציבור", ולומר בו דברים שבקדושה: קדיש, קדושה, וברכו, ולקרוא בו בתורה. ולכן בית הכנסת של אנשים, שקבוע לתפילה בציבור - יש לו שם בית כנסת וצריך לנהוג בו קדושה, אבל עזרת הנשים, שאינה קבועה לכך שהרי הרבה נשים אינן חשוכות כ"ציבור" לדברים אלה, אף שהיא קבועה לתפילת הנשים, אין בה קדושה כלל.

אמנם, הרי דינים אלה הם דינים דרבנן: שתפילה בציבור וקריאת התורה עיקר חיובם הוא מדרבנן, ומה שדרשו חכמים שדברים שבקדושה צריכים להיות בעשרה, גם הוא מדרבנן בלבד. ואם כך יש להעיר שסברא זו יכולה להיאמר לשיטת הראשונים הסוברים שדיני קדושת בית הכנסת הם דינים מדרבנן, שלדעתם יתכן לומר שגדר "בית כנסת" שקבעו בו חכמים שצריך להיזהר בקדושתו הוא מקום שקבוע לתפילה בציבור ולאמירת דברים שבקדושה, שתיקנום חכמים.

אבל לשיטת הראשונים שסוברים שדיני קדושת בית הכנסת הם מדאורייתא, משום "מקדשי תיראו", וכך נקט החפץ חיים להלכה, שהביא בעשין (ז') שמי שמדבר לשון הרע בבית הכנסת עובר על עשה של "מקדשי תיראו", לפי זה לא יתכן לומר שהמקום שעליו ציוותה התורה מצוה זו, שצריך לנהוג בו קדושה, הוא רק מקום שמיוחד לתפילה בציבור ולאמירת

חיזוקים בבתי כנסת - ביהכ"נ 'שיח יצחק' מודיעין עלית.

קבלנו בשבוע שעבר מכתב מרגש ומחזק מאוד על חיזוק בביהכ"נ 'שיח יצחק' - מודיעין עלית, ומפאת חשיבותו ראינו לנכון לפרסמו בדבר המערכת.

ג' שבט תשפ"א, כולם שמעו על פטירת האשה החשובה והצדקנית מרת לאה קנובליך ז"ל אשת חבר לבעלה הרב"ג רבי מרדכי שליט"א אשר היתה סמל ליראת שמים ומידות נאצלות וכן דוגמא איך נראית תפילה, לא להסיח דעת מהסידור ומילות התפילה וכך חניכה את המון תלמידותיה. **מה שנוגע אלינו למעשה:** כשבוע לפני פטירתה כשהכבד מאוד חוליה, בפרשת ויחי היה בעלון שפרסמתם דברי חיזוק וסיפורים מאוד מעוררים בענין חובת כבוד בית הכנסת וכבוד התפילה, והרבה מתפללים חשו כי חייבים לעשות משהו מיוחד לרפואתה. לאחר תפילת מוסף נגשו לרב בית המדרש הגאון **רבי שבח צבי רוזנבלט שליט"א** כשהם שואלים על בית המדרש 'שיח יצחק' בית כנסת של תלמידי חכמים שבלאו הכי נוהגים כהלכה בזמן התפילה **אם יש עניין לקבל גם בבית מדרש זה שלא לדבר בזמן התפילה?**

הרב אמר 'ודאי וודאי כל קבלה ובפרט בענין זה, חשיבותה לאין ערוך ואי אפשר לדעת עד היכן הדברים מגיעים, ואפילו אחד שיתחזק ויקיים הדבר שווה, וכי אין כמו קבלה של ציבור, ואכן למחרת כתב הרב מכתב

האם יש לעזרת נשים קדושת בית הכנסת

אדם שמעוניין לדבר שיחת חולין, או לאכול ולשתות, האם מותר לו להיכנס לעזרת נשים ולעשות מעשים אלו שם?

נחלקו בזה האחרונים, החכמת אדם (כלל פ"ו סט"ו) כתב שאין לעזרת נשים קדושת בית הכנסת כלל, ואילו הפרי מגדים (סי' קנ"א א"א ס"ק א'), הערוך השלחן (סי' קנ"ד ס"ז) ועוד אחרונים נקטו שיש לה קדושת בית הכנסת ואסור לעשות בה את אותם המעשים שאסור לעשות בבית הכנסת של האנשים. ונראה שכך נוקטים הפוסקים לדינא.

ושאלה זו לא קיימת בעזרת נשים שיש בה מניינים קבועים, ויש לה גם קדושת בית המדרש מכיון שרגילים ללמוד בה במשך שעות היום, שבודאי יש לה קדושת בית הכנסת. והשאלה היא בבתי כנסת שהעזרה משמשת אך ורק לתפילה של נשים.

ויש להעיר בזה, שסברת הפרי מגדים ודעימיה, שיש לעזרת הנשים קדושה, היא סברא מחוורת, שאף על פי שלמקום שמיוחד לתפילה של יחיד אין קדושת בית הכנסת, כמבואר בשו"ע (סי' קנ"א ס"ב), והיינו שדיני בית הכנסת ניתנו למקום שעומד לתפילתם של הרבים, סוברים האחרונים האלה שאין חילוק בין אם המקום מיוחד לתפילה של ציבור של אנשים לבין אם הוא מיוחד לציבור של נשים, שלשניהם יש שם בית כנסת ונאמרו בו דיני קדושת בית הכנסת.

1. וכך נקט האבני נזר (א"ח ס"ח ל"ג ס"ק ד'), שכיון שנשים אינן מצטרפות לדבר שבקדושה, ואף שיכולות לענות מכל מקום אינן מחוייבים בדבר, גם לא חשיב בית הכנסת, ואפילו מאה כחד דמיין. עיין ר"פ כיצד מברכין, ואין בו משום קדושה ועכ"פ לאו כקדושת ביהכ"נ עכ"ל.
2. לשון הפמ"ג היא: ובעזרת נשים שמתפללים שם אסור, ע"כ. וצ"ב מה כוונתו במ"ש "שמתפללים שם", והיה אפשר לפרש שכוונתו שמתפללים שם האנשים ולפי זה דעתו כדעת החכמת אדם, אמנם בראש יוסף (מגילה כ"ט ע"ד ד"ה כתב מג"א) כתב ש"יראה עזרת נשים יש להחמיר כמו בבית הכנסת גופא".
3. וכמבואר בשו"ע (סי' קנ"ד ס"א) שהטעם שאין קדושה ברחבה של עיר הוא משום שמתפללים בה רק באקראי, והיינו שמקומות שמתפללים בהם שלא באקראי יש להם קדושת בית הכנסת, גם אם התפילות אינן מדי יום ביומו.
4. ולכאורה נראה שפנ"מ בשאלה זו גם לענין אם כשבונים עזרת נשים מקיימים את המצוה לבנות בית הכנסת, מקדש מעט.
5. וכך נראה שהיא סברת האבני נזר שהעקתה את לשונו לעיל הערה 1. ויש לדייק כן מדברי הר"ן (עהר"ף ר"פ בני העיר) שכיון שעיקרו [של בית הכנסת] עשוי לומר בו דבר שבקדושה לפיכך הטילו עליו קדושה מדבריהם, שלפי זה י"ל שבעזרת נשים לא נתקנה קדושה, כיון שאין אומרים דבר שבקדושה בעשר נשים. (אמנם יש לדון בזה, שהנשים מצטרפות עם האנשים לעניית דברים שבקדושה).
6. כך כתב הר"ן במגילה (כ"ג ע"ב מדפי הר"ף ד"ה ואין), יעו"ש שכתב שהדרשא מ"ונקדשתי בתוך בני ישראל" היא אסמכתא בעלמא.

לרפואה שלימה: רפאל אהרן בן ייטה יהודית, חיים צבי בן יפה שיינה, רחל נעמי בת אסתר חנה, חוה חסידה בת אסתר חנה. ולמציאת שידוך הגון לערן חי בן שרה. ולהצלחה ברוחניות וגשמיות לגדליה יהושע אליעזר בן בנימין אברהם אבא

(ס"ק"נ ס"א) והמסתעף, ולא מצינו שיהיה חוב ממש לבנות גם עזר"נ. ועי' בשד"ח (מערכת ב' אות מ"ג) שלדעת זוה"ק (בשלה נ"ט: נשא קכ"ו). בניית ביהכ"נ הוי בכלל מצ"ע של ועשו לי מקדש (ומובא במשנת יוסף ס' י"ט המצו"ב), וחוב זה של בנין מקדש בפשטות הוא על הגברים, ואף שגם נשים עשו ותרמו למשכן, בכל זאת עיקר החיוב הוא על הגברים, ועיקר העבודה בביהמ"ק הוא רק ע"י גברים, דהיינו קרבנות ציבור וכדומה תמידין כסדרן מתרומת הלשכה ממחצית השקל, והכל רק גברים, דאשה אינה חייבת במחצית השקל. ואה"נ דהיה בביהמ"ק עזרת נשים, מ"מ קדושתה קלה הרבה כמבואר ברמב"ם (בית הבחירה פ"ז ה"א) ומובא במשנ"י הנ"ל. (וקרבנות חובה של נשים כגון יולדת זבה נזירות וכו' אין זה דבר קבוע).

ונפק"מ, אם יבנו מקום לתפילה לגברים אך ורק לאמירת תהלים כל יום האם יש למקום הזה קדושת ביהכ"נ. כתבתי מקופיא בעלמא, בלי עיון הראוי. [נכתב ע"י הרה"ג ר' מנחם זילברפרב שליט"א, רמות ד']

וכשהובאו הדברים קמי מו"ר הגאון רבי מנחם מנדל לובין שליט"א השיב: שגם אם חיוב של דבר שבקדושה בעשרה הוא רק דרבנן, אבל המציאות שהשראת השכינה בעשרה, הוא בעשרה גברים מישראל הוא ודאי דאורייתא דילפינן 'עדה' 'עדה', וכבר נאמר 'מי כה' אלו קינו בכל קראנו אלי' דהיינו שציבור נענים תמיד.

7. ואמנם דעת התרומת הדשן (ס"ק"ח) שמצוה מדאורייתא לקרות פרשת זכור בעשרה, אבל בשעה"צ (ס"ק"ח תרפ"ה ס"ק"ה) הקשה עליו שאין הכרח לזה.
8. ובדברי החכמת אדם עצמו לא יועיל אם נאמר שהוא סובר שדיני קדושת בית הכנסת הם מדרבנן, משום שדבריו עוסקים באיסור נתיצה של בית הכנסת, ועל זה הוא כתב ש"אסור לסתור כותל בית הכנסת לעשות חלונות לעזרת נשים, דעזרת נשים אין בו קדושת בית הכנסת כלל וא"כ אף שאינו דרך השחתה מכל מקום אסור מדרבנן", ע"כ. ונמצא, שכלפי איסור נתיצה שנאמר בבית הכנסת, שהוא איסור דאורייתא, כתב החכמת אדם שעזרת הנשים אין בה קדושת בית הכנסת.

קוראים כותבים

עזרה רפואית הוא יעמוד לימיננו, ואם נרצה לשתות משהו... הוא יתקן ומיד יזדרז להביא לנו". "כן" - השיב החתן ההמום - "אבל למה הוא צריך להיות כאן?"... "אני מסבירה לך", ענתה הכלה, "יש לו התמחות בכל דבר! כל ידע, כל יעוץ, כל שירות הוא יתנדב לעזור לנו, אתה תראה..." החתן חשב שהוא עומד לצאת מדעתו. מה זה! איזו כלה הוא קיבל? האם אפשר עוד להתחרט ולבטל את כל החתונה הזאת בכלל? הוא נשך את שפתיו בחוזקה וניסה לומר שוב בעדינות מרובה: "אני לא מבין, לשם מה הוא צריך להיות איתנו בחדר הייחוד?"... משראתה הכלה את עיניו של החתן מביטות עליה בתימהון גובר והולך, הוסיפה ואמרה: "אתה יודע מה? אני בעצם לא חייבת להתייחס אליו. אפילו אם הוא ירמוז לי משהו... אני לא אתייחס אליו! אבל בכל מקרה, נראה לי שעדיף שהוא יישאר איתנו כאן למקרים דחופים... מה אתה אומר?"...

הסיפור הזה אמיתי אבל עם כמה שינויים:

- החתן והכלה הם לא אחר מאשר הקב"ה ועם ישראל.
- החתונה לא התקיימה באולם שמחות אלא בבית כנסת.
- חדר הייחוד - זו השעה האישית והפרטית שלנו עם הקב"ה.
- שמו של הפיליפיני הוא לא ממש "פיליפיני" - אלא "פלאפוני"...

(מעובד ע"פ מאמר ב'ליקוטי שמואל' י.ק.).

סיפור השבוע

"נכנסתי פעם, סיפר ת"ח אחד, לבית כנסת במושב מרוחק במרום הגליל. כיון שנותרו כמה דקות עד לתפילת מנחה, הוצאתי גמרא מארון הספרים והחליתי ללמוד, וכדרכי בבית ישבתי בתנוחה של רגל על רגל. לא עברה שניה ושני מתפללים זינקו לעברי, ממש כך, וצעקו עלי: 'איפה אתה נמצא?! בבית מרוח?! איך הינך מעז לשבת בצורה כזו בבית כנסת?!'

"לא אוכל לשכוח דבר זה לעולמים", מוסיף הת"ח. "לא יכולה להיות רְאִיָּה יותר טובה על החשיבות שהמתפללים הללו מעניקים לבית כנסת מאשר הגערה שגערו בי... הם הרגישו שאני פוגע בקדושתו של מקום התפילה שלהם, והזינוק שהם עשו לעברי המחיש לי יותר מכל כאילו פגעתי בצפור נפשם". כל זה נובע מחינוך שקיבלו מגיל ינקות, כשאבותיהם ואבות-אבותיהם הילכו בבית הכנסת באימה ובידאה, והיקנו זאת גם לדורות הבאים, השומרים את ההנהגות הללו באימה ובידאה. (קול ברמה)

דברים שבקדושה, שהרי דינים אלה התחדשו מדרבנן בלבד, ומן התורה אין חילוק בין תפילה שיש בה ציבור של אנשים לבין שיש בה ציבור של נשים? ולפי זה צ"ע מה טעמו של החכמת אדם שחילק בין עזרת גברים לבין עזרת נשים וכתב שעזרת נשים אין בה קדושה כלל?

ומורי רבי הג"ר מנחם מנדל פוקס שליט"א, עבר על הדברים וכתב עליהם: עי' ספר משנת יוסף (ביהכ"נ ס' י"ט). ונראה עוד לענ"ד דתלוי הרבה באיכות החיוב של תפילה לנשים כל יום, עי' שו"ע (ס"ק"ו ס"ב) ומשנ"ב שם, והדברים ארוכים בדברי הפוסקים, עי' פסקי תשובות שם בארוכה. והרי מבואר במג"א שם ס"ק"ב' שבבקשה אחת סגי מה"ת ושכן נהגו רוב הנשים. ואף לפ"מ שמסיק המשנ"ב ע"פ רוב הפוסקים שיש לנהוג כשיטת הרמב"ן וסייעתו שחייבו את הנשים בתפילת שחרית ומנחה, בכל זאת פשוט שבכך לא נעשה קדושה על העזר"נ, כי הרי לא חייבו אותן להתפלל דוקא בביהכ"נ.

ואדרבה נראה שאלו הפוסקים הסוברים שיש קדושה גם על עזר"נ, עיקר הסיבה היא משום שהוא נטפל לביהכ"נ של גברים. ומסתבר שאם יבנו מקום נפרד לתפילות נשים בלי צירוף לביהכ"נ של גברים, אזי כו"ע מודו שאין לו קדושת ביהכ"נ, כן י"ל.

גם תלוי הרבה בחיוב בניית ביהכ"נ, אשר לכאורה הוא רק חיוב לאנשים ולא לנשים, וגם רק לתפילות הקבועות שחרית מנחה מעריב, עי' שו"ע

לכבוד העלון החשוב 'קדושת בתי מקדש מעט', ברצוני לשלוח לכם משל מחזק נגד הפלאפון בבית הכנסת.

הכלה הייתה נרגשת מאוד. נמצאת היא ביום הגדול של חייה, יום החתונה. היא יושבה בכסא הכלה כל-כולה קורנת מאושר. מרטיבה את ספר התהלים בדמעות התרגשות. מוקפת בבנות משפחתה, בשכנותיה, במורותיה ובחברותיה מהמסמין... והנה, הגיעה החופה. קשה מאוד לתאר את תחושת הרוממות של שני בני הזוג. החתן, ששמו הלך לפניו כתלמיד חכם צדיק וירא שמים, ניגש יחד עם כלתו לאחר החופה אל חדר הייחוד שמח ומאושר.

לאחר רבע שעה נשמעו דפיקות בדלת. הכלה קמה לפתוח, בפתח עמד פיליפיני, מחויט להפליא. למול עיניו הנדהמות של החתן, הכניסה אותו הכלה לחדר והורתה לו לשבת בצד על אחד הכסאות הפשוטים. "ממ... מה זה?!" פלט החתן ההמום.

"אה...", היא חייכה, "זה פיליפיני שעובד אצלנו וסייע לנו רבות בהכנות לחתונה". ומיד הוסיפה: "אל תדאג, הוא לא מבין אידיש, אנחנו נדבר רק באידיש, נראה לי שהוא לא מפריע. הוא רק יושב כאן בשקט". "כן, אבל למה?" פלט החתן בגמגום כשעיניו פעורות לרווחה. "פשוט מאוד", השיבה הכלה הטריה, "הפיליפיני עזר לנו היום במשך כל ההכנות לחתונה. ואם נצטרך משהו, נוכל לשלוח אותו לכל שליחות. אם נצטרך חס ושלום

לרפואת הגאון הגדול רבי יצחק בן נחמה הקר שליט"א ראש ישיבת גרודנא

לעילוי נשמת מזכי הרבים

הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והרה"ג רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל

לקבלת העלון ולהפצתו ולשליחת חומר 052-7101970 | לקבלת העלון ולשליחת חומר למערכת מייל: y0527176420@gmail.com

נאה דורש

מתוך הגדה של פסח החדשה מאוצרותיו של הרה"ג רבי גואל אלקריף שליט"א

וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים

המפרשים שואלים, מדוע חלק הקב"ה את יציאת מצרים לשני חלקים - חלק ראשון של המכות בתוך מצרים, וחלק שני על הים. מדוע לא היה די שהקב"ה יגמר את הכל בבת אחת, בלי כל הספור של קריעת ים סוף?

רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל מישב ישוב שיש בו הרבה מוסר השכל:

ישנם אנשים שדבוקים ביצר הרע. הם אינם מסגלים להתגבר על עצמם. עם אנשים כאלו, אומר **רבי ישראל סלנטר זצ"ל**, צריך ללכת שלב אחר שלב. אומרים להם: אינכם מסגלים להתנתק מהתאוה לגמרי? מקבל עלינו. אבל הבה תנסו להתנתק לתקופת זמן קצרה, של כמה ימים. גם זה שונה הרבה מאד.

בני ישראל במצרים היו אדוקים בעבודה זרה, אחוזים בה בכל כחם. עד כדי כך שמדת הדין אמרה: "הללו עובדי זרה, והללו עובדי עבודה זרה" - "עבדו עבודה זרה" אין כתיב כאן, אלא "עובדי עבודה זרה", לשון הווה. למרות שראו עשר מכות פלאיות, עדין המשיך היצר הרע לבלבל אותם, והם נשארו דבוקים בו.

ביציאת מצרים הצליחו בני ישראל להתנתק מהעבודה זרה, אולם היה זה לפרק זמן קצר של שלשה ימים: "כי חג ה' לנו". משל למה הדבר דומה, לכל אלו שאומרים: 'בחדש אלול ובעשרת ימי תשובה אני יכול לתפס את עצמי, אבל אחר כך, בחדש חשוון, היצר הרע אומר לו כפיכול: 'תן לחיות'... בני ישראל היו מוכנים לעזב את העבודה זרה לשלשה ימים, אבל לא לעזב אותה לגמרי. הקב"ה הצר להעמיד אותם בפני נסיון נוסף, נסיון גדול של אמונה. משום כך הוביל אותם למקום ש"סגר עליהם המדבר", מצרים מאחוריהם, ים גועש לפנייהם, וחיות רעות מצדיהם. בני ישראל עומדים בפני נסיון גדול: זו תורה זו שפירה? הרי מסרנו את נפשנו ועזבנו את העבודה זרה שכלה היינו אדוקים בה, מסרנו את נפשנו על דם פסח ועל דם מילה, בדמיו חיי, ועתה יבואו המצרים ויהרגו אותנו... מה קורה כאן? מדוע מגיע לנו שהקב"ה סגר עלינו את המדבר?

הקב"ה אמר להם: אתם אשמים! לא עזבתם לגמרי את העבודה זרה! הסכמתם לעזב אותה לפרק זמן קצר של שלשה ימים בלבד. או אז, הקב"ה פתח להם שערי שמים ואמר להם: אם תחיו עמי באמונה שלמה, תראו נסים גלויים, עד שכל אחד מהם יוכל להחיות באצבעו ולומר: "זה א-לי ואנוהו".

למרות כל הנסים שראו על הים, קריעתו ל"ב שבילים, עצי פרות שגדלים בתוך המים וכו', עדין היו מהססים ואומרים: "שמה כשם שעלינו מן הים מצד זה - כך המצרים, עלו מן הים מצד אחר..." עד כדי כך הם היו משעבדים לטמאת מצרים.

היו אומר: ביציאתם ממצרים הם עלו במדרגה, אולם עדין היו רחוקים מהדרגה העליונה שבסלם האמונה. הקב"ה מצדו היה יכול לגמור את הכל במצרים, אולם הוא לא עשה זאת, משום שישראל היו אדוקים עדין בעבודה זרה.

לכן היה צר בשביעי של פסח ובנסים של קריעת ים סוף,

להכניסם לנסיון באמונה, כדי שיתחזקו בה. מצוה גוררת מצוה, ושלב אחרי שלב הם התחזקו באמונה, עד שהגיעו ל"ויאמינו בה" ובמשה עבדו" - אמונה בה, ובנוסף לזה גם אמונת חכמים.

כעת הם כשירים ללכת במדבר ולחסות תחת כנפי השכינה, בנסים ובנפלאות, לא יום ולא יומים, אלא ארבעים שנה של אמונה שלמה ומחלטת בה' יתברך.

מוסר השכל: האדם הוא זה שגורם לעצמו את הבעיות, כאשר הוא פוסק על שני הסעפים - גם עובד את הקב"ה וגם עובד עבודה זרה, ובכך מביא על עצמו את הפחדים ואת הצרות. הקב"ה מצדו יכול היה להושיעו מזמן, אלא מאי? האדם אוהז את משוגותיו בידיו, ומתקשה להתנתק מהן. עברותיו הן שממיות עליו את כל הבא עליו.

*

אספר ספור מזעזע, שספר **רבי יהושע ליברמן שליט"א**, ר"מ בישיבת חכמי לובלין. ספור שיבהיר כיצד אדם גורם לעצמו, בחטאים שבדו, צרות צרורות:

היה זוג חסידים בארצות הברית, שנולד להם בסיעתא דשמיא, ובנסי נסים, בן ראשון. התינוק היה יפה תאר ויפה מראה. אבל היתה לו בעיה: היה נוהג ממנו ריח רע כריח הנוהג ממת, בר מינו שלא נדע מצרות. ריחו של אדם שמרקיב הוא הריח הרע ביותר שיש, גרוע יותר מריח של נבלת בהמה.

הרופאים בדקו אולי יש לו מחלת עור, אולי פצע או נמק, אך לא מצאו כלום. עשו לו צלומים והדמיות, אך לא נמצא שום ממצא. זלפו עליו כל מיני סוגים של בשמים אך הריח הנוהג לא פסק. בוששה נוראה!

אביו נגש לרבי שלו כשהוא שבור ורצוצ, וספר לו שהרופאים הגדולים ביותר הרימו ידים. הם לא שמעו על כזאת מחלה.

השיב לו הרבי: "זהו בודאי משהו פלאי, אני לא יודע מה לעשות. תסעו עם התינוק לבני ברק, לפוסק הדור **רבי שמואל הלוי ואזנר**, ותשאלו אותו מה לעשות. מה שהוא פוסק - כך פוסקים בשמים. סעו אליו וקבלו ממנו עצה".

הם עלו מיד על מטוס, הוא אשתו והתינוק, טסו לארץ והגיעו לרב ואזנר. הרב החל לשאל אותו עליו ועל משפחתו: "איך קראת לתינוק?"

אמר לו את השם.

"על שם מי?"

"על שם סבא שלי".

"מדוע נתת לתינוק שם על שם סבא שלך, ולא על שם סבא של אשתך?", שאל אותו הרב ואזנר. "הנהג אצל האשכנזים הוא לתת שם ראשון על שם הצד של האשה!".

"אם יש משג בעולם של אדם רע ומשחת, זה חמיו! אמר הלה. "אלו עולות וצרות הוא עושה לנו, ממש יורד לחיינו! אני לא מסגל לראות אותו ולדבר אתו. בשום אופן לא אתן שם לבני הראשון על שם משפחתו! נתתי שם על שם סבא שלי שהיה צדיק".

אמר לו הרב ואזנר: "דע לך! כְּשִׁישׁ מַחְלֶקֶת - בְּשָׂמִים זֶה סָרְחוּ! אֶתָּה רוֹצֶה שֶׁהַיֶּלֶד שֶׁלֶךָ יָרִיחַ טוֹב? כַּעַת, מֵהַבֵּית שְׁלִי, תִּתְקַשֵּׁר לְאַרְצוֹת הַבְּרִית וּתְבַקֵּשׁ סְלִיחָה וּמַחִילָה מִחֲמִיד, עַל כָּךְ שֶׁפָּגַעְתָּ בוֹ, וְתִגִּיד לוֹ שֶׁבְּבֵית שְׁלִי מוֹסִיפִים עֲכָשְׁיו שֶׁם לֵילֵד עַל שֵׁם מִי שֶׁהוּא בּוֹחֵר".

הָאִישׁ לֹא שָׁאַל שְׁאֵלוֹת. הוּא הָיָה פֶּקַח דִּין לֹא לְנִסּוֹת לְהַתְנוּכָה. כְּמָה שֶׁהָיָה הַדָּבָר קָשֶׁה לוֹ - הִתְקַשֵּׁר לְחֲמִיד, שֶׁכִּמְעַט הִתְעַלֵּף כְּשֶׁשָּׁמַע אֶת חֲתָנוּ בְּטִלְפוֹן.

"אֲנִי מְבַקֵּשׁ מִמֶּךָ סְלִיחָה וּמַחִילָה עַל כָּךְ שֶׁלֹּא נִתְּנִי שֵׁם לְפִי רְצוֹנְךָ", בִּקֵּשׁ הַחֲתָן מִחוֹתָנוּ, וְהוֹסִיף: "אֲנִי נִמְצָא כַּעַת בְּבֵיתוֹ שֶׁל הָרֵב וְאֶזְנֶר, וּבִזָּה הִרְגַע אֲנַחְנוּ מוֹסִיפִים לֵילֵד שֵׁם עַל שְׁמוֹ שֶׁל מִי שֶׁאַתָּה רוֹצֶה".

"הֵייתִי רוֹצֶה מֵאֵד לְקַרֵּא לוֹ עַל שֵׁם אָבֹא שְׁלִי", אָמַר חֲמִיד הַנֶּרְגֵּשׁ. וְאָכֵן, בְּבֵיתוֹ שֶׁל הָרֵב וְאֶזְנֶר הוֹסִיפוּ לֵילֵד שֵׁם נוֹסֵף עַל שֵׁם אָבִי חֲמִיד, וּבְכָךְ בִּשְׂסִיחָה חֲזוֹר לְאַרְצוֹת הַבְּרִית הִסְתַּלַּק הָרִיחַ הָרַע מֵהַתִּינוּק.

אָדָם מֵתֵהֵלֶךְ וְשׂוֹאֵל שְׁאֵלוֹת: 'רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם! אֲנִי לוֹמֵד תּוֹרָה, מְקִיִּים מִצְוֹת, לְמָה קָרָה לִי כְּכָה וְכָכָה?'. דַּע לָךְ! אֶתָּה הוּא זֶה שֶׁעוֹשֶׂה אֶת הַכֹּל לְעֲצָמָךְ, לֹא הַקֶּב"ה עוֹשֶׂה לָךְ!

קְרִיעַת יָם סוּף פְּרָטִית

עַל הַכְּתוּב (תְּהִלִּים ע"ד, יג) "אֶתָּה פּוֹרֵרֶת בְּעֶזְךָ יָם", מוֹבָא בְּ"אַבוֹת דְּרַבִּי נֶחֱמִי", שֶׁכָּל יְהוּדֵי זָכָה לְקְרִיעַת יָם סוּף פְּרָטִית, וְהָיָה לוֹ שֶׁבִּיל מִשְׁלוֹ.

שׂוֹאֵל רַבִּי זֶלְמָן סוֹרוֹזְקִין זצ"ל: לָשֵׁם מָה הָיָה צָרָךְ בִּזָּה? לְמָה לֹא מִסְפִּיקָה קְרִיעַת יָם סוּף אַחַת גְּדוֹלָה לְכֻלָּם?

וּמִבָּאָר עַל פִּי יוֹסֵד גְּדוֹל שְׁנוּגָע לְכָל אֶחָד הַלָּכָה לְמַעֲשֶׂה:

כְּשֶׁהִחֲלוּ לְקַפֵּץ לָמִים, הִתְחִילוּ אֲנָשִׁים לֹמֵר: בְּאַמַּת הַיָּם לֹא הָיָה צָרָךְ לְהִבָּקֵעַ. הָרִי בְּכִינוּ, פָּחַדְנוּ, וְלֹא הֶאֱמַנּוּ שֶׁהוּא יִבָּקַע. לֹא מִגִּיעַ לָנוּ, אֲפֹא, שֶׁהוּא יִבָּקַע. וּמִדּוּעַ הוּא נִבָּקַע? מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ בִּינֵינוּ אֶת שֶׁבֶט בְּנֵימִין, שֶׁהֵם צָדִיקִים, וּבְשִׁבְלֵם הוּא נִבָּקַע.

בֹּא הַקֶּב"ה וְאָמַר לְכָל שֶׁבֶט וְשֶׁבֶט, וּלְפִי "אַבוֹת דְּרַבִּי נֶחֱמִי" לְכָל יְהוּדִי וְיְהוּדִי: אֶתָּה אֵךְ לִפְנֵי זְמַן קִצְרַת הַיִּתְּ מִיָּאֵשׁ, הַעֲדַפְתָּ מוֹת מַחִיִּים. אִם עֲכָשְׁו אֶתָּה מְקַבֵּל עַל עֲצָמָךְ מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ - תִּקְבֵּל קְרִיעַת יָם סוּף פְּרָטִית. לֹא בִּזְכוּת מִיֶּשְׁהוּ אַחֵר, אֲלֹא בִּזְכוּת מִסִּירוֹת הַנֶּפֶשׁ שְׁלֶךְ.

וְזֶה מִלְמֵד אוֹתָנוּ שֶׁלְכָל יְהוּדִי יֵשׁ כַּחוֹת גְּדוֹלִים, שְׁלַעֲתִים הוּא אֵינוֹ מוֹדֵעַ לָהֶם לְכָל, לְמַסֵּר אֶת הַנֶּפֶשׁ לְכַבּוֹד שְׁמִי. אִם אָכֵן הוּא מִנְצֵל אֶת הַכַּחוֹת הָאֵלוּ - יָכוֹל הוּא לְזַכּוֹת לְנִסִּים גְּדוֹלִים, מִיְּחָדִים לוֹ.

הַיָּם רָאָה וַיִּנָּס

מָה רָאָה הַיָּם שֶׁהוּא נָס?

אוֹמֵר הַ"יִּלְקוּט שִׁמְעוֹנִי" (תְּהִלִּים קי"ד): "רָאָה אֲרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף יוֹרֵד לָיִם, אָמַר הַקֶּב"ה, יָנוּס מִפְּנֵי הַנֶּס, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ בִּידָה וַיִּנָּס וַיֵּצֵא הַחוּצָה'".

בְּשַׁעָה שֶׁאַשְׁתּ פּוֹטִיפֵר נִסְתָּה לְהַכְשִׁיל אֶת יוֹסֵף הַצַּדִּיק, עֲזַב יוֹסֵף אֶת בְּגָדוֹ בִּידָה, וְנָס מִפְּנֵי. בִּזְכוּת יוֹסֵף הַצַּדִּיק, שֶׁנָּס וּבִרְחַ מֵהַעֲבָרָה, קָרַע הַקֶּב"ה אֶת יָם סוּף לְכָלל יִשְׂרָאֵל, וְהִתְקַיֵּם "נָס הַיָּם מִפְּנֵי הַנֶּס".

בִּסְפֹּר "צִרּוֹר הַמּוֹר", לְרַבִּי אַבְרָהָם סַבֵּעַ זצ"ל, שֶׁהָיָה מִמַּגְרִישֵׁי סִפְרָד, מוֹבָא מִדְּרָשׁ שֶׁאֵינוֹ יָדוּעַ בִּימֵינוּ. הַמְדַּרְשׁ מְסַפֵּר, שֶׁבַעֶת שָׁרָאָה יוֹסֵף הַצַּדִּיק אֶת הַסִּכָּנָה הַנּוֹרָאָה שֶׁאֵלֶיהָ נִקְלַע, שֶׁעָמְדָה אֶשֶׁת פּוֹטִיפֵר לְהַכְשִׁיל אוֹתוֹ בְּעֲבָרָה הַחֲמוּרָה, וְלֹא

הָיָה יָכוֹל לְעַמֵּד מוֹלָה, נָס יוֹסֵף הַצַּדִּיק אֶל הַנִּילוּס, וְחָשַׁב לְמַסֵּר נֶפְשׁוֹ עַל קְדוּשַׁת הַשֵּׁם, וּלְהִטְבִּיעַ עֲצָמוֹ בְּתוֹךְ הַנִּילוּס. זֶהוּ "וַיִּנָּס" - שֶׁנָּס יוֹסֵף הַצַּדִּיק אֶל הַנִּילוּס, לְהַפִּיל עֲצָמוֹ לְתוֹכוֹ וּלְמוֹת, כְּדִי לְהִנָּצֵל מֵהַעֲבָרָה.

לְאַחַר שֶׁרָאָתָה אֶשֶׁת פּוֹטִיפֵר שֶׁנָּס יוֹסֵף מִן הַבֵּית, הִתְחִילָה לְעַנֵּק וְהַעֲלִילָה עָלָיו עֲלִילָה. תִּפְסְוּ אֶת יוֹסֵף וּכְלָאוּהוּ בְּבֵית הָאֲסוּרִים.

מִמְשִׁיךְ "צִרּוֹר הַמּוֹר" וּמִבָּאָר פְּלָאִי פְּלָאִים: לְמָה זָכוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְקְרִיעַת יָם סוּף? יוֹסֵף הַצַּדִּיק נָס וְעָמַד לְקַפֵּץ אֶל הַיָּאֹר מִתּוֹךְ מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ. בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָמְדוּ מִיוֹסֵף הַצַּדִּיק, וְקִפְצוּ אֶל הַמַּיִם בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ, מִתּוֹךְ אֲמוּנָה וּבִטְחוֹן בֵּה'. בִּזְכוּת זֶה עוֹשֶׂה לָהֶם הַקֶּב"ה אֶת כָּל הַנִּסִּים, וְגִלָּה לָהֶם אֶת כָּל גִּלּוּי הַשִּׁכָּנָה הָאֲדִירִים שֶׁהָיוּ בְּקְרִיעַת יָם סוּף.

אֵין קֶץ לְשִׁכְרוֹ שֶׁל אָדָם שְׂבוֹרַח מֵעֲבָרָה, וּמוֹכֵן לְמַסֵּר נֶפֶשׁ בְּשִׁבִּיל זֶה!

שִׁמְעֵתִי סִפּוּר שֶׁאַרְעַע לִפְנֵי כְּמָה עֲשָׂרוֹת שָׁנִים. בַּחוּר יִשְׁיבָה אֶחָד מִירוּשָׁלַיִם הִתְנַסָּה בְּנִסְיוֹן מֵאֵד מֵאֵד נוֹרָא, וְעָמַד בְּנִסְיוֹן בְּגִבּוֹרָה. הַבַּחוּר בָּרַח, וְהִגִּיעַ לִישִׁיבָה כְּשֶׁכָּלוּ שְׁבוֹר וְרָצוּץ מִעֲצֵם הַעֲבָדָה שֶׁהָיָה בְּכָלל בְּנִסְיוֹן כָּזֶה, וְשֶׁהָיָה לוֹ אִיוּשָׁהּ מִחֲשָׁבָה, חֵס וְשִׁלּוּם, לְפוֹל וּלְחֻטָּא.

מִיד כְּשֶׁרָאָה אוֹתוֹ רַבּוֹ, שֶׁהָיָה אֶחָד מִגְּדוּלֵי יְרוּשָׁלַיִם בְּאוֹתָם יָמִים, קָם הָרֵב לְכַבּוֹדוֹ וְאָמַר לוֹ: "כְּשֶׁנִּכְנַסְתָּ לְבֵית הַמְדַּרְשׁ רִאֲיִתִּי נֵר מַעַל רֹאשְׁךָ!".

אוֹתוֹ בַּחוּר הָיָה שְׂבוֹר וְרָצוּץ מֵאַחַר שֶׁהִגִּיעַ לִידֵי נִסְיוֹן, וּכְמַעַט שֶׁנִּכְשַׁל, אֲבָל הָאֲמַת הָיְתָה שִׁמְעִין עָמוּד שֶׁל אֵשׁ עָמַד מַעַל רֹאשׁוֹ! מִי שֶׁנָּס וּבִזְכוּת בְּכָל כּחוֹ מֵעֲבָרָה, זָכוּתוֹ גְּדוֹלָה וְעֲצוּמָה.

וְשִׁשָּׁע צָרִינוּ בְּתוֹכוֹ

בְּשִׁירַת הַיָּם נֶאֱמַר (שְׁמוֹת טו, א): "סוֹס וּרְכָבוֹ רָמָה בָּיָם".

שׂוֹאֵל הַ"שֶּׁבֶט מוֹסֵר": מִדּוּעַ הִסְבִּיעַ הַקֶּב"ה גַּם אֶת הַסּוֹסִים? שִׁיטְבִיעַ רַק אֶת הַמַּצָּרִים, וְהַסּוֹסִים יִשְׁאָרוּ לִישְׂרָאֵל לְשִׁלָּל הַסּוֹסִים הַמַּצָּרִים הָיוּ הַסּוֹסִים הַטּוֹבִים וְהַחֲזָקִים בְּיֹתֵר בְּעוֹלָם, וְיַחַד עִם כָּל בְּזוֹת הַיָּם, שִׁיִּשְׁאָרוּ לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל גַּם הַסּוֹסִים וְהֵם יוֹכְלוּ לְרַכֵּב עֲלֵיהֶם בְּמִדְבָּר! לֹא סִפֵּק תִּהְיֶה לָהֶם הַקָּלָה עֲצוּמָה לְרַכֵּב עַל סוֹסִים בְּמִקּוֹם לְלַכֵּת רִגְלִי.

וּמִיִּשְׁב, שֶׁהַמַּצָּרִים, שֶׁהָיוּ מְכַשְּׁפִים, הִכְכוּ אֶת עֲצָמָם לְסוֹסִים. לָכֵן הַקֶּב"ה אָמַר "סוֹס וּרְכָבוֹ", גַּם מִי שֶׁנִּמְצָא בְּתוֹךְ סוֹס, יִשְׁבַּע.

אֲבָל עֲדוֹן קָשָׁה, לְמָה טִבְעוּ כָּל הַסּוֹסִים? שִׁיטְבִיעוּ רַק אוֹתָם סוֹסִים שֶׁהִכְכוּ לְהִיּוֹת סוֹסִים עַל יְדֵי כִשּׁוֹף וּלְמַעֲשֶׂה בְּתוֹכָם "מִתְחַבֵּא" מַצָּרִי!

נִרְאָה לִי שֶׁהַתְּשׁוּבָה לְשִׁאֲלָה הַיָּא: כְּשֶׁבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בְּרִגְלָם, בְּמִדְבָּר הַצָּחִים, וּכְמוֹ שֶׁהִתְנַחֵם מִתְאַרְתּ אוֹתוֹ (דְּבָרִים ח, ט): "הַמּוֹלִיכָה בְּמִדְבָּר הַגָּדֹל וְהַנּוֹרָא נָחַשׁ שָׂרָף וְעַקְרָב וְצַמָּאוֹן אֲשֶׁר אֵין מָיִם", הֵם הִרְגִּישׁוּ תִלּוֹת מַחְלָטָה בְּקֶבֶד, הֵם חָיו עִם הַשִּׁכָּנָה. מִשּׁוּם כָּךְ זָכוּ לְעַנְנֵי כְּבוֹד שִׁיִּסִּיעוּ אוֹתָם, וַיִּשְׁרוּ לָהֶם אֶת הַדָּרָה, יִכְבְּסוּ וַיַּגְהֲצוּ לָהֶם אֶת הַבְּגָדִים. אִם הֵם הָיוּ רוֹכְבִים עַל סוֹסִים אֲבִירִים, לֹא הָיָה לָהֶם קָשָׁה לְלַכֵּת, הֵם לֹא הָיוּ מְרַגְּשִׁים אֶת הָעֲלִיוֹת וְהִירִדוֹת, וְלֹא הָיוּ מְבַקְּשִׁים עֲנִי כְּבוֹד. הַקֶּב"ה הִסְבִּיעַ אֶת הַסּוֹסִים הַמַּצָּרִים, כְּדִי לְתַת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִשְׁהוּ הַרְבֵּה יוֹתֵר נַעֲלָה מֵאֲשֶׁר סוֹסִים.

זֶהוּ הַלְמוּד שֶׁעֲלִינוּ לְלַמֵּד מִסְפּוּר יְצִיאַת מִצְרַיִם: לְהוֹדוֹת לְקֶבֶד הָאֵל הַקָּדוֹשׁ, עַל הַמְּרוֹה. לְהֶאֱמִין שֶׁהַקָּדוֹשׁ הַזֶּה יַצְמִיחַ טוֹבָה, אֵף אֶחָד לֹא יָכוֹל לְדַעַת מָה נִחְסָד מִמֶּנּוּ רַק בְּגִלָּל שֶׁעָמַד בְּנִסְיוֹן וְהִתְגַּבֵּר עַל קִשְׁי, אוֹ צַעַר, שֶׁעָבַר עָלָיו.

מדוע בזמנינו המציאו פצצות אדירות?

כשרבי חנינא רצה לקיים מצוות הדלקת נר שבת - ולא היה לו שמן, הדליק בחומץ, כי אין הבדל אם רצון ה' יתבצע ע"י שהשמן ידלק או החומץ.

הנה אין לנו להשלות את עצמינו שאנו אוחזים בדרגות עצומות כאלו.

אבל אנו יכולים לשאוב מהם מושגים של גדלות - לשאוף להתעלות ולהתחזק באמונה בבורא עולם.

מוסיף מרן ומדגיש שבימינו, בגלל שהומצאו פיתוחים ושכלולים כל כך מרובים - יש צורך להתחזק במיוחד באמונה איתנה, ולזכור שכל המציאות היא כאפס.

ואפשר להסביר מדוע בזמנינו המציאו פצצות אדירות שיכולות להחריב מדינות שלימות - המטרה היא להראות שכל המציאות של העוה"ז יכולה להיעלם ברגע אחד!

איתמר אביי אמר ננעלו תנן רבא אמר נועלין תנן מאי בינייהו איכא בינייהו למסמך אניסא אביי אמר ננעלו תנן כמה דעיילו מעלו וסמכינן אניסא רבא אמר נועלין תנן ולא סמכינן אניסא. [סד:]

אם אין סומכים על הנס - צריך להבין איך אברהם אע"ה והחשמונאים יצאו למלחמה שאין סיכוי נצח בה בלי ניסים?

אומר **מרן הגראי"ל שטינמן זצוק"ל** שהיות והם חיו בדרגה גבוהה ונשגבה של אמונה - עד שהרגישו בחוש שאין בעולם טבע, אלא הכל רק מאמר ה', ממילא לא נרתעו מלעשות רצון ה' בלי להתחשב בטבע.

אמנם כל זה רק אם מרגיש את זה בתוך תוכו באמת!!! וגם אז צריך תחילה לעשות כל מה שבכווח לעשות.

אך אחרי שעשה את ההשתדלות הנדרשת - אם עוסק במצוה יבטח שיעשה רצון ה' בעולם.

איך אדם מסוגל לוותר על המטרה שלו???

בני בתירא שהיו גדולי עולם ודאי למדו מוסר - ולכן היו מסוגלים להושיב אחרים בראש!!!

ומספר מעשה שאירע דור האחרון כפי ששמע **מהגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצוק"ל [הרב מפוניבז']** על גדול אחד שהיה רב עיר וגם ראש ישיבה בחוץ לארץ, וביקש להביא לשיבתו אחד שיהיה ראש ישיבה יותר גדול ממנו, לתועלת התלמידים.

אמנם לבסוף זה לא יצא לפועל מחמת סיבה צדדית, אך הוא מצידו רצה שיהיה בישיבה ראש ישיבה אחר יותר גדול ממנו, והוא יהיה תחתיו, והשני יקבל את הכבוד!

ואמר עוד כי הוא היה מוכן למסור גם את הרבנות, ונקב בשמו של אחד מהגדולים שהיו אז, שיהיה רב יותר טוב ממנו, והוא מוכן לתת לו את הרבנות אם יסכים לבוא ולכהן במקומו, אלא שהוא לא יסכים לכך, אבל הוא מצידו מוכן ורוצה שיהיה בעיר רב אחר יותר חשוב ממנו, כדי שיהיה יותר קידוש שם שמים!

דבר זה הוא נגד טבע האדם - אך היות והרב ההוא היה בעל מוסר, ולכן הוא היה יכול.

תנו רבנן הלכה זו נתעלמה מבני בתירא - פעם אחת חל ארבעה עשר להיות בשבת שכחו ולא ידעו אם פסח דוחה את השבת אם לאו? אמרו כלום יש אדם שידע אם פסח דוחה את השבת אם לאו? אמרו להם אדם אחד יש שעלה מבבל והלל הבבלי שמו, ששימש שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון, וידע אם פסח דוחה את השבת אם לאו, שלחו וקראו לו, אמרו לו - כלום אתה יודע אם הפסח דוחה את השבת אם לאו? אמר להם וכי פסח אחד יש לנו בשנה שדוחה את השבת? וכו', מיד הושיבוהו בראש ומינוהו נשיא עליהם. [סו.]

יש להבין איך יתכן שאדם יהיה מסוגל להגיע לכאלו דרגות עד שיוותר על מעמד של נשיאות לדורות רק בגלל שהשני יודע יותר ממנו?

אומר **מרן הגרי"ג אדלשטיין שליט"א** שודאי דבר כזה הוא נגד הטבע - אבל כשלומדים מוסר ניתן לשנות את הטבע!!!

פדי לעצוד על המידות - חייבים תחילה להפיר אותם

שאפילו אדם שמושלם במידת הענווה כהלל, יכול להיענש על מעשה או דיבור שנראה גאוה!

כך גם עם דבורה הנביאה - שוודאי לא התכוונה להתבטאות בגאוה, נענשה בגלל המשמעות של גאוה שנשזרה בדבריה.

העניין הוא שכמו שפשוט לנו שהלומד דיני בשר וחלב - צריך לברר היטב ולהגדיר בדיוק מהו בשר ומה נחשב טעם ובליעות אסורות של בשר.

כך גם במידות - תחילה יש להבחין במדויק כל מידה מה כלול בה, מהי גאוה ומהי סרך גאוה ורמות רוחא, ורק כך אפשר להינצל ממנה, ולזכך את המידות!

אמר רב יהודה אמר רב כל המתיהר אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו, אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו.

אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו - מהלל, דאמר **מר התחיל מקנטרן בדברים** וקאמר להו הלכה זו שמעתי ושכחתי, אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו - מדבורה, דכתיב וכו'. [סו:]

איך יתכן לומר על הלל שנאמר עליו 'ענוותן כהלל', שהוא נכשל בגאוה?

מסביר **הגאון רבי שמחה זיסל זיו זצוק"ל [הסבא מקלם]** שהיא הנותנת דווקא בגלל גודל ענוותנותו באו חז"ל ללמדנו -

אנו צריכים להפנים למחשבותינו רצון להנות מריבוי 'פפוד' שמים!

ובאמת יש מצוה לצאת ולראות אפילו מלכי עכו"ם, ואפילו אם המלך אדם הוא גס ורוצח, כדי שאם יזכה יבחין שכבוד זה הוא אין ואפס נגד כבודו של מלך המשיח.

הסיבה היא שבכדי להשיג הרגשה בחוש בכבוד שמים, צריך לראות משהו שנתפס בחושים שלנו.

הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצוק"ל [הרב מפוניבז'] סיפר שזכה לשהות במחיצתו של החפץ חיים זצ"ל שלושה ימים משעה שש בבוקר עד חצות הלילה.

ותיאר שכל הזמן הח"ח דיבר או על 'צרות כלל ישראל' - ואז היה בוכה בדמעות ממש על צערן של ישראל, או על 'הגאולה העתידה' - ואז ה"י מדבר בשמחה והנאה שכזו אשר ראו איך שהוא מרגיש בחוש את השמחה, שמחת כבוד שמים.

כשהח"ח דיבר על הגאולה, הוא הרגיש את מש"כ בפסוק יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו.

רב חסדא רמי כתיב 'וחפרה הלבנה ובושה החמה' וכתוב 'והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים'? לא קשיא כאן לעולם הבא, כאן לימות המשיח, ולשמואל דאמר אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות בלבד, מאי איכא למימר? אידי ואידי לעולם הבא, ולא קשיא כאן במחנה שכינה, כאן במחנה צדיקים. [סח.]

יש להבין מה נפקא מינה איך בדיוק יהיה אור הלבנה לעתיד לבוא?

מסביר **מרן הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל** שה' הרי ברא את העולם כדי להטיב עם הברואים, וטובת הברואים היא שירגישו הנאה בכבוד שמים המשתקף מהבריאה.

לעתיד לבוא כשהמאורות יתגברו יתרבה כבוד שמים שנראה בבריאה, וחז"ל באו לתת לנו ציור כבר עכשיו, כדי שנכניס למחשבותינו את הרצון לקבל הנאה מגודל הכבוד שמים שיהיה לעתיד לבוא.

פעם צריך לרפא מהשורש!!!

אבל הקב"ה ראה בפנים, את המידה, את השורש - נורא נוראות! עלינו לדעת, מסוגל אדם לעבוד על עצמו, להתאפק, לא לכעוס, ועדיין לא שב מן הכעס, בפנימיותו, ממשיכה לקנן הרגזנות.

אמנם חזר בתשובה, על רגזנות בפועל של פעם, עוד פעם ועוד פעם. אבל כדי לרפא את המידה, צריכים לשרש את הכעס, לעוקרו מבפנים.

מה היה עליו לעשות? ללמוד מוסר. לגלות את עצם רגזנותו. ולאחר גילוי, לעמוד עד שישרשנו.

מה היא רגזנות? יציאה מן הכלים, "כל הכועס כל מיני עבודה זרה שולטים בו" (זוהר בראשית דף כז: -) מדוע נחשב כאילו הוא עובד עבודה זרה? מפני שהוא סוגד לעצמו!

ללמד, שישוד כל היסודות, הוא, להזיז את האדם מעמדתו, מן ה"אני" שלו, זהו שורש כל השורשים.

אמר רבי מני בר פטיש כל שכוועס אפילו פוסקין עליו גדולה מן השמים מורידין אותו, מנלן? מאליאב שנאמר 'ויחר אף אליאב בדוד ויאמר למה [זה] ירדת ועל מי נטשת מעט הצאן ההנה במדבר אני ידעתי את זדונך ואת רוע לבבך כי למען ראות המלחמה ירדת', וכי אזל שמואל לממשחינהו בכלהו כתיב 'לא בזה בחר ה'', ובאליאב כתיב 'ויאמר ה' אל שמואל אל תביט אל מראהו ואל גבה קומתו כי מאסתי'ו' מכלל דהוה רחיס ליה עד האידנא. [סו:]

יש להבין הרי המעשה עם גלית שבו כעס אליאב אירע רק אחר שדוד כבר נמשח למלך - ואיך ניתן לומר שזה הסיבה שפסלה אותו מכתר המלכות?

מסביר **הגאון רבי ברוך מרדכי אזרחי שליט"א** שאמנם הכעס בא לידי ביטוי רק כלפי דוד, כשבא אל גלית, ומשמע שלפני כן, מעולם לא כעס [עיי' רש"י ד"ה לא בחר].

חתורה מסחרת את האדם!!!

מלאכים.

כל שורה בגמ', כל תוס', כל סעיף קטן במשנה ברורה, מקדש ומרומם את האדם, והופך אותו למציאות אחרת.

מפעם לפעם מתפרסמים תמונות של בעלי תשובה לפני שחזרו בתשובה ואחרי שחזרו, ורואים שיש להם צורת פנים אחרת, ואל תסתכלו לא על הזקן והפאות שאחרי, ולא על העגילים והשיער הארוך שלפני, תסתכלו רק על העיניים שלהם.

"לפני" יש לו עיניים של בהמה, ו"אחרי" רואים בעיניהם קדושה וטוהר ומפני שקודם הוא היה דבוק בעריות ועכשיו הוא דבוק בתורה.

זה היסוד - בין אדם לעצמו, אין חטא שגורם לבהמיות יותר מגילוי עריות, ואין מצוה שמקדשת את הנשמה ומאירה אותה כמו לימוד התורה, ולפיכך **החזון איש זצוק"ל** בכמה מקומות מתאר את לומד התורה שהוא מלאך שמהלך בין אנשים, התורה מקדשתו ומרוממתו למדרגת מלאך.

רב יוסף ביומא דעצרתא אמר עבדי לי עגלא תלתא אמר אי לא האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא. [סח:]

בדברים שנשא **הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א** בימי בשובבי"ם על השפעתה של התורה על האדם, הביא את הגמרא הזו, והוסיף:

אנחנו לא ראינו אף פעם אמורא שאפילו קטן שבהם מחיה מתים, ואילו ראינו לא היינו יכולים לעמוד בפני קדושתם.

זכיתי להיכנס הרבה פעמים **למרן הסטייפלער זצ"ל** וראו עליו שהוא מלאך, ראו עליו בחוש שהשכינה חופפת עליו - תארו לעצמכם מה הרגישו ליד רב יוסף.

תלמידיו אמרו לעצמם - כנראה רב יוסף נולד עם נשמה גבוהה, ולפיכך זכה למה שזכה, אבל אותנו זה ודאי לא מחייב.

אמר להם רב יוסף: אתם רואים את אותו יוסף מהשוק, שכל היום יושב בדוכן שלו ומוכר ירקות, דעו לכם שהוא למד אתי בחיידר, הוא יושב לידי בספסל ואפילו הוא היה בעל כשרון יותר ממני.

אם תשאלו איך אני נהייתי כזה מלאך אלקים.

התשובה היא, אך ורק בזכות "ההוא יומא"! עוד דף גמרא, ועוד דף, עוד הלכה, ועוד הלכה, זה כל הסוד! אי לאו ההוא יומא כמה יוסף איכא בשוקא, הייתי נשאר אותו דבר, אבל בזכות אותו יום למדתי תורה ונתרוממת.

ורואים דבר זה בחוש על זקני וחכמי הדור, הם נראים כמו

לתגובות הערות והארות וכן לקבלת הגיליון במייל
ניתן לפנות לכתובת: peninim88@gmail.com

הפנינים מלוקטים ונערכים בשינויי עריכה וקיצור נדרשים

אוצר החידות והזיכרון לפרשת בשלח

ע"י

מרדכי זיסקינד הגר
ומאיר שולביץ

חידה. האם הקב"ה מקיים את כל המצוות כולן, וכיצד ניתן להוכיח מפרשתינו.

תשובה: בבעלי התוספות עה"ת הקשו על הא דאמר השי"ת להמתין בצד ע"ז דבעל צפון, דהלא איתא בסנהדרין (סג ע"ב) דאסור לאדם לומר לחבירו המתן לי בצד ע"ז פלונית, כדכתיב ושם אלהים אחרים לא תזכירו. ותירצו בבעלי התוס' שאין הקב"ה משמר מצוות התורה, וראיה לזה ממה שהקב"ה יושב ודן את כל העולם בשבת ואפילו בר"ה וביוה"כ, הגם שהוזהרנו שלא לדון בשבת ויו"ט. וראה בספר חבצלת השרון (פ' בשלח) שדן בהרחבה בדברי בעלי התוס'.

חידה. [יד, י] וַיִּצְעֲקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה', וַהֲיִינוּ שָׁעֲקוֹ בַתְּפִלָּה לָהּ, הֲאֵם הַתְּפִלָּה שֶׁלָּהֶם הִייתָה שְׁלִימָה אוֹ שְׁחִיָּה בַּהּ אֵיזָה חֲסֹרֹן בַּעֲצֵם הַתְּפִלָּה?

תשובה: השל"ה הובא בחתם סופר שהצעקה היתה כחסרון אמונה במשה רע"ה, והרע"ב מברטנורא ועמר נקא כתבו דלא בשבחן דיבר הכתוב אלא בגנותו, שמה שצעקו לא היה בלב שלם כי אם מנהג אבותיהן בידיהן. וביאר המהר"ל שתפיסת אומנות אבותם מורה על חסרון שלימות הלב בתפילה, ושאין תפילה זו אלא מצד המנהג וההרגל.

חידה. היכן רמזו שבזכות המילה קרע להם את הים.

תשובה: בדעת זקנים מבעלי התוס' כתב אז ישיר משה, אז בגימטריה שמונה לומר בזכות המילה שניתנה לשמונה קרע לנו את הים דכתיב, לגזור ים סוף לגזרים וימל מתרגמינן וגזר. וכע"ז הביא בארחות חיים להרא"ה (ח"ב דף 51). וכתב בכלי יקר כי במדרש איתא שנקרע הים בזכות המילה, יכול להיות שע"ז נאמר את השירה הזאת. רמז למילה שנאמר זאת בריתי וגו', ולפי שגם לעולם הבא המילה מצלת מן הגיהנם לכך נאמר ישיר בלשון עתיד ומכאן רמז לתחיית המתים. וראה בספר נחלת שדה ובספר אוצר אפרים ובפנינים שביארו מדוע דוקא בזכות מילה זכו שנבקע להם הים.

חידה. היכן רמזו בפרשתנו שאין מבטלים תינוקות של בית רבן אפילו לבנין בית המקדש?

תשובה: במשך חכמה עה"פ נהלת בעזר אל נוח קדשך, מבאר שהנהלת בעזר אלו התשב"ר, שאפילו אל נוח קדשך אין מבטלים אותן לבנין בית המקדש.

חידה. מתי משה כעס וה' לא כעס, ומדוע ה' לא כעס ומשה כן?

תשובה: דתן ואבירם שהותירו מן המן כתיב ויקצף עליהם משה, שמשו כעס עליהם על שהותירו מן המן, וע"י שכעס שכח לומר להם שילקטו ביום השישי שני עומרים לאחד וכו', אולם הקב"ה לא כעס וכפירוש המהרז"ו כי הקב"ה כבר צוה למשה מכבר שלא יצאו בשבת, ומשה היה סבור לומר להם בערב שבת סמוך למעשה, ובין כך אירע שהותירו מן המן.

חידה. איזה דין חובל בחבירו רמזו כאן בפרשתינו.

תשובה: עה"פ כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך, מקשה הרה"ק רבי העשיל בחנוכת התורה, כי אם אין הקב"ה מביא מחלה, הרי לא צריכים רפואה, וביאר לפי המבואר בפוסקים שהחובל בחבירו צריך ליתן לו שכר ריפוי, ואם החובל בעצמו הוא רופא אינו יכול לומר אני ארפא אותך, ואסור לרפאותו, כמבואר בגמרא (בב"ב פה) ואי אמר ליה אסייך אנא, א"ל, דמית עלי כאריה ארבא, וזה הכוונה, אם שמע תשמע וכו' והישר בעיניו תעשה כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך, כי הרי אני הרופא, ולפי הדין אסור יהיה לי לרפאותך, לכן לא אשים עליך.

חידה. למי נמחלין העוונות.

תשובה: בזוהר הקדוש איתא דע"י אמירת שירת הים בכוונה כראוי נמחלין העוונות.

חידה: באיזה מכה המצריים טבעו בנילוס.

תשובה: כתבו בעלי התוס' (הדר זקנים - פרשת בשלח) עה"פ כי ה' נלחם להם במצרים. מהו במצרים מלמד שלקו המצריים מעין מכה שלקו על הים שאותם שבמצרים טבעו בנילוס:

חידה: רמז למצוה גוררת מצוה בפרשה.

תשובה: במכילתא עה"פ [טו פסוק כו] וַיֹּאמֶר אִם שְׁמוֹעַ תִּשְׁמַע לְקוֹל יְדֹד אֱלֹהֶיךָ וְהִיָּשֵׁר בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה, דרשו אם שמוע תשמע - מכאן אמרו, שמע אדם מצוה אחת משמיעין לו מצות הרבה, שנאמר אם שמוע תשמע.

חידה: כמה פעולות רשעים היו צריכים לעשות במן יותר מצדיקים (לפחות 2).

תשובה: א. בגמ' [יומא ע"ה א'] הנני ממטיר לכם לחם - כתיב לחם וכתוב עגות וכתוב וטחנו, הא כיצד, צדיקים לחם, בינונים עגות,

רשעים טחנו ברחים. כ' התו"ת ב' בהעלתך כתיב וטחנו ברחים וגו' ועשו אותו עגות, ופירש"י לחם משמע אפוי ועגות משמע קודם אפיה, ומפרש שצדיקים אכלו אותו כמו שהוא וכעין לחם אפוי שאין בו כל טרחה, ובינונים טרחו בו לעשות עגות, ורשעים טרחו בו עוד יותר לטחנו ברחים; ב. שם בגמ' דרשו עה"פ ויצא העם ולקטו - כתיב הכא ויצא העם ולקטו וכתיב (פ' בהעלתך) וברדת הטל על המחנה לילה ירד המן עליו, וכתיב (שם) שטו העם ולקטו, הא כיצד, צדיקים ירד על פתח בתיהם, בינונים יצאו ולקטו, רשעים שטו ולקטו [שם שם א']:

חידה. איזה בעל חי יש מצוה להאכילו, ואיזה מצוה היא זו (מהפרשה - ואין הכונה למצוה להאכיל טריפה לכלב).

תשובה: ראה בדברי המחצית השקל אורח חיים סימן שכד ס"ק ז' שכ' . דאיתא סוף שבת [קנה, ב] מאי דכתיב [משלי כט, ז] יודע צדיק דין דלים, יודע הקדוש ברוך הוא צדיקו של עולם דין דלים, זה כלב שמזונותיו מועטים, לכן הטביע טבעו שישהה מלעכל מזונו שלשה ימים ושלש לילות. ואיתא תו התם, שמע מינה אורח ארעא ליתן חתיכה קטנה של בשר, אורך משך אוזן לכלב. ופירש רש"י וז"ל, שמע מינה, מדקאמר שהקפיד הקדוש ברוך הוא על מזונותיו, עכ"ל. אם כן גם לכלב של אחרים מצוה. ואף על גב דהש"ס אמר אורח ארעא, משמע רק שאינו רק מדת דרך ארץ, מכל מקום קרי ליה מ"א מצוה, דהרי הוא בכלל מצות והלכת בדרכיו [דברים כח, ט] מה הוא כו' [רמב"ם דעות א, ה - ו]

חידה. היכן מצינו תינוקות שלא יכולים לדבר ודברו. (בפרשה).

תשובה: בגמ' מסכת ברכות דף נ עמוד א

היה רבי מאיר אומר מנין שאפילו עוברין שבמעי אמן אמרו שירה על הים שנאמר במקלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל.

ובמקום אחר כתוב שאפילו תינוקות שלא ידוע לדבר צעקו ואמרו זה קלי ואנוהו.

חידה. מצא קשר שהיה בין פרעה לדתן ואבירם בפרשת השבוע.

תשובה: א. [יד, ג] ואמר פרעה לבני ישראל. בתרגום יונתן פירש שפרעה אמר כן לדתן ואבירם [לבני ישראל] שהם לא רצו לצאת ממצרים, והיו אז עם פרעה.

ב. החתם סופר כותב שלא מצאנו במקרא במידתם של דתן ואבירם כי אם שהיו בעלי מדון ומחלוקת מנין איפוא לתלות קלקלה זו הותרת המן למחרת בדתן ואבירם ברם קשר ישיר בין השארת המן למחרת ע"י דתן ואבירם לבין רצונם להרבות מחלוקת ומריבה. בגמרא אמרו כי היה המן מברר דין ודברים שהיו בין איש לחבירו . הכיצד אם רצו ראובן ושמעון להתדיין לפני משה על עבד, ראובן טוען כי העבד הוא עבדו וכי שמעון גנב אותו ממנו ואילו שמעון טוען כי קנה את העבד מראובן, היה משה אומר להם כי ימתינו עד למחר, למחרת בדקו את מנות המן שנפלו לכל אחד, ולפיהן ביררו מי רבו של העבד. אם נמצאו שני עומרים בביתו של ראובן אות הוא כי הוא רבו של העבד, וכי העבד נגנב ממנו. משום כך זכה בשני עומרים לו ולעבדו. וכן להיפך אם נמצאו שני העומרים בביתו של שמעון הרי לנו אות וראיה כי הוא רבו של העבד אשר נקנה על ידו . אלא שסימן זה אינו אלא אם אין אפשרות להניח מן למחרת יום הירידה אילו היה אפשר להניח מן ליומיים או שלושה לא היה כל מופת במציאת מנה כפולה בביתו של ראובן או שמעון שהרי אפשר והמנות המיותרות נמצאו לצורך הימים הבאים. נמצא איפוא כי המופת החותך אשר חתך את הדין במריבות וטענות שהיו בין אדם לחבירו היה תלוי באי אפשרות להותרת המן לימים הבאים . את הדבר הזה רצו דתן ואבירם להפריך הם רצו להראות כי אפשר ואפשר להשאיר את המן לימים הבאים , דבר שאותו לא ניסה לעשות אחד מהעם עד כה ומשום כך הותרו את המן. כך חשבו לבטל ולשבר את אמצעי הבירור אשר בו השתמש משה רבינו וממילא יתרבו מחלוקות ומריבות בישראל. ועיין בתרגום יונתן בן עוזיאל שדתן ואבירם היו מהאנשים שנשתיירו במצרים. ובספר באר מים חיים הביא מדרש שכששמעו מהניסים שארעו לישראל, הלכו גם הם לים, ובקע להם הקב"ה את הים עוד פעם והמקור הוא במדרש שכל טוב.

שאלה. יש להבין מדוע רק בפרשת מלחמת עמלק נאמר ושים באזני יהושע מה שלא מצינו בפרשיות אחרות

תשובה: בספר צלח רכב ביאר למה אצל עמלק כתיב באזני, לפי שהוא מצווה שיהיה מצוה לדורות, דהיינו שיצוה לבנו, ובנו יצוה לבן בנו, לכן בשאר מצוות כיון שצוה אותם נתחייבו בניהם לעשות, אבל בסיפור יציאת מצרים ומחיית עמלק צוה אותם וכל אחד יצוה בנו ובן בנו, לכן כתיב באזני, שיצוה לבניו ובני בניו. וכן ביאר הגר"ח פיינשטיין בספרו ביאורים ושיחות.

שאלה. למה מרים בחרה מתוך השירה לשיר רק את הפסוק של אשירה לה' כי גאה גאה וכו

תשובה: בשפתי חכמים כתב בשם הרא"ם דאה"נ כמו שמשח רבינו אמר כל השירה להאנשים, כמו"כ מרים אמרה כל השירה להנשים אלא שהכתוב קיצר וכתב רק הפסוק הראשון. ובתפארת יהונתן ביאר כי הנשים רק על מפלת מצרים שרו, ולא על הצלת עצמן, כמו האנשים, כי לנשים היתה זכות עצמן, כי היו צדקניות, ולכן לא היו בגזרת כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, לכן שרו רק על קדוש שם שמים ומפלת מצרים. ובספר בית יצחק, מרבי יצחק יהודה שמעלקיש אבד"ק לבוב תירץ ע"פ דאיתא במסכת ברכות (יז ע"א) גדולה הבטחה שהבטיח הקב"ה לנשים יותר מן האנשים. שואלת הגמרא, אמר ליה רב לר' חייא, נשים במאי זכיין. מתרצת הגמרא, באקרוי

בנייהו לבי כנישתא ובאתנווי גבריהו בי רבנן ונטרין לגבריהו עד דאתו מבי רבנן. הרי אנו רואים, שכל זכותן של הנשים, רק בכך שהם גורמות שהאנשים יתעסקו בלימוד התורה, וזה נחשב בעבורם כאילו הם לומדות בעצמן, ואמנם צריך עיון, מנה לן שגם הגורם שיקיימו את המצוה נחשב לו כאילו קיים בעצמו. ויש לומר, דזה יש ללמוד מקריעת ים סוף, כי שם נפלו בים הסוס והרוכב, ולמה נפל הסוס, הלא הרוכב חטא והבהמה לא חטאה. אכן כיון שהסוס היה גורם החטא של הרוכב על גביו. וכיון שמידה טובה מרובה ממידת פורענות על אחת כמה וכמה במידה טובה שיש לגורם שכר. וזו שרה מרים כי גם עליכם לשיר שכמו שהסוס נענש שגרם, בוודאי יגיע שכר לנשים שגורמות ומסייעות לבניהן ולבעליהן ללמוד תורה. החתם סופר מתרץ שבני ישראל הודו בשעת קריעת ים סוף גם על ביאת הארץ, אבל אילו היו הם עצמם נכנסים לארץ לא היו אומרים שירה רק לאחר כניסתם לארץ. והנשים כיון שלא היו בגזירת מרגלים והן עצמן נכנסו לארץ, ומרים ידעה בנבואה כי הנשים ישבחו על הארץ עם יהושע לאחר שיכנסו בה, לכך ותען להם מרים שישירו רק כי גאה גאה והיינו על מפתן של רשעים, אבל לא יתנו שיר ושבח על הארץ שעדיין לא הגיע זמן לשבח עליה עד שיכנסו בה. וע"ע בספר אהל משה. **חידה. איזה תיבה בפרשה נקרא לפניה ולאחריה.**

תשובה: בספר שם אפרים מבאר עפ"ד רשב"ם שהכוונה צללו כעופרת, ששקעו בעומק כעופרת הנשקע במים ואף שהמים היו אדירים דהיינו מקלחין בגבורה אעפ"כ שקעו במצוה, וא"כ מלת במים נמשך לפניו שצללו כעופרת במים, דהיינו כמו שהעופרת נשקע במים, וגם לאחריו לומר שאף שהיו המים אדירים נשקעו.

עניני ט"ו בשבט

חידה. הרי אנו יודעים שבכל המחלוקות ב"ש לחומרא ובה לקולא, א"כ כיצד בדין זה שט"ו בשבט ר"ה לאילנות לבית הלל ולב"ש זה בר"ה שבט. איך בפלוגתא זו ב"ש לחומרא.

תשובה: בעירובין (ז ע"א) איתא מעשה ברבי עקיבא שליטא אתרוג באחד בשבט ונהג בו שני עשורין, דהיינו לחומרא כדברי בית שמאי מעשר לעני שכבר שנה שלישית שהיא שנת מעשר עני וגם מעשר שני כדברי בית הלל שעדיין שנה שניה היא. וא"כ ב"ש לחומרא שהיא שנה חדשה וצריך לנהוג במעשר נוסף. ועיין באו"ש בשם הטורי אבן דנמצא דלרבי עקיבא ספיקא דממון עניים לחומרא היא.

שאלה. מה הטעם שנהגו לאכול פירות בט"ו בשבט, והאם יש עניין לאכול פירות שהם לא מארץ ישראל.

תשובה: הטעם לאכול פירות כתב בכנסת יחזקאל הוא כדי לזכור את דיני מעשרות וערלה וטעם רבעי התלויים ביום זה, או כדי להדגיש את חביבות הארץ ומצוותיה. וא"כ עדיף לפי טעמים אלו לאכול מפירות שנשתבחה בהם א"י. אולם בספר אדני פז כתב טעם נוסף, כדי להורות שיום זה הוא ראש השנה לאילנות ויתפללו עליהם שיתברכו פירותיהם. ובספר דבקנו במצוותיך הוסיף שביום זה חונטים האילנות ע"כ אנו מודים לה', ולכן אוכלים מיני פירות שנברך ונודה עליהם לה'. וא"כ הודאה שייכת לא רק בפירות של א"י אלא גם בפירות של שאר ארצות. ובפרי צדיק (ט"ו בשבט ג') הקשה דהרי ענין ר"ה לאילנות הוא מפני שאז יצאו רוב גשמי שנה בא"י ומה ענין לאכול פירות חו"ל, ותי' ע"פ דאיתא בתענית (י ע"א) דא"י שותה ממי גשמים וכל העולם כולו כולו משירי תמצית. נמצא דגם פירות חו"ל תלויים בגשמי א"י.

שאלה. בטעם שא"א תחנון בט"ו בשבט כ' בביאור הגר"א (אורח חיים סימן קלא סעיף ו) ולא בט"ו בשבט. שהוא ר"ה לאילנות וכמו כל ד' ר"ה שהן י"ט עכ"ל: לגבי מה ט"ו בשבט הוא יו"ט חוץ מזה שאין אומרים בו תחנון?

תשובה: המגן אברהם בס' תקעג כתב כי חתן ביום חופתו אינו מתענה בט"ו בשבט כיון שמוזכר בגמרא, היינו שהם בבחינת ימים טובים. ובשו"ע סי' תקעב (ס"ג) איתא צבור שבקשו לגזור תענית בה"ב ופגע בתענית ט"ו בשבט התענית נדחה לשבת הבא כדי שלא יגזרו תענית בט"ו בשבט שהוא ראש השנה לאילנות.

והשב את העבודה

קרבת פסח - הלכה -
המחשה - ביאור

אוצר הספרים

סריקת ספרים ומחבריהם
מבית 'קובץ גליונות'

שאלת שמעון

סוגיות דקרבן פסח

לראשונה - לראות את הסוגיות דקרבן פסח, הכנה לגאולה.

עוד יצירת פלא מבית 'תורת הקרבנות'

והשב את העבודה - קרבן פסח

לראשונה מוגש בפני הלומדים חיבור מסודר ומפורט בדיני 'קרבן הפסח' על כל פרטיו ודקדוקיו והלכותיו.

החל מההכנות לקניית הקרבן, עובר בעבודות הקרבן - השחיטה, עבודות הדם, הוצאת האימורים והקטרתם, וכלה בדיני צליית הפסח - ההכנות לצלייה וצליית הפסח.

גם יבא בו סדר ודיני ליל הסדר בזמן הבית - וכן דיני קרבן החגיגה הבאה עם הפסח, ואף דיני פסח הבא בטומאה ופסח שני.

הספר כולו מלווה בתמונות המחשה מרהיבות עין הממחישות היטב ומפשטות את המושגים החדשים המרובים הנלמדים במסכתא פסחים בדיני 'קרבן פסח'.

ועתה הוא בשורה מרובה ללומדי סוגיות ק"פ בדף היומי

ומומלץ להפצים להחכים בדיני הקודש והמקדש

ובפרט כעת שמצפים אנו לגאולה השלמה בקרוב. ספר חובה בכל בית יהודי כהכנה בסיסית להקרבת קרבן פסח במהרה בימינו.

להשיג: 03-6189607 03-מלפון 03-6439022

מייל: hakorbanot@gmail.com

ובקו המכירות של מכון 'תורת הקרבנות'

תורת
הקרבנות

לימוד קרישים בעין אליבא דהלכותא

07722-73333

הכנות לגיונו של מלך לאכרים וכני הישיבות הק

מיוסד על הוראת מרן רבינו החפץ חיים זיע"א בדבר החובה להיות מוכנים לעבודת הקרבנות במקדש קודש הגאולה. התכנית מתמקדת בבירור הלכות עבודת הקרבנות אליבא דהלכתא כדי להגישם לפני לומדי התורה דבכל אתר ואתר.

לתועלת משתתפי התכנית י"ל חוברת מקיפה של מאות נושאים בהלכות 'הקודש והמקדש' כולל רשימת ספרים וחברות שיצאו אליבא דהלכתא במשך השנים. כמו כן סיכומים רבים שנכתבו באופן חלקי המהווים כלי עזר לבירור ההלכות אליבא דהלכתא.

הסיכומים שישלחו למכון 'תורת הקרבנות' בצורת פסקי הלכות (עם מקורות בשולי הגליון) יוכנסו אי"ה לקבצים תורניים שיצאו לאור לתועלת כלל הלומדים ובני התורה.

את חוברת 'מפתח נושאים' והכתובת לשלוח סיכומי ההלכות היא: hakorbanot@gmail.com

לפרטים - 054-8433-264

רכז נציגי הכוללים: בטלפון הנ"ל. פקס: 072-3377748

לקראת לימוד ענייני קרבן פסח בדף היומי

שאלת שמעון

כתבי הלומדים

מאת: ש"י ליהודה

יו"ל לע"נ מרן הגרא"ל שטיינמן זיע"א, הגרש"י בורנשטיין זצוק"ל, הר"ל בראון זצ"ל, והרא"נ וולפסון זצ"ל

הוראתו ולידתו של הספר המיוחד הזה בסיועו דשמיא מיוחדת לה זכה המחבר שליט"א, שעזר חפצו היה לזכות בהוצאת חידושי לאור עולם, ואף נשא תפילה על כך מעומק ליבו, גם כשעלה לציון הרשב"י באתרא קדישא מירון בל"ג בעומר תשע"ט שטח בקשתו זו על הציון ונשכח הדבר מלבו. לאחר זמן החל ללקט הערות הלומדים בחבורת קרשים בישיבה הגדולה בשלייקווד, ולחלק הגליונות 'ש"י ליהודה' מידי שבת בשבתו עם הערות הלומדים ותלמידיהן. ובט"ו בשבט נאסף בעמיר גרנה והוציאו לאור חוברת קטנה שנתחלקה בין הלומדים רשם, וזה זוסוף בכה וזה בכה, עד שבא לידי גמר הספר 'שאלת שמעון' ביום ל"ג בעומר ה'תש"פ, בתום שנה מחתפילה על ציונו של התנא הקדוש רשב"י.

ועל כן נקרא שמו 'שאלת שמעון' גם כי נרמז בו שמו של מרן הגרא"ל זיע"א הספר ערוך ומסודר דף אחר דף מפרק תמיד נשחט וענייני קרבן פסח, גם נוספו בו מפתחות מפורטות. על הספר הפכימו בין שאר הרבנים גם הגאון רבי ירוחם אולשין שליט"א ראש ישיבת בית מדרש גבוה ליקווד, והגאון רבי חיים פינשטיין שליט"א ראש ישיבת עמרת שלמה.

להשיג לזיכוי הרבים במערכת 'קובץ גליונות'

מלפון 05331-459-000

או במייל k.gilyonot@gmail.com

קב ונקי

פנינים, מרגליות, וידיעות נכבדות

אתר קב ונקי - kavvenaki.co.il

בעריכת: הרב צבי וינברג 052-7614415 לקבלת הגיליון : kavvenaki1@gmail.com

והנה במשנה ברורה (סי' א' סק"ב) הביא מהשלי"ה שעל פי סוד, יש לחבר יום ולילה בתורה או בתפילה הן בבוקר והן בערב.

וראה **קובץ ישורון** (ח"י עמ' שלי"ה, הליכות והלכות מהגר"מ גיפטר זצ"ל) שפירש את הסוד שבדברי השלי"ה, שיום הוא מידת רחמים ולילה מידת הדין ויש לחברם, משום ששניהם מאחדותו יתברך ולא ענינים נפרדים, ואי אפשר לעמוד על כך אלא מתוך לימוד תהי"ק או דבקות בתפילה.

ונראה יסוד להנהגה זו בדברי בעל הטורים כאן, שכך נהג יהושע.

הנהגה זו של לימוד בעת החיבור בין היום לבין הלילה ליום מצאנו עוד באבותינו כדאיתא במדרש (מדרש תהילים מזמור א') אמר ר' ברכיה אף אבותינו הראשונים קבעו את המשנה, שהיו יושבים ביום שהוא נוטל מן הלילה, ובלילה שהוא נוטל מן היום.

ובהעמק שאלה (לנצי"ב שאילתא קמ"ב) הביא את המדרש הנ"ל, וכתב שם שנראה שמה שנאמר ליהושע (יהושע א') "והגית בו יומם ולילה", הכוונה על זמן החיבור בין יום לילה ולילה ליום, עיי"ש.

בספר 'מנחת יהודה וירושלים' (קובץ ד"ת וחסידות מכ"ק האדמו"ר בעל השפע חיים זיע"א מקלויזנבורג, שינוי חומש רש"י עמ' רח) מביא שאמר לו אביו רבי צבי הירש זצוק"ל שמיום עמדו על דעתו לא היה ישן בחיבור מיום ללילה או מלילה ליום.

מנהג החת"ס לדרוש בליל ראש השנה לפני מעריב

בס' להורות נתן (להגר"מ גשטטר זצ"ל מועדים ח"ג דרשה לליל ראש השנה עמ' כז) מבאר לפי הנהגה זו את מנהג מרן החת"ס סופר זצ"ל לדרוש בליל ראש השנה בין מנחה למעריב.

שהרי כתב בשלי"ה שיש סוד לחבר יום ולילה, והביאור הוא שהרי הכל הולך אחר החיתום, ולכן ראוי שכשמשמשים הלילה או היום יחברם בתורה או תפילה,

שע"י שמתעסק בדברים שבקדושה בזמן הסיום, נתקדש למפרע כל הזמן שעבר, וכן מבחינת ההתחלה, שהיות שבהתחלת הזמן הבא עסק בקדושה, נתקדש כל הזמן העתיד לבוא,

וכ"ש בסיום השנה שעברה ובתחילת השנה החדשה, ודאי שנכון לעסוק אז בתורה, וכ"ש בעסק התורה דרבים,

שע"י לימוד התורה בעת זו, אף אם לא השלמנו לחם חוקנו בתורה בשנה שעברה, כעת ברגע האחרון של השנה עדיין יש כל לקדש למפרע את השנה שעברה, ומכאן ולהבא מתקדשת השנה בקדושת התורה ע"י הרגע הראשון של השנה, ע"כ.

אם ישראל היו נכנסים מיד לארץ ישראל, היה הקב"ה מוציאם מהארץ להר סיני כדי ליתן להם שם את התורה

(יג"ו) **וַיְהִי בְשַׁלַּח פְּרַעְה אֶת הָעָם וְלֹא נָחַם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרֹב הוּא כִּי אָמַר אֱלֹהִים כֹּן יִנָּחַם הָעָם בְּרֹאשֵׁי מַלְחָמָה וְשָׁבוּ מִצִּיּוֹן.**

החזון איש (או"ח סי' קכ"ה אות יא עמ' 428) תמה איך אמר הכתוב שהקב"ה הסיבם ללכת דרך המדבר רק משום החשש של "פן ינחם העם בראותם מלחמה", והלא כבר מראש אמר הקב"ה למשה רבינו שעאשר יצאו ממצרים יבואו להר סיני, כמ"ש (ולעיל ג"ב) "תעבדון את האלוקים על ההר הזה". וא"כ מוכרחים היו גם ללא סיבה זו, ללכת דרך המדבר כדי לקבל את התורה ולא היו יכולים ללכת דרך ארץ פלשתים.

וכתב החזו"א ליישב: שמפני הטעם של "פן ינחם העם", שהוצרך להסיבם דרך המדבר, לכך נבחר מתחילה הר סיני לקבל בו את התורה, ולולי הטעם של "פן ינחם העם", היתה התורה ניתנת להם בארץ ישראל, ונמצא שמה שאמר "תעבדון את האלוקים על ההר הזה", הוא מחמת "פן ינחם העם".

ובאופן נוסף כתב ליישב, שכוונת הכתוב שלולי הטעם של "פן ינחם העם", היה הקב"ה מכניסם מקודם לארץ ישראל, ולאחר מכן היה מוציאם מהארץ ומקרבם אל הר סיני ונותן להם את התורה שם, וצריך עיון.

ולדרכו השניה, יש לייין מה הביאור בזה שאחר שהיו באים לארץ ישראל היה מוציאם מארץ ישראל להר סיני כדי ליתן להם את התורה שם, ומדוע לא היה נותן להם את התורה בארץ ישראל.

המקור לסוד שבחיבור יום ולילה בתורה ותפילה

(יג"ב) **לֹא יָמִישׁ עֲמוּד הָעֵנָן יוֹמָם וְעֲמוּד הָאֵשׁ לַלַּיְלָה לְפָנֵי הָעָם.**

בבעל הטורים כתב שמופיע פעמיים בתורה את הלשון 'לא ימיש', כאן לגבי העננים, ושוב לגבי יהושע נאמר (להלן לג, יא) שלא ימיש מתוך האהל.

וזה בא ללמדנו שכמו שהעננים משלימים זה את זה, כמובא בגמ' **שבת** (כג: וברש"י שם) שעמוד הענן שמשמש ביום בא עוד קודם שמאיר היום, ועמוד האש שמשמש בלילה מתחיל להאיר עוד קודם שבא הלילה, כך יהושע היה משכים בבוקר בעוד לילה ללמוד, ובערב היה מקדים בעוד היום ללמוד, ועל כן זכה לילך לפני העם.

וראה נטעי גבריאל הל' יום הכפורים (פכ"ז סעי' ז הע' יא עמ' לב) שהביא מהמטה אפרים (סי' תריט סעי' ט) את המנהג ברוב הקהילות שהרב אומר קודם התחלת כל נדרי דברי כיבושים ומוסר כדי לעורר לב הציבור כי קדוש היום לכפרת עוונות ועת רצון היא להתענות ביום הקדוש הזה, וכתב שמעתי בשם **מנחם הגדול** מהר"א מבעלזא טעם דאיתא בשל"ה הובא במג"א סי' א' שצריך לחבר יום ולילה בתורה או בתפילה והחיוב הוא בכל יום ומכ"ש ביום הקדוש הזה.

וחשבתי על פי הרעיון הזה, שאף יש בזה מקור למנהג בקהילות ישראל שהרב או תלמיד חכם אחר דורש בליל שבת לפני ערבית, כדי לחבר את ששת ימי המעשה עם יום השבת, ולקדש למפרע את כל ימות החול בעסק התורה.

אבן שיש בה כח טבעי לבקוע את המים

(יד, טו) **וְאֵתָהּ הָרִם אֶת מִטָּךְ וְנָטָה אֶת יָדְךָ עַל הַיָּם וּבִקְעָהוּ וַיָּבֵאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בְּיָבֶשָׁה.**

במדבר רבה (שמות כא, ט) מובא שטענו המצרים שמשה לא יכול לעשות כלום בעצמו אלא ע"י המטה, שהרי בו הכה את האור, ובו הביא את כל המכות,

וכשבראו ישראל לתוך הים והמצרים עומדים מאחוריהם, אמר הקב"ה למשה **'השלך את מטך'** שלא יאמרו אלולי המטה לא היה יכול לקרוע את הים, שנאמר **'הרים את מטך'**. [וראה בבלי יקר כאן שביאר מדוע דווקא בקריעת ים סוף היה צריך לסלק את המטה].

מבואר מהמדרש שבאמת לא השתמש משה עם המטה כדי לבקוע את הים, אלא אם היד בלבד, וכפי שנראה מהמשך הפסוקים, שהרי בהמשך פסוק זה נאמר 'ונטה את ידך', ולהלן (פסוק כא) נאמר 'ויט משה את ידו על הים', וכן להלן לגבי חזרת הים, נאמר (פסוק כז) 'ויט משה את ידו'. [אף ברבנו בחיי פירש כך, וכן הוא בפירוש הרא"ש].

ואף בחזקוני פירש כן, וכתב שהלשון 'הרים' הוא מלשון הסרה וסילוק, כמו שנאמר 'וממנו הורם התמיד', 'הרימו מכשול מדרך עמי', 'והרים העטרה', כלומר הסר את מטך ובנטיית ידך גרידא תבקע את הים.

אולם במכילתא (סו"פ בשלח פרשה ו) נראה שהיכה עם המטה את הים, שמובא שם "המטה הזה הביא עשר מכות על המצרים במצרים ועשר על הים", וכן נראה מהמדרש **תנחומא** (ואתחנן ו) שמשה הלך לים הגדול שיבקש עליו רחמים מה' שיכניסנו לארץ, והשיב לו הים: "בן עמרם, מה היום מיומים, הלא אתה בן עמרם, שְׂבִיבָתְךָ עָלַי בְּמִטָּךְ וְהִכִּיתִנִי וְחִלַּקְתָּ לְשָׁנַי עֶשֶׂר שְׁבִילִים". וכן מבואר **באבות דרבי נתן** (פליגא, ב) "נטל משה מטהו והכה על הים ונעשה הים נקבים ונקבים", וכן הוא **בתרגום יונתן** על פסוק זה שתירגם: "ואנת ארום ית חוטרך וארכין ית ידך ביה על ימא ובזעיה", וכן להלן (פסוק כא) תירגם: "וארכין משה ית ידיה על ימא בחוטר רבא ויקירא". [וראיתי שדנים איך משמע בלשון התרגום אונקלוס שאת הפסוק 'הרים את מטך ונטה את ידך', תירגם "טול ית חוטרך וארם ית

ידך", שלכאוי זה ההיפך מלשון התורה, שאמרה לשון הרמה על המטה ולא על היד].

ממעשה שאירע עם הגר"א זצ"ל (מובא בקונטרס צפה ב"מ שנדפס בסוף תהילים עם פי שער פרנסה טובה, ירושלים תשכ"ה עמ' ב וכן מובא בשם הגר"א בסי' תכלת מרדכי למהרש"ם), נראה שלמד כמדרשים שמשה לא הכה עם המטה, שבימי הגר"א ז"ל אירע מעשה שהיתה מצויה אבן קטנה באיזה בית ברוסיה, ויוחסו לה סגולות יוצאות מן הכלל, והם לא ידעו את טיבה.

לאחר שחוקרי הטבע ברוסיה נלאו למצוא פתרונה, פנו לחבריהם חכמי הטבע באשכנז, לחפש פתרון לטבעה של אבן זו, גם מחכמי המדע באשכנז נעלם הדבר, והם עמדו להחזירה לרוסיה.

לפני החזרת האבן יעץ להם מנדלסון שר"י (מאבות תנועת ההשכלה האורחה) לפנות להגר"א ז"ל ששמו נודע לתהלה כבקי בכל שבע החכמות (וכוונתו היתה כדי ללגלג עליו שבודאי לא ידע פשרה של אבן זו) והם נענו לו.

הגר"א גילה באזניהם שטבעה של אבן זו הוא סנפירונן, שטבעו לחלק מים למרכיביו השונים מבחינה כימית², והם נוכחו לדעת בגדלותו של הגר"א גם בחכמות הטבעיות. **משנודע** הדבר למנדלסון הפגין את דעותיו הכוזבות להכחיש את נס קריעת ים סוף, בטענה שמטחו של משה סנפירונן היה כדברי חז"ל (תנחומא וארא ומובא ברש"י להלן יו, ו), והוא שבקע את הים באופן טבעי ולא באופן נסי.

משנודע הדבר להגר"א שלח לו, אפיקורס שכמותך בתורה הקדושה נאמר 'הרים את מטך', **הרים** כלומר סלקהו מן הצד, כמו הרימו מתוך העדה בפי קרח, שבפירושו ה בדלו, ונטה את ידך ולא את המטה על הים ובקעהו, והוא נס קריעת ים סוף².

כשעלה הרמב"ן לא"י מצא מטבע שהטביעו בו צורות מקלו של אהרן וצנצנת המן

(טו, לב) **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' מֵלֵא הָעָמָר מִמֶּנִּי לְמַשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם לְמַעַן יָרְאוּ אֶת הַלֹּחֶם אֲשֶׁר הָאֱכָלְתִּי אֶתְכֶם בְּמִדְבָּר בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם.**

וכתב רש"י שבימי ירמיהו כשהיה מוכיחם למה אין אתם עוסקים בתורה, והם אומרים נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה, מהיכן נתפרנס, הוציא להם צנצנת המן, אמר להם ראו בזה נתפרנסו אבותיכם הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו.

והנה הרמב"ן (שמות לג, ד) דן מהו שקל הקודש שנאמר בתורה, ובתוך דבריו מספר שכשהגיע לארץ ישראל ראה שקל זה, וז"ל: ברכני השם עד כה שזכיתי ובאתי, ומצאתי שם ביד זקני הארץ מטבע כסף מפותח פתוחי חותם, מצדו האחד כעין מקל שקד ומצדו השני כעין צלוחית, ובשני הצדדים סביב כתב מפותח באר היטב, והראו הכתב לכותיים וקראוהו מיד כי הוא כתב עברית אשר נשאר לכותיים, וקראו מן הצד האחד שקל השקלים, ומן

² וראה אריכות בזה בסי' **נפלאות מתורת השי"ת** (מאמר טבעת חותמו של עולם פי פ"ב)

¹ וראה **ילקוט שמעוני** (נשעיה פי נ"ד רמז תעח) שסנפירונן זה ספיר, וזו אבן שכשמיכים עליה בפטיש אינה נשברת, וכי הרד"ק שם שזו אבן היהלום.

הצד השני ירושלם הקדושה, ואומרים כי הצורות, מקלו של אהרן שקדיה ופריחיה, והצורה השנית צנצנת המן, ע"כ.³

וצ"ב מדוע בחרו להטביע בשקל הקודש דווקא את שני החפצים הללו, מקלו של אהרן וצנצנת המן.

ונראה בס"ד לבאר, שעל שני הדברים הללו, נאמר בתורה שהקב"ה אמר למשה שיניח אותם 'למשמרת', כאן לגבי המן, ובבמדבר (יז, כה) לגבי המטה של אהרן. **וכיון** שכל המטרה של שמירת החפצים האלו היא לעדות לדורות, לכן הטביעו דווקא אותם על המטבע היוצא, כדי שכל הזמן יראו אותם ויזכרום.

ואפשר להוסיף, ע"פ מה שכתב רש"י שצנצנת המן מסמלת את הביטחון של לומדי התורה בה' ולא לדאוג לפרנסה, לכן הטביעו את צנצנת המן דווקא על הכסף, כדי להראות שגם הכסף מאיתו יתברך, והוא הזן והמפרנס לכל. **ועל דרך** זה אפשר לומר אף בענין מטה אהרן, שמובא ברש"י (סנהדרין נב: ד"ה למה תלמיד) שקרח פיתה את עדתו ע"י כסף, וכיון ש**נהנו מממונו** לכן היה לו קל להשיאם ולהחזיק ידו במחלוקת למרוד בקב"ה. **וא"כ** יש לומר שדווקא הטביעו צורת 'מטה אהרן' על הכסף, כדי להחדיר שע"י בצע כסף אפשר להיגרר ולערער על הכהונה, וע"י זכירת מעשה פריחת מטה אהרן, יבואו להיזהר בזה.⁴

איזה בעל חי הלך עם "עם ישראל" מיציאת מצרים עד שנכנסו לארץ?

(יג, יט) **ויקח משה את עצמות יוסף עמו כי השבע השביע את בני ישראל לאמר פקד יפקד אלקים אתכם והעליתם את עצמותי מזה אתכם.**

בתוס' שאנץ (סוטה יג.) הקשה וכי דרכו של מת להלך עם השכינה, וכתב: בשם המדרש ששמו עצמות יוסף בתוך עור של כבש ונכנסה בו באותו עור רוח חיים, והיינו דכתיב (תהלים פב, ינוהג כצאן יוסף".

וכ"כ בפירוש בעלי התוספות כאן, "שכרך משה עצמות יוסף בעור של גדי וכתב עליו שם המפורש והיה מהלך בעצמו, והיינו דכתיב "נוהג כצאן יוסף", ובארון של יוסף מונחים כל עצמות השבטים.

וכ"כ החזקוני (בראשית נ, יג) "ואין להקשות איך נשא משה ארונו של יוסף, שהרי הוא נשא את עצמו כדכתיב "נוהג כצאן יוסף ולא שמשה נשאו". (ועי' בסידור התפילה לרוקח (אות קי ד"ה בצאת ישראל ממצרים), ושו"ת ציץ אליעזר ח"י"ח סי' נו)

האם בזמן שהיו בני ישראל במדבר היה "בין השמשות"?

(יג, כב) **לא ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה לפני העם.**

המנחת חינוך (מצוה כד אות ב) כי שאמנם עם ישראל לא היו הולכים במסעותיהם בשבת, אבל בערב שבת היו הולכים עד שחשכה, ואפשר דגם בין השמשות היו הולכים, דהיו הולכים על פי

עמוד הענן והאש, ועל פי ה' היו נוסעים, וספיקא קמי שמיא מי איכא.

מבואר מדבריו שכל עוד עמוד הענן ועמוד האש הלכו לפני עם ישראל, לא היה להם כלל זמן של "בין השמשות" – כי כאשר נסתלק עמוד הענן נגמר היום, והתחיל הלילה עם עמוד האש.

וקשה על דבריו ממה שאמרי' בשבת (כג: מובא ברש"י כאן) שעמוד הענן היה משלים לעמוד האש, ועמוד האש משלים לעמוד הענן, שעד שלא שקע זה עלה זה, והיו משמשים בעירבוביא.

ואולי יש לומר שבאמת היו משמשים בעירבוביא עד הזמן שהענן נסתלק, וכאשר נסתלק הענן ועמוד האש שימש לבד נגמר היום, והתחיל הלילה, ועוד צ"ע.

איך ביארו לגויים מאמר חז"ל "טוב שבגויים הרוג"?

(יד, ז) **ויקח שש מאות רכב בחור וכל רכב מצרים ושלישים על כולו.**

ברש"י מביא מהמכילתא, שהבהמות שלקח פרעה למלחמה היו משל הירא את דבר ה', דכתיב במכת ברד, (לעיל ט, כ) "הירא את דבר ה' מעבדי פרעה הניס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים", והם ניצלו מהברד, ומכאן היה רבי שמעון אומר כשר שבמצרים הרוג, טוב שבנחשים רצוץ את מוחו.

כלומר שתהרוג אותם, כשם שהמצרים שיראו את דבר ה' והכניסו בהמתם, לבסוף נתנו את בהמתם לפרעה לרדוף אחרי בני ישראל.

דין זה מופיע גם במסכת סופרים (טו, י), אולם שם לא אמרי' דווקא "כשר שבמצרים", וכן שם מובא שדין זה שיש להרוג את הטוב שבגויים נאמר רק בשעת מלחמה.

וז"ל: "תני רבי שמעון בן יוחי הטוב שבעובדי כוכבים בשעת מלחמה הרוג, הטוב שבנחשים רצוץ את מוחו". [ועי' תוס' עבודה זרה כו: ד"ה ולא מורידין, ובזהר ח"ג יד: , ובענין הריגת גוי שלא בשעת מלחמה עי' רמב"ם הל' רוצח (פ"ב הי"א) שההורגו שלא בשעת מלחמה אין נהרג עליו בבית דין, ובכס"מ שם כי שחייב מיתה בידי שמים, ועי' ראב"ן (ב"ק לדף קיג) שהלאו של "לא תרצח" נאמר בין על ישראל בין על גוי, וביראים (סי' קעה) כי שההורג גוי הוי תולדת רציחה]

בס' שבט יהודה (לרבי שלמה אבן וירגא זצ"ל – השמד המ"א עמ' קנא בהוצ' חדשה) מובא ויכוח שנערך בין הכומר "פראי פידרו" לבין דון שלמה הלוי בנוכחות האפיפיור.

ומובא שם ששאל הכומר את האפיפיור – איך יסבול קדושתו העם שמחרפים אותו ואומרים שראוי להורגו, שאומרים "טוב שבגויים הרוג".

⁴ וראה **יומא** (ט.) שבבית שני הצדוקים לקחו את הכהונה הגדולה בדמים

³ מצורף למעלה תצלום של מטבע הישקלי שכמותו ראה הרמב"ן, מטבע זה הוא מתקופת המרד הרומאי, לפני כ-2100 שנה.

והשיב לו "ידון שלמה הלוי" תשובה שתספק אותו (וודאי שאין זה התשובה האמיתית אלא הביאור בזה כמו שהבאנו לעיל שמדובר בשעת מלחמה – רק שרצה להפיס את דעתו)

וז"ל: שבזמן שופטיו לא היה אדם נהרג, כי שמא הנהרג טריפה היה והיה כאילו כבר מת, ונמצא שהרג אדם שכבר מת (עי' מכות ז.), אבל אומות העולם ראו שכפי הזמנים ירבו הרוצחים אם נדייק בתכלית דקדוק זה, והם באמתלאות הורגים כדי להוכיח את העם, ורצה לומר "טוב שבגויים" הוא המשפט, רוצה לומר "משפט ההריגה", כי לא אמר "הרגו הטוב שבנוצרים" אבל אמר "ההרג".

אלו שבטים היו בכל אחת מארבע הקבוצות על ים סוף?

(יד, יג) **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם אֶל תִּירְאוּ הַתִּיבָבוּ וְרֵאוּ אֶת יְשׁוּעַת ה' אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רָאִיתֶם אֶת מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפּוּ לִרְאֹתָם עוֹד עַד עוֹלָם.**

במכילתא (פרי' בשלח פרשה ב') מובא שכאשר התקברו ישראל לים, נעשו ד' כתות, אחת אומרת ליפול לים, ואחת אומרת לשוב למצרים, ואחת אומרת לעשות מלחמה כנגדן, ואחת אומרת נצווה כנגדן.⁵

ולא מבוואר מי הם הד' כתות ומאיזה שבטים היו, אולם בספר הישר (סו"פ בא, הראני ידידי רח"ס שליט"א) מובא שהתחלקו כל בני ישראל מפני מצרים לארבע ראשים,

האחת בני ראובן ושמעון ויששכר, ויאמרו להפיל את נפשם בים, כי יראו מאד מפני כל מצרים, ויאמר אליהם משה 'אל תיראו התיבבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום הזה'.

השנית בני זבולון ובנימין ונפתלי, ויאמרו לשוב מצרימה עם מצרים, ויאמר אליהם משה 'אל תיראו כי אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם'.

השלישית בני יהודה ודן ויוסף, ויאמרו ללכת לקראת מצרים להלחם איתם, ויאמר אליהם משה 'עמדו במעמדכם כי ה' ילחם לכם ואתם תחרישו'.

והרביעית בני לוי וגד ואשר, ויאמרו לבוא בתוך מצרים להומום, ויאמר אליהם משה עמדו בתוך מעמדכם ואל תיראו, אך קראו אל ה' להושיע אתכם מידם, ע"כ.

וצריך עיון האם יש קשר בין חלוקת השבטים לבין הדברים שאמרו, ותן לחכם ויחכם.

מדוע "שיר השירים" לא נכתב אריח על גבי לבנה?

(טו, א) **אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' וגו'.**

במגילה (טז): "כל השירות כולן נכתבות אריח על גבי לבנה ולבינה על גבי אריח, חוץ משירה זו (עשרת בני המן) ומלכי כנען

⁵ וראה **מרכבת המשנה** על המכילתא (פרי' בא עמ' לח) שביאר שד' כתות אלו הם כנגד ד' בנים שדיברה תורה, עיי"ש.

(שבספר יהושע) שאריח על גבי אריח ולבינה על גבי לבנה. [ועי' תוס' רי"ד]

בשו"ת הלכות קטנות (למהר"י חאגיז זצ"ל ח"א סי' קפח) נשאל למה שיר השירים אינו כתוב כשירה אריח ע"ג לבנה, והשיב ע"פ מתני' במס' ידים (גה) "כל השירים קודש ושיר השירים קודש קודשים", שמספר בו מאהבת ה' את עמו, ושלא להפריד ביניהם נעוץ סופו בתחילתו להורות הדבקות, שרווח לא יבא ביניהם, ולכך לא בא ברווחא דליבני".

ועי' חידושי הר"ן (מגילה שם) דשירת הים סתומה משני ראשיה, והטעם מפורש בהגדה לפי שסגר הקב"ה את הים על המצרים לפנייהם ולאחריהם, וכ"כ במחזור ויטרי (סימן תקיט), אולם הרמב"ם (הל' ספר תורה ח, ד) כ' ששירת הים פרשה פתוחה היא.

מדוע נהגו יורדי הים באניות לא לומר שירת הים בתפילתם?

(טו, א-ה) **אֲזַי שִׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת ... סוֹס וְרִכְבּוֹ רָמָה בַּיָּם ... תִּהְיֶה יִפְסָיִמוּ יָרְדוּ בְּמַצּוֹת כְּמוֹ אֶבֶן.**

בשו"ת רדב"ז (מכתב יד חלק ח סי' יז) נשאל על יורדי ימים שאינם אומרים שירת הים, האם יש טעם למנהג זה.

והשיב: זו לא שמעתי, אבל נראה לי שהם מקפידים מפני שכתוב בה סוס ורכבו רמה בים תהומות יכסיומו וכו'.

אבל דעתי הוא שלא להקפיד בזה כלל, דאי משום דכתיב 'תהומות יכסיומו', ליכא קפידא, שהרי על פרעה מדבר לשעבר, אדרבה אני אומר כי שרו של ים ישמח בשעה שמשוררים ישראל שירת הים ומזכירים הנס שנעשה בו ושנה ממנהגו לעשות רצון קונו, ושבח הוא לו ונח מזעפו.

האם מותר למחוק שם המפורש לצורך פיקוח נפש?

(טו, כה) **וַיַּצַּק אֶל ה' וַיֹּרֶהוּ ה' עַץ וַיִּשְׁלַךְ אֶל הַמַּיִם וַיִּמָּתְקוּ הַמַּיִם שֵׁם שֵׁם לֹו חָק וּמִשְׁפָּט וּשְׁם נִסְהוּ.**

בתרגום יונתן כ' שמשא רבינו כתב על העץ את שם המפורש [שמא רבא ויקירא] והשליך אל המים.

ובשו"ת מנחת הקומץ (לרבי קלונימוס קלמן צוקרמן הי"ד אב"ד יאבלאנאב – גליצא, נעקד עקדה"ש בשואה – ח"א סי' יג) הקשה הרי אסור למחוק את השם, והמוחקו עובר בלאו שנא' "לא תעשון כן לה' אלוהיכם", ואיך כ' משה רבינו את השם המפורש על העץ והשליך למים, הרי המים מוחקים את השם.

וניסיה לתרץ שעשה כן משה, כיון שהיה חשש סכנת נפשות שהיו צמאים למים ולא היו יכולין לשתות המים המרים, ופקוח נפש דוחה אפי' שבת החמורה.

אולם דוחה זאת דלפייז מדוע דוד המלך (סוכה ג): הסתפק האם ליתן את החתיכת חרס עם שם המפורש על פי התהום, עד שאחיתופל אמר ק"י מסוטה דמותר למחוק את השם כדי לעשות שלום בין איש לאשתו, כל שכן שמותר לצורך כל העולם, ומדוע לא פשט ממש רבינו דלצורך מותר, דהוי פיקוח נפש, ומזה מוכיח שבכל אופן יש איסור.

וכ' ליישב ע"פ רש"י בערכין (ו. ד"ה שם) שעל גבי קורות וכלים לא קדוש דלא הוי מקומו.

ולפי"ז נחא מה שמשה רבינו כתב את השם המפורש על העץ, אבל א"כ נשאר קשה מה נסתפק דוד המלך.

ומביא שבש"ת בית יצחק (או"ח סי' י') נתקשה בזה, ותירץ דאמנם על כלי אין איסור דאורייתא אבל יש איסור דרבנן, ודוד היה צריך את הק"י מסוטה משום הגזירה דרבנן שאוסרת.

ולפי דבריו כ' שכיון שבזמן משה רבינו לא היה את הגזירה דרבנן, הלכך כתב דלא הוי קדוש.

וכ' שם דבלא"ה קודם מתן תורה לא היה עדיין את האיסור של לא תעשון כן וכו', ועיי"ש.

[ועי' עוד בערוך לנר סוכה שם, ובטוב טעם ודעת לרבי שלמה קלוגר זצ"ל (מהדו"ק סי' רל"ט), ועי' אגרות משה (או"ח א' סי' ה-ו-ז, ואו"ח ד' סי' ח'), ושו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' ג') מה שמביא משו"ת חזון נחום (סי' ו'), לגבי חולה במחלה מדבקת האם חייב להניח תפילין, שהדרך הוא שכל הדברים שבאים במגע עם חולה זה דינם לשריפה, ועי' בשו"ת משנה הלכות (ח"ה סי' קכ"א) שהביא נידון זה וכ' שכשהיה במחנות של הגרמנים ימ"ש בשואה, הבאנו תפילין איתנו ועשינו כל מה שבידינו להניח תפילין ככל האפשר באותן המקומות וברור ה' כברור השמש בצהרים שאם תפשו התפילין מאותן שרפו אותם באש ואפ"ה כל מי שהי' יכול הביא אותו תפילין.]

על שם מי קרא הרמ"ע מפאנו את שם בתו "אלימה"?

(טו, כז) **וַיְבָאוּ אֵילִמָּה וְשֵׁם שְׁתֵּים עָשָׂרָה עֵינָת מִים וְשִׁבְעִים תְּמָרִים וַיַּחֲנוּ שָׁם עַל הַמֵּיִם.**

בספר יוסף בחירי (תולדות והנהגות מרן הבית יוסף עמ' קצה) כתב שבעיני הרמ"ע מפאנו לא היה גדול וקדוש כרבי משה קודברו זצ"ל (הרמ"ק), דמותו ריחפה לנגד עיניו, קשריו עם תורתו, ואחר כך עם תלמידיו אין להם חבר ורע,

אות להערצתו של הרמ"ע מפאנו לרבו שלא ידעה גבולות, אתה מוצא גם בכך שבהילול לו בת בחודש תשרי שנת שמ"ה קרא לה בשם 'אלימה' על שם חיבורו של הרמ"ק ספר 'אלימה רבתי'.

היכן אכלו עם ישראל "קוסקוס"?

(טז, ג) **וַיֹּאמְרוּ אֵלֵיהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִי יֵתן מוֹתָנוּ בַּיּוֹם הַזֶּה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשִׁבְתָּנוּ עַל סִיר הַבָּשָׂר בְּאֲכָלְנוּ לֶחֶם לְשׁוֹבַע וּגּוֹ'.**

בס' מעשי ה' (לרבי אליעזר אשכנזי זצ"ל נפטר ה' אלפים שמי"ן 1585 – ח"ד פב) כ' לדעתי היו מתארים, מאכל אחד שעד היום עושים אותו במצרים והוא שעושין בקמח ומים כמו פירורים ונקרא קושקושי (קוסקוס), ומושיבים אותו על סיר הבשר ומתבשלים מן האדים העולים מן הבשר, ואין הפירורים ההם נוגעים בבשר רק קשורים תוך מטלית או נתונים בתוך כלי נקוב, והכלי הנקוב נתון על פי סיר הבשר.

ולכן אמרו "בשבתנו על סיר הבשר באכלנו לחם לשובע", כי אותו המאכל אינו ללפת בו את הפת כי הוא פת בעצמו.

כיצד יתכן שציבור יקראו את פרשת בשלח, בשבת אחרת?

(טז, ד) **וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה הֲנִי מְמַטֵּיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם וַיָּצֵא הָעָם וְלִקְטוּ דָּבָר יוֹם בְּיוֹמוֹ לִמְעַן אֲנֹסְנוּ הַיֶּלֶד בְּתוֹרָתִי אִם לֹא.**

בספר העיתים (לרבי יהודה מברצלוני סי' קפד עמ' 275) מביא בשם רב סעדיה גאון, שאם יוצא שיש שבת שלא יודעים מה לקרוא, שיקראו בפרשת המן 'הנני ממטיר לכם לחם מן השמים' שמדברת בעניני שבת.

ומקשה שם על דבריו, שזה פליאה, שאיך יוצא שבת שלא ידוע מה לקרוא, והלא יש סדר מסודר לכל שבתות השנה,

וכתב שאפשר לפרש שכוונת רס"ג באופן שנמצאים עשרה אנשים בדרך רחוקה ומסתפקים איזה פרשה קוראים בשבת זו, שיקראו בפרשת המן שמדברת בעניני שבת, ע"כ.

וצריך ביאור מה המיוחד בפרשה זו שמוזכר בה שבת, הרי יש עוד פרשיות שמדברים בעניני שבת,

ונראה לומר שהרי עד עתה, לא מוזכרת שבת בשמה 'שבת', אלא רק יום השביעי, וכאן (להלן פסוק כה) פעם ראשונה שמוזכר שבת⁶.

והנה יסד לנו רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל (ישראל קדושים אות ז) קיבלתי שבכל דבר וענין במקום שמילה זו נזכר פעם ראשונה בתורה שם הוא שורש הענין, ע"כ.

וא"כ בפרשה זו שהמילה 'שבת' מוזכרת פעם ראשונה, בפרשה זו נמצא שורש הענין של שבת.

וכיון שהענין של שבת מוזכר לראשונה בענין המן, על כרחך שענינה של השבת וענין המן כרוכים זה בזה, ולכן כשאדם נמצא במצב של ספק איזה פרשה לקרוא, הדין הוא שצריך לחזור לשורש ולעיקר של השבת, שהוא כאן בפרשיות המן.

מתי שלחו להגר"א מוילנא זצ"ל עוף מהשמים?

(טז, יג) **וַיְהִי בַעֲרֵב וַתַּעַל הַשֶּׁלֹּ וַתִּכַּס אֶת הַמַּחֲנֶה וּבִבְקָר הִיתָה שִׁכְבַּת הַטֹּל סָבִיב לַמַּחֲנֶה.**

הגמ' ביומא (עה:): מספרת על רב יהודה ורב חסדא שהיו מקבלים מנה של שליו (עוף שמן) מהשמים, ומובא שם שבזכות

⁶ וראה בזה"ק (ח"א דף נ).

שרב חסדא קיבל עוף מהשמים, זכה גם תלמידו רבא וקיבל גם הוא.

ובתולדות הרד"ל (שכתב בנו רבי שמואל לוריא זצ"ל – נדפס בתחילת פרקי דרבי אליעזר עם פי' הרד"ל – הערה ד') מובא "שמעתי ממנו [מהרד"ל] שאבי חותנו [הוא רבי בנימין נתנזון] זכה להיות בין הקרואים אל המשתה והסעודה שעשה הגר"א ז"ל כשגמר פירושו על התיקוני זוהר, ונתן לו חלק מהעוף הפטום שהמציאו לו מן השמים לבוא על שולחנו".

אמנם בעליות אליהו (בהקדמת "מעלות הסולם" הע' יט) מובא מהר"ה לוי, מפי הגאון מוהר"ץ מוילנא שהיה בעל קורא בבית מדרשו של הגר"א ז"ל, ומפי הגי' ישראל מורה צדק בוילנא, בשם אביו [הוא הק' ר' אליעזר שהיה בעל תוקע בבית מדרשו] שהיה זה בסיום חיבור פירושו על ה"ספרא דצניעותא", והם היו נוכחים בעצמם בבית הגר"א בשעת מעשה, מהר"ה לוי נרתע מלפרט יותר בענין, וציין "ולא ראיתי להעתיק כל פרטי הדברים מטעמי ונימוקיי". [המקורות מס' הגאון ח"ב עמ' 495]

האם היה מותר לסחור במן?

(טז, טו) **ויראו בני ישראל ויאמרו איש אל אחיו מן הוא כי לא ידעו מה הוא ויאמר משה אליהם הוא הלחם אשר נתן ה' לכם לאכלה.**

הנצי"ב בהעמק דבר כ' שלפי מה שדורשת הגמ' בסוכה (מ.) גבי פירות שביעית דכתיב "לכם לאכלה" – ולא לסחורה, היה אפשר לפרש גם כאן הכי, "לכם לאכלה" – שיהא אסור לסחור במן, ומה שדרשו שם עוד "לאכלה ולא למשרה וכבוסה" לא שייך במן שלא היה ראוי לדבר אחר. [ועיי' מש"כ שאיסור סחורה כבר ילפי מהפסוק בסמוך "איש לאשר לאהלו"]

וכ"כ האברבנל (עמ' קלד – עה"פ טז, ד) "ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו" שהזהירם שלא יחשבו לעשות מהמון סחורה ועושר וגניזה, אלא שיצא העם ולקטוהו דבר יום ביומו, כי הוא מזון ניתן כפי בצורך וההכרח ואינו נקנה בהשתדלות ולא בחריצות ועמל אלא בחסד עליון.

מי שיש לו ב' ראשים האם קיבל ב' מנות של מן?

(טז, טו) **זה הדבר אשר צוה ה' לקטו ממנו איש לפי אכלו עומר לגלגולת מספר נפשותיכם איש לאשר באהלו תקחו.**

בשו"ת חתם סופר (יו"ד סי' רצד) למד מדכתיב במן "עומר לגלגולת" יש ללמוד כפשוטו שאם היה לאדם ילד שנולד בשני גולגולות, [דלא שייך במבוגר שהיו טריפה ולא יכול לחיות כ"כ הרבה זמן] נפל לו ב' עומרים של מן, דמבואר (ביומא עה.) דאפילו לתינוק בן יומו נפל עומר.

מדוע נמנעו התלמידי חכמים מלעלות לספר תורה?

(טו, כב) **ויסע משה את ישראל מים סוף ויצאו אל מדבר שור וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים.**

בגמ' בבא קמא (פב.) אמרין, כיון שהלכו שלשת ימים בלא תורה – נלאו, עמדו נביאים שביניהם ותיקנו להם שיהו קורין

בשבת, ומפסיקין באחד בשבת, וקורין בשני, ומפסיקין שלישי ורביעי, וקורין בחמישי, ומפסיקין ערב שבת, כדי שלא ילינו ג' ימים בלא תורה.

בשו"ת הרמב"ם (סי' קלה) מביא ששמע לבאר מה שאחז"ל (נדרים פא.) "מפני מה תלמידי חכמים אינן מצויין לצאת תורה מבניהם – שאין מברכין בתורה תחילה".

שפירשו לנו בזה, שאף בזמנם היה אצלם החולי הנמצא בזמננו, שהתגדלו על ספר תורה, וקשה היתה התנועה על תלמידי חכמים לעלות לספר תורה, ונמנעו מלעלות לספר התורה".

האם שולטים התולעים במתים בשבת?

(טז, כד) **ויניחו אתו עד הבקר כאשר צוה משה ולא הבאיש ורמה לא היתה בו.**

וכתב בעל הטורים שב' פעמים במסורה מובאת ה"רימה", ורמה לא היתה בו. ורמה תכסה עליהם (איוב כא, כו). לומר לך שאין הרימה שולטת במתים בשבת ואין רמה שולטת באוכלי המן.

ונראה שאין הכוונה בדבריו שכל מי שמת בשבת אין הרימה שולטת, אלא שבשבת לא שולטת הרימה. (הפסיק בא אחרי מילת "במתים", בשבת)

האם המלקט מן בשבת עובר על מלאכת תולש ומעמר?

(טז, כז-כח) **ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקט ולא מצאו, ויאמר ה' אל משה עד אנה מאנתם לשמר מצותי ותורתי.**

האיסור שעשו בלקיטת המן בשבת, כ' הספורנו שהיה זה חלול שבת בלי ספק אם היו מלקטים הדבר ממקום גידולו, כמאמרם ז"ל (שבת קז:) האי מאן דתלש "כשותא מהזמי והיניי" (צמח שגדל על קוצים וגדל מריח הקרקע שהקוצים יונקים ממנו – רש"י) חייב משום תולש.

והנה באגלי טל (מלאכת האופה אות ל"ה סק"א-ב) דן מנין שאסור מדאורייתא לבשל בשבת גם דבר שלא מגידולי קרקע,

וכ' דילפינן מהמון דכתיב (לעיל פסוק כג) "את אשר תאפו אפו" אף דלא היה גידולי קרקע,

ובספרו שו"ת אבני נזר (או"ח סי' קל) מביא שהקשו לו ממה שכ' הספורנו הנ"ל שמבואר מדבריו דהמון הוי גידולי קרקע והלכך המלקט בשבת חייב משום תולש, וא"כ אין ללמוד ממנו לבישול בדבר שאינו מגידולי קרקע.

וכ' ע"ז "אין אחריות דברי ספורנו התמוהים עלי, בפרט שבגמרא (עירובין יז:) דרשו אל יצא איש ממקומו לצאת בכלי ללקט המן, משמע שלקיטה עצמה אינה מלאכה".

ובמשך חכמה כ' שהיה בלקיטת המן מלאכת עימור דהוי מלאכה גמורה, (וכבר נצטוו על השבת במרה) רק תלי בפלוגתא אם יש עימור שלא בגידולי קרקע (שבת עג:). [ועי' כלי חמדה, ותורה שלמה בשלח מילואים יח]

לקראת שנה מלכתא

dirshu@dirshu.co.il | לקבלת הגליון למייל:

תקציר שבועי של 'הדף היומי בהלכה'

גליון מס' 210

פגנים לפרשת בשלה

הדבר היה לכבוד יום הולדתו של רבינו מהר"ם שפירא זצוק"ל. הרב לא דיבר על יום זה במיוחד, אך הנוהג היה שתלמידי הישיבה חילקו ביניהם את לימוד הש"ס; ובערב נערכה סעודה גדולה לגומרה של תורה...

מרת הגר"ש וואזנר זצוק"ל על שמחת סיומי הש"ס מימי בחרותו בישיבת 'חכמי לובלין'

ומשיעור קבוע זה נוצר לו לעם ישראל החיבור העמוק והנפלא הנודע בשמו 'גיליון הש"ס' אשר נדפס על הדף. אולם מו"ר מהר"ם שפירא זכה להוציא את הרעיון אל ההמונים, וכמו כן לחדש בו את ענין הקביעות של הדף אל היום; כלומר שבחלוק היום חלף זמנו של הדף כי למחר כבר ילמדו את הדף הבא.

תקנה גדולה ורבה זו של הדף היומי ניתנה מתנה עבור כלל ישראל - אולם בקרב הישיבה לא למדו את 'הדף היומי'. בחורי הישיבה עסקו בלימוד התורה בהיגיון המוח והלב, בעמקות. גם אלה שמצאו נפשם בלימוד הבקאות למדו יותר מדף אחד ליום... בסמוך אלי ישבו תלמידים שבשנותם בישיבה סיימו את רוב הש"ס.

היו אמנם שמחות 'סיום ש"ס' בישיבה. גם אני זכיתי ליטול בהן חלק. הדבר היה לכבוד יום הולדתו של הרב, שחל בז' באדר. הרב

כחמש-עשרה שנים חלפו מאז אותה שיחה מרוממת לה זכו עורכי וסופרי 'המודיע', כאשר לקראת שמחת סיום הש"ס בסדר לימוד הדף היומי מן התלמוד הבבלי במחזור הי"א - ביום כ"א באדר א' תשס"ה - התקבלו לשיחה במעונו של פוסק הדור, תל תלפיות לאלפי ישראל, הלוא הוא מרנא ורבנא בעל ה'שבט הלוי', הגאון רבי שמואל הלוי וואזנר זצוק"ל - אשר נאות לבקשתם להאציל מהודו ולהשמיע דברים מע"ג שופרה של היהדות החרדית לכבוד התורה ולומדיה; ולזכר שם תפארתו של מורו ורבו, הוגה ומחולל רעיון 'הדף היומי' - הגאון הקדוש רבי מאיר שפירא מלובלין זצוק"ל.

וכך פתח מרת וואזנר זצוק"ל בהדרת שיחו:

איש חן היה מורי ורבי מהר"ם שפירא זצ"ל. איש אשכולות שהכל בו; נתברך בכל מידות שמו חכמים - בחכמה, ביראת אלוקים, בחסידות ואף בייחוס רם בהיותו נצר להרה"ק רבי פנחס מקוריץ זי"ע. אף תואר מראהו נסוך היה חוד ויפי. לא קלים היו חייו הקצרים עלי אדמות, ימיו היו אפופי סבל ומועקה, אולם מלאים וגדושים בחזון ומעשים היפים לדורי דורות.

זכורני, בהתהלכי פעם במחיצתו בחצר שאחרי היכל הישיבה הקדושה. הייתה זו שעת ליל, אורות הישיבה הבליוח מן החלונות לעבר החצר וקול התורה נשמע מהדהד. בתוך כך התבטא ברגש וכה אמר לי: "לא זכיתי להתברך בילדים, אולם ישיבת חכמי לובלין" ו'הדף היומי' הם בני, בהם קיימתי מצוות פרייה ורבייה".

אמנם כעין עניין זה של הדף היומי מקובל היה בישראל מקדמת דנא. הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל, על אף עמקנותו וגאונותו, לומד היה עם התלמידים לאחר תפילת שחרית דף גמרא מדי יום ביומו,

שטחית, אלא שייקלטו מהלכי הסוגיא במוח וייתיישבו בשיטות על הלב; שיהא לימודו של אדם משומר בידו.

והנה יש לכך כמה וכמה עצות, ועל כל איש לבחור את הקרוב אליו. הטוב ביותר, שיהודים הלומדים את הדף ע"י 'שמיעת האזון' בשיעור, שיוסיפו על כך לימוד נוסף בשעת הבוקר, שאז ילמדוהו 'בעריכת שפתיים' וביגיעת ההבנה, עם חברותא וכדו' - וכך 'יהא בידם' את עיקרם של ענייני הדף. אלה שקשה עליהם הבנת הסוגיא - הרי יש בידם כיום כמה וכמה ספרי עזר שיש בהם כדי לסייע ביד הלומדים ולהדגיש היכן הנקודות העיקריות של הסוגיא. כל אחד ימצא לו את העזרה הראויה לו, ספר או חבר, או רב ת"ח שיסביר לו - ובלבד שבקומו מלימוד הדף, תהיה ערוכה ושמורה בו הסוגיא לכה"פ בעיקרה.

ובעצם, מוטל העול הזה על מגיד השיעור. לא כל אחד מוכשר וראוי לשמש בזה. על חברותא הלומדים להכתיר לראשם מגיד שיעור הרגיל בלימוד הגמרא והמסכתא, אשר לבו רגיל בענייני הדף, ודרכי הגמרא שגורים וסדורים לפניו. המגידים צריכים להכין את השיעור כדבעי, ולשקול בינם לבין עצמם קודם השיעור היכן 'לבו' של הדף שאותו יניחו בפני השומעים, אותו יערכו לפניהם בבחירות כשולחן הערוך. עליהם להעמיק בלבות השומעים בתבונה ובהכנה ברורה את הקו המנחה בסוגיא. צריכים המה לשאת מחשבה: 'עם מה ייצאו השומעים מן השיעור? מה יישאר בידם? מה יש בפי למסור לשומעים באופן שייצאו מן השיעור ודבריהם שמור בלבם'.

לומדי הדף היומי, עמלי יום העושים לפרנסתם וקובעים עתים לתורה - יקרים וחביבים בעיניי, והנני מבקש וחוזר ומבקש לעודדם ולהרבות חיילים. שבחם הוא מופלג והריני מעתיר עליהם שפע ברכה. בדברנו על אודות כך שיש להשביח את איכות הלימוד - ללמוד על מנת לדעת, להבין ולהשכיל, להתייגע בלימוד התורה הקדושה - אל לנו לשכוח את אותו שכר מופלג, שכר תורה, דיבר בו ה'תנא דבי אליהו' דלעיל. וכבר הביא בספר 'דחמי האב' על זקן אחד שהיה מסיים את אמירת כל הש"ס בלא שהבין מאומה, והיו פניו מאירות כשמש בצהרים.

אולם בנוסף על כך, יש להוסיף את יגיעת התורה הנצרכת בלימוד התורה הקדושה. יגיעת התורה בעריכת שפתיים אין ערך לחשיבותה. כדאיתא בספרא בחוקותי "מלמד שהמקום מתאוה שיהיו ישראל עמלים בתורה". ובמדרש איתא, שאהרן הכהן זכה לכהונה בשכר שהיה מתייגע בתורה. לגדלות התורה באים רק ע"י יגיעה ואין לזה דמיון באופן אחר.

זכיתי להכיר גדולים שבקיאים עצומים היו בכל הש"ס כולו, בכל חדרי התורה; ברם, היקף בקיאותם לא גרעה מאומה מהבנתם לעומק העניין. אלה יחידים היו בדורותיהם - כדוגמה מורי ורבי הגה"ק רבי שמעון מז'עליהוב זצוק"ל, שבקיאותו העצומה הייתה בד בבד עם עמקות הזכירה וההבנה. גם בדורנו יש יחידים כאלה. ולהמונים בעם יאמר, שיש להוסיף הדגשה באיכות ההבנה, כל אחד לפי ערכו ייתן לב להבין לכל הפחות את עיקרי העניינים ולסדרם לפניו בבחירות.

זי"ע לא דיבר על יום זה במיוחד, אך הנוהג היה שתלמידי הישיבה חילקו ביניהם בבוקרו של יום את לימוד הש"ס; כל בחור קיבל מכסת דפים ללימוד במהלך היום ובערב נערכה סעודה גדולה לגומרה של תורה, כאשר רבינו מהר"מ זצוק"ל נושא את ההדרן. אולם, כאמור - קביעות הלימוד בקרב התלמידים לא הייתה על דרך 'הדף היומי'. זאת ועוד: גם בהקשר ללימודי הדף היומי בקרב העולם - הייתה משאת נפשו של מורי ורבי מהר"מ שפירא זצוק"ל שילמדו את הדף בהבנה, בבחירות ולא מקופאי. פעם בשיחה אישית אמר לי מפורשות - בדברנו עמי על הדף היומי - שרק אם חוזרים על הדף לאחר הלימוד מפיקים את התועלת הרצויה. אמרתי לו אז שלמדתי מסכת שקלים במסגרת לימוד הדף, ונענה לי שאם לא הוספתי על עצם הלימוד את החזרה אין מכך את התוצאה הראויה.

ואכן, בשלב זה ביקש מרן ה'שבט הלוי' זצוק"ל, להניח דגש מיוחד: יש להעיר ולעורר בעניין הזה. בימינו זכינו ורבבות יהודים נמנים על לומדי הדף; ברם, יש מקום רב וגדול להשביח את האיכות בלימוד. שמועה שמעתי שיש אשר מצאו דרך ופתרון ללמד את הדף במהלך ארבעים דקות - והנני תמה ומיצר על כך: כלום דבר זה אפשרי? ברוך ה', זיכני השי"ת, כל ימי גדלתי בין החכמים ומקובלני מרבנותי אשר לימדו דף גמרא כדבעי, עם פרש"י ותוספות מתמשך על פני שלוש שעות. וא"כ בשיעור הנאמר ליהודים, כאשר מבקשים להטעימם היטב את טעמי הדברים והבנתם, הרי נצרך לכך לכל הפחות כשעה, ואפילו שעה ומחצה!

ואשר על כן, זאת ברצוני להדגיש באמצעותכם: ללימוד התורה הקדושה נצרכת יגיעה. התורה הקדושה צריכה להיות תורת אמת, צריך אמת בלימוד התורה. היום - בעזרת כל ההתפתחויות החדשות - מגיעים להתרבות בענין ה'כמות', אבל חשוב להקפיד ולהשגיח שלא יהיה חסר ב'איכות' לבל יחסר העיקר.

הזכות הגדולה

אמת היא שגדולה ועצומה היא זכותם של יהודים העוזבים ביתם ועסקיהם וקובעים זמנם ללכת לבית הכנסת לשמוע דברי תורה. זכות רבה היא לנשמה בעולם העליון. בוודאי שעדיף להיות בביהמ"ד על פני שהות בבית והפסד הזמן ע"י שחוק הילדים שאין בו צורך. וכן פסק בשו"ע (אורח חיים קנה) "אף מי שאינו יודע ללמוד, ילך לביהמ"ד ושכר הליכה בידו, או יקבע לו מקום וילמוד מעט במה שיודע ויחשוב בענייניו וייכנס בלבו יראת שמים".

עצם זה שנכנסים דברי תורה לאוזנו של אדם טובה גדולה היא עבור הנשמה, וכשם שהביאה אמו של רבי יהושע בן חנניא את עריסתו לבית המדרש כדי שייכנסו ד"ת באוזניו.

אולם זאת יש לדעת, אשר בדבר שיש בו זכויות ויש בו גם חיסרון אזי יש לדון כל צד לגופו; יש לשקול בהערכה את הזכויות הגדולות ויש להתייחס בנפרד אל החיסרון, לדון בדרכי תיקונו. ואכן, בעניין זה של שמיעת דברי תורה רבו ועצמו הזכויות עד למאוד, אולם אין זה גורע מן החיוב המוטל עלינו למלא את החסר; להשביח את הלימוד ולהעלות בו את האיכות; שלא תהא השמיעה לבדה, ולא בהבנה

אמרתי קמיה רבינו: הנה אנו שומעים כאן תמיד לצרכי רפואה ללמוד את הדבר שכנגדו. לדוגמה, לכאבי רגליים ללמוד הלכות חול המועד, ורבינו מכנה רפואות אלו "רגל ברגל"; לבעיה באיברים הפנימיים - ללמוד הלכות טריפות; כאב שיניים - ללמוד הל' בכורות במס' בכורות. והרי אין מתרפאין בדברי תורה?

משיחותיו של הגאון רבי אליהו מן עם מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א

"כִּי אֲנִי ה' רֹפֵאֲךָ" (שמות ט"ו, כ"ו)

מרפא". מדוע אם כן אמרו בתחילה ראשו, גרונו ומעיו? ואפשר לבאר על פי מה שרבינו נוהג לומר, כי לכל איבר יעסוק בתורה בעניין השייך לו, כגון ראשו יעסוק בהלכות תפילין, איבריו הפנימיים יעסוק בהלכות טרפות וכו'. הסכים רבינו לביאור הנ"ל. ואמר עוד: "כי כיוון שיש פסוק מיוחד לחש בראשו, תועיל התורה לכאב ראש עוד יותר מאשר לכל גופו, וכן לשאר דברים שהוזכרו במפורש שם בגמרא".

רופא ירא שמים נכנס לרבינו והזכיר את דברי הגמרא בעירובין (נד). "החש בראשו יעסוק בתורה וכו'", ואמר: "לפי זה, אני יכול לסגור את המרפאה, די אם אתלה בפתח המרפאה את לשון הגמרא". השיב לו רבינו: "הרי לא שומעים לעצה זו, וזה הדבר הקשה ביותר למתרפאים, להתנהג כך".

והוסיף עוד לאמור: "כי דברי הגמרא הם לא רק כאשר כואב וכרפואה, אלא גם כמניעה לכאב, ולמחלה שלא תבוא".

אח"כ שאל הרופא את רבינו: הנה יש מיחוש ויש חולי ובגמרא אמרו "חש", אולי כוונתם רק לגבי החש בראשו ולא מחלה, כי הנה ראינו הרבה ת"ח שעוסקים בתורה ויש להם חולי.

אמר לו רבינו: "אין זה נכון, ולא רק למיחוש אלא מועיל גם למחלה, ואין אנו יודעים חשבונות שמים. יש חשבונות ויש עניין של גלגול קודם".

אמרתי קמיה רבינו: הנה אנו שומעים כאן תמיד לצרכי רפואה ללמוד את הדבר שכנגדו. לדוגמה, לכאבי רגליים ללמוד הלכות

חולה המבקש לאחרים "תלמדו לזכותי", האם זה ממעט ללומדים מזכותם?

"הלימוד אינו ממעט מזכות הלומדים. ויועיל לחולה רק מה שמוסיף בלימודו בגלל ומחמת רפואתו, בין בכמות בין באיכות, תוספת זו יכולה להועיל".

בהזדמנות אמר רבינו: "הרפואה היא משום שחברו הוא גורם ללימודו. (ומה שמובא בספר 'רוח חיים' ריש אבות את המעשה עם הס"ז שבזכות שיעורו התרפא החולה אע"פ שהחולה לא גרם לאמירת השיעור, שם אפשר לבאר שהכוונה שהתפילה תועיל בזכות התורה)".

אברך חולה וחמותו מעוניינת לארגן קבוצת אברכים שייסעו מבני ברק לכותל המערבי ויאמרו שם את כל ספר תהילים. האם אפשר לומר לה שעדיף שאותם אברכים ילמדו ארבע שעות ברציפות ואח"כ יאמרו כמה פרקי תהילים לרפואתו, וזה יותר טוב - א. כי נחסוך את ביטול התורה של הנסיעה; ב. כי באמירת כל ספר תהילים קשה להתפלל בכוונה; ג. כי תפילתם תהיה אחר לימוד כמה שעות ברציפות? "לימוד עדיף".

ארבע שעות אלו היו לומדים בלאו הכי, רק המיוחד כאן היא הרציפות, האם גם בכחאי גוונא הרציפות הזו קודמת לנסיעה לכותל? "גם הרציפות סגי לזה".

מעוניינים להתחזק לרפואה שלמה, מה יעשו לגברים או לנשים? "גברים שילמדו דבר חדש וזה חיזוק בתורה, וכגון קדשים, זרעים, טהרות. נשים שיתפללו מעריב. ב'משנה ברורה' כתב בסימן ק"ו סק"ד, שהן פטורות וה'חזון איש' סבר שרק בעת הצורך יש להקל". לכמה זמן לקבל על עצמם? "הגברים כמה שרוצים, הנשים שיקבלו עליהן מעריב תמיד".

רפואת התורה ורפואת הצדיקים

הגמרא בעירובין (נד). הולכת ומונה "החש בראשו יעסוק בתורה שנאמר וכו', חש בגרונו יעסוק בתורה שנאמר וכו', חש במעיו יעסוק בתורה שנאמר וכו', חש בכל גופו יעסוק בתורה שנאמר ולכל בשרו

בנו של ה'חפץ חיים' כותב, שה'חפץ חיים' היה יושב ליד השולחן כשסביבו עשרות ספרים והוא מעיין בהם ומתעמק. בעת שנכנס אליו יהודי, בין אם זה אדם שהכיר או זר מעיירה רחוקה, היה ה'חפץ חיים' סוגר ספר, ועוד ספר ועוד אחד... שאל בנו של ה'חפץ חיים' את אביו: "למה צריך לסגור את כל הספרים? מה הבעיה אם תשאיר אותם פתוחים, ואחרי שהשואל ילך תמשיך ללמוד?"

הגה"צ רבי אהרן טויסיג שליט"א על כבוד הזולת ואהבת ישראל

"וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה'" (שמות י"ה)

בנביא מלאכי (ג, טז) נאמר: "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתוב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו".

הקשה על כך בעל ה'מאור עיניים': כאשר רוצים לשוחח עם אדם, בשר ודם, יש צורך לבקש ממנו שיטה אוזן קשבת. אם חשוב לזכות במלוא תשומת לבו של אותו אדם, מבקשים ממנו לא רק שיטה אוזן קשבת אלא גם שיכבה את הסלולארי.

אבל הקב"ה אינו צריך להיפנות מעיסוקיו ולהקשיב. מדוע אפוא צריך לומר "ויקשב ה' וישמע"?

עוד יש להקשות, מדוע נאמר "ויכתוב", וכי ה' יתברך צריך לכתוב? וכי יש שכחה לפניו?

והעניין יתבאר - אומר בעל ה'מאור עיניים' - על פי המשל הבא (הוספנו בו מעט נוסף):

ראובן פונה לשמעון ואומר לו: "שמעון היקר, אני צריך לשוחח אתך בדחיפות. יש לך עשר דקות בשבילי?". שמעון נענה לו בסבר פנים יפות: "הנני! (אומר רש"י: לשון ענווה וזריזות). כן, אני מוכן. מה העניין?"

ראובן מתחיל לדבר. הטלפון הסלולארי של שמעון מתחיל לצלצל, לוי על הקו. שמעון עונה, תוך כדי שהוא אומר לראובן: "המשך ראובן, אני מקשיב לך".

ראובן ממשיך לשתוח את עניינו החשוב בפני שמעון, שממשיך תוך כדי כך את שיחתו עם לוי. עוברת עוד דקה והסלולארי השני מצלצל. "הלו, כן, יעקב מה נשמע? ראובן תמשיך, אני שומע כל מילה". אנחנו יודעים שלרועצ'ובער היו שני מוחות, לאדם הזה יש גם שלוש אוזניים - הוא שומע במקביל את ראובן, את לוי וגם את יעקב...

ראובן כבר מבין, בצער ובאכזבה, שאין לו מה לחפש אצל שמעון. משהו כבד יושב לו על הלב, אבל עם שמעון אי אפשר לדבר...

זה יכול גם להיות אחרת:

שמעון אומר לראובן: "אני רוצה לשמוע אותך בלי הפרעות. רק רגע, הנה אני מכבה את הפלאפון", ולילדים הוא אומר: "אם מישהו יחפש אותי בטלפון או בדלת, אל תגידו 'אבא לא נמצא' כי אני כן נמצא... אבל תגידו: 'אבא נמצא, והוא עסוק בעניין חשוב. בעוד שעה יהיה

אפשר לדבר אתו".

ראובן כבר מרגיש טוב יותר עוד לפני שהתחיל לפרוק את המטען שבלבו. יש מישהו שמקשיב לו, הוא יודע שלבו של שמעון נתון לו באותה עת באופן מוחלט.

אם שמעון עוד יותר עובד ה', ורוצה עוד יותר להעניק הרגשה טובה לחברו, הוא לוקח דף ועט ואומר לראובן: "הדברים שאתה אומר חשובים לי מאוד. אני רוצה לכתוב כל מילה ומילה שאתה אומר כדי שאוכל אחר כך לעיין שוב בדברים ולומר לך את דעתי אחרי שיקול דעת".

איזו הרגשה יש לראובן עם כזו גישה!

יתכן שראובן לא יקבל תשובה על שאלתו. לא תמיד שמעון יכול לפתור את כל בעיותיו של ראובן ולשחררו מכל צרותיו. בכל זאת, לראובן קל יותר עכשיו. בעצם הקשבתו הוסיף לו שמעון כוחות. זהו "ואהבת לרעך כמוך" אמתי.

ממשיך ה'מאור עיניים' ומגלה לנו יסוד המעורר את הלב: הקב"ה מתנהג עם בניו באופן שבו הם מתנהגים עם אחיהם. אצל ה' יתברך אין, ח"ו, מושג של 'כולי אוזן קשבת' או של 'צריך לכתוב'. הקב"ה "שומע תפילת כל פה". יהודי אחד מבקש מהקב"ה "רפאנוה' ונרפא", חברו מבקש - בדיק באותן שניות - "ברך עלינו ה' אלוקינו את השנה הזאת", וילד אחד קטן מבקש בו בזמן שיצליח במבחן. הקב"ה יכול לשמוע מיליארדי אנשים באותו זמן, באותה שנייה, ולכולם הוא יכול להקשיב.

הקב"ה גם אינו צריך, כמובן, לכתוב שום דבר לזכרון, שהרי אין אצלו מושג של שכחה כלל.

מהו אפוא 'ויקשב ה' וישמע וכתוב'?

מידה כנגד מידה היא לאותם שנהגו "ואהבת לרעך כמוך", עזבו את כל עיסוקיהם והקשיבו במלוא הקשב ועם כל הלב לחבריהם, ואף רשמו את הדברים כדי לזכור.

הקשבה היא השלב הראשון, עדיין ללא מעשה. שמיעה היא שלב גבוה יותר, של עשייה בעקבות השמיעה. הקב"ה יקשיב לדבריו, ישמע אותם, ודברי אותו אדם אף יכתבו לפניו יתברך לזכרון, כפי שכתב הוא את דברי חברו.

לתת ליהודי הרגשה שכל כולי פנוי אליו

בקונטרס 'דוגמה מדרכי אבא' שכתב בנו של ה'חפץ חיים', כל דף מלא יראת שמים. בקונטרס מתוארות הנהגותיו של ה'חפץ חיים' כפי שראה הבן בהיכנסו אל הקודש מדי יום ביומו במשך שנים רבות.

לא צריך, וגם בלתי אפשרי, להגדיר מי היה ה'חפץ חיים' ועד היכן מגעת גדלותו. 'בעל בית' היה על כל התורה כולה, ועם ישראל שותים בצמא את דבריו ונוהגים על פי פסקיו.

לא את כל הנהגותיו של ה'חפץ חיים' יכולים אנו להבין, אולם כפי שאמר בנו: "על אבא לא שואלים שאלות, אבל תורה היא וללמוד אני צריך".

הבן כתב, שה'חפץ חיים' היה יושב ליד השולחן כשסביבו עשרות ספרים והוא מעיין בהם ומתעמק כדי להבין דברים על בורין ומכל צדדיהם. בעת שנכנס אליו יהודי - בין אם זה ראובן או שמעון, יצחק או לוי, אדם שהכיר או זר מעיירה רחוקה, עשיר או עני - היה ה'חפץ חיים' סוגר ספר, ועוד ספר ועוד אחד... כל הספרים שלפניו היו נסגרים ומונחים בצד.

היהודי מתיישב ליד ה'חפץ חיים', וה'חפץ חיים' פונה אליו במאור פנים ובחביבות גדולה, מבקש לדעת מה חפצו ובמה יוכל לסייע לו. לפעמים הייתה השיחה מסת"מת אחרי דקה ורבע, כי אותו אדם רק רצה ברכה כדי לגמור שידוך או לפתוח עסק. ה'חפץ חיים' מאחל מקרב לב שתהיה לו הצלחה גדולה וסייעתא דשמיא. ויש שהשיחה מתמשכת; האיש שואל שאלה, רוצה להתייעץ, ופורש מול הרב את הצדדים השונים של עניינו. לפעמים היהודי שהגיע איננו מסתפק בבקשת ברכה ועצה, הוא מאריך ומספר על המצוקות ועל הקשיים שמכבידים על לבו.

השיחות הללו לא התקיימו רק פעמיים או שלוש בשבוע, הן התנהלו עשרים או שלושים פעם ביום, ובכל פעם עונה ה'חפץ חיים' בסבלנות ובמאור פנים, ומקפיד לסגור, בתחילת השיחה, את כל הספרים שלפניו.

ידוע, שכל דקה אצל ה'חפץ חיים' הוקדשה ללימוד תורה והייתה יקרה עבורו מפי.

תלמידיו של ה'חפץ חיים' מספרים על ערב ראש השנה אחד: בנו של ה'חפץ חיים' שמע בכיות נוראיות מעליית הגג. המשפחה הייתה רגילה לשמוע בכיות בעת עריכת חשבון הנפש, אבל הבכיות הפעם

היו שונות. הצער והכאב בהן היו נוקבים וקשים ביותר.

בדאגה גדולה ניגשה הרבנית וביקשה לדעת מה אירע. אמר ה'חפץ חיים': "אוי לי, עשיתי לעצמי חשבון הנפש מתחילתה של השנה שחלפה עד היום, ואני רואה שישנן ששעשרה דקות שאינני יודע אם ניצלתי אותן כראוי ללימוד תורה!"

מתוך שנה שלמה, לגבי ששעשרה דקות ה'חפץ חיים' לא היה בטוח שניצל אותן כראוי, ומשום כך היה בוכה בצער נורא. עד כדי כך הייתה חשיבותו של כל רגע אצל ה'חפץ חיים'.

ועל אף כל זאת, הקפיד ה'חפץ חיים' לסגור את כל הספרים שבהם עיין בעת שנכנס אליו יהודי.

שאל בנו של ה'חפץ חיים' את אביו: "למה צריך לסגור את כל הספרים? מה הבעיה אם תשאיר אותם פתוחים ואחרי שהשואל ילך תמשיך ללמוד?"

אמר לו ה'חפץ חיים': "בני היקר, אתה צריך להבין, יש אנשים שבאפשרותם לעשות חסד בממון, הקב"ה בירך אותם בכסף והם נותנים הלואה או מתנה. יש אדם שעושה חסד בגופו, הולך לבקר חולים וכדומה. איזה חסד אני יכול לעשות? לברך, לייעץ או להאזין לכאבם של אנשים.

"תאר לעצמך שבא אלי יהודי והוא רוצה לשפוך את לבו ולספר על צערו, ואני יושב לידו ומקשיב, אבל מאחר והספרים פתוחים נדמה לושכל מעיניי נתונים בספרים ולא בו.

"ברצוני לתת ליהודי הרגשה שכל כולי פנוי אליו. שיידע ושירגיש שכל תשומת לבי נתונה אך ורק לו, ואין אז שום דבר אחר בעולם. גם שלושים, ארבעים וחמישים פעם אסגור את כל הספרים, כי רק כך נעשה החסד בשלמות".

עד כדי כך דקדק ה'חפץ חיים' גם בפרטים הקטנים של עשיית החסד. אומר בעל ה'שבט הלוי', הגאון רבי שמואל הלוי ואזנר זצוק"ל: בדורנו יש, ב"ה, הרבה מאוד עשיית חסד. חידושים רבים בחסד יש, שלא היו בעבר. אולם כדאי לתת את הדעת על 'דקות' אחת בחסד: היום אנשים עסוקים וטרודים מאוד, ולכל אחד יש מאה עניינים לסדר. ועל אף זאת, כשפונה אליך יהודי ושואל: "יש לך, אולי, דקה בשבילי?", תן לו את הדקה הזאת ותקדיש את הזמן הזה עבורו בשלמות.

אם האיש היה זקוק באופן נואש לעשרת אלפים שקלים והייתה לו היכולת לתת לו - כמה היית שמח? למרבינתו אין אפשרות לתת עשרת אלפים שקלים אבל יש לנו אפשרות לתת הרגשה טובה, וזה מה שנחוץ לאותו אדם.

האדם הזה אינו רוצה ממך כסף, הוא משתוקק לקבל ממך את התחושה ש'אני אתך, אני עכשיו חושב רק עליך'. הוא יוצא בהרגשה טובה - 'מצאתי חבר, מצאתי ידיד נאמן, שמוכן לשמוע את שיש לי בלב'.

גם כשאתה בא לאחל 'מזל טוב', שים לב לברך עם כל הלב, שהחבר ירגיש שאתה אתו ואתה שותף אמת לשמחתו. אתה לא סתם ממלא את חובתך לחברה בשנייה וחצי של 'מזל טוב' חסר לב...

נתינת הרגשה טובה לאדם היא חסד חשוב לא פחות מהחסד שבנתינת ממון.

(מתוך 'כבודם של ישראל')

ריבוננו של עולם! איך בן אדם יכול לשכב ולהירדם בשעה שכזאת? האנייה מיטלטלת, עולה ויורדת, כולם לבטח צורחים עד לב השמים, והוא הולך לישון כמו בשבת נאכ'ן קוגל...

פנינים מהגה"צ רבי ראובן קרלנשטיין זצוק"ל

"וַיָּבֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיָּבֶשָׁה" (שמות י"ד, כ"ב)

יציאת מצרים לא הייתה רק יציאה מעבדות לחרות, העיקר ביציאת מצרים היה: "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה" (שמות ג, יב) - קבלת התורה במעמד הר סיני. משל למה הדבר דומה?

עני אחד היה ריק מדעת ומכל חכמה. ביום בהיר קנה כרטיס הגרלה, זכה בפרס הראשון, והפך בן־רגע מעני לעשיר.

האיש, שהיה פיקח, אמר לעצמו: 'עכשיו, כשיש לי כסף, יש לי אפשרות נפלאה. עד עתה לא היו לי שום ידיעות, לא הייתה בי שום חכמה. עכשיו, שיש לי כסף, אני יכול לשכור את המלמדים הטובים ביותר שיש והם יישבו וילמדו אותי'.

הלך ושכר את המלמדים המומחים והטובים ביותר. לימדו אותו חומש ומשניות, ואחר כך גם גמרא ופוסקים. תוך כמה שנים נעשה חכם גדול ובקי בש"ס ופוסקים.

הייתה לאותו אדם קביעות: פעם בשנה, בתאריך שבו זכה בהגרלה, היה עושה סעודת הודיה גדולה, והיה מכיר טובה לקדוש ברוך הוא שהשפיע עליו עושר רב.

גלגל חוזר בעולם. לאחר מספר שנים הפך בחזרה להיות עני. אמרו חבריו וידידיו זה לזה: "השנה כבר לא תהיה סעודה בתאריך של ההגרלה, שהרי הוא הפך שוב לעני".

למרבה הפלא, ימים ספורים לפני היום המיועד נתלתה בבית הכנסת מודעה המזמינה את כולם לסעודה המתקיימת כבכל שנה ושנה.

הוזמנו ובאו, נטלו ידיים והתיישבו לאכול. באמצע הסעודה קם העני ששב להיות עני ואמר: "כולם ודאי מתפלאים לשמחה מה זו עושה, הרי נעשיתי עני כבתחילה. רוצה אני אפוא להסביר את פשר הדבר. כל שנה, כשהייתי עושה את סעודת ההודיה - על מה ולמה עשיתי? על שום הממון הרב שהיה לי מאחר שנעשיתי עשיר? לא. כסף זה שום דבר, כלום, אלא שעל ידי הכסף הייתה לי האפשרות לשכור מלמדים ולהיות חכם. זו הייתה הסיבה לסעודת ההודיה בכל שנה ושנה. ועתה, אמנם איבדתי את כספי אבל החכמה נשארה אצלי. זו הסיבה שגם השנה עושה אני את סעודת ההודיה".

אמר המגיד מדובנא זצוק"ל, השמחה ביציאת מצרים הייתה על כך שיצאנו מעבדות לחרות, משעבוד לגאולה ומאפלה לאורה. אבל התכלית של כל אלו הלוא הייתה שנהיינו עם ה' וקיבלנו את התורה - "אתה בחרתנו מכל העמים". המתנות הללו - זכות התורה וקבלת

עול מלכות שמים - נותרו שלנו ואף אומה לא לקחה אותן ולא תוכל לקחת אותן מאתנו לעולם. משום כך גם השמחה לא בטלה על אף שחזרנו וגלינו!

כדי שיוכלו בני ישראל לקבל את ממונם של המצרים היה לכך תנאי מקדים. נאמר בפסוק: "ובני ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלות" (שמות יב, ה) ופירש רש"י: "עשו כדבר משה שאמר להם במצרים (לעיל יא, ב) 'וישאלו איש מאת רעהו'".

לכאורה יש לברר, הרי זה מה שכתוב בפסוק במפורש ומה בא רש"י הקדוש להוסיף בפירושו?

ואומר הגאון מווילנא זי"ע, פלאי פלאים ממש: משה רבנו אומר לכלל ישראל בשם הקב"ה שישאלו "איש מאת רעהו" כלי כסף וכלי זהב. וכי לזאת יקרא "רעהו" - המצרי הזה הוא חברו של הישראלי?! אלא מה שנאמר: "דבר נא באוזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף" אין הכוונה שאת הכלים ישאל היהודי מהמצרי, אלא מחברו היהודי. "רעהו" אכן הכוונה ליהודי ולא למצרי! שכן אם רוצים היהודים שהגוי ישאל להם את כליו - קודם עליהם לעשות חסד זה עם זה. מעשי החסד הללו יביאו שפע של חסד לעולם, וכך גם המצרי ישאל ליהודי.

ולפי זה אכן "ובני ישראל עשו כדבר משה" - "שאמר להם במצרים 'וישאלו איש מאת רעהו'" - הם השאלו לחבריהם היהודים ששאלו מהם, וזה הביא ל"וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב" - מעשי

חז"ל מספרים במדרש אודות שתי מעשרה הדרכים שנבקעו לשנים עשר השבטים בעת קריעת ים סוף: "והנה הכתלים שבין דרך לדרך היו כמו אבני ספיר ויהלומים זכים מאוד, והיו כמו חלונות כדכוד. וכל שבט הלך לדרכו והיו רואים זה את זה, כי עמוד האש שהלך לפניו היה מאיר להם, ואורו השתקף באותם הכתלים, והיו דומים כאילו נמצאים בתוך חדרים מלאים נרות ואורות. וזהו שאומר הכתוב: 'חשרת מים עבי שחקים', כי אותם מצבורי המים שהיו בין דרך לדרך היו מאירים וזכים כמו העבים הזכים הנמצאים ברקיע, שעל ידי אור החמה שמאחוריהם מאיר עולם" (ילקוט מעם לועז' ע"פ מכילתא).

הרבי מו"ז'ניץ, ה'אמרי חיים' ז"ע, הקשה מיניה וביה: "אם שתי מעשרה הדרכים נבקעו כדי שכל שבט יצעד לבדו, לשם מה היו זקוקים לראות זה את זה? ואם היו זקוקים לראות זה את זה, מדוע לא נבקעה דרך אחת בלבד שבה יצעדו כל השבטים יחדיו?" "אלא מאי?", הסיק הרבי מו"ז'ניץ, "לימוד גדול למדנו פה: עם ישראל יכול לצעוד 'איש על מחנהו ואיש על דגלו', 'נהרא נהרא ופשיטה', ועם זאת להיות בשלום איש עם רעהו ולהיות בגדר 'רואים זה את זה'."

"כאשר הכל צועדים בדרך אחת ונוהגים במנהג אחד אין בכך כל תמיהה שהשלום שרוי ביניהם; אבל דווקא כשכל אחד מעם ישראל צועד בדרך אבותיו ונוהג במנהגו, אז הם נבדקים ונבחנים האם הם עדיין בבחינת 'רואים זה את זה' ונוהגים איש עם אחיו בשלום, אחוה ורעות!".

שמעתי מהו"ז'ניצער רב'ה בשם הקדמונים:

כתוב אחד אומר (שמות יד, כב): "ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה", וכתוב שני אומר (שם, כט): "ובני ישראל הלכו ביבשה

בתוך הים" - כאשר הלכו בני ישראל ביבשה בתוך הים ניכר הנס לעין כל, כולם מבינים שאי אפשר ללכת במקום הזה לולא הנס. כמו כן, כאשר בן אדם הולך על שתי רגליו ביבשה, על האדמה הרגילה - עליו להרגיש שהוא הולך בנסיים, וכאילו הוא הולך בתוך הים ביבשה! כבר אמר הרמב"ן (סוף פרשת בא): "ומן הנסים הגדולים והמפורסמים, אדם מודה בנסים הנסתרים, שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים, אין בהם טבע ומנהגו של עולם".

הכתוב אומר (יונה א, ד): "ויהי סער גדול בים והאנייה חישבה להישבר". אני לא נסעתי אף פעם באנייה, אבל סיפר לי מישוהו שכן נסע - שפעם אחת הוא נסע באנייה והיה איזשהו זעזוע. אילו צרחות היו שם... פחד פחדים. וכן אצל יונה לא היה זה סתם זעזוע אלא "האנייה חישבה להישבר".

ומה עושה יונה? "יונה ירד אל ירכתי הספינה וישכב וירדם". עהר שלאפט.

ריבונו של עולם! איך בן אדם יכול לשכב ולהירדם בשעה שכזאת? האנייה מיטלטלת, עולה ויורדת, כולם לבטח צורחים עד לב השמים, והוא הולך לישון כמו בשבת נאכ"ן קוגל...

הרב'ה, רבי שלום שבדרון זצוק"ל, אומר שזו גופא הייתה שאלתו של רב החובל: "ויקרב אליו רב החובל ויאמר לו מה לך נרדם?", איך אתה מסוגל לישון במתח שכזה?

על כך משיב לו יונה: "את ה' אלוקי השמים אני ירא אשר עשה את הים ואת היבשה" - אדם נתון באופן מוחלט בידיו של הקב"ה, והישועה יכולה לבוא רק מאתו.

עלינו להתחזק ולהתרום באמונה שלמה בהש"ת. הכל, בכל, מכל כל - מאתו יתברך. ההשתדלות אינה מביאה את הפרנסה! "כל דברינו ומקרינו - כולם נסים, אין בהם טבע ומנהגו של עולם".

אמר פעם אחד מגדולי ישראל: לא היה אף פעם מי שעזב את הכולל מכיוון שלא היה לו מה לאכול באותו היום. מי שעזב את הכולל היה מי שדאג שמחר לא תהיה לו פרנסה...

(מתוך ספר 'יחי ראובן' - הגדה של פסח)

להתחיל את היום ברגל ימין חווייה רוחנית מדי יום אצלך במייל

הלכה, סיפורים, רעיונות, ווארטים ועוד...
אקטואלי ומרתק.

הצטרפו בחינם לאלפי המנויים, שלחו מייל לכתובת:

dirshu@dirshu.co.il

הפורתח
בכל יום...
המייל היומי של 'דרשו'

היה מגיד שיעור חשוב שמוסר שיעור קבוע בדף היומי שבא לשאול:
לאחד המשתתפים בשיעור יש מום העונה בדיוק לתיאור הגמרא. זה לא
מהמומים הרגילים, כגון ידו שבורה שזה אינו מבייש, אלא מום כזה שאם
יסביר בצורה ברורה כל המשתתפים בשיעור עלולים להסתכל עליו. שאל
אותי: "מה אעשה? האם אשנה קצת מהפירוש ואבליע את המום, כך שלא
ירגישו ולא אסביר את המום כדי שלא לביישו?"

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א על בהירות המוח,
הארת פנים ושמחת לב שראה אצל מרן הגר"נ קרליץ זצוק"ל

"והישר בעיניו תעשה" (שמות ט"ו, כ"ו)

מדי יום שני, לאורך עשרות שנים, הייתה לרבה של 'רמת אלחנן'
הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, קביעות עם להבחל"ח
מרן פוסק הדור הגר"נ קרליץ זצוק"ל לדון עמו בדברי הלכה.

הייתה לי קביעות אתו במעונו כל יום שני, שם סיפרתי לו על דיני
תורה שהיו לי והיה מתקן אותי שנים ארוכות, פותח הגאון הגדול
שליט"א. אבל אני רוצה לומר לכם מי היה רבנו נסים זצוק"ל: אנו
אומרים: "אל תשליכנו מלפניך ורוח קדשך אל תקח ממנו", האם
יש לנו רוח הקודש? הרמב"ם כותב שהדס שנקטם ראשו כשר.
משיג עליו הראב"ד וכותב: "כבר הופיעה רוח הקודש בבית מדרשו
והעלנו שפסול". שואל ה'כפות תמרים': הרי לא בשמים היא, ומה
זה הנוסח 'הופיעה רוח הקדש'?

ב'חתם סופר' מתייחס לנושא ואומר שיש רוח הקודש מעין נבואה,
ויש רוח הקודש על מי שעוסק בתורה לשמה ואפילו אם לא ישיגו
יש לו כוז סייעתא דשמיא שפתאום נהיה אור ומתחיל לזרוח. זו לא
נבואה אלא כלשונו: "רוח השם על עוסקי תורה לשמה שזוכים לכוון
אל האמת, ואפילו אם טבע חכמתם אינם כזאת ישיגו כזאת".

על דברי ה'חתם סופר' יש הוספה ממרן ה'חזון איש' זצוק"ל, הדוד
של מרן רבי נסים זצ"ל, שמדבר על שלושה דברים: בהירות המוחין
והארת פנים עם שמחת הלב זוכה לעמיד דבר על בוריו, והוא
השתלשלות ממדרגת רוח הקודש.

כל הדברים האלו ראיתי אצל רבי נסים: גם בהירות המוח, הארת
פנים ושמחת לב בכל שאלה שהעליתי לפניו.

'עסקה' עם הגבאי

אתן לכם דוגמה של שאלה שהייתה לי ולא עלה על דעתי הכיוון
שאותו אמר לי: היה בית כנסת שהיה עמוס במתפללים ולומדים
בחול המועד סוכות, ולקראת הושענא רבה הצטברו מאות סידורים
וחומשים ועוד ספרי קודש על השולחנות. הגבאי לא ידע מה

לעשות, איך יסדר כל כך הרבה ספרים. אחד המתפללים ניגש אליו
ואמר לו, שתמורת מאתיים שקלים הוא מוכן לסדר את כל הספרים
במוצאי שמחת תורה. הגבאי הסכים לזה.

במוצאי שמחת תורה ניגש אותו מתפלל לבימה והפליג בשבח כבוד
הספרים ומידת החסד והמעלה של מי שמחזיר ספרים למקומם,
וביקש מכל אחד להכניס רק חמישה ספרים לארון, תוך דקות
אחדות נהיה כל בית הכנסת מסודר. כעת הוא בא לבקש את כספו
מהגבאי. אומר לו הגבאי: "אני לא התחייבתי על דעת שכל הציבור
יחזירו את הספרים". הם באו לפניי לשאול אם הגבאי צריך לשלם
לאותו מתפלל או לא.

אני השבתי שהיה מקום לחייב את הגבאי למרות שהמתפלל לא
עבד בפועל, כי בסך הכל הוא עשה 'חכמה' ו'בצל החכמה בצל
הכסף' על חכמתו מגיע לו תשלום (הבאתי לכך ראיה מירושלמי,
ברכות פ"ז ה"ב).

הצעתי את הדברים לפני מרן הגאון רבי נסים זצוק"ל, והוא אמר
לי: "לגבי הגבאי אתה צודק, אבל הציבור חשב שהוא מתכוון לשם
שמים, וממילא יש כאן גניבת דעת של הציבור והכסף שהגבאי
משלם לו זה כספי ציבור, ועל זה לא מגיע לו".

אולם חשש האיש והתיירא לנפשו פן ושמא ייוודע לחסידים שהוא המוסר והמלשין... לפיכך התחכם היהודי, וכדי לוודא שאף אחד לא יעלה על כך שידו במעל כשיחקרו ויבררו מיהו אותו 'מוסר' - ערך באותה שעה מצד שני מכתב נאה ומכובד אל הרבי ה'אמרי אמת', שם הרבה בשבחו של הרבי ובירכו בברכת התודה על ביטול אותה גזירה קשה

הגה"צ רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א עד היכן מגיע טיב המעביר על מידותיו

"ה'ש' ה' בקרבנו אם אין" (שמות י"ז, ז')

שקט עד שהתבטלה אותה גזירה ובאה הרווחה לאלפי בני ישראל. אולם יהודי אחד שהיה מקורב למלכות ויועץ נכבד של אחד מאותם שרים ראה עצמו נפגע מביטול אותה גזירה - כנראה שחלק גדול מגביית המסים היה אמור לשלשל לכיסו. הוא החליט להשחיר את פני הצדיק ולהשמיצו בפני השלטונות. רקם לו אפוא האיש איזו 'עלילת שווא', תפר איזה 'תיק' שהיה רחוק מן האמת כרחוק מזרח ממערב, וסידר את הדברים בצורה רהוטה ומסודרת עד שיצא מתחת ידו 'כתב הלשנה' מושלם נגד ה'אמרי אמת' כדי לשלחו לוורשה הבירה.

אולם חשש האיש והתיירא לנפשו, פן ושמא ייוודע לחסידים שהוא המוסר והמלשין... לפיכך התחכם היהודי, וכדי לוודא שאף אחד לא יעלה על כך שידו במעל כשיחקרו ויבררו מיהו אותו 'מוסר' - ערך באותה שעה מצד שני מכתב נאה ומכובד אל הרבי ה'אמרי אמת', שם הרבה בשבחו של הרבי ובירכו בברכת התודה על ביטול אותה גזירה קשה. ואף הפליא בזכותו שסייע בזה לרבבות אלפי ישראל, וחתם בכל חותמי הברכות.

עתה היה שקט ובטוח שלא ייפול החשד עליו כלל, שהרי הוא זה שמודה ומברך על ביטול הגזירה ומרבה בכבודו של הרבי.

אך מן השמים שומרים ומשגיחים על נפש הצדיק בשמירה מעליא ובהשגחה מיוחדת כנודע, וכשניגש האיש אל בית הדואר לשלוח את המכתבים שבידו - האחד לבית המלכות שבוורשה והשני לחצר

על דרך רמז פירש הקדוש רבי מרדכי מנדבורנא זי"ע (חומש 'פניני החסידות' שם) כיצד נדע 'ה'ש' ה' בקרבנו אם אין", כאשר האדם מחזיק במידת הענווה והוא אין ואפס בעיני עצמו, אז יש ה' בקרבנו, כמאמר הכתוב (ישעיה נז, טו) "כי כה אמר רם ונישא וכו' מרום וקדוש אשכון, ואת דכא ושפל רוח, להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים".

בביתו נאווה קודש של הרב הקדוש רבי נחום המגיד מטשערנוביל זי"ע, בעל ה'מאור עיניים', היו דרים עמו יחדיו בניו וצאצאיו הקדושים, זרע ברך ה'. כידוע, בנו הרב הקדוש רבי מרדכי מטשערנוביל זי"ע התברך בבנים ובבנות לרוב, שהיו כולם מלאכים קדושים שרפי מעלה, וברבות הימים הנהיגו כולם את בני ישראל, בתפארת מלכות בית טשערנוביל המסועפת בכל חצרות קדשיה.

אחד מחמשת בניו הקדושים של רבי מוטל'ה היה הרב הקדוש רבי יוחנן מרחמסטריווקא זי"ע, הרבי הראשון לשושלת בית רחמסטריווקא. הוא היה ידוע כענוותן שבין האחים הקדושים, בשלמות תפארת מידת הענווה, כפי שמעיד הכתוב (תהילים קמט, ד): "כי רוצה ה' בעמו יפאר ענווים בישועה".

מסופר, שכשהתיישבו האחים הצדיקים לחלוק הירושה ביניהם, בחר לו כל אחד מן האחים את חלק ירושתו ומידה אחת ממידותיו התרומיות. האחד בחר במוח והשני בלב וכדומה, ואילו רבי יוחינטשע היה יושב מן הצד בשקט ואינו מתערב כלום בדבר. לאחר שבחרו להם האחים כל אחד חלקו ונחלתו לפי רצונו, פנו אליו בשאלתם: "ומה יבחר לו יוחינטשע בירושה?". ענה להם רבי יוחנן בחכמה: "אני בוחר ב'גארניט' (כלום) של אבינו ז"ל... כלומר, במידת ה'אין', שהיא הביטול המוחלט בתכלית שלמות הענווה לפני אלוקים חיים! ודו"ק היטב בלשון חכמים מרפא.

הרב הקדוש ה'אמרי אמת' מגור זי"ע עסק פעם בביטול גזירת מס קשה שהטילה המלכות על ראשי בני ישראל. כדרכו בקודש הפעיל את קשריו אצל כמה משרי המלוכה שבעיר הבירה, ולא נח ולא

ביום שישי בבוקר התקשרו המחנותנים וסיפרו שהם קנו את הדירה, והם מבקשים כמובן שלא נשכח להביא את הכסף במוצאי שבת. בשעה ארבע בצהריים, אחרי שאני יוצא מהמקווה בשיכון ה' בבני ברק, אני רואה אנשים מתגודדים, מדברים, מרוגשים, בלגן שלם. "מה קרה?", אני שואל, "אתה לא יודע?", הוא מסתכל עלי

להגיד 'פרשת המן' כל יום או להשקיע בנדיב הדגול? צרור סיפורים מחזקים על השגחה פרטית

מאת: הרב יהושע לייבוזן

"וַיֹּאמְרוּ בְּה' וּבְמֹשֶׁה עֲבָדוֹ" (שמות י"ד, ל"א)

"זאת לא בעיה", אמר אבא - את המשפט שמעתי מאז עוד פעמים רבות - "לפני כמה ימים הודיעו לי שנשאר לי סכום יפה מהפנסיה של העבודה". פחדתי שאם הכסף יגיע לידי של אבי הוא יחמוק לו מבין האצבעות ואנחנו נוכל להגיד עליו קדיש. לכן הצעתי לו שייתן לי את הכסף ואחזיק אותו אצלי. "בסדר גמור", הסכים אבא, "רוצה שיהיה אצלך? בבקשה". עוד באותו יום הגיש לי מעטפה. אני פותח וסופר, סופר שוב כדי להיות בטוח שלא התבלבלתי, והתוצאה לא מוצאת חן בעיני בכלל. במעטפה יש 100 אלף לירות, אבל אבי התחייב על 150 אלף. "אבא, צריך להוסיף עוד חמישים אחוז על הסכום. חסרים 50 אלף לירות". "זאת לא בעיה שלך", אמר לי אבא, זה הכסף ששלחו לי משמים, והכל יהיה בסדר".

אני לא בדרגה של אבא. הוא מרגיש כל כך בטוח ומוגן, אינו חושש ואינו דואג. הוא מסודר עם השידוך של אחי עוד מאז שהכריזו בשמים "בת פלוני לפלוני, בית פלוני לפלוני", אבל אני, לבי בל עמי. החלטתי שצריך לעשות משהו, איזו השתדלות. אולי להשקיע את הכסף בעסק מניב. ביררתי אצל חברים מה כדאי לי לעשות, ומהי השקעה בטוחה שלא תסב נזק, ואף יש בה סיכוי שהערך של הכסף יעלה. המסקנה הייתה שהכי כדאי לקנות דולרים.

באותם ימים, לפני ארבעים שנה, זה לא היה פשוט כל כך, אך בסופו של דבר השגתי את האנשים המתאימים. העסקה בוצעה, וב-100 אלף הלירות קניתי עשרת אלפים דולר.

ההכנות לחתונה הלכו והתקדמו. המחנותנים מצאו דירה, והתקשרו אלי ביום שישי: "ביום חמישי הבא נחתום על חוזה לקניית דירה",

מדי פעם כשאני רוצה להתחזק, ומי אינו זקוק לחיזוק בימים טרופים כאלה, אני עושה לעצמי אתנחתא קלה ומאזין לסיפורים אמתיים שאנשים מספרים (בקו השגחה פרטית) על ההשגחה הפרטית שהם חוו וראו על בשרם. הסיפורים האלה מחזקים ביותר.

כשאנו קוראים על הנסים הגדולים שנעשו לעם ישראל במצרים, על בני ישראל העוברים בתוך הים ביבשה, ועל הישועות הגדולות שנעשו בכוח "ויאמרו בה' ובמשה עבדו", החלטתי כי זה המקום והזמן המתאים להביא בפניהם סיפורים מעניינים מתוך הקו והעלון. ליקטתי עבורכם שלושה סיפורים. הראשון, על איך הרה"ח ר' יחיאל נוח פלדמן הצליח לחתן את ילדיו; השני, על משהו שמתאים להשבוע - סיפור על מישהו שקיבל על עצמו להגיד 'פרשת המן'; והסיפור האחרון הוא על מישהו שהשקיע בנדיב דגול.

א) סיפורו של הרה"ח ר' יחיאל נוח פלדמן:

אבי זצ"ל, הרה"ח ר' יחיאל נוח פלדמן, היה יהודי יקר מאוד. כשהוא אירס את אחי הצעיר כבר הייתי בעצמי אברך נשוי ועקבתי בלא מעט מתח אחרי ההתחייבות הכספיות. אבי, כך ידעתי, נותן צדקה בלי חשבון. אמנם בשעתו לא ידעתי את היקף הצדקות שנתן, אבל כבר אז חשדתי שהוא נותן סכומים גדולים מאוד. לשם דוגמה, הגיע יהודי שסיפר לנו שיום אחד פגש אותו אבי ברחוב וראה שהוא סר ודואג, ממש אובד עצות. שאל אותו אבי, "קרה משהו? אפשר לעזור?". פרק האברך את המשא מלבו. הוא בנה את ביתו ועדיין אין לו מקרר. המחסור מציק לו מאוד, ואין לו כסף כדי לקנות את המצרך הבסיסי הזה.

"זה הכל?", נרגע אבי, "זאת לא בעיה כל כך גדולה. בוא ונקנה מקרר". הם נכנסו לחנות למוצרי חשמל ואבי קנה לו מקרר.

באותו זמן הייתי אני, בנו, אברך צעיר, ולי לא היה מקרר. אבי לא עשה אז שום חשבון. ראה יהודי נזקק ונתן מה שהיה לו. ההנהגה הזאת הייתה קבועה, ולכן על אף שהרוויח יפה מפרנסתו לא נמצא אצלו שקל מיותר. כשאחי התארס בשעה טובה שאלתי את אבי כמה התחייב, והוא ענה: "התחייבתי לתת 150 אלף לירות לקניית דירה".

אבא, שאלתי בתדהמה, מאיפה תביא את הכסף?

בישרו לי, "אנחנו נביא את החלק שלנו ואתם את החלק שלכם". בעזרת ה', ענית, מקווה שנשמעתי טוב, כי מבפנים לא מספיק האמנתי כמה שאני אומר. מיד אחר כך יצרתי קשר עם אבי: הם אומרים להביא את הכסף ליום חמישי הבא, אמרתי לו. "בסדר גמור. זאת לא בעיה". אבל יש רק 100 אלף לירות.

"זאת לא בעיה", המשיך אבא באותה נימה רגועה ומיושבת. היה לי ברור שהוא אינו מתכוון לעשות דבר בנידון. החיים שלו לימדו אותו שאין קשר בין מהלך טבעי לתוצאה. עובדה. כשהיה בסיביר החליט שהוא אינו עובד בשבת. יהודים חשובים מאוד ניסו לשכנע אותו לצאת לעבודה כיוון שזה פיקוח נפש. "ההחלטה הזאת תהרוג אותך", הזהירו אותו, אבל הוא בשלו. לא עובד בשבת.

הגיע שבת, אבא נשאר בצריף, ובמוצאי שבת נקרא למפקדה. הוא קיבל מכות נוראות מהרשעים ונפל למשכב. חודשים ארוכים עברו עד שהתאושש מהעונש, כך שלא רק שלא עבד בשבת גם ביום חול פטרו אותו מעבודה. הוא החלים והשתחרר, ומאז השחרור ועד העלייה לארץ, עסק בזיוף אנדיקטים - אישורים ליציאה מברית המועצות. ישנם יהודים רבים בארץ הקודש שחבים לו את חייהם, וכל אלה מוכיחים שמי שעושה את רצון ה' בתמימות הקב"ה אתו ואין לו מה לפחד וממה לחשוש.

בשעה שמונה בערב, ביום חמישי, התקשרתי בעצמי למחותנים כדי לנסות לדחות את תאריך הבאת הכסף. הם אמרו שאתקשר אליהם שוב בעשר בלילה. התקשרתי לאבא והוא אמר לי: "תגיד להם שבמוצאי שבת אביא את הכסף".

ומה יהיה עד אז? שאלתי, "זאת לא בעיה שלך", ענה לי. מפני הכבוד לא שאלתי. אם הבעיה היא לא שלי, אז מי זה שכן לוקח אחריות? מי זה שהבעיה היא כן שלו? הרי צריכים להביא עוד סכום עצום ואין לי כל מושג בגיוס כספים. הלב שלי שקשקש, והשאלה "מאין יבוא עזרי" עמדה מול עיניי, כשבסופה 50 אלף סימני שאלה. ביום שישי בבוקר התקשרו המחותנים וסיפרו שהם קנו את הדירה והם מבקשים כמובן שלא נשכח להביא את הכסף במוצאי שבת. בשעה ארבע בצהריים, אחרי שאני יוצא מהמקווה בשיכון ה' בבני ברק, אני רואה אנשים מתגודדים, מדברים, מרוגשים, בלגן שלם. מה קרה? אני שואל מיישהו שהצלחתי לשלוח מאיזו קבוצה של יודעי דבר. "אתה לא יודע?", הוא מסתכל עלי, ונראה שהוא נהנה למדי מזה שהוא יודע ואני לא, "יש מהפכת כספים בארץ. שער הדולר עלה בחמישים אחוז! עד עכשיו הדולר היה שווה עשר לירות, ומעתה הוא שווה חמש עשרה לירות!".

הייתי המום מהמידע, כי זה אומר ש... עשרת אלפי הדולרים שקנית ב-100 אלף הלירות של אבא שווים עכשיו 150 אלף!!! לא ידעתי שלאבא יש חברים במשרד האוצר. לא ידעתי שיש לו קשרים אתם. איך הוא ניבא... במוצ"ש הכסף שלו יהיה שווה בדיוק כסכום הזה. אבל אבא בכלל לא ידע שהחלפתי את הלירות בדולרים. הוא לא רקח כל קנוניה ולא תכנן שום תכנון. הוא בטח בה' לבדו! ובעוד אני רואה עין בעין מופת גלוי ומרוגש עד עמקי נשמותי, אבי כלל אינו

מבין על מה המהומה. הרי אבא שבשמים מחתן לו את הילדים. הוא היה בטוח שהקב"ה יעזור לו והוא אכן עזר - מה יותר פשוט מזה? (מתוך עלון מס' 34)

(ב) סיפור על מיישהו שקיבל על עצמו להגיד 'פרשת המן'.
סוף סוף, אחרי קשיים לא פשוטים בפרנסה הגעתי למסקנה שאני צריך להתחזק בתפילה. קיבלתי על עצמי לומר כל יום פרשת המן, ושטחתי תחינתי לפני בורא עולם שיושיעני. תוך זמן קצר מאז שהתחלתי להתפלל מקבלת אשתי טלפון ממוסד כלשהו, ושואלים אם היא רוצה לעבוד שם. התנאים היו מצוינים עם הכנסה יפה, והיא נכנסה לעבודה ונהנתה שם. הרגשתי שתפילותי התקבלו. כעבור חודשים מספר, בהם אני מתמיד עם פרשת המן, החלטתי שהעניין כבר סודר וכבר אין צורך להמשיך להתפלל. באותו יום לא קראתי את פרשת המן ולא התפללתי על פרנסה. בצהריים מקבלת אותי זוגתי בפנים נפולות, והיא מספרת: "התקשרו אלי מהעבודה ואמרו לי שהייתה להם טעות, נתנו לי מדי הרבה שעות, ובעצם עלי לעבוד פחות עם משכורת קטנה בהרבה", היא מתנה את צערה ומדגישה, "ומה שהכי קשה לי, שהם אפילו לא הסבירו למה הם החליטו פתאום לצמצם לי את העבודה". אבל אני ידעתי את הסיבה שאפילו במוסד לא ידעו - הן לא אמרתי היום פרשת המן!

חזרתי לקבלה הטובה שקיבלתי על עצמי, וה' יעזור הלאה. רוב שפע ופרנסה לנו ולכל ישראל.

(ג) והסיפור האחרון הוא על מיישהו שהשקיע בנדיב דגול.
יש לי קשר קבוע עם נדיב דגול. בכל פעם שאני מגיע לאמריקה הוא נותן לי עשרת אלפים דולר. כבר שש-עשרה שנים שאנחנו בקשר, ומטבע הדברים אני חש מחויבות אליו. חשוב לי שיהיה לו נעים אתי. בשנה האחרונה כשהגעתי לחו"ל, פגשתי את הנדיב ושוחחתי אתו סמוך לבית הכנסת. כאשר התפילה התחילה נכנסנו פנימה והמשכנו לשוחח. לא שלא ידעתי שאין לדבר בעת התפילה, רק שפשוט לא היה לי נעים להפסיק, והאמת היא שלא ממש דיברנו אלא רק סיימנו לדבר ברמזים. לצערי הרב השיחה לא הייתה לכבוד בית המדרש או לכבוד הבורא יתברך, אלא לכבוד שלא אפסיד את הקשר עם הנדיב. למרבה הפלא, באותה שנה שינה הנדיב ממנהגו, ובמקום לתת לי עשרת אלפים דולר הוא נתן לי המחאה של שלושת אלפים דולר בלבד, ואם לא די בזה - הצ'ק חזר... ראיתי בחוש שהכסף והזהב הם מהקב"ה בלבד ואין לעשות חכמות. בשעת התפילה אין לדבר, ולא יועילו כל התירוצים שבעולם. הודו לה', קלטתי את המסר. נ.ב. למעוניינים זה מס' הטלפון של קו 'השגחה פרטית' לשמיעת שיעורים וסיפורים. 02-3011300, ודרך אגב, אינני מכיר אותם ואף אחד גם לא ביקש ממני לייחצן אותם...

לתגובות : leib1964@gmail.com

השתתפתי בשמחת תורה במעמד ההקפות בישיבת 'חברון' גאולה. הבחורים רקדו בכל עוז לכבודה של תורה, ושרו את השיר המפורסם "אנא, אנא, אנא עבדא דקודשא בריך הוא..." בעיצומם של הריקודים הסוערים ביקש ראש הישיבה דאז, הגאון רבי שמואל יעקב בורנשטיין זצ"ל, לעצור לרגע. כל התלמידים התאספו סביבו

מאוצרותיו של הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א

"אז ישיר משה ובני ישראל" (שמות טו, א)

שבת קודש, כי שיר זה מביא שמחה בכל העולמות. בספר 'מנהגי בעל החתם סופר' (פרק ה הערה יא), מובא דבר מרעיש אודות פזמון זה:

רבו של מרן ה'חתם סופר' זצוק"ל, הלוא הוא איש האלקים רבי נתן אדלר זצ"ל, הנהיג בביתו שלא ישוררו את זמירת 'יה רבון עלם'. הסיבה לכך מובאת בספר 'משנת חכמים' למהר"ם חאגיז, שכאשר חיבר רבי ישראל נג'ארה שיר זה במקום מושבו בצפת, שלח אליו האר"י הקדוש, שהיה גר בסמיכות מקום, להודיע לו, כי כאשר החל לשורר את השיר באה השכינה עם פמליה של מעלה לשמוע את קולו. אולם היות ומרוב להט והתרגשות הפשיל את שרווליו, התרחקו ממנו המלאכים ונסתלקה השכינה.

משום מעשה זה נמנע רבי נתן אדלר מלשורר בביתו ניגון זה, וכך נהגו בעקבותיו גם תלמידיו מרן ה'חתם סופר' זצוק"ל וצאצאיו. לימים, שאל בנו של ה'חתם סופר', הגאון רבי שמעון סופר זצ"ל, אב"ד קראקא, את אביו לפשר העניין, שכן הוא מאוד התעורר מהפזמון 'יה רבון'. אמר לו ה'חתם סופר': "טרם אגלה לך את טעמי, נוח לי שתשירו אותו..." מני אז החלו לשיר 'יה רבון' במשפחתו של ה'חתם סופר'.

כעבור שנים הסביר ה'חתם סופר' את השינוי: "אצל הרבי רבי נתן אדלר, העובדה שהסתלקה השכינה - הרי היא סיבה מספקת להפסיק לשיר מחמת כך. אבל אצלנו מספיק ה'הווה' אמינא' של

אמרו חז"ל (מדרש רבה כג, ד): "אז ישיר משה, הדא הוא דכתיב: 'פיה פתחה בחכמה, ותורת חסד על לשונה' (משלי לא, כו). מיום שברא הקדוש ברוך הוא את העולם ועד שאמרו ישראל שירה על הים, לא מצינו אדם שאמר שירה לקדוש ברוך הוא אלא ישראל. ברא אדם הראשון ולא אמר שירה; הציל לאברהם מכבשן האש ומן המלכים ולא אמר שירה; וכן יצחק מן המאכלת ולא אמר שירה; וכן יעקב מן המלאך ומן עשיו ומן אנשי שכם ולא אמר שירה. כיוון שבאו ישראל לים ונקרע להם, מיד אמרו שירה לפני הקדוש ברוך הוא, שנאמר: 'אז ישיר משה ובני ישראל'. הווי 'פיה פתחה בחכמה'.

"אמר הקדוש ברוך הוא, לאלו הייתי מצפה. ואין 'אז' אלא שמחה, שנאמר 'אז ימלא שחוק פינ' (תהילים ככו, ב)".

עניין השירה הוא דבר נעלה, רם ונשגב; ועל כן המשורר צריך להיות אדם גדול, חכם ונבון, בעל נשמה גדולה וטהורה באמת. אדם כזה יכול לומר שירה.

משמעותה האמתית של השירה הינה שירת נפש היוצאת מן הלב. כאשר הלב מתמלא רגשות נעלים, המרוממים את נפש האדם וממלאים את כל חללו - מתפרצת השירה מאליה. שירה היא בטוי חיצוני של רגשות פנימיים. רק אדם נעלה וגדול, המרומם מהבלי הזמן והתאוות החומריות, גדול המוח ורוחב הלב, מסוגל לבטא את השירה! אם נתבונן בדורות הקודמים מי היו המשוררים של עמנו ניווכח כי היו הם אנשים גדולים, רמי מעלה, חכמים וצדיקים, בעלי רוח נאצלת: רבי משה חיים לוצאטון, רבי שלמה אבן גבירול, רבי יהודה הלוי, רבי ישראל נג'ארה, ועוד ועוד חכמים קדושים זי"ע. כל הרואה את שירתם מתפעל מחכמתם הכבירה ומהצדקות והקדושה המרגשות בכל מילה. רוח הקדש מתבטאת ביצירותיהם. קדושים וטהורים אלו היו משוררינו, ושירתם זכתה להשתמר במשך הדורות בעם ישראל ולפעול נצורות.

נביא כמה מעשים ודוגמאות שמהם נלמד מהי שירה אמתית. האר"י הקדוש זי"ע התבטא על הפזמון 'יה רבון עלם ועלמא' של הגאון הקדוש רבי ישראל נג'ארה זצוק"ל, המושר בבתי ישראל בליל

המלאכים שבאו מלכתחילה להאזין לשירתו, כדי שאכן נשיר אותו בשולחן השבת..."

בבחרותי, כאשר למדתי בישיבת פוניבז', שחו בני הישיבה בהתפעלות מרובה על מעשה שאירע בחדרו של מרן ראש הישיבה הגרא"מ שך זצוק"ל.

היה זה כאשר הגיעו אליו זוג ערירים שבורי לב, לשמוע דברי חיזוק מרבן של ישראל במצבם הקשה, ולקבל ממנו טללי עידוד ותחייה. הרב שך הושיבם בחדרו, התיישב לצדם והחל לדבר אל לבם ולעודדם. לאחר כמה דקות לקח הרב שך סידור והחל לקרוא יחד עמם את השיר 'יה ריבון', בו טמונים הרבה מיסודות האמונה.

במשך דקות ארוכות עבר אתם קטע אחרי קטע בהתרגשות מרובה, כשמדי פעם זולגות עיניו דמעות. בסיום שאל אותם הרב שך: "היה לכם חיזוק?", משהשיבו בחיוב אמר: "החיזוק הזה יגרום בעזרת ה' שתהיה לכם ישועה בקרוב!".

ואכן, לתקופת הימים נפקדו בזרע של קיימא.

ללמדנו את כוחה של השירה, וכוחה של אמונה הטמונה בשיר! אלו היו המשוררים של כלל ישראל. הם לא היו אנשים פיוטיים, בעלי כשרון לחרוז חרוזים. הם היו בעלי רוח הקודש להטביע את חותם האמונה בזמרת פיהם, ולהשפיע רוממות וקדושה לדורות במילים שיצאו מקירות לבבם הטהור!

גם בניגון המצטרף ומשתלב עם מילות השירה טמונות כוונות מיוחדות ואף עמוקות.

בדוגמה לכך נוכחתי בשנת תש"ס, עת השתתפתי בשמחת תורה במעמד ההקפות בישיבת 'חברון' גאולה. הבחורים רקדו בכל עוז לכבודה של תורה ושרו ושוב את השיר המפורסם "אנא, אנא, אנא עבדא דקודשא בריך הוא...". בעצומם של הריקודים הסוערים ביקש ראש הישיבה דאז, הגאון רבי שמואל יעקב בורנשטיין זצ"ל, לעצר לרגע. כל התלמידים התאספו סביבו, והוא אמר את הדברים הבאים:

"מדוע מי שחיבר את הניגון חיבר זאת באופן שיחזרו שלוש פעמים על המילה: 'אנא, אנא, אנא' משום שצריך שהדבר ייקבע בנפשו של כל יחיד ויחיד שהוא הוא עצמו עבד ה'! פעם אחת כנראה אינה מספיקה בשביל לקבע זאת עמוק עמוק בנפש..."

בשירה ובהטעמת השירה של כלל ישראל טמונים סודות גדולים! לכל תיבה של הניגון, לכל עלייה וירידה בטון ובמילים, יש עומק וטעם.

"יכולים בני אדם למות בכלות נפשם מנעימותיה"

הגאון הקדוש רבי ישראל משקלוב זצ"ל זכה לקבל לקח מפי רבנו הגר"א מווילנא זי"ע באחרית ימיו. בהקדמתו לספרו 'פאת השולחן' הקדיש רבי ישראל קטעים שלמים העוסקים בעצם גדולת רבו הגדול. הדברים שכתב שם נשגבים ומופלאים וראויים לתלמוד. בתוך דבריו מצטט רבי ישראל מעשה פלא, המורה על היחס הרם

שייחס הגאון מווילנא לעניין השירה ולסודות הנגינה, ועד כמה גדול עומק השגתו ברזי השירה, מעלותיה ותכונותיה. הדברים אף מלמדים אותנו על ערך המשוררים של כלל ישראל לדורותיהם. וכך הוא כותב:

"ולא יכולתי מלהתאפק מלהודיע ספור אמתי ונפלא אשר שמעתי מפה קדוש, תלמיד מובהק של רבנו הקדוש, רב חביב, נוח נפש וצדיק, הרב הגאון החסיד המקובל הגדול המפורסם בעולם, כבוד מורנו הרב מנחם מענדל זכרנו לברכה לחיי העולם הבא, מירושלים תיבנה ותכונן..."

"...והיה בעת ששימש לפני רבנו הגאון מנוחתו עדן בהיותו בקהילה קדושה סערהייה, בשעה שסיים פירושו על שיר השירים שקיבל ממנו, היה בדיחא דעתיה ושמח בשמחת תורתו הקדושה. ויקרא למחותנו הגאון הרב דסערהייה זכרנו לברכה, ולבנו הגדול הרב המפורסם מורנו הרי"ל זכרנו לברכה, וציווה לסגור חדרו, והחלונות סגרו ביום והדליקו נרות הרבה.

"וכאשר סיים פירושו נשא עיניו למרום בדבקות עצומה בברכה והודאה לשמו הגדול יתברך שמו שזיכהו להשגת אור כל התורה, בפנימיותיה וחוצותיה. כה אמר כל החכמות נצרכים לתורתנו הקדושה וכלולים בה וידעם כולם לתכליתם... וחכמת המוסיקה, ושבחה הרבה.

"הוא היה אומר אז, כי רב טעמי תורה וסודות שירי הלויים וסודות תיקוני הווהר אי אפשר לידע בלעדה, ועל ידה יכולים בני אדם למות בכלות נפשם מנעימותיה, ויכולים להחיות המתים בסודותיה הגנוזים בתורה. הוא אמר כמה ניגונים וכמה מידות הביא משה רבינו עליו השלום מהר סיני, והשאר מרכבים, וביאר איכות כל החכמות... "אך אחרי עלייתו למרום (-של הגר"א) סיפר לי תלמידו הרב הנזכר, ולמען יידעו גדלות תורתו ולא ישתכח - כתבתיה פה..."

והדברים מרעישים!

התפעלות תמידית - ללא הרגל ומלומדה

אחר שראינו כל זאת והבנו כי השירה הינה בטוי של הרגש הלב, וכאשר יש התרגשות גדולה פורצת השירה - נבין את העניין עמו פתחנו.

הנה, בקריעת ים סוף הגיעה ההכרה של כלל ישראל לידי מיצויה העליון ביותר, עד כי פרצה השירה מפיות כולם. הייתה זו הכרה בנסיו של בורא עולם, בכבירות ההשגחה ונאדרות כוחו. כשכל זה חדר היטב והתמזג באישיותם של כלל ישראל פרצה ה'שירה', המוכיחה על בהירות וחדות ההכרה של "ויאמינו בה" ובמשה עבדו". עצם פריצת השירה הוכיחה על חדירת ההכרה אל תוך תוכה של האישיות, נפש וגוף כאחד. 'שירה' לא אומרים; שירה אמיתית אינה מתוכננת - היא פורצת! אם לא תפרוץ השירה משמע שאיננה שירה. הכרה בנס מסוגלת להביא לפרץ שירה.

להכרה זו של אמונה חושית ושל התפעלות, הגיעו כלל ישראל כשעמדו על הים.

(מתוך 'אוצרותיהם אמלא')

אני מרים טלפון די בחשש, מנסה להיזכר בכל מאמרי חז"ל על עמידה בניסיונות וכל מה שיכול לסייע בשכנועו של הבחור. בצלצול הראשון הוא עונה ושואל מיד: "נוו?" תראה, אני מנסה להתפתל, שאלתי והדגשתי אמרתי וניסיתי אבל... "תקשיב הרב, מה שהמשגיח אמר אני עושה - דבר קצר ולעניין!"

הרב אהרן ידלר והרב ישראל היימן מספרים לנו מה קורה כשבחור צעיר חוזר בתשובה, מתחיל ללמוד בישיבה, ופתאום צצה לה הצעה קוסמת שקוראת לו להיעדר לשבוע אחד מהלימודים ולהרוויח סכום כסף גדול

יעקב א. לוסטיגמן

אחד הפרויקטים הבולטים של ארגון 'אחינו', זרוע החיזוק של 'דרשו', עוסק בליווי צעירים מתחזקים שנכנסו ללמוד בישיבות וזקוקים לתמיכה והכוונה בתחילת דרכם בישיבה הקדושה. פעילי 'אחינו' פרושים ברוב חלקי הארץ, מלווים את התלמידים החדשים עד שהם עולים על דרך המלך.

שנים ארוכות יש שיתוף פעולה בין הארגון לבין ישיבת 'אור החיים' בירושלים, בראשותו של הגאון רבי ראובן אלבז שליט"א. ששמה של הישיבה הולך לפנייה.

אלפי בעלי תשובה יראים ושלמים עברו דרכה והתחנכו בה, וממנה נפוצו בכל הארץ. חלק גדול מהישיבות לבעלי תשובה שהוקמו במשך השנים הוקמו על ידי בוגרי ישיבת 'אור החיים', שזכו לעלות ולהתעלות במעלות התורה עד שהפכו בעצמם למרביצי תורה לאלפים ולרבבות.

הנהלת הישיבה הגיעה בשנים האחרונות לכלל הבנה, שמפאת גודלו העצום של המוסד, בו לומדים למעלה מ-350 בחורים חוזרים בתשובה, ולצדד למעלה מ-100 אברכים שמרבייתם בוגרי הישיבה עצמה - נוצר מצב שבו לא היה טיפול מספק בתלמידים החדשים, ורבים מהם נשרו לאחר תקופת ניסיון קצרה בישיבה.

"הנהלת הישיבה פנתה אלינו", אומר הרב אהרן ידלר, העומד בראש מערך החונכים של 'אחינו' בישיבות לבעלי תשובה.

"מדי יום נרשמים לכאן בחורים נוספים ומבקשים להצטרף לישיבה", הם אמרו, "כמחצית מהם אנחנו מקבלים לישיבה, וכמחצית אנחנו נאלצים להשיב ריקם ולהמליץ להם לנסות בישיבות אחרות. אבל הבעיה היא, שמבין אלו שאנחנו כן מקבלים, אחוז מסוים נושר מהישיבה לאחר תקופת ניסיון קצרה. ניסינו לטפל בצורה קרובה יותר בבחורים החדשים, אך ללא הועיל".

"ואכן", מוסיף הרב ידלר, "הכנסנו לישיבה צוות של אברכים שלומדים עם הבחורים בחברותא. עזרנו לבחורים להתקדם בלימוד ולהשתלב מהר יותר בקצב הלימודים בישיבה. זה אמנם

הפחית מעט את שיעור הנשירה, אבל לא חולל מהפך גדול כמו שרצינו.

"בדקנו את הסיבות לנשירה, והתברר לנו שהבעיה של הקושי הלימודי אמנם מציקה לבחורים החדשים, אבל היא לא הגורמת העיקרית לנשירה. בדרך כלל זה רצף של בעיות אחרות, זה הקושי לקבל עול תורה ומצוות, זה הקושי להתמודד עם הריחוק מהבית ומהסביבה המוכרת ועוד ועוד.

"החלטנו לעבוד בשיטה המוכרת לנו היטב מהשיבוץ של הנערים לישיבות שאנחנו מבצעים במסגרת 'פרויקט טורונטו' של ארגון 'אחינו'. הכנסנו פעיל נמרץ מאוד בשם הרב ישראל היימן, שנמצא בישיבה שעות ארוכות מדי יום ולומד בחברותא עם כל אחד ואחד מהבחורים החדשים שנכנסו בחודשיים האחרונים.

"הלימוד עם כל בחור אינו ממושך, הוא עובר מבחור לבחור וכך מספיק אחת למספר ימים ללמוד עם כל אחד מהם, ובזמן הזה הוא לומד את הבחור עצמו, מזהה מה מקשה עליו, אם זה קושי לימודי או אולי קושי בקריאה, אם זה עניין של ריכוז או שזה סתם קושי להתחבר לתרבות והסגנון של הישיבה. כך הוא מתאים לכל בחור אברך שהולם את מידותיו וסגנונו, מי צריך שיחת דרבון, מי צריך

להחליף חברותא, מי צריך לצאת קצת להתאוורר, ומי כבר מספיק בשל לעמוד לבד על רגליו וללמוד עם בחורים אחרים בישיבה בלי שיהיה צורך בחונך צמוד.

"ההצלחה של הפרויקט אדירה", מסכם הרב ידלר, "אחוז הנשיירה צנח פלאים, כמעט אין דבר כזה בחור שבא לישיבה והחליט לעזוב אחרי שבועיים או שלושה. יש מעקב צמוד, הרב היימן נעזר בצוות המקצועי של 'אחינו' ולצדו רשת של חונכים שלומדים עם הבחורים באופן יומיומי, ובישיבת 'אור החיים' יכולים להיות רגועים שכל בחור שהתקבל לישיבה אכן מקבל את היחס המתאים והמושלם, באופן שיהיה תפוז לפי מידותיו ולפי סגנון האישיות שלו.

"במקביל לטיפול בבחורים שהתקבלו לישיבת 'אור החיים', אנחנו גם עובדים מול אותם שלא התקבלו. על כך הופקד הרב יוסף וייס, שפוגש כל בחור כזה, בוחן אותו, את רמת הרצינות, את הסגנון, כמה הוא התקדם עד עכשיו, ולפי זה משבץ אותו לישיבה שמתאימה בדיוק למצבו, וב"ה כבר הבאנו לשיבוצם של למעלה מ-100 בחורים בתוך תקופה קצרה יחסית בישיבות לבעלי תשובה בכל רחבי הארץ. השיבוץ הזה כמוזן הולך ונעשה חשוב יותר ויותר, כי ב'אור החיים' כבר לא יכולים לקבל כל כך הרבה בחורים, בגלל שאלו שהתקבלו נשארים לאורך זמן והישיבה הולכת ונעשית צפופה יותר".

המכתב המרגש

הרב ידלר מראה לנו את הדו"ח השבועי ששלח לו הרב היימן אודות רמת ההתקדמות של כל אחד ואחד מהבחורים שנמצאים תחת טיפולו. הרשימה מרגשת מאוד, ומראה כמה משתוקק כל אחד ואחד מהבחורים הללו, שלא התחנכו על שמירת המצוות, להצליח בלימוד התורה ולהתעלות במעלות היראה.

בסיומו של הדו"ח מצרף הרב היימן מכתב מרגש אותו כתב בסגנון המיוחד, והחלטנו להעתיק אותו לכאן ככתבו וכלשונו:

יום ראשון קצת אחרי 9:15 בבוקר, פותחים שבוע בכבשן האש הלוהט 'אור החיים'."

אני כבר אחרי סיבוב קצר של בוקר בחדר האוכל, לפגוש, לחוש ולשמוע את קבוצת הנערים עליהם אני מופקד. זו השעה של הטלפונים, מי התעורר ומי צריך תזכורת... מי מסודר עם חברותא ולמי צריך לדאוג להיום.

אני מתקשר לראובן (השם האמיתי שמור במערכת) בחור בן 23 מרקע מורכב ביותר, הוא חדש כאן ממש ועדיין אין לו חברותא מסודרת, אני מנסה לבדוק מה אתו ואיפה הוא, ראובן עונה בקול מלא חיות כדרכו: 'אני בירוחם, אורז תיק ומשתנע לישיבה'.

עוד מטלה בוצעה.

אני עובר למחויבויותי הבאות:

השעה כבר בסביבות 1:00, קולות וברקים וענן כבד, אני עם החברותא השלישית להיום ואנחנו מתפתלים במרחבי הסוגיה, בדרך מעמימות

טורדת לאור הבהירות, הטלפון רוטט בכיס - ראובן על הצג. מנהג סיגלתי לי בעבודת הקודש הזו: בחור בשבועותיו הראשונים בישיבה - זוכה למענה מידי! אי אפשר לדעת...

"הרב, יש לי שאלה דחופה!"

ראובן מגיע מרקע לא סטנדרטי בכלל, הוא גדל בבית שומר מסורת, עבר ילדות לא קלה עם הורים מסורים מאוד שלא ממש הבינו לנפשו הסוערת, התגלגל במוסדות שונים בקיצוניות, דתי, חילוני, וחוזר חלילה, עד שהוא הגיע לצבא ושם התרסק רוחנית.

שנים מעטות עברו עד שנפשו, שכמהה גם ברגעים הנמוכים ביותר לאלוקיה, זרחה באור של תשובת אמת.

הוא השאיר אחריו עולם שלם של חילוניות מופקרת ובא לחסות בצל השכינה.

ועכשיו נפשו בשאלתו - מישוהו מציע לו הצעה קוסמת: חסד עם יהודי מוגבל לשבוע, רק לשבוע, ומתן שכרו בצדו בסכום לא מבוטל בכלל, משהו שיכול לכסות על חלק ניכר מהחובות שהוא השאיר אחריו בעולם ההוא.

"הרב, תחשוב, זה גם חסד, גם לסגור חובות וגם להוריד ממני את העול שרובץ עלי מהעבר, אני יוכל ללמוד אחר כך בלב הרבה יותר רגוע, וזה רק לשבוע ואני חוזר".

האמת, עניתי לו שעניין החסד כאן לא תופס אותי... "ותלמוד תורה כנגד כולם".

אבל השיקול הכלכלי הוא ניסיון אמתי.

"בוא נתייעץ", אמרתי לו, "אני אשאל את המשגיח ואחזור אליך עוד שעה עם תשובה".

"אבל תדגיש לו כמה זה יכול לעזור לי שלא יהיה לי חובות" כך ראובן.

אני אדגיש...

גם המשגיח אחז בדעתי שהניסיון גדול אבל בר צליחה. בחור בשבועות הראשונים בישיבה צריך לתת את כל כולו ללימוד ורק ללימוד.

אני מרים טלפון די בחשש, מנסה להיזכר בכל מאמרי חז"ל על עמידה בניסיונות וכל מה שיכול לסייע בשכנועו של הבחור.

בצלצול הראשון הוא עונה ושואל מיד: "נוו?"

תראה, אני מנסה להתפתל, שאלתי והדגשתי אמרתי וניסיתי אבל... "תקשיב הרב, מה שהמשגיח אמר אני עושה - דבר קצר ולעניין!"

הרב אמר שתבוא לישיבה!

זהו...

יריתי את זה.

בוודאי יבוא עכשיו שלב השכנוע...

אבל ראובן נחרץ: "אמרתי לך מה שהרב אמר אני עושה! תן לי לארוז תיק ואני כבר יתקשר אליך מהתחנה, שלא אתחרט לי פתאום, אתה מבין...".

בגרין חנוק, קצת מהפתעה וקצת מהתרגשות, הספקתי רק לפלוט לו "אני מקנא בך!"

כצפוי, במחלקת המציאות בחברת התחבורה הגיבו בביטול, לא שמעו על תפילין כאלה שהגיעו לאף סניף בארץ. לך תחפש תפילין שאבדו בין עשרות אלפי אוטובוסים המשוטטים בישראל, בני המשפחה החליטו לשנות כיוון: חדלו מלחפש ומלהתקשר, ופשוט החליטו להודות לאבא שבשמים שהעלים מהם את התפילין!

הרה"ג ר' אשר קובלסקי שליט"א על כוחה של הודאה להשם גם על הדברים שנראים לנו פחות טובים

"אז ישיר" (שמות ט"ו, א')

רגע שפתח את השער...

סיפורו של רוני, הוא סיפורו של נער צעיר שלא זכה להתחנך על ברכי התורה והמצוות, והעביר את שנות נעורו בין כתלי הפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל אביב, עד שהפך לעו"ד מן המניין במשרד עורכי דין נחשב. כשהגיע קרוב-קרוב לפיסגת שאיפותיו עד אז, גילה לפתע את בורא עולם והוקסם מהיכולת של בני האדם להתחבר אליו...

עד מהרה זנח רוני את עיסוקיו הקודמים, והתמקד בלימוד התורה. הוא עבר לכולל ירושלמי נודע, עזב את כל תענוגות ומאוויי העולם הזה, והניח את כל כובד משקלו על לימוד ההלכה וספרי מוסר, התחזקות ביראת שמים, ורצון להתקרב עוד ועוד לבורא עולם. הוא ישב ולמד בשקיקה, משתדל להתעלות ככל יכולתו.

אפס, כי דבר אחד עמד בדרכו, מכשול משמעותי מאוד. לימוד הגמרא. השפה הארמית, מבנה הגמרא, המחלוקות הנפוצות - כל אלו לא הצליחו להיכנס ללבו, שנותר אטום וחתום. מוחו שהיה גאון בלימודי משפטים, התברר כסתום לחלוטין בלימוד הגמרא, דברי הגמרא לא מצאו מסילות ללבו.

שנים חלפו. רוני התחתן והקים בית בישראל, את ההלכה הכיר על בוריה, גידל ילדים בשמחה ובטוב לבב, ורק תחום אחד נותר מחוץ להישג ידו, נשגב מבינתו: הגמרא הקדושה. לבו חישב להישבר, הן

כל יהודי ויהודי, באשר הוא, משורר, מודה ומשבח לבורא עולם על הניסים אשר גמל עמו, על חסדיו הרבים. אנו מקדישים חלקים גדולים מהתפילה הקבועה, מברכת המזון ומתפילות מזדמנות כדי להודות, ואינספור פעמים ביום נושא יהודי את עינו השמימה, ואומר 'תודה, תודה אבא שבשמים'!

כל אדם שמתבונן, ולו לשעה קלה, לבו מתרונן בקרבו ונפשו עולצת מאליה בשירת ההודאה לבוראה. מהרגע בו היהודי פוקח את עינו בבוקר במילים 'מודה אני', ועד הרגע בו הוא עוצם אותן בשירת השבח 'אדון עולם'. הן בכל רגע ורגע, בכל צומת בחיים ובכל התמודדות שגרתית, הוא חש את יד בורא עולם המלווה אותו ומונחת את דרכו, ועל כך לבו מתרונן בשיר ושבח.

כשהכל מצליח, נחמד ופורה, קל לו לאדם לשורר ולהודות. אבל גם כשהמצב מסתבך, כשמתחילה התמודדות, כשצפים קשיים - לא רק שאף אז חייבים להודות, אלא שהאנשים המודים לה' בעת הקושי, המעצימים הודאה בשעת צרה, אלו שליבם מתרונן להודות על הקושי עצמו - מספרים כי ההודאה הזו נותנת להם כוחות, מעצימה אותם, מאפשרת להם להתמודד טוב יותר, וגם פותחת להם שערי שמים לפתור את המצוקה ולקרב את הישועה הנכספת.

וכאן גואה השאלה: האומנם? וכי אפשר להודות גם בעת הקושי? האם ניתן לשורר תודה לאבא שבשמים גם כשלא חשים בטוב ובנעימים? מנין הכוחות להודות מעומק הלב על מה שנראה כה סבוך וחשוך? ומה באמת עוצמת ההודאה, ככה עוצמתי במיוחד לפתוח את שערי השמים ולהרעיף ישועות בלתי נתפסות?!

התשובה היא, שההודאה בעת הקושי מטמיעה באדם אמונה, ביטחון חזק. אדם שמודה לה' על הקושי - מבטא בכך שהוא בטוח שזה מתוכנן, שהוא מאמין שיש לו מטרה טובה, שהוא יודע שהדבר אינו טעות או תקרית בלתי צפויה, אלא שאבא שבשמים תכנן את הנסיון לפרטי פרטיו, והוא בוודאי לטובתו. ולכן, ההודאה מעצימה בו כוחות של אמונה וביטחון, מאפשרת לו לצלוח את הקושי בקלות יחסית - כי הוא חש בטוח ומלווה בידי בורא עולם...

זהו הלימוד בו עוסקים כל בני ישראל בכל הדורות, האם נגזר עלינו להתנזר מלימוד זה? האם אינו זכאי לחוות את צוף מתיקות הגמרא?! הזמן שחלף לא הקהה את הכאב, אלא העמיק אותו. הוא כמעט נשבר, מדי יום ביומו שב וניסה, אך כבר החל להתייאש. לא פעם ישב מול הגמרא ובתום שעה ארוכה של נסיון נוסף שאיכזב - זלגו עיניו דמעות כאב טהורות, על העובדה כי גם הפעם המאמץ לא צלח. שינויי חברותות, ספרי עזר, אבחונים מקצועיים, שיעורים פרטיים - את כל אלה ניסה והתאכזב, הכאב הגדול שהלך והצטבר בלבו הפך לגוש תסכול מחניק, ואין לאל ידו להושיע...

באחד הימים, בשיחה סתמית עם אחד מידידיו, סיפר לו החבר על כח ההודאה. 'יש קסם פלאי שטמון בהודאה' - סח החבר - 'קסם שאי אפשר להסביר אותו. ככל שהמצב יותר מסובך ויותר קשה, ועדיין האדם מודה להשם - הוא חש כי כוחותיו הופכים רעננים, קירבת אלוקים יקרת ערך כובשת את לבו. ההודאה היא מגנט רב עוצמה שמחבר את היהודי לאביו שבשמים, מטעין אותו בכוחות חדשים לצלוח את כל האתגרים שבפניו' - אמר החבר בעיניים נוצצות...

רוני שמע, התבונן, למד עוד על כח ההודאה, ובכל זאת חש שאינו מתחבר. האומנם? הניתן להודות לה' גם על מה שנראה רע? היתכן לשורר תודה כשהכל נראה כה מסובך? האם שייך שיהודי יתרון בשבח לאבא שבשמים גם כשהכל כה חשוך? איך עושים את זה, האם זה עובד? - שאל את עצמו פעם אחר פעם...

ויהי באחד הימים, שוב התיישב רוני לנסות ללמוד גמרא. הפעם הצטייד בספר חדש שזה עתה יצא לאור, יחד עם חברותא מקצוען בהסברה. שוב הקדיש שעות ללימוד שורותיים, ושוב חש כי הגמרא הכתובה בארמית - נראית לו כיפנית או סינית עתיקה. הוא פשוט לא מבין כלום!

רוני קם מהכסא בזעף, ויצא לרחוב להתאוורר. הוא חש מחנק שחוסם לו את האוויר, חש כמעט זקוק להחייאה... שוב הנסיון הזה, שוב האכזבה, שוב התסכול. די, הוא כבר לא מסוגל, מרגיש אבוד במערכה!

הוא עומד ברחוב, רגליו מוליכות אותו אנה ואנה, משוטט לאטו, מגיע אל קצה השכונה, ועומד על צוק גבוה, ממנו נצפה נוף מרהיב של הרי ירושלים. הערב כבר ירד, שמיכה קטיפתית כהה עוטפת את היקום כולו, והנה הוא ניצב כאן לבד, רק רוני ואבא שבשמים, ולב מרוסק מבפנים...

הוא רצה להתפלל, שאף לבקש, אבל לא הצליח להוציא הגה. הוא חש שהוא רוצה להשתפך בדמעות תפילה לאבא שבשמים, אך אינו מסוגל, התסכול חזק ממנו. ואז, נזכר בכח ההודאה, ומפיו פרצה שאגה אדירה: 'רבונו של עולם, תודה!' - - -

איש לא שמע אותו, איש לא הבחין בו. האופק היה חשוך, רק כוכבים נצנצו מרחוק. הוא לבד, ולבו נפתח כמעין נובע: 'אבא שבשמים' - לחש בעיניים דומעות, 'תודה! תודה על שנתת לי את הכח לגלות אותך, תודה על שנתת לי כל כך הרבה הצלחות בחיים.

ותודה, תודה על הקושי בהבנת דברי הגמרא. אינני מבין למה זה טוב, אבל אני בטוח שאתה עושה לי רק טוב, אז אני מודה לך מעומק הלב

על השעות בהן אינני מתקדם, על המאמצים שלי שאובדים לשווא, על האנרגיות הרבות שאני משקיע ללא הצלחה. תודה על הקושי הזה, תודה על שדברי הגמרא חסומים וחתומים בפניי. ואני מבטיח שאמשיך לנסות בכל הכח, וגם אם לא אצליח - אשוב ואודה לך על הקושי הזה! שעה ארוכה ישב על סלע במרומי הצוק הגבוה והודה לאבא שבשמים, על הקושי הבלתי נסבל המלווה את חייו. הוא חש כי גוש המחנק והתסכול מתרופף לאטו, מפנה מקום לרגשות קירבת אלוקים ויד טובה של אבא שמלטפת, מלווה, בונה ומנווטת. הוא חש כי כל הקושי היה שווה כדי לחוש את הרגע הקסום הזה, בו הודה לאבא על הקושי, כן, על הקושי הכי מאיים בחייו. עתה חש כי הוקל לו, ויש בו את הכוחות לשוב ולנסות מחר מחדש...

ביום המחרת שב רוני להיכל בית המדרש, ופתח שוב את הגמרא. הוא חש כי שיחת התודה אמש עם אבא שבשמים רוממה אותו, קירבה אותו ליעדו. לראשונה בחייו, באותו יום הצליח ללמוד ולהבין כמה שורות שלימות, הוא הפך למאושר באדם, וכמובן - הודה על כך לבורא עולם בשמחה ובטוב לבב, בנפש משתפכת ובלב מתרונן.

ומאותו היום, נפתחו לו שערי החכמה, לפתע הצליח ללמוד ולהבין. עם הזמן הלכה הבנתו והשתפרה, והוא הצליח לזכור, לנתח, להקשות ולתרגן. כיום הזה, מסופר בספר 'האמנתי ואזמרה' המביא את סיפורו המרגש, הוא כבר עמל על הוצאת ספר בהלכות שבת לאור עולם, מבוסס על דברי הגמרא ומפרשיה, שקנו שביתה בלבו...

מתברר, שקושי להבין לימוד, או להתחבר לתורה, התמודדות במציאת שיעור או חברותא ראויה, וכל קושי אחר הכרוך בחיבור וקשר אמיתי עם התורה - כל אלה ניתנים לפיתרון ואפילו די בקלות. ההודאה לה' על ההתמודדות, נשיאת העיניים השמימה בתודה על כל מה שעובר עלינו ובפרט על הקשיים להבין ולהשכיל בדברי תורתו - פותחת את שערי החכמה ומעניקה את החיבור לדברי תורה.

וככל שנקדים להודות לבורא עולם על חסדיו עימנו וגם על הקשיים, ככל שנשפר את כח ההודאה שבליבנו על מה שטוב וגם על מה שנראה פחות טוב, ככל שליבנו יתרון ופינו יביע שיר ושבחה לאבא שבשמים על כל העובר עלינו לטוב או למוטב - כך נזכה שבורא עולם יפתח את ליבנו בתורתו וישים בליבנו אהבתו ויראתו!

גיליון שהוביל למשפחתון...

הסיפור הבא מתחיל דווקא בגיליון זה, 'פניני פרשת השבוע', גיליון 198 - חג הסוכות תשע"ט. מסתבר, שהגיליון האמור הגיע לביתו של ידידי הרב אבא חייא רייזמן שליט"א בדיוק ברגע הנכון... ומעשה שהיה כך היה:

עד לפני כחצי שנה, התגוררה משפחת רייזמן בשכונת רוממה בירושלים. צרכי הפרנסה גדלו, והמשפחה החליטה לפתוח משפחתון בבית, כשהאם תהפוך לעקרת בית ובד בבד תטפל בתינוקות בבית בשעות היום. לצורך כך הוצרכה המשפחה לעבור לדירה גדולה ורחבת ידיים, עלויות השכירות האמירו מהישג ידם, אך הכל היה שווה כדי להגיע לרגע בו יפתח המשפחתון, צהלת התינוקות תמלא את החלל, והמשכורת הנשאפת תיכנס מדי ראשון לחודש...

המשפחה עמדה בכל הדרישות, ההתאמה היתה מושלמת, נדרש רק שהמרכזת תבוא ותאשר וחיש קל המשפחתון יפתח. אלא שהיא דוחה את ביקורה יום אחר יום, שבוע אחר שבוע. בינתיים משולם הון עתק עבור שכירות, החובות הולכים ותופחים, ולא נראה כי יש מוצא. מה עושים עכשיו?

ואז, בהשגחה פרטית מופלאה, מישוהו בישר להם כי בירושלים תם הביקוש, אבל בבני ברק הדרישה למשפחתונים גבוהה מהצפוי. 'אם תעברו לבני ברק, אזי יש סיכוי לפתוח את המשפחתון בקלות ובמהירות', אמר הלה, והמשפחה, בלב כבד ולאחר התלבטות לא פשוטה, החליטה ללכת על המהלך. בחופשת חודש אב תשע"ח ארזה המשפחה את מיטלטליה, ועברה לבני ברק. המאמץ לא היה קל, אבל התקווה היתה גדולה...

אלא שגם כאן לא היתה הדרך סוגה בשושים. שוב ניסתה האם לקבל רישיון מתאים להפעלת משפחתון, ושוב גילתה הררי בירוקרטיה, טפסים, אישורים, המלצות ומבחנים, עד לאישור המיוחל. בכוחות נפש אדירים הסתערו בני הזוג על המשימה, התאימו את הבית, חתמו על המסמכים, הסדירו את כל התנאים, ושוב המתינו לאישור שבוסס מלבוא...

היתה זו תקופה קשה, קשה מאוד. לאחר שהמשפחה הוציאה הון עתק בירושלים על שכירות וציוד, ושוב בבני ברק הוצאת ענק על התאמת הבית וציוד, עדיין לא נראה האור בקצה המנהרה. חברים וידידים כבר החלו להעיר על התבונה שבמהלך, לעזוב את העיר המוכרת והחביבה לטובת הרפתקאה מוזרה שכזו. השבועות עוברים ביעף, החובות עולים ומשתרגים עוד ועוד, והישועה אינה נראית באופק...

ואז, בתום חודש אלול רווי מהמורות וקשיים, הגיע חג הסוכות, ובהשגחה פרטית מופלאה, הגיע לידיהם גיליון זה - 'פניני פרשת השבוע', שגיליון חג הסוכות שלו עסק בנושא כח ההודאה. בני המשפחה החליטו שבמקום לחוש את החסר ולהתמודד עם כל מה שלא הולך, יש לשנות את השיטה לטובת העצמת רגשות הודאה על כל מה שיש וגם על מה שחסר, לעורר בלב תודה נרגשת לבורא עולם על מה שטוב, וגם על מה שנראה בינתיים פחות טוב...

ומאז, הפך ביתם למקהלה של הודאה נרגשת לה' בכל עת מוצא. תודה אבא שבשמים על החובות, תודה על הקשיים. תודה על הפרנסה שאיננה, ותודה על כך שאיננו מבינים. תודה, מכל הלב, מעומק הנשמה, תודה אבא!

וזה לא קל. יום אחר יום לחוש אבדים במערכה, מול הררי חובות ופרנסה מובטחת שנעלמה, ובכל זאת לשיר תודה, למרות הקושי. ולפתע, חשו כי ליבם מתחדש בתחושה מרוממת של קירבת ה', של קשר קרוב לאבא שבשמים. הקושי לא הלך לשום מקום, הבעיה לא נפתרה, אבל הלב השתנה, משהו בנשמה התעלה, לפתע הם הרגישו קרובים כל כך לאבא שבשמים, נתונים בידו, מחוברים אליו באמת!

ובכל זאת, הזמן חולף והישועה לא נראית באופק. בחוסר ברירה החליטה האם כי תנסה להתקבל לעבודה אחרת, וכבר החלה להתקדם בכיוון הזה. לפתע, ללא כל התראה וללא כל השתדלות, בלי כל לחץ או תחנונים ובקשות, פתאום זה קרה:

המרכזת העירונית התקשרה ובשורה בפייה: האישור המיוחל הגיע,

והמשפחתון יכול להיפתח תיכף ומיד!

עיניה של האם נקרתו בהפתעה, היא לא היתה בטוחה שהיא שומעת נכון... הנה כי כן, ברגע הכמעט אחרון, ידו של בורא עולם שהיתה עימם, הביאה להם את האישור לו נכספו כל כך. חלום המשפחתון המלווה אותם מזה כשנה וחצי קם והפך למציאות, ואת הנס הגדול היה ניתן למשש בידים:

כן, כח ההודאה הוא ששינה את התמונה. המצב נראה היה כאבוד, הסחבת נמשכה ללא הרף, הבירוקרטיה לא נגמרה. אבל כח ההודאה יצר להם חיבור עמוק עם אבא שבשמים, העצים את ליבם והעניק להם כוחות לעמוד באתגר, ולבסוף - גם הביא את הישועה הנכספת... הסיפור המופלא, אותו שמעתי מידידי גיבור המעשה, חושף בפנינו את עוצמת ההודאה בעת הקושי, הכוחות שהיא מעניקה, העוצמות שהיא מטעינה. יהודי יקר, אם אתה מתמודד, אם קשה לך - התחבר נא לכח ההודאה, תטעם את המתיקות שטמונה בהתרפקות על אבא שבשמים בשמחה ובטוב לבב, בהודאה ובדברי שבח מעומק הלב.

וככל שנכביר בהודאה, ככל שנרבה בה, ככל שנוסיף ונקנה לה מעמד ומקום בליבנו - כך נזכה שהיא תעצים את הקשר שלנו עם בורא עולם, את החיבור אתו, וגם נפתח לנו שערי שמים, לשפע של ישועות נכספות, ברכה והצלחה!

תפילין צפוניות ששבו...

כל המאמצים עלו בתוהו, החיפושים העלו חרס. בני משפחה ירושלמית חיפשו אחר עקבות התפילין של הבן, שפשוט אבדו בלי להותיר כל סימן וזכר. לפתע נזכרו כי כנראה נשכחו באוטובוס, אי שם, הרחק הרחק ממקום מגוריהם, והיטב הבינו כי מדובר במאמץ אבוד מראש...

כצפוי, במחלקת המציאות בחברת התחבורה הגיבו בביטול, לא שמעו על תפילין כאלה שהגיעו לאף סניף בארץ. לך תחפש תפילין שאבדו בין עשרות אלפי אוטובוסים המשוטטים בישראל, וכל מהותם נדודים ממקום למקום... בני המשפחה החליטו לשנות כיוון: חדלו מלחפש ומלהתקשר, ופשוט החליטו להודות לאבא שבשמים שהעלים מהם את התפילין!

במשך חודשיים נמשכה שירת ההודאה על אובדן התפילין, פשוט כך. ואז, בהפתעה מוחלטת, התקשר מישוהו ובישר כי מצא תפילין אי שם בצפון הארץ, נהג אוטובוס הגיש לו אותן והוא מבקש לקיים 'השבת אבידה'... אז התברר, כי כל החיפושים היו למעשה אבדים מראש, חסרי סיכויים. אבל להודאה יש כוחות אחרים, והם יכולים להביא תפילין מהצפון הרחוק אל המשפחה הירושלמית, נגד כל הגיון...

סיפור נפלא זה, שפורסם בקו 'קול תודה' מפי בעל המעשה, מוכיח עד כמה ההודאה היא כח עוצמתי, שמצליח לפעול גם כשנראה שאין סיכוי. המטרה של הקושי היא לגרום לנו לשאת עיניים השמימה, הבה נעשה זאת בשמחה ובהודאה, מכל הלב והנשמה, ונזכה לראות את הישועה בקרוב!

לשליחת תגובות לכותב הטור ולקבלת העלון של הרב אשר קובלסקי:
במיל, כתבו ל-6182918@gmail.com

חבר אני לכל אשר יראוך

שומעים כיום על רבבות רבבות, אלפי אלפים, המוני המונים הבאים להשתתף בשמחת הסיורים או שזכו בעצמם לסיים. אשריהם ואשרי חלקם, רבה זכותם וזכות ישראל - ברם "חבר אני לכל אשר יראוך" שמח לבי בשמחת הכלל, ו'חבר טוב' ("א גוטער פריינד") מתיר לעצמו גם להעיר ולעורר... ממצוות 'ואהבת לרעך כמוך' אבקשה נא בזכות ליזכות יהודים נוספים מאהובי במתיקות הגיעה, אשר אין לה ערך ואין לה דמיון, היא העיקר והימנה הכל... (ולשאלתנו, האם אכן מוטב לו לזה שאינו מעמיק הבנה במהלך השיעור שלא ילמד במסגרת של שיעור אלא שיקבע לימודו עם חבר באופן של חברותא אישית? - נענה מרן זצוק"ל וכה אמר:). הקביעות היא ברכה רבה, קביעות דברים אינה דבר של מה בכך. לימוד תורה דברים יש לה זכות הדוחה צרות מעל האדם ומגנה

על הכלל. אין ספק שבמובן זה, השיעור הינו אמצעי כביר ביותר, המעודד קביעת עתים לתורה בדרך שהגה מו"ר הרב מלובלין זצוק"ל, דף קבוע ליום, תמידין כסדרן בלי שינויים. נהיר אפוא וברור שהשתתפות בשיעור ראויה וחשובה. ולזה, היודע בלבו שאין דיו בשיעור טוב לו ואשרי חלקו שייתן מזמניו ויוסיף על השיעור את הלימוד בבוקר עם חברותא או עזר אחר - וכך יקיים "והגית בו יומם ולילה" בלימוד בבוקר ובערב. לימודו זה יהא הכנה או חזרה על השיעור. מזה ומזה אל ינח ידו, וטוב לו בזה ובבא. בסיום דבריו האציל ברכה ללומדי הדף היומי: "שהשי"ת יוסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דיבר לכם - ויזכה כל אחד להגדיל בתוכו תורה ולהאדירה, הן בכמות והן באיכות ויתברך בכל הטוב". (מתוך תוספת לגיליון 'המודיע' כ"ט בכסלו תש"פ)

המשך מעמוד 21 | הרב אהרן כהן

בחורי ישיבות צעירים, דרך אברכים תלמידי חכמים ואפילו ראשי ישיבות ור"מים. כל מי שנבחן תקופה ב'דרשו' יודע על מה שאני מדבר, וכל מי שלא עשה זאת שידע שהוא פשוט מפסיד. "זה לא עולה כסף להיבחן, להיפך 'דרשו' עוד משלם מלגות לנבחנים, בכפוף לתנאים והפרמטרים השונים. זאת הזכות שלנו ואנחנו שמחים ומתרגשים עם כל נבחן נוסף שמתקבל ל'דרשו' כאילו הוא היה הראשון והיחיד, גם אם לפניו כבר באו אלפים ורבבות אחרים.

זה מרגש אותנו וזה טבוע בדם של כל עובד 'דרשו'. אני יכול לומר שאצלי באופן אישי, פסגת האושר שלי היא כשאני מגיע אחרי עמל ויגיעה רבה למוקד בחינה של הארגון ורואה את אלפי הנבחנים מכל הגוונים והגילאים באים ונוהרים למקום המבחן. אי אפשר לתאר את ההרגשה שאני חווה ברגעים כאלו, ואני רוצה לומר שזה הדדי, גם הנבחנים עצמם מאד מאד שמחים לבוא ולהיבחן, הם מרוצים מאד ומודים פה אחד שהמבחנים של 'דרשו' פשוט שינו להם את החיים".

המשך מעמוד 11 | הגה"צ רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א

הקודש בגור - התחלפו בידו בטעות קטנה של הרגע האחרון שני המכתבים, וכך נמצא שלארמון המלוכה הגיע מכתב מלא שבחים בגדולתו של צדיק וברכתו על ביטול הגזירה! ואילו אל שולחנו של הרבי הגיע אותו כתב שטנה, המלא עלילות רשע רחמנא ליצלן! כשנפתח המכתב הראשון בבית המלכות קראוהו השרים בהנאה גדולה. בהכירם את היהודי ההוא שהיה מקורב למלכות, הבינו שאף הוא שולח כאן מכתב ברכה ותודה על טרחתם בביטול הגזירה... ואילו כשקרא הרבי הקדוש את המכתב השני שהגיע לגור, נטלו הרבי והכניסו חרש למגירתו בלא שיספר על תוכנו לאיש! לאחר ימים מספר הגיעה הידיעה לאחד ממקורביו של הרבי, שבבית המלכות הגיע מכתב מאותו יהודי מפורסם, בו משבח ומברך מאוד את הצדיק על טרחתו ומודה על ביטול הגזירה. הרבי בחכמתו ובפחקותו תפס תיכף את 'טעותו' של היהודי, והבין מיד מה הייתה כאן אמיתת כוונתו. הוא כבר הכיר את האיש ואת מעלליו, והודה לה' יתברך שסיבב הדבר ברוב רחמיו לטובה ולברכה. דבר מכתב תודתו (כביכול) של אותו יהודי שהגיע לבית המלכות התפרסם בין היהודים בוורשה ובגור. לאחר תקופה קצרה הגיע

היהודי לגור לביקור, שם רחשו לו הכל כבוד ויקר בשביל המכתב הנהדר ששלח לבית המלוכה, בו חזק את ידיו של הרבי והגדיל את כבודו בעיני השרים. אחד ויחיד שידע את כל האמת, איזו מזימה שפלה זמם לו אותו איש נכבד, היה הרבי הקדוש בעצמו, שקיבל את המכתב השני שהיה מיועד לאותם שרים... אך הוא, כדרכו בקודש, העביר על מידותיו ולא דיבר על אותו מכתב מאומה. אדרבה, הוא קירב את היהודי והראה לו פנים שוחקות, ולא עלתה על דעתו של האיש כלל שאותו 'כתב שטנה' שפל הגיע לידי הרבי... כך התהפך לבו של היהודי, בראותו מקורב את דרכו והילוכו של אותו צדיק מופלא קדוש ישראל, והחל להתקרב אליו. הוא עוד ביקר לאחר מכן כמה פעמים בחצר הקודש בגור, ובכל פעם היה הרבי 'אמרי אמת' מקורב בכל לב, ולא נטר לו חלילה שום טינה ולא גילה הדבר כלום! למדנו כאן עד היכן מגיע טיב המעביר על מידותיו, וכיצד השפילו עצמם גדולי עולם עבור הזולת!

(מתוך הספר 'טיב המעשיות')

"אז תשאל אותו אם מקפיד על מים אחרונים ששייך לאכילה".
שוב שאלוהו, ואמר שהוא מדרום אפריקה ורבו שם אכן אמר לו
שיכול לנהוג כיש אומרים שבשולחן ערוך שאין כיום חיוב מים
אחרונים.
הגיב שוב רבינו: "אם כן, שיקפיד על מים אחרונים".

עצירות

סובל מעצירות מה יעשה?
"אחד שאלני כי סובל מעצירת מעיים, מה יעשה, אמרתי לו שילמד
החובל כי שם (בדף צב.) יש גמ' כי עצר עצר ה' וכו', והוא אמר לי
שעשה כן ומיד זה הסתדר. גם הוא - שילמד החובל".

לרכישת דירה

נכנס יהודי ואמר שהוא מחפש לקנות דירה במקום קהילתו בדרום
אמריקה, אך אין לו כסף ושאל האם יכול לעשות הגרלה ואולי
על ידי כך יוכל לקנות דירה, והרב אמר לו ללמוד 'הבית והעליה'
בתלמוד ירושלמי ולמד. האם עתה עליו לעשות משהו נוסף או
להמשיך בזה?
"שילמד רמב"ם ושולחן ערוך ונו"כ בזה, ולגבי הגרלה זה בבחינת
מניח מעותיו על קרן הצבי".

שידוכים

ג' יוצ"ח מבוגרים ללא שידוכים מה יעשה?
תשובה: "שהאב ילמד כתובות".
(מתוך הספר 'כל משאלותיך')

חול המועד, ורבינו מכנה רפואות אלו "רגל ברגל"; לבעיה באיברים
הפנימיים - ללמוד הלכות טריפות; כאב שיניים ללמוד הלכות
בכורות במס' בכורות. והרי אין מתרפאין בדברי תורה?
"זה לא לרפואה בדברי תורה. זו זכות התורה. א.ה. והרי אמרו בגמרא
עירובין (נד) החש בראשו יעסוק בתורה וכו' הרי שמותר, נצרך
ומועיל".

כאבי גב

ארבעה בני משפחה אחת יש להם בעיה עם גב, מה יעשו?
"כתוב בשם האר"י על אחד שכאב לו הכתף והגב שם, אמר לו האר"י
משום שלא נזהר מלדבר דברי תורה בין מים אחרונים לברכת המזון
כי תיכף לנטילת ידיים ברכה - ותכף זה תיבת כתף, תאמר להם
שדבר ראשון ייזהרו בנטילת ידיים ושלא דבר בין נטילת ידיים במים
אחרונים לברכת המזון".

חולי בעיניים

יש לו חולי בעיניים מה יעשה מידה כנגד מידה לרפואתו, עין בעין?
"אם ת"ח הוא ילמד מס' נגעים שנגעים שייך לעיניים, שהרי אם כהו
עיני כהן אינו רואה את הנגע".

כאבים בשן

בחור שואל שיש לו כאבים בשן ולא יודעים מה זה, הרי כתיב שן
בשן מה חטא בשן שיעשה נגד זה לרפואתו?
"העניין אצלו שייך למאכלות אסורות".
שאלה: הרי מדובר בבחור יר"ש?

המשך מעמוד 10 | הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

שגם המום שבו הוא מאתו יתברך ומשפטי ה' אמת, ולכן במקום
הצורך לא חוששים לביוש כי הוא ידע שלא מכוונים אליו.
שאלתי את רבי נסים והוא ענה לי, שאם מדובר ביהודי שברור
שייפגע מהדברים על המגיד שיעור לדלג ולא להסביר את אותו
מום כדי שלא להעליבו. איזו רגישות בבין אדם לחברו, איזו מחשבה
על השני!
התשובות שלו, זו לא נבואה, זו מתנת אלוהים, זה 'רוח קדש' שהוא
קיבל מתנה משמים.
במשך השנים היה לי אבלחט"א קשר אתו בוועד הרפואה של ביה"ח
'מעיני הישועה', אני שתקתי שם ולא השמעתי דבריי בפני מרן
אבות בתי הדין. אבל התבוננתי וראיתי איך שהם כיבדו אחד את
השני מרן הגר"ש וואזנר ומרן הגאון רבי נסים.
אי אפשר לשכוח איך שקיבל במאור פנים כל מי שבא במחיצתו,
איך שרץ בעצמו לפתוח את הדלת כששמע דפיקות על הדלת.
(הרב יצחק לזין, 'יתד נאמן', תשרי תש"פ)

איזו בהירות הדעת!
אספר לכם עוד שאלה שנשאלתי, ומתוך תשובתו ניתן לראות את
יושר ה'מושכל ראשון שלו':
היה מגיד שיעור חשוב שמוסר שיעור קבוע בדף היומי, שבא לשאול
לפני שהתחילו ללמוד בשיעור פרק שביעי בבכורות שבו מפורטים
מומי האדם הפוסלים את הכהן מלעבוד עבודה בבית המקדש.
וזו השאלה: לאחד המשתתפים בשיעור יש מום העונה בדיוק
לתיאור הגמרא. זה לא מהמומים הרגילים, כגון ידו שבורה שזה
אינו מבייש, אלא מום כזה שאם יסביר את המשנה בצורה ברורה
כל המשתתפים בשיעור עלולים להסתכל עליו, והוא יתבייש מאוד.
שאל אותי המגיד שיעור: "מה אעשה? האם אשנה קצת מהפירוש
ואבליע את המום, כך שלא ירגישו ולא אסביר את המום כדי שלא
לביישו?".
לי היה נראה לכאורה שגם במקום שקיים חשש לפגיעה ביהודי
שנוכח שם אין לחשוש, כי הוא נפגע שלא כדיון, כי יש לו להאמין

ורטים לפרשת השבוע:

יד ה. ויאמרו מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדנו.
אומר רש"י נהפכו לרדוף אחריהם בשביל ממונם שהשאלום. ויש לעיין היכן נרמז כאן בפסוק דבר הזה? וי"ל דמצינו בסנהדרין צא, כשתבעו המצרים את ישראל על כל כלי הכסף שהשאלום אמר להם בניהא בן פסיסא את לנו שכר עבודה של 60 ריבוא וכו'. ויש להקשות על טענתו, הא פועל שיצא באמצע זמן שכירותו רבו פטור לגמרי מלשלם לו, ואי"כ גם כאן כיוון שיצאו ישראל קודם הזמן פטורים מלתת להם שכר עבודה, וי"ל דהנה כאן אילו היו יוצאים מעצמם היו פטורים אבל כאן פרעה אמר להם קומו צאו מתוך עמי ובדין הוא שיטלו שכרם, וזה כלול בדברי פרעה מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל שהוא בעצמו שילחם, ואי"כ הפסדנו את כספנו. ויתפרשו ג"כ הפסוקים בתהילים קה ויוציאם בכסף וזהב ואין בשבטיו כושל שמח מצרים בצאתם, וזו כוונת הפסוק: ויוציאם בכסף וזהב ונשאלת השאלה למה לא החזירום, ע"ז התשובה ואין בשבטיו כושל והיינו שלא נכשלו. למה? כי שמח מצרים בצאתם, כי מצרים שחררום מרצונם בשמחה. דברי מהר"א.

יד כב. ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה.
כאן נאמר בתוך הים ביבשה? ואילו להלן יד כט. כתוב 'ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים'. ויש ליישב שבתחילה נחשון ואנשיו קפצו למים שעדיין היה הים מלא ולכן זה נקרא 'בתוך הים' ורק אח"כ 'ביבשה'. ואילו בהמשך שכבר יבשו המים ורק אז נכנסו כולם אז 'ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים'. **ולפי"ז יובנו** דברי הבעל הטורים, הנה בפסוק כט כתוב והמים להם חמה בל ו', ומדייק הבעה"ט שהטעם דהוא בלי ו' כי הקב"ה התמלא חימה על פסל מיכה שעבר איתם את הים, ויש להקשות הרי כבר לעיל בפסוק כב כתוב והמים להם חומה עם ו' ולמה לא כתוב שם כבר בלי ו', ולנ"ל י"ל שהפסוק הקודם עוסק בתחילת כניסתם של בניי שהיו בלי פסל מיכה, והפסוק השני מדבר בסוף הכניסה של בניי שעברו עם הפסל, כי הלא שבט דן לקחו את פסל מיכה והם היו מאספים לכל המחנות, היינו בסוף המחנות, כמו שכתוב הלכו ביבשה בתוך הים היינו כשהיו כבר ביבשה והיינו בסוף כדלעיל, ולא הים להם חימה, הלא בפסוק הראשון עדיין לא התמלא חימה, כי כתוב שם בתוך הים ביבשה דהיינו הראשונים. כלי יקר

יד ל לא. וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים.
לכאורה נראה כי יש כאן כפל לשון. וי"ל, על פי הגמ' בברכות, שמי שזכה לראות נס, עליו להזכיר באותה הזדמנות גם את כל הניסים שעשה לו השי"ת קודם נס זה. ואם כן, עם ישראל אחרי יציאתם ממצרים היו מסובבים בניסים גלויים, אך הנס הראשון הקשור להצלתם היה נס הצלת משה ביאור, ע"י בתיא בת פרעה. הרי ידוע מה שאמר הקב"ה למשה: "אם את אתה גואלם – אין אחר גואלם" (שמות רבה ג, ג). וזהו הפירוש, בזמן שראו ישראל "את מצרים מת על שפת הים", והיה עליהם להודות ולשיר לפני השי"ת, צירפו לשמחתם שם את הנס הראשוני של הצלת ישראל ממצרים – "היד הגדולה" של בתיא בת פרעה, שהוציאה את משה רבנו ע"ה מן היאור והצילתו מטביעה. (ואמר "היד הגדולה" לרמוז מה שאמרו רבותינו שנשתרבבה ידה למרחוק). פניני הבן איש חי.

טו א. אז ישיר משה.
במגילה י: בקשו מלאכי השרת לומר שירה, אמר הקב"ה מעשה ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה? ותמוה, הלא באבדו רשעים רינה, וישראל מאוד נשתבחו ע"י שאמרו שירה לבסוף שאמרו אז ישיר, אז למה המלאכים לא יכלו לומר שירה? וי"ל ע"פ הסיפור בגמ'. שסחרבי בא עם חייליו להילחם בישראל וכשהם היו למרגלות ירושלים מתו כל ה-2500 אנשי הצבא שעל סנחרב, ואומרת הגמ' שהם מתו מזה שהם שמעו את שירת המלאכים ומרוב רגש מתים מזה, ע"כ. ואי"כ י"ל שאותו הדבר היה במצרים שרצו מלאכי השרת לומר שירה כדי להרוג את המצרים ע"י שירתם, אמר להם הקב"ה הרי אני הורג בדרך של מידה כנגד מידה, וכמו שבמארץ ברישי' באז ישיר, הלא הטביעו את הילדים שלי ביאור - והיינו דאמר מעשי ידי טובעים בים, ואתם אומרים שירה - היינו שאתם רוצים להרגם ע"י שירה? הרי זה אינו מידה כנגד מידה. אש דת.

טו כא. ותען להם מרים אשירה לה' כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים.
הלשון ותען קשה קצת, דהא מה הם שאלו ומה היא ענתה. ועוד למה היא בדיוק בחרה את הפסוק הזה: סוס ורכבו רמה בים. וי"ל שמרים אמרה לנשים בואו גם אנו נשיר לקב"ה, אי"ל הנשים לא ראוי שנשיר כי מטרת היציאה ממצרים היא קבלת התורה ומה זה קשור אליו. ענתה להם מרים הנה כתוב בפסוק סוס ורכבו רמה בים, וקשה למה הסוסים נענשו הרי הם לא עשו כלום, רק המצרים רכבו עליהם? אלא י"ל, אמרה מרים, שמי שמסייע כאילו היה עושה, וכיוון שהסוסים סייעו כאילו הם עשו ג"כ ולכן נענשו. אותו דבר, השיבה להן מרים, אתן הנשים בסיוע שלכן לבעלים ללמוד זה כאילו אתן ג"כ לומדות. וע"כ מובן מה זה ותען, וגם מה שהביאה את הפסוק סוס. ולפי"ז אומר האומר, מובן גם הפסוק בשיר השירים - לסוסתי ברכבי פרעה דמיתוך רעיתי. **והביאו** לי בשם הרב אלישיב דלהכי ותיקח מרים את התוף כי תוף זה לא כלי נגינה אלא רק ליווי והי"ה הכא דנשים רק מלוות. ולכן הרב אלישיב אסר בירושלים כלי נגינה אחד כאורגן וכדומה כי זה כלי נגינה, ולא כתוף, שהוא רק ליווי.

טו כה. ויצעק אל ה' ויורוה ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים שם שם לו חוק ומשפט ושם ניסהו.
דרשו חז"ל שבמרה נצטוו על מקצת ממצוות התורה, ומביא רש"י שנתן להם ג' מצוות ואלו הם שבת. פרה ודינים. ורבים נתקשו מה עניין פרה אדומה לכאן, הרי מבואר בחז"ל (ירושלמי ג ה. ורש"י גיטין ס:): שפרה אדומה נעשתה רק בשנה השנייה לצאתם ממצרים ואי"כ מה היה דחוף ללמד במרה, ובשלמא שבת הם כבר החלו לשמור ויש לזה הרבה דינים ופרטים, וכן דינים היה להם הרבה דיונים כמו שמצינו בפרשה הבאה עם יתרו שמינו שרי אלפים וכו', ולכן היה צורך להקדים וללמדם במרה. אלא פרה מה היה דחוף ללמד כאן? ועו"ק מה הקשר בין תחילת הפסוק שמסופר על המתקת המים לסוף הפסוק ששם הובא שנצטוו על ג' דברים הללו: וי"ל דהנה היתוס' בבכורות נה: ד"ה אין, הקשה כיצד היו להם לישראל מי מעיין להיטהר מטומאה הרי בעינן מים חיים: ותיקרא שם ממעיינות קטנות שהיו שם. ואי"כ י"ל שכאן במרה היה להם מעיין, והקב"ה רצה שיקחו ממימי המעיין, כי לאחמ"כ לא יהיה להם מעיין לקחת משם מים חיים. והרי הדין הוא שמים מרים פוסלים במי חטאת (פ"ח ט) אז הוצרך משה להמתיק את המים, ואז הצטוו על פרה כדי שיוכלו לקחת המים. ומתוך מדוע נכתב זאת כהמשך לפסוק שהמתיק להם המים, וכן מובן מדוע נצטוו אז על פרה. רבי חיים ברלין.

טו יח. ה' ימלך לעולם ועד.
בתהילים (קמו) כתובות אותן מילים בשינוי הסדר, 'ימלוך ה' לעולם'. והטעם י"ל, שמצד הדין יש לומר כמו בתהלים, מטעם שאמרו בנדרים שאסור לומר לה' קרבן שמה ימות לאחר שאומר לה' ויצא שאמר שיש לבטלה, לכך י"ל קרבן לה'. והנה בקריעת ים סוף אמרו חז"ל שפסקה זוהמתן וחזרו להיות כאדם הראשון קודם החטא והיו צריכים להיות לעולם ולא חששו ממיתה, ורק בחטא העגל חזרו למות. ולכך בא שם סוף אמרו ה' ימלוך שזה יותר מובהר, משא"כ אחרי חטא העגל שחזר הזהומה הוכרח דוד לכתוב ימלוך ה'. קדושת לוי

טז כ. ויותירו אנשים תולעים עד בוקר וירום תולעים ויבאש.
כאן נקט לשון תולעים, ואילו להלן לגבי שבת שהשאירו את המן עד בוקר נאמר וירמה לא היתה בו, וקשה מה הטעם שכן כתב תולעים ולהלן רימה? ויש ליישב ע"פ מה שכתב הגר"א בישעיה יד יב, שתולעת היא תולעת גדולה, ואילו רימה היא תולעת קטנה. ואי"כ כשהתורה באה לומר את העונש שלהם שהם השאירו עד בוקר, נכתב שזה התמלא תולעים גדולים. ולגבי שבת שנצטוו להניח עד בוקר אז אדרבה אפי' רימה שזה תולעת קטנה לא היתה בו. מתלמיד הגר"א.

טז לא. המן כזרע גד.
מה זה ה'גד' הזה. י"ל שאצל לידת כל השבטים כתוב ותהר ותלד. מלבד הלידה של זילפה את גד שכתוב רק ותלד, והטעם לזה איתא בחז"ל משום שהיא הייתה קטנה לא ניכר עליה ההריון. ואי"כ, אומר המהרם שיף, שה"ה כאן ה"מן" לא ניכר, שהרי הוא נבלע במעיהם כמו ב"גד" שלא ניכר במעי אמו.

פרשת בשלח תשפ"א

טז לא. וטעמו כצפיחית בדבש.
יש להקשות הא מצינו בברכות נז: שדבש הוא אחד משישים מהמן, וכאן כתיב שכל המן אינו אלא כדבש. וי"ל דהנה קיי"ל דעד שישים יש בנותן טעם, ומעבר לכך מתבטל הטעם. ואי"כ פירוש הפסוק הוא כך, דבאמת המן שישים פעמים יותר מתוך מהדבש כמו שמצינו בברכות שם, אלא שאם המן היה מעורב במשוה אחר והיה אחד משישים במשוה אחר, והיינו שהמן היה נותן טעמו במשוה אחר אז טעמו כדבש כי אחד משישים הוא כמו דבש, ולכן כתב בהפסוק וטעמו הוא כצפיחית בדבש, כלומר שאילו היה בידך רק טעמו הוא כבר היה דבש. חנוכת התורה.

טז כג. שבתון שבת קודש.
הבעל הטורים עמד ע"ז שכאן מצינו קודם שבתון אח"כ שבת קודש, ואילו לקמן לה ב כתוב תפוך וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון, והיינו קודם שבת קודש ואח"כ שבתון. אומר הבעה"ט שילפינן מכאן תוספת שבת. מהכא ילפינן תוספת שבת שלפני השבת וזהו שכתוב 'שבתון' ואח"כ 'שבת קודש'. ואילו לקמן ילפינן שגם אחר השבת קודש יש תוספת שבת, וזהו ה'שבתון' שנכתב אחרי ה'שבת'. ובספר פנינים יקרים הביא תרוץ נפלא, כידוע הגמ' בביצה טו. לומדת מפרשתנו 'את אשר תאפו אפיו מכאן לערוב תביטילן מהתורה, והיינו שהשבת שלנו מדובר שהיה יו"ט לפניו, והיינו 'שבתון' שזה יו"ט, ואח"כ 'שבת קודש'. אבל להלן כשעומד משה רבינו ומוזהיר את בניי על השבת בשעת עשיית המשכן שזה מיירי בשנה הראשונה לצאתם ממצרים, ואומר שם רש"י שמדובר במוצאי יו"כ, ולפי החשבון באותה השנה יום א סוכות חל בשבת כי יצאו ממצרים בטו ניסן שהיה ביום חמישי (שבת פז) ואי"כ ראש השנה לפי החשבון היה בשבת, ואי"כ גם יו"ט של סוכות יוצא בשבת ולכן נאמר שם קודם 'שבת קודש', ואח"כ 'שבתון' והכוונה ליו"ט שזה פחות קדוש.

יז ט. ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק. וברש"י אנשים גיבורים, יראי חטא.
וקשה מניין לו למשה רבינו מיהו ירא חטא, הלא אין אדם נראה לעינים? ועוד דאם חיפש יראי חטא בשב"מ הוצרך גם לגיבורים, דאם זכותם מסייעתם יכל לבחור גם יראי חטא בלבד? ועוד מנין לרש"י שבחר גיבורים, דבשלמא יריאים יש ללמוד מדכתיב אנשים ואנשים הוא לשון חשיבות וכרש"י בבשלח, אך גיבורים מניל? וי"ל שהוא רצה יראי חטא, ודבר זה הוא ידע ע"י שבדק למי ירד המן ע"י ביתו, וכדאיאת בחז"ל שלצדיקים המן היה יורד ליד בתיהם. אבל איתא בחז"ל (בילקוט) שגם לחלשים המן ירד ליד בתיהם, אי"כ אולי הם לא צדיקים אלא חלשים, ועי"ז י"ל שהוא בחר גיבורים שהמן נפל ליד בתיהם ועי"ז ידע שהם וודאי צדיקים. ספר עיר דוד.

יז ט. וצא הלחם בעמלק מחר אנכי ניצב על ראש הגבעה.
הגמ' ביומא נב: הסתפקה איך לקרוא את הפסוק כאן, האם לקרוא את זה צא הלחם בעמלק נקודה ואז מחר אני ניצב על ראש הגבעה, או צא הלחם בעמלק מחר נקודה, אנכי ניצב על ראש הגבעה. וצריך להבין הרי לפי הגירסה השנייה, שהמלחמה תהיה מחר, הפסוק מובן היטב, שהפשט הוא: התפילה תהיה היום כדי שהמלחמה מחר תצליח. אבל לפי הגירסה הראשונה שגורסים צא הלחם כעת והתפילה מחר, צריך להבין למה התפילה רק מחר? וי"ל ע"פ רש"י כאן (פסוק י) שאומר שזה היה בתענית, ומצינו בתענית שצריך לקבל ע"י יום קודם ובלא"ה לא שמו תענית (תענית יב). לכן הוא יוכל להתפלל רק מחר בתענית. אמרי אמת.

יז יד. כתוב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע.
הטעם שהוצרך גם לשים באזני יהושע אחרי שכבר כתב בספר, אומר הגאון, ע"פ הסיפור ב"ב כא: שיואב נשלח ע"י דוד להשמיד את עמלק. אבל יואב השמיד רק את הזכרים, וכשנשאל ע"י דוד מדוע לא השמיד את הנקבות, ענה יואב דכתיב בתורה תמחה את זָכָר עמלק היינו בקמץ תחת הזיזיין והוא קרא זָכָר, למחות את הזכרים. לכן הוצרך לשים באזני יהושע שהכוונה היא לזָכָר עמלק, היינו בצירי תחת הזיזיין.

הלכות

אין העיר נקבעת לפי 'חלוקה מוניציפאלית של העיר', אלא לפי 'סמיכות בתי המגורים אחד לשני', והיינו דרך באופן שאין בין בתי העיר שטח ריק מבתים החוצה את העיר מצד לצד ורוחבו יותר נחשבת לו כל העיר כדי' אלא בזה באופן שיש שטח ריק מבתים ברוחב זה החוצה את העיר מצד לצד, הרי זה חולק את העיר להיחשב ב' ערים נפרדות לענין תחום שבת, [ואף שהשטח הריק מבתים משמש את בני העיר כגון גינות ופארקים, מ"מ כתב המשנה ברורה (סי' שצ"ח סקמ"ו) דאין להקל בזה עי"ש]. ובאופן שבאחד מצדי השטח הריק אין ממש עיר כגון שיש פחות מששה בתים בשלש חצירות, צריך שרוחב השטח הריק מבתים לא יעלה על ע' אמה וארבעה טפחים [שהם כ- 40 מטר לשיעור חזו"א וכ-33 מטר לשיעור רח"נ] כדי שכל בתי העיר יחשבו כעיר אחת. ואם המרחק הוא גדול יותר אין כל בתי העיר נחשבים כעיר אחת, ובכזאת עיר ג"כ כל אחת מודד את תחומו בנפרד ולא מסוף העיר.

והנה חידשו לנו חז"ל דין עירוב תחומין שבו התחדש שאפי' שאדם נמצא בכניסת השבת במקום מסויים הוא יכול לקנות שבתה במקום אחר שבתוך האלפיים אמה מעירו, וזה נחשב שהוא נמצא שם ומשם סופרים לו את האלפיים אמה. ואיך עושים

מאמרי מוסר וסיפורים מענייני הפרשה

על כל דבר ודבר. יום אחד בא להב"ח מוֹזַג אחד וסיפר לו שהוא שוכר את בית היין מהפרץ כבר הרבה שנים ועכשיו בא יהודי ורוצה אף הוא להיות מוֹזַג ומנסה בכל כוחו להשיג את גבולו. כל יום הוא בא לפרץ ומשכנע אותו להביא לו בית יין, ואל ביא לו מה יהיה על פרנסתו!?! שאל. אמר לו הרב: לך אל תלמדי העשיר הגביר הגדול ותבקש ממנו שייך לפרץ וידבר אל ליבו, ובעזרת ד' הפרץ יסכים. המוֹזַג יצא מיד מבית הב"ח ורץ לאותו גביר, הוא סיפר לו על כל המאורעות ואמר לו מה הב"ח אמר. העשיר שמע את דברי היהודי והבטיח ללכת לפרץ ולבקש ממנו בעדו. מוֹזַג היין, שחשש מאוד שמא יקדים אותו היהודי האחר ויקבל את משרתו, הפציר מאוד בעשיר שיזדרז ללכת לפרץ. אך העשיר התנצל מאד ואמר שעכשיו ממש הוא לא יכול ללכת לפרץ, משום שהוא חייב לנסוע ליריד הגדול בלייפציג, כדי שלא יפסיד הרבה כסף. אבד, הבטיח, מיד כשהוא יחזור בעוד כמה ימים, הוא יילך אל הפרץ. המוֹזַג שמע את זה והתחיל לבכות ולהתחנן בפני העשיר שיעשה לו טובה ויטפל בעניין מיד, אבל העשיר פייסו בדברי חיזוק שפרנסה הוא משמים ומזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה עד ראש השנה ואין אדם נוגע במנוח לחברו וכו' וכו'...ואז אמר שמיד כשיחזור מהיריד הוא אפילו לא ייכנס לביתו, אלא מיד הוא ייגש לביתו של הפרץ ורק אחר כך יוכל ללכת לביתו. אחרי דברי חיזוק אלו נרגע אותו מוֹזַג והלך לביתו. אבל כשבא לספר לאשתו מה אמר העשיר הכל נראה אחרת. האשה כעסה נורא מדוע העשיר לא הולך עכשיו. הוא ניסה להרגיעה בדברי החיזוק שאמר העשיר, אבל שום דבר לא עזר. האשה כעסה עליו נורא. הימים שחיכו לעשיר היו ימים קשים בבית המוֹזַג, אבל באמת לאחר כמה ימים חזר העשיר ומיד קיים את הבטחתו והפכה לפרץ. הוא דיבר יפה אל ליבו ואכן הפרץ הסכים ומיד חתם חוזה עם המוֹזַג לעוד עשר שנים. לימים נפטר העשיר והלך לעולמו. בני העיר הספידו אותו כראוי לגביר גדול. והנה בחלום הלילה בא העשיר אל רבו הב"ח ואמר לו: באתי אליך מורי ורבי לספר לך איך קיבלו פני בפמליה של מעלה אחרי מותי, והנה קול גדול נשמע שאני מוֹזַג בפני בית דין של מעלה, חששתי מאד, אבל חסד ד' היה עלי ויצאתי זכאי בדין. הוליכו אותי מלאכי שלום בקול רינה ושירה להיכלי אשר בן עדן, השערים נפתחו לי באורה ושמחה וריח ניחוח עלה שאין לתאר ולשער טעם כזה לא טעמתי כל מין חיי. אבל אז כשאני עומד בפתח גן עדן בא מלאך ועומד לי לשטן. שאלתי אותו מי הוא ומה הוא רוצה ממני. הוא ענה לי שהוא מלאך שנברא מגמילות חסד שעשיתי עם מוֹזַג היין בשעה שהלכתי לדבר עם הפרץ. כאשר שמעתי את הדברים האלו מהמלאך נבהלתי: הלא עשיתי גמ"ח ואיך בעוון זה אני נמנע מהליכוס? ואז אמר לי אותו מלאך דע לך כיוון שערכת את המוֹזַג ההוא ולא רצת לקיים את המצווה מיד נמנע ממך להיכנס לג"ע. מיד התחלתי לבכות ואמרתי הלא כל רכושך היה תלוי בזה וכל

קצת מההלכות תחומין, בסיסי. בפרשת השבוע (פט"ז פכ"ט) כתוב 'שבו איש תחתיו, אל יצא איש ממקומו ביום השביעי'. הגמ' לומדת מכאן שלכל אדם יש ד"א שהם מקומו ומותר לו ללכת מכאן עוד 2000 אמה. ואם הוא נמצא בעיר או ברשות היחיד בערב שבת אז כל העיר בשבילו כד"א, ויכול לצאת מחוץ לעיר עוד 2000 אמה. העיר נמדדת ע"י שמרבעים את כל קצוות העיר, אפי' שהיא עיר עגולה או שיש חורים באמצע הריבוע שאין בהבתים, ומסוף הריבוע מודדים 2000 אמה שבהם מותר ללכת. 2000 אמה הוא 1140מטר לחזו"א (960 מטר לר"ח נאה). זה לא כזה הרבה, זה הליכה של כעשר דקות.

אם יש עיר אחרת שקרובה לעיר ששוכנת בה במרחק של פחות מאלפים אמה, ויש רווח בין שתי הערים של 142 אמה (141/3) [שהם כ- 80מטר לחזו"א וכ-67 מטר לשיעור רח"נ] שבהם אין בתים, זה נחשב כשתי ערים ומותר ללכת רק 2000 אמה מהבית האחרון של העיר. וכשהוא שוכת בעיר אחת רק העיר הזאת נחשבת לו כולה כד"א, ואם הוא יוצא מהעיר שהוא שוכת בה ונכנס בתוך 2000לעיר אחרת, אין לו ללכת בעיר השנייה מעבר ל-2000אמה מעירו. ודין זה שכל העיר שהיה בה בכניסת שבת נחשבת לו כד' אמות,

נסיונות: בפרשה מובא מספר פעמים ענייני הנסיון. במרה כתוב שם שם לו חוק ומשפט ושם ניסהו, ובפרשת המן מוזכר שהקב"ה בדק למען אנסנו הילך בתורתי אם לא. בחז"ל מובא הרבה פעמים שלפעמים מגיע לאדם עונש גדול ומלאכי חבלה רוצים להזיקו ובאים מליצי יושר ומבקשים למנוע הנזק ובב"ד מכריעים לחובה ואז המליצי יושר מבקשים רחמים ומבקשים שיעמידו אותו בנסיון והיה אם יעמוד יזכה להינצל ואם לא אז ר"ל יענש. וכן להפך, הרבה פעמים אדם רוצה ישועה או בני חיי ומזוני ומבקש הרבה מהקב"ה וכיוון שלא מגיע לו אומר הקב"ה אני אנסה אותו באיזה נסיון אם יעמוד בזה אז הוא יקבל את השפע, אך ברגע זה שהתגבר ועמד בנסיון נהיו לו המון זכויות, אך אם לא יתגבר אז ימשיך להיות במצב שלא מגיע לו. לכן כל פעם שיש לנו איזה נסיון של כעס, או דיבור אסור, וכן וויתור גדול, או כל נסיון אחר, עלינו להתאמץ ולוותר בכל הכוח כי עי"כ נרוויח לנצח נצחים. **בניא כאן סיפור** על מיישהו שלא עמד בנסיון והפסיד מכך. בספר 'נתיבות חיים' מסופר על בחור שיבה שהיה מתארח כל ערב וישן בביתו של אחד העשירים. אותו בחור היה מתמיד גדול מאד, ולפעמים, בגלל שהיה כ"כ שקוע בלימודו, היה מאחר לחזור לביתו של העשיר לארוחות ואז היו צריכים בני הבית לחכות לו לארוחת והם היו כועסים על כך מאד. יום אחד החליט העשיר להעיר לאותו בחור מתמיד על איחוריו. הוא העיר לו בצורה עדינה ויפה, למחרת הצינו לבחור הצעה להיות רב בעיר מסויימת והבחור הסכים, הוא ניגש להיפרד מהעשיר, וודה לו על כל החסד שעשה בשבילו, ואז הוסיף ואמר שעל מה שהשתדל והתאמץ בשבילו אפילו שהיה גורם צער מידי פעם באיחוריו, הוא יזכה לעושר גדול לו ולזרעו אחריו, אבל אז סיים ואמר : תדע לך, שאתמול היתה לך עת נסיון, ואם היית מתאפק ולא מעיר לי, היית זוכה שצאצאיי יהיו גם עשירים וגם תלמידי חכמים, ובגלל ההערה יהיו רק עשירים. מי היה אותו בחור מתמיד גדול? הלא הוא ה'חכם צבי' והעשיר היה הראשון לשושלת של משפחת רוטשילד.

לחטוף מצוות: בפרשתנו 'ויקח משה את עצמות יוסף עמו', אומר רש"י חכם לב יקח מצוות ויכולם עסקו בכסף וזהב משה היה עסוק בעצמות יוסף. אדם שרודף אחרי מצוות הוא עושה עסק הכי מוצלח והוא זה שמרוויח מזה בסופו של דבר, אם זה כאן בעה"ז וברור שהקרן קיימת לו לעוה"ב. כל עוד אנו חיים על האדמה עלינו לאסוף מצוות וזכויות. אך אדם לא יודע בזכות מה הוא חי. כשמגיעה ליד מצווה לחטוף אותה מיד ותקיימנה ואל תחכה לאח"כ, כי ההפסד וההחמצה לא נעימים כלל.

מסופר שלבעל הבי"ח היה תלמיד אחד עשיר מאד. הוא היה נותן הרבה צדקה, כל מעשיו היו רק על פי דבריו של בעל הבי"ח, הוא היה מתייעץ אתו ושואלו

זאת, ע"י שמנחם סעודותיו שיעור מזון ב' סעודות באותו המקום בער"ש. ואם רוצה שזה יהיה מקום עבור כמה אנשים הוא צריך להניח שם מזון עבור כמה אנשים. כמובן שאין אפשרות להניח כמה עירובי תחומין בכמה מקומות, וכן אם הניח במקום מסויים שם שביתתו ואסור לו ללכת לצד השני של העיר אם זה אלפיים אמה מעבר למקום שקנה שביתה אפי' אם זה אלפיים אמה מעירו שנמצא במציאות, כי השביתה שלו היא במקום שהניח עירוב תחומין.

אפשר שמישהו יניח עבורי מזון ב' סעודות. ישנו ארגון היום שעושה זאת לציבור, והוא גם יודע מדידות מדויקות לאלו שמעוניינים ללכת לבתי חולים או לבקר את בן משפחתם בעיר סמוכה, ניתן להירשם לעירובי התחומין שהונחו על ידי 'עירבתם' בטלפון 909-722-0722, ההרשמה לעירוב התחומין היא לצורך זיכוי העירוב למתקשר, ואינה כרוכה בתשלום, [ללא הרשמה, לא מועיל העירוב תחומין], וניתן לקבל בטלפון הנ"ל מענה הלכתי על דיני ואופני ההליכה המותרים בשבת במקום למקום. מתוך חוברת 'הלכות תחום שבת ומדידת התחום', לקבלת החוברת ניתן לפנות לטל' הנ"ל.

ההבדל בין חלוקה מוניציפאלית של העיר, להלכות תחומין

כוונתי היתה לטובה ולא מרוע לב התמהמהתי מללכת לפרץ. החליטו לדון אותי שוב ואז החליטו שאני אהיה מחוץ לג"ע כל אותו שיעור זמן שערכת את הדיבור עם הפרץ, ואותם ימים היו קשים עבורי מנשוא. הב"ח סיפר את הדברים לפני הציבור למען ישמעו וייראו עד כמה יש דין ויש דין על כל דבר למעלה. וכשבאה לאדם מצווה עליו להזדרז לעשותה. אמונה שלימה לרבי צבי נקר.

מה זה לרץ למצוות סיפרה הרבנית אשת רבי חיים קניבסקי ע"ה ששילה אחד כרעבי חיים היה כבר בן 80 היא מתעוררת באמצע הלילה ושומעת שמישהו סוגר את דלת הבית. היא מסתכלת ומגלה שהמיטה של רבי חיים ריקה. היא קצת נבהלה, היא קמה לחפש את רבי חיים בבית ולא ראתה אותו. היא הסתכלה בחלון וראתה שרבי חיים עומד עי"י הפח זבל המוטמן עם כיפת לילה עם נעלים ללא גרבים ומחטט בפח. הרבנית חיכתה ולאחר זמן חזר רבי חיים לביתו. ולשאלת הרבנית הוא סיפר שהוא קם באמצע הלילה להתפנות ואז גילה שהלובב שהוא הניח עי"י השרותים לשמור אותו כדי לשרוף בערב פסח אינו נמצא. מיד אמרתי מסתבר ששחת העוזרות כאן בבית זרקת את זה לפח ואני יודע שכל לילה בערך בשעה הזאת אמורה להגיע המשאית של הזבל ופחדתי שיקחו את הלובב. מיד התארגנתי וירדתי מהר למטה לחפש בפח אבל לא מצאתי. הרבנית שאלה למה לא הערת אותי? אני לקחתי את הלובב ושמתי אותו במרפסת. אמר הרב למה להעיר כשאני יכול לרדת. הרבנית סיפרה זאת לכנדיה, ואחד הנכדים שאל את הרב מה כ"כ נורא אם זה נזרק לפח? אמר לו רבי חיים מה זאת אומרת, זה הרי מגן אברהם מפורש לשרוף את הלובב עם החמץ. סי"ה עניין שכותב המג"א אבל אנשים גדולים רודפים אחרי כל מצווה ולא מוותרים.

מידה כנגד מידה. רש"י לאורך הפרשיות של

יציאת מצרים, מאריך לבאר שכל העונשים והמכות שבאו למצרים היו בהנהגה של מידה כנגד מידה. ואומרים חז"ל שאף שכל המידות בטלו, מידה כנגד מידה לא בטלה מעולם. והטעם לזה כדי שאדם שקורה לו משחו יוכל לפשפש במעשיו לבדוק מה טעון תיקון ועי"כ יזכה לשוב בתשובה שלימה. אומר החפץ חיים צריך לדעת שהעולם אינו הפקר ובדרך שאדם מודד מודדים לו מן השמים. היינו, בדחטא לשמים, אומר הח"ח, יכולים להיות לאדם חיים קלים והוא ייענש בשמים. אך בחטא ב"א לחבירו, הוא לא מסתלק מהעולם עד שהוא יקבל על זה את העונש כאן בעולם הזה מידה כנגד מידה - כאשר יתן מוס בעמיתו כן יעשה לו. אם אדם כלכל מיישהו בלשה"ר או הוצאת ש"ר אז גם עליו יעשו את זה וכן הלאה עד הסוף. הח"ח היה רגיל להביא את המעשה עם האלמנה שנזרקה מביתה (בגלל עיכוב בתשלום למשכיר) על מטלטליה וילדיה בקור ובגשם. הח"ח

יש דעות שזמן האכילה הוא אף בלילה (כנה"ג וכה"ח) ויש דעות שהוא רק ביום (אבן ישראל). ויש שנהגו ללמוד מסכת ראש השנה דף יד: ורמב"ם הלכות מעשר. והכל בשביל שזכור שהוא ראש השנה לאילן והיינו שאין מעשרין ממה שנחנט קודם שישבט ע"מ שנחנט לאחר טו בשבט. ויש שנהגו להתפלל שיתברכו פירות האילן, ויש שהקפידו לאכול אתרוג בטו בשבט ואומרים שזה סגולה גדולה מאוד, בשם היהודי הקדוש מפשיסחא. וה'בני יששכר' כתב שיש להתפלל בזמן זה על אתרוג מהודר, ויש שחלקו ע"ז. **נביא להלן** את סדר הקדימה בברכות בקצרה: **סדר הקדימה בברכות: 1. המוציא.** לפי סדר זה: חיטה. שעורה. כוסמין. שיפון ושיבולת שועל. 2. מזונות. וכ"ל. 3. מזונות על אורו. 4. הגפן. 5. העץ לפי הסדר הזה: זית תמר ענב תאנה רימון. 6. אדמה. 7. שהכל. 8. ברכת הריח. **אין דיני קדימה לאוכל לפני משקה.** כל מה שהבאנו זה רק שהכל חביב ושווה. **אך כשיש לפניו פרי העץ** ופרי האדמה וחביב לפניו האדמה יברך על החביב: **ובברכותיהם שוות** אין דין של חביב אלא שבעת המינים עדיף. דרגה שנייה שלם. דרגה שלישית חביב. דרגה רביעית גדול. **ובפת:** פת שבעת המינים עדיף. פת שלמים. ג. נקיה. ד. חביבה. ה. גדולה. שבעת המינים קודם לפרי שמברך עליו שהחיינו. **ולעניין להקדים** בסדר האכילה את הענבים לפני שאר המינים וכו' לאחר שכבר בירך על החביב, נחלקו בזה החת"ס והתורת חיים.

שאלה: היה פעם סיפור שהגיע לפני רבי יצחק אלחנן ספקטור, זוג חסכו את כל כספם בשביל לעסוק עסק ע"י קניית מוצרים ביריד ומכירתם ביוקר בעיר. כשהגיע היום המיוחל הם לקחו את כל חסכוניתיהם ובנוסף לקחו גם הלוואות מכל השכנים והמכרים. האשה הייתה השליחה לקנות ביריד, והיא הלכה עם כל הצורך של הכסף. כשהגיעה שלב הקנייה שוד ושבר, נעלם לה הארנק עם כל כספם שעמלו ע"ז במשך זמן רב בתוספת ההלוואות הרבות שנאספו מכל השכונה. והנה למחר כמה דקות מתברר שיהודי מצא את הארנק. היא אמר רצה אליו ובקשה את שלה, והוא אמר הרי אלו שלו, משום שברוב עכו"ם יש וודאי יאוש. ולא עזרו טענות האשה, היהודי אומר זה שלי למה שאני אתן לך, ואילו היא בכתה במר ליבה. החליטו שהולכים לרבי יצחק אלחנן ומה שיגיד יעשו. המוצא לא היה לו ספק כלל שהכסף שלו שהרי זה דין מפורש. אבל היא ניסתה את זה בתור נסיון אחרון. והנה הגיעו לרבי יצחק אלחנן והוא פסק הכסף לאישה, כי הכסף בכלל לא שייך לה שתתייאש. זה שייך לבעלה והוא הרי בעיר ואינו יודע כלל מהאבידה והוא לא מתייאש. שמע ע"כ רבי ירוחם ממיר והוא מסר ע"ז שיחה בישיבה. מה הייתה שהוא מסר? **תשובה:** כך אמר רבי ירוחם: אין לנו שום דבר עם החיים שלנו, הכל של הקב"ה. אין לנו זכות להתייאש כלל. יש לנו יכולות ואנו צריכים להשתמש בזה לשליחות לקנות תורה ומעשים ואין לנו זכות יאוש בזה כלל. ויש להוסיף שרבי אהרן מבבלו הגיע לארץ לאחר שניצל מהשוואה בשבת שירה ואמר שעם ישראל היה אז כשהיה קריעת ים סוף במצב מאוד לא נעים כי חמושים עלו בני"מ ממצרים, ורוב משפחתם נשארה במצרים ובכ"א אמרו שירה, כי מי שמאמין באמונה שלימה אז הוא לא מרגיש צער משום דבר שקורה לו, ולא מתייאש לעולם. ואדם צריך לנצל את המתנה שקיבל מהקב"ה ולעשות מה שיכול לעבודת ה' ואם לא מנצל את המתנה אז הקב"ה ג"כ יכול לקחת זאת ממנו ר"ל.

שאלה: למה לא כדאי לצאת באמצע התפילה, או לעשות איזה פעולה שהיא נגד רצון ה' בשביל להרוויח כסף? **תשובה:** בפרשתנו מסופר שיש כאלו שהתחממו והשאירו את המת, למחר, מה קרה בסוף, התמלא תולעים. אומר הח"ח אדם חושב שאם הוא יעשה מעשה מסוים נגד רצון ה' קודם התפילה הוא ירוויח כסף, וכן אם הוא יסגר באיזה עניין, או ייצא יותר מוקדם מהתפילה, או ירמה בשביל להרוויח הוא ירוויח. אין כזה דבר, אומר הח"ח, מי עושה דברים נגד רצון ה' האם יש צד בעולם שירוויח? הרי הקב"ה הוא זן ומפרנס, לכן הכי טוב ללכת ביושר.

שאלה: מה מצב הקורונה כעת? **תשובה:** כולם יודעים וזה לא סוד שבחודש האחרון נפטרו בארץ למעלה מאלף אנשים. וצריך להוסיף שהרבה מהאנשים שנפטרו היו אנשים צעירים ובריאים לחלוטין בלי שום מחלות רקע שפתאום הידרדר מצבם. ולמעלה ממאה אנשים מתחת גיל חמישים

כבר נפטרו מקורונה. ולהבדיל בין חיים לחיים, ישנם אלפי אנשים מאושפזים ולמעלה מאלף מתוכם במצב קשה. רבי חיים קניבסקי מרבה בתהילים, וחורג ממנהגו וגומר כמה פעמים את ספר התהילים לרפואת החולים. וכעת נוסף על הכל הרבה מאוד צעירים גם במצב קשה וגם נפטרים ר"ל. רבי ברוך רוזנבלום סיפר שחולה צעיר סיפר לו שבשבוע שעבר בפרשת וארא שהו שלושה אנשים בני ארבעים בתל השומר במחלקת קורונה ושרו בליל שבת 'קה אכסוף' בבוקר נפטר אחד מהשלושה ואח"כ השני נפטר. השלישי נשאר לספר זאת לרב רוזנבלום. נכון לחיים, שני אח"כ, יש למעלה מ- 4500 נפטרים ר"ל. גם למכחישים הגדולים של הקורונה נוריד 50 אחוז זה ממות כזאת שאי-אפשר לא להזדעזע ממנה.

שאלה: אנשים משמים לקרוא בעלון עצות שנשלחו ליעוץ עבודות המטבח. האם קיבלתם השבוע עצות נוספות? **תשובה: א.** פטנט יעיל מאוד מאוד לשטיפת בקבוקים וקופסאות צרים כגון של תבלינים שקשה להכניס לתוכם סקוץ, לקחת קובייה של נייר סופג, לשים עליה סבון כלים, להכניס לבקבוק עם קצת מים, לנער חזק, וזה נקי כמו חדש!!! כלכל זה טוב לנקיון של כל כלי שומני ומלוכלך וזה מוציא את כל השמן בצורה יסודית. כנראה יש לנייר סופג תכונה להוציא שומן ולכלוך. בדוק ומנוסה. מאז שהכרנו את זה אנו לא צריכים להשתמש כלל במברשות לבקבוקים וכדו'. **ב.** עיון לנקות בלנדר, להכניס לתוכו סבון כלים עם קצת מים ולהפעיל. לאחר רגע זה נקי כמו חדש. **ג.** עוד רעיון לחתוך בצל לפרוסות דקות אפשר ע"י קולפן, וכשמקלף בצל ולא רוצה לדמוע יש עצה ללעוס מסטיק. **בקשה:** כמה ביקשו שאשאל מעל במה זו איך אפשר להחזיר טעם וריח לנפגע קורונה? מי שיש לו תשובות בדקות שישלח למייל שבסוף העלון, ואי"ה נפרסם שבוע הבא. .

שאלה: בימים הקרים הללו יש הרבה אנשים שסובלים מעור יבש, בעיקר בידיים, וזה גורם לסבל. איך אפשר להקל ע"ז? **תשובה:** עור הידיים מתייבש ונסדק בתקופה זו גם בגלל היובש וגם בגלל ההגיינה שוירים הקורונה מביא אתו. לכן יש להימנע מרחיצה במים חמים וסבון ויעשה רק מה שנצרך מאוד. כל רחיצה מיותרת, בפרט ע"י מים חמים, מגבירה את היובש. מומלץ להחזיק בכיס קרם ידיים ולמרוח כמה שיותר פעמים ביום. גם לפני שטיפת ידיים. שכבת הקרם תגן על העור בזמן שטיפת הידיים ותמנע ייבוש יתר. והדרך הקלה ביותר לטפל בעור יבש היא להחדיר לעור לחות באופן קבוע. נוסף על מריחת קרמי לחות או משחות, יש להימנע מסבונים קשים וממרכיבים קשים בשגרת טיפוח העור. יש לשתות הרבה מים במהלך היום, ואף מומלץ להשתמש בבית במכשיר אדים בכדי לנטרל את האוויר היבש. כמו כן ניתן להגן על העור בחורף ע"י לבישת כפפות, כובעים וצעפים. לאחר ניקוי העור יש להשתמש בקרם לחות פעמיים ביום (בוקר ולילה), או לפי הצורך. ויש גם תרופת סבתא למרוח שמן זית על היד לפני השינה, ולעטוף את היד בכפפה ח"פ וכדו' בבוקר קמים היד חדשה.

שאלה: כשאדם חוזר הביתה ורואה שמקבלים את פניו כבעס ואף בעצבים. מה עליו לעשות? **תשובה:** ברור שמי שהוא כועס יש לו איזה כאב, וברור שזה זמן רגיש ויש להיזהר בכל דרך לא לבלות את הכאב, ואדרבה זה הזמן לבדוק ולראות יפה מה כואב ומה לא טוב, מה אתה יכול לעזור לזה, ועי"כ הוא נותן הרגשה לשני שהוא לא לבד וזה מגביר את האחוה והשותפות.

שאלה: איזה דברים כדאי לחנך להם מקטנות? **תשובה:** כל העניינים שאפשר להחדיר כבר מקטנות, יקדים להרגיל את הילד בהם כבר בקטנותו, כי הגירסא דינקותא היא הדבר הטוב ביותר שאפשר לתת לילדים שלנו. ומה מאוד כדאי להרגיל להסתפק במועט ולא לחיות חיים ראוותנים ובזבזניים. וכן מאוד מאוד מאוד רצוי להרגיל לשמור על הפה בעיקר לא לדבר לשון הרע ורכילות, ולראות שהטוב בכל דבר. להשקיע בזה הרבה מאמץ. וכל מאמץ בגיל הקטן מוכיח את עצמו ביותר כשגודלים.

שאלה בחושן משפט: מעשה שהיה. ילד לקח מהוריו סכום של 400 ש"ח וקנה עם זה קלפים של תר"ג ופתח אותם - האם ההורים יכולים לטעון

למוכר שזה היה מקח טעות, משום שהיה מוטל עליו לשים לב שזה לא של הילד?

חידות

חידות על פרשת שבוע: א. איזה משפט בפרשה קדם לתורה: **ב.** איזה מילה מוזכרת בפרשה שמזכירים אותה בברכת המזון בשבתות וי"ט: **ג.** איזה דבר מרכזי מגוף האדם מוזכר בפרשה אך במשמעות אחרת: **ד.** איזה חג מוזכר בפרשה בתור שם מקום: **ה.** איזה מדינה גדולה מאוד מוזכרת בפרשה: **ו.** איזה פרשה קוראים השבוע מלבד פרשת בשלח - שירה, כך קוראים לזה: **חידות ידע תורני: ז.** מי לא נוגע בחברו לעולם: **ח.** מה השם של סבא של יהושע בן נון: **ט.** מי מהאבות נשא בת פרעה: **י.** אדם שקרא קר"ש שלא בזמנו מה יצא בגלל זה ידי חובה: **יא.** איזה שתי אמוראים היו חתנים של אותו אדם ולא היו גיסים: **חידות פסוקי דזמרה:** **יב.** חמש מילים בזה אחר זה בפסוקי דזמרה שמתחילות באות אלף. **יג.** מקומות וארצות המוזכרים בפסוקי דזמרה. **יד.** מה יש מעל השמים: **טו.** איזה שני דברים יש לכל כוכב? **טז.** מה חדש? **יז.** מה כתוב: **חידות לשאל את הילדים: יח.** כמה ברכות יש בתפילת שמונה עשרה: **יט.** מי כשחם הוא עולה וכשקר הוא יורד: **כ.** בחורף הוא עולה ובקיץ הוא יורד: **כא.** שלוש משמעויות למילה ספר. **כב.** איזה מאכל הוא בכלל עשוי ממים וקרוי אוכל: **כג.** איזה משקאות נוהגים להכין בבית לפחות 5: **כד.** איזה דברים יש בטו לחודש במשך השנה: **כה.** איזה ספר יש בכל ביכ"ו ואין אותו כמעט בשום בית?

תשובות: א. "דרך ארץ" פלשתים. דרך ארץ קדם לתורה. **ב.** בין מגדול ובין הים. מגדול אומרים רק בימים טובים. **ג.** בצלם היום הזה. **ד.** ויסעו מיסכותי. **ה.** מדבר סין ז' א. ו. פרשת המן. **ז.** אין טיפה נוגעת בחברתה לעולם. **ח.** בדברי הימים א' ומואב שקראו לו אלישמע. **ט.** אברהם נשא את קטורה רש"י בוריא כתב שהיא בת פרעה. **י.** באהבת עולם. הוא יצא יד"ח בברכות התורה משנ"ב מז' ס"ק יז. **יא.** רמי ב"ב יב. **יב.** אמר אויב ארדוף אשיג אחלק. **יג.** ירושלים. אור כשדים. ארץ הכנעני, החתי, האמורי, הפריזי, היבוס, הגרגשי. מצרים. פלשת. אדום. מואב. הר ציון. הר עשו. **יד.** "והמים אשר מעל לשמים". **טו.** מספר ושם. "מונה מספר כתוב". **יז.** 19. **יח.** הטמפרטורות. **יט.** שיר חדש. **יז.** "משפט ספר שקוראים בו. ספר כמה סוכריות יש לו. ספר סיפר אותו. **כב.** מרק. **כג.** מים, פטל, תה, קפה, שוקו, מיץ תפוזים ועוד מיצי פירות. **כד.** סוכות. **טו.** בשבט. פורים במקפים. פסח. **טו.** באב. **כה.** ספר תורה.

משמעויות למילה רמה

- רמה - השלכה. "סוס ורוכבו רמה בים" רש"י: השליך (שמות טא).
- רמה - התלע. "וירום תולעים" רש"י: ל' רמה (עין רמב"ן).
- רמה - "וירום תולעים" שפתי חכמים: פירושו הגביה תולעים.
- רמה - מזיד. "והנפש אשר תעשה ביד רמה" רש"י: במזיד (במדבר טו ל).
- רמה - חכמה. "בא אחיך במרמה" רש"י: בחכמה (בראשית כז לה).
- רמה - שמים. "קול ברמה נשמע" מצודות: בשמים הרמים. בשמי רום (ירמיהו לא יד).
- רמה - גבעה. "קול ברמה נשמע" רד"ק: גבעה.
- רמה - שם מקום. "קול ברמה נשמע" מלבי"ם: היא עיר בארץ בנימין.
- רמה - דרגה. לומדים ברמה גבוהה.
- רמה - שיקר. הוליד שולל.

בכל ענייני העלון, וכן להשיג את העלון במיל או בכתב יותר גדול אפשר לפנות למיל:
456alon@gmail.com

0527633431

לקבלת העלון בפקס יש להתקשר לטלפון 03-6180383. חדש: אפשר לקבל את העלון בכתב גדול גם בפקס.

העלון השבוע יוצא לע"נ הטהורה של מי שהעלון יוצא לע"נ מידי שבוע ה"ה הצדיק המפורסם רבי משה אשר בן רבי חיים הינמן זצ"ל. יה"ר שיהיה לו נח"ר למעלה מהחלקים שבעלון.

קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף

עצות והדרכות למעוכבי שידוך

מתוך הספר החדש 'לעת מצוא' מאת הגאון ר' יעקב גולדברג שליט"א

מה הינך מיעץ לבחורים המתעכבים במציאת שידוכם?

ישנם דברים החשובים ביותר לבניית הבית אצל הבנים והבנות, רק עליהם צריך להקפיד ולעמוד ואף לא להתפשר. מידות טובות בכך ייטב לנו. יראת שמים, טוב לב, רוגע נפשי, שמחת חיים, בריאות הגוף והנפש. שאר הדברים אין ההתאמה חייבת להיות מושלמת, זהו ענין של תהליך שלבסוף יגיעו להתאמה מלאה. אני מורה לשואלים, כי התאמה ברוב התחומים ואף שאינה מושלמת, דיה בכך. כמאמר העולם צריך להיות 'זוג תואם ולא זוג מתאים'.

יתירה מזאת כבר שמעתי על יהודי חכם יועץ בתחום הנישואין, שטיפל ברווק מתבגר ושאלו על תפקודו בחייו במצבו, ענה לו כי הוא מתפקד רק 25% מיכולתו, הוסיף ושאל את הרווק, באם יתחתן עם זו שהוצעה לו האם זה ישפר את תפקודו. ענה לו, שכנראה יעלה אז ל-70% של תפקוד. נו גער בו היועץ א"כ מדוע הינך מסתפק, מה אכפת לך שיהא לך יותר גם אם אינך מקבל דבר מושלם, הלא הינך רק מרויח כ"כ בתפקודך באם תינשא לה. והוסיף לו, תראה שלבסוף תגיע על ידה ל-100% תפקוד. זה אכן עזר לו להחליט, התארס והתחתן אתה, ולשאלתו של היועץ לאחר זמן ענה לו, כי הינו מאושר מאד.

אמר פעם יהודי חכם המרבה לשמח אנשים, ישנם בנים ובנות המתעכבים בשידוכם בטענה שהם **בוררים ובוררים עד שהם עצמם נעשים לבררה**.

שוב מצאתי שכעין זאת כבר כתב כן מרן הסטייפלר בספרו קריינא דאגרתא (ח"א אגרת י"א) וז"ל, ולכן אין לחשוב כלל שאם הזיווג באמת טוב היה צריך להיות הדבר נראה לחתן טוב במאה אחוז, כי מתוך הנסיון מתברר, שהרבה אשר חשבו לבלתי טוב ומתאים ואח"כ היה הכל על הצד היותר טוב, והרבה שחשבו שזה היותר טוב ואח"כ התברר שאינו כן כלל. והנה הקב"ה מזווג זיווגים, אבל כיצד יגיע לזיווגו ע"פ רוב בכמה עקולי ופשוטי ולבטים גדולים, לכן מכל אותם ספקות ומפריעים, אין ראיה כלל וכלל שאין זה זיווג הגון, שהרי כן נקבע מתחילת הסדר שיהא קשה לזווגם כקריעת ים סוף, ע"כ.

[בדרך אגב, על ענין המידות יש להביא יסוד נורא, שאדם שאינו מושלם במידות. לא נמנה במנין של רוב ומיעוט. ונלמד מירושלמי מועד קטן (פ"ג ה"י), על ענין תנורו של עכנאי במעשה דרבי אליעזר שנידוהו. והקשה שם, מפני מה לא קיבל ר"א את הכרעת הרוב וכי לא דרש את הפסוק "אחרי רבים להטות". ותרץ שם דבר נורא, כיון ששרפו בגדיו שטיהר בפניו, לכן טען כי הם אינם בעלי מידות, שוב אינם עולים לחשבון של מנין רוב ומיעוט. מבהיל!]

* המלצה לבחורים שינסו להיות מציאותיים ומקורקעים, לא להכנס לדמיונות וחלומות באספמיה. כמו כן ההשוואות הם נוראות. וכן ההתפעלות מהסובב מיותרת.

כמובן שישנם הצריכים טיפול מקצועי שניתן ע"י מומחים, (מומחים מקצועיים, ולא אנשים המתמיימים שידועים הם לדעת ולטפל בנפש האדם ע"י לימוד שאיננו יסודי ונסיון קלוש. שזו רעה חולה בכל הדברים ובפרט בתחום זה), מנסיוני העזרה עזרה כבר להרבה בנים ובנות שלא יכלו להחליט ונשארו רווקים מבוגרים, חבל שלא נעזרים ומחכים עד להתבגרות ועיסוק בשידוכים זמן כה רב.

ומאידך אמר הגר"ח קנייבסקי שליט"א, כי פעמים שנגזר על האדם כמה הצעות שידוכים צריך לעבור, וכל הצעה מקרבת, (דרך שיחה פרשת חיי שרה). וכבר הביאו מהגר"ח צאנזער זצ"ל, שהיה נותן מטבע לכל מי שהציע לו הצעה ראויה, מאותו הטעם שמקרב בזה את השידוך, כי כל הצעה מקרבת.

מה ואיך ניתן לעשות או לבדוק מה הסיבה שמהסס לסגור?

הסיבות לקשיי ההחלטה.

בבדיקת קשיי ההחלטה יש להבדיל בין קשיים שבין אדם לעצמו לבין קשיים שבינו לבין ההצעה שעימה הוא נפגש. שינוי הרגלים (קשיים שבין אדם לעצמו). ברגע שאדם עומד על סף החלטה לנישואין תכונת ההרגלים מתנגדת לשינויים העתידיים לקראת סגירה, התת מודע מביא בחשבון את השינויים שאצטרך לעבור אם החליט החלטה חיובית. תכונת ההרגל מתנגדת לשינויים העתידיים. ככל שהמשתדכים מבוגרים יותר הקושי לשנות הרגלים רב יותר. ההבנה שאצטרך

לעזוב את החברים, ההורים, להיות אבא, אמא, בעל בית, מפרנס. עד עכשיו היה אדם חופשי והנה הוא מגלה שהוא מוגבל בתנועותיו, בדיבורו.

ניתן לבדוק האם חוסר החלטה נובע מהססנות וחולשה בבחור, או שבאמת יש כאן ספק שאין ביכולתו להחליט. יחשוב הבחור האם הצעה זו יציע לאחיו התאום שדומה לו בתכונותיו, או לחברו הטוב, שבמידה מסוימת שווה לו ברוב התכונות וההשקפות. כמו"כ, האם הוא טיפוס מהסס בכל תחום מקניית בגד וכו'. והאם פחד משתק אותו ונועל את מחשבתו.

יש הססנות הבאה מפחד. אם משום פחד שנרכש מכישלון ההורים, ואז הופך את בן הזוג המוצע למפחיד, הפחד הוא שמא גם אצלי ייווצר תהליך דומה. הפחד מניח את עצמו ואשתו לעתיד בתמונות המצויות במחשבתו והן מפחידות. לכן כדאי לדמיין תקופה מסוימת תמונות חיוביות מחיי נישואין. יש המפחד מכיון שהיה עד עתה צפור דרור, הפחד לקחת על עצמו התחייבויות. או יתירה מזאת, פחד חושש משינויים וככל שמתבגרים החשש משינויים גדול יותר. יש לתת את הדעת להבין שזה המנחה בהחלטה!

יש החוששים שמא יש בשוק הצעות טובות ממנה ויפסידו אותם אם יתארסו אתה. כמובן שזו שטות גמורה ודברים פשוטים. ויש שכבר נפגשו עם אחרות שנראה להם שטובה מהמוצעת. ואז תשאל את עצמך, א"כ מדוע לא התארסת איתה, סימן שמשמים זה לא שלך. או שחושש מהבלתי נודע ומאיים. או החשש הנורא האם זה טוב באמת בשבילי.

אומרים לי הרבה בחורים הלואי והיה מתגלה אלי אליהו הנביא ואומר לי, שזוהי בת זוגי הייתי סוגר עמה מיד בלא כל היסוס. אולם אליהו הנביא לא מגיע אליהם, כי את החלטה בנושא זה הם צריכים לקחת!

בנושאים הללו, ישנו הבדל מהותי בין בנים לבנות, במהירות הקשר בין יכולת ההחלטה והסתכלות מעמיקה על חיי הנישואין.

קשיים שבין אדם לעצמו, לרוב יחזרו על עצמם גם בפגישה עם הצעות אחרות.

ועל כולנה, תפילות ותפילות ותפילות...

כשהמוצעת מבוגרת מהבחור האם לגשת?

זוהי חולשה של בחורים המסתכלים במשקפיים של בני גילם בחושבם שהכל נמדד בגיל, כי הרי הוא מבוגר מבחורים שתחתיו בישיבה, לכן הוא חשוב ונכבד יותר, ועוד מחשבות שכאלו. זוהי מחשבה מצומצמת וילדותית ביותר, המודד איננו הגיל אלא התכונות והמידות, מנת המשכל ובגרות ועוד. צריך לבדוק את טוב ליבה ושכלה, ובדאי שתדע להשכיל להעמיד את בעלה מעליה, כמו שכתבתי לענין זה המרגיש שהמוצעת גדולה עליו, עוצמתית וכו'.

וידוע שכבר נשאל מרן החזון איש בשאלה זו וענה, כי עד שנתיים אין נקרא בכלל גיל אחר, (הובא בקונטרס קול התורה תשרי תשע"ד עמוד ע"ד. וכך הובא באגרות השפ"א אגרת י"ט). מרן הרב שך זצ"ל היה מורה זאת לכל השואלים. הגר"ח קנייבסקי שליט"א ענה לי כששאלתי אותו על הבחורה שהיתה בוגרת מהבחור כמעט 42 שנים ואמר, שאין בכך כלום וברך את הזוג בברכות גדולות. כבר ראינו הרבה זוגות שהאשה מבוגרת מבעלה וחיים נפלא בשלום-בית ומעמדו של הבעל איתן. כמו"כ ראינו גם גדולי ישראל שכך היה בזיווגם.

האם ישנם סגולות למציאת שידוך?

דבר ראשון יש להפריד בין דברים כתובים שיש להם מקור, לבין סגולות בדויות. כמו הסיפור ששמעתי ממור"ר הגרא"י הלוי סאלאווייצ'יק שליט"א להמחיש על סגולות שאין בהם ממש. וכך סיפר על יהודי שהיה עובר ממקום למקום למסחרו, כשהלך לבדו ביער התנפל עליו גוי שביקש לשדוד את כספו ואכן לקח ממנו את כל ממונו. שם לב אותו שודד שידו של היהודי קפוצה, ביקשו השודד לפתוח את ידו לראות מהו מסתיר שם, לא הסכים היהודי בשום פנים ואופן לפותחה, הרביץ לו הגוי מכות נמרצות, כי חשב מי יודע מהו מחביא בידו, יהלום וכיוצ"ב. אעפ"כ לא פתח היהודי את ידו, ולבסוף שאלו אותו הגוי, מפני מה אינך פותח את ידך? מה אתה מחביא שם, מרגלית, יהלום? אמר לו היהודי, שקיבל קמיע מהרבי שלו שיועיל לו שלא ישדדו אותו, וקמיע זה נמצא בתוך ידו ששומר עליו מכל משמר. והנמשל ברור מאליו. נהפכנו מעם סגולה לעם של סגולות. [כשסיפרתי סיפור זה בהרצאה קם יהודי חסידי עם לב חם ואמר לי, כנראה יש עוד ההמשך לסיפור שאיננו יודעים איך בכל זאת עזרה הסגולה]. (להלן בענין יום החופה הבאנו מעשה עם ראש העברנים של עכו וסגולתו).

כמו"כ שמעתי על יהודי שבא לרב ובכה לפניו כי בנו התקלקל ורוצה לשאת לאשה נכריה, מה לעשות. ניסה הרב לדבר עם בנו ולשכנעו לחזור בו מתכניותיו בכל מיני נסיונות שכנוע ולא עזר כלום הוא עמד במריו. לבסוף שאל אותו איך קוראים לכלה. ענה לו הבחור מריה. הזדעזע הרב ואמר לו, הלא שמה של אמך מרים זה אותו השם ובצוואת רבי יהודה החסיד כתוב שזה סכנה. נבהל הבחור ועזב את הגויה.

יש הרבה סגולות שאין להן מקור, אמר אחד, שבכל זאת יחשוש ויעשה אף את אותן הסגולות ובאם לא יועיל לא יזיק. וע"ז אמר החזו"א וסיפר על יהודי תמהוני שהסתובב בוילנא עם משקפים בלי עדשות, שיועילו לו לשפר את ראייתו,

וכששאלוהו הרי אין בהן עדשות א"כ מפני מה מרכיב אותן. ענה, אם לא יועיל לא יזיק, והנמשל ברור מאליו.

יש בנותן טעם להביא כאן מעשה רב שאירע עם מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, שבת אחת מבוגרת מאד באה למרן שליט"א עם אחיה שהוא מבאי ביתו ותחנונים ובכי בפיה, ששנים רבות היא בשידוכים ועדיין לא נמצא זיווגה, ובתוך סיפרה במר לבה שמבוקר עד ליל היא עושה סגולות רבות ששמעה שמסוגלות לזיווג הגון.

ענה לה מרן שליט"א בתקיפות גדולה שתפסיק מיד עם כל הסגולות ורק תתפלל וד' יעזור שתמצא זיווגה בקרוב. היא עשתה כך וממש סמוך לזה נמצא זיווגה בשעט"מ. ונימוקו עמו שלא יעשו דברים נוספים, כי נראה שנשענים על הסגולות ולא מתפללים בשברון לב כמו שצריך, כשחסר מעומק הלב הישועה מתאחרת מלבוא.

ובכל זאת אביא מעט מהסגולות האמתיות שיש להם מקור ואף המליצו עליהם רבנן זצ"ל ולהבדיל

לחיים רבנן שליט"א למציאת הזיווג

* הגר"י אידלשטיין זצ"ל היה מורה לומר בכל יום פרק תהילים (ל"ב) העוסק בעניני זיווגו של אדם, "על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא". ומזהיר שלא להחסיר אפילו יום אחד. ואמר לי בחור שהוסיף לו הרב, באם שכחת יום אחד השלם למחרת ב' פעמים.

* מטו משמיה דמרן הגר"מ שך זצ"ל שהורה לשואלים מה להתפלל על מציאת השידוך. וענה, לכוון בתפילת "שבעינו מטובך" על שידוכו, ולפרט את רצונו בזיווגו כגון יראת שמים טוב לב וכו', כי אשה בבחינת טוב כנאמר "מצא אשה מצא טוב".

* שמעתי שהרבנית קנייבסקי ע"ה, היתה אומרת שסגולה למציאת שידוך במהרה, לומר לאחר תפילת שמונה עשרה את הפרק (תהילים קכ"א) "שיר למעלות אשא עיני אל ההרים". והוסיפה ששמעה זאת מאביה הגדול הגר"ש אלישיב זצ"ל, אולם אחד מנכדי הרב אמר, שהוא מעולם לא שמע ממנו ואף הכחיש את הדבר. (שמעתי מתלמידו הגר"צ קניבסקי שליט"א). אולם כבר מצאתי זאת שכתב כן הרמ"ע מפאנו בספרו עשרה מאמרות (מאמר חיקור דין ח"ד פרק י"ז). ותוכן דבריו, לומר בסוף תפילת שמונה עשרה קודם עקירת רגליו את המזמור "שיר למעלות אשא עיני אל ההרים" וגו', מזמנין לו את בת זוגו ההוגנת לו.

* יש האומרים סגולה, לומר "שיר השירים" בכל יום.

* יש אומרים שיאמר את שירת הים בכוונה וכן את קרבנות הנשיאים שנאמר בפרשת נשא. (הגר"ח פלאג' בספרו רפואה וחיים פרק י"ב).

* שלא יאבד מלומר קידוש לבנה בכוונה ובציבור. (הגר"ח סופר בספרו כה"ח תכ"ז ס"ק י').

* לזמן בברכת המזון וכן לקיים מצות שלוח הקן. (הגר"ח קנייבסקי שליט"א הובא בספר מנחת תודה עמוד תע"ג).

* יש מהמקובלים שהורו לומר את פרק (ק"ל) בתהילים, "שיר המעלות ממעמקים" וגו' ז' פעמים. וכן הורו לומר את הפרקים שבספר התהילים ל"א, ל"ב, ע', ע"ב, קכ"ד. ואח"כ יבקש על בת זוגו וזכות דוד המלך ע"ה תעמוד לו. וכן אמרו לומר ז' פעמים את מה שאמר אליעזר כשמצא את רבקה "ויאמר אל תאחרו אותי וה' הצליח דרכי שלחוני ואלכה לאדוני", ויצליח.

* מהבעש"ט (הובא בפ' עה"ת פרשת צו אות ב') הביאו שאמר, ללמוד את הפסוקים שבתנ"ך המדברים בענין מציאת הזיווג, כגון פרשת "ואברהם זקן" (בפרשת חיי שרה).

* ישנם תפילות בקברי צדיקים. ויש האומרים על זמנים מיוחדים היכן ומה להתפלל באותם קברי הצדיקים. יש שהורו, ללכת לקברו של רבי יונתן בן עוזיאל בעמוקה ולומר שם דברי תורה משמו. ויש שאמרו להתפלל בקברו של רבי לייב בעל היסורים הטמון בבית הקברות העתיק שבצפת וטוב לגמור שם את כל ספר התהילים על קברו, ביום שישי אחר חצות היום.

* בספר תל תלפיות הביא מהאר"י ז"ל שהפנה אדם להתפלל בכותל המערבי במשך ארבעים יום ברציפות. (וכן הורו מקצת מן הצדיקים).

* הובא בספר שאלת יעקב בשם הגדולים, שאמרו ללמוד בעיון מסכת כתובות, שזוהי סגולה בדוקה להיות חתן במהרה.

* עוד אמרו להתפלל ע"י נחל מים, בשם הגר"ח קנייבסקי שליט"א הביאו מקור לדברים משמו"ר (פ"א סימן ל"ב).

והעיקר לדעת כי אחד המרבה ואחד הממעיט בלבד שיכוון ליבו לאבינו שבשמים.

* לחשוב האם פגענו במאן דהוא, האם יש למי שהוא קפידא עלי, לנסות לרצותו בכל מחיר.

שמעתי מבחור שנסע להגר"י אידלשטיין זצ"ל לבקש ברכה למצוא את זיווגו במהרה, לפני שפתח הבחור את פיו, אמר לו הגר"י, שיש לבת ישראל קפידא עליך שהורדת אותה לאחר מספר פגישות, הוסיף הרב ואע"פ שעשיתה כדין מכח ששמעת בקול חכמים והצדק עמך ועשית נכון, וביותר, שגם אני הייתי מורה לך לנהוג כן גם היום, אולם חייב אתה לפייסה ובלי זאת יהיה קשה לך למצוא את זיווגך, היא פגועה מאד ממך. הבחור נדהם ממש כי היה כזה סיפור, ואוסיף לסיפור שאני בעצמי בררתי לו בזמנו, וכך הורו לו גדולי ישראל לנהוג והם הגר"ל שטיינמן זצ"ל והגר"ח קנייבסקי שליט"א לעשות את שעשה.

הוראה זו בתקופה זו הוא אומר זאת להרבה מהמעוכבים. והסביר לי אחד מבאי ביתו הקרובים שהיו כמה סיפורים

שראו בחוש שאחרי בקשת המחילה ירדה הקפיידא ומצאו במהירות את זיווגם. והוסיף, שמורה הרב אפילו אחרי שתי פגישות כשהצד השני התאכזב ונפגע יש לבקש מחילה.

עוד שמעתי מרב שסיפר על בת שלא התקבלה לסמינר, בבית הצטערו מאד, וכל האווירה וצורת הבית השתנתה ללא כל היכר, כיון שהאב היה ממורמר, האם בוכיה וכמובן הבת בעצמה היתה ממש מדוכאת מהמצב. הבית התדרדר וירד פלאים, ממש לא תפקד ומרה שחורה נזרקה בכולם. עד שיום אחד פנה הרב לאחד מגדולי הדור וסיפר לו מה שהולך בביתו ואת הסיבה שגרמה לכך.

אמר הרב, מי אומר לך שצריך בכלל ללמוד בסמינר, תהיה הבת בבית תהפך לעקרת בית נפלאה ותתפלל על חתן שיהא לה בעתיד. לבכות על העבר זוהי בכלל תפילת שוא. חזר האבא הביתה וסיפר את הוראת אותו גדול וכך עשו, הבת נשארה בבית ושמרה על אחיה הקטנים, סידרה את הבית בכל יום, הכינה ארוחת צהרים, כשאמה היתה חוזרת אחר הצהרים מעבודתה, הבית היה נוצץ ואף יכלה לנוח מעט אחרי יום עבודה ארוך ולתפקד ברוגע. בקיצור ביתם נהפך לבית אחר נעים ושמח. בד בבד למדה הבת אה"צ ובערב מקצוע שיוכל לעזור לה לפרנס את ביתה שתבנה בעז"ה והתפללה רבות שתזכה בבן תורה אמיתי.

כעבור כמה שנים הגיע הבת לפירקה והחלו להגיע הצעות שידוכים, אולם כששמעו שאיננה לומדת בסמינר נפלו כל אותם ההצעות. לקח האב יוזמה לידיו והלך לאחת הישיבות המפורסמות והתעניין מי הבחורים הטובים, ראה בחור אחד מתמיד שעשה רושם מצוין, התעניין עליו ואף רשם את שמו משפחתו וכתובתו וניגש האב לאבי הבחור באופן ישיר וסיפר לו על בתו ועל מעשיה. וכשהתברר שאיננה לומדת בסמינר רצה האב להוריד את השידוך, אולם שידל אותו אבי הבת כי הכל נעשה בהוראת אותו גדול ואף כל ימיה התפללה לשידוך שכזה, בודאי שיראו סייעתא דשמיא מרובה.

אמר לו אבי הבחור שידבר עם בנו ובאם הוא יסכים אזי הוא לא יתנגד. מיד ניגש אבי הבת בחזרה לישיבה פגש בבחור והסביר לו וסיפר לו על בתו. כששמע הבחור כי הבת לא למדה בסמינר פסל את השידוך מיד, אולם הפציר בו האב ואמר לו שסע איתו לאותו גדול שהורה לו זאת, אין לו ספק כי יראה הרבה סייעתא דשמיא מכאלו תפילות שהתפללה הבת כל אותן השנים, שיסכים רק לצאת לפגישה לראות אם זה באמת טוב עבורו. לא יכול היה הבחור לסרב והסכים לפגישה אחת.

כשנפגשו הסבירה לו הבת מה ארע, ועל פסקו של הרב, על תפילותיה המרובות עם ברכתו של אותו אדם גדול שברכה שתמצא בעל תלמיד חכם. שאל אותה הבחור, האם היא זוכרת את התאריך המדויק שהחלה להתפלל על זיווגה. אמרה לו בוודאי, היה זה בט"ו בחודש חשון שנה פלונית. הבחור החוויר ואמר במבוכה דעי לך, כי יודע אני שאהיה בן זוגך. ואסביר לך מנין לי זאת, אני הייתי הבטלן הגדול של הישיבה, ממש לא פתחתי ספר וביטלתי את כל מי שהיה בא במגע איתי. עד שיום אחד ממש בלא כל סיבה הנראית לעין לפתע הרגשתי חשק נורא ללמוד תורה וביום אחד נעשה השינוי עד שנהייתי למתמיד של הישיבה. לא ידעתי מה הביא אותי למהפך שכזה, שהיה מהלך על טבעי, ממש נס גלוי. אולם היום אני יודע, יום זה היה ט"ו בחודש חשון באותה שנה, היום שהתחלת להתפלל על בן זוגך ואכן תפילתך התקבלה, כמובן כעבור כמה פגישות שתו לחיים וכו'. כך סיפרה אשה זו שכיום נשואה ויש לה שני ילדים, כשהיא עקרת בית למופת ומתפרנסת מהמקצועות שלמדה באופן עצמאי.

מה הינך מיעץ לאלה שנחלו אכזבות בשידוכיהם פעמים קלות פעמים כואבות?

צריכים ללמוד מפרשת השידוכים שנאמרה בתורה על אליעזר עבד אברהם, שהיה דולה ומשקה מתורתו של אברהם, סמך עליו על הכל ופשוט שחשב אליעזר כי בתו היא הנועדה לבן אדוני ליצחק, כמש"כ שם רש"י על הנאמר "אולי" שהכוונה אלי. וכשהגיע זמן השידוך אמר לו אברהם שאין ארור מתדבק בברוך ולכן בתך איננה יכולה להיות אשתו של יצחק בני הברוך. והיה אליעזר צריך להיות מאוכזב ביותר או לכעוס ולהעלב ולנהוג בדרך שכזו מכאן ולהבא, אעפ"כ המשיך כרגיל ועשה את המוטל עליו וחיפש שידוך ליצחק עד שמצא את רבקה. ומכאן יצא מכלל ארור לברוך. לומדים מזאת כי האכזבה הגם שקשה היא עד מאד, אולם כל תועלת לא יהיה לנו אם ננהג כך שניכנע לתכונות הבהמיות שנוהגים אנשים שאינם עובדים על עצמם, רק נרויח אם נמשיך כרגיל או אפילו נתעלה יותר.

שמעתי פעם בשם אשה חכמה ולמודת סבל רב, שעומדת בהרבה נסיונות ואכזבות. ואמרה מוסר השכל על מצבה, לכל אחד יש את השק (הפעקאלע) של צרות בעיות וטרדות, יש שמניח זאת על גבו ומתכופף. ויש שמניח זאת על הריצפה ועולה עליו לגובה גבוה יותר. והנמשל ברור מאליו.

אומרים בתפילת ויהי נעם, "על כפים ישאונך פן תיגוף באבן רגלך", אמרו בדרך הדרוש ללמוד מוסר השכל מפסוק זה, כי לא כתוב שימנעו ממנו ליפול ע"י שיזיזו את האבן ממקומה, אלא שהאדם יתרומם מעל האבן. כי בדרך כלל המכשול יש בו שתי אפשרויות. או ליפול ממנו. או מקום לעלות ולהתעלות מעליו ועליו. כדאי לעשות מלימוד לימוד...

וכבר ידוע סיפור שסיפרו החסידים על אותם שני אחים קדושים ר' זושא ור' אלימלך זי"ע שהתארחו באכסניה פשוטה בגלותם, הגיעו לשם חבורת גויים שכורים והחליטו להתעלל ביהודים ששכבו שם בצד ולקחו את רבי זושא ששכב חיצוני מאחיו שהיה פנימי, נתנו לו מכות כמה וכמה פעמים, אמר ר' אלימלך לאחיו ר' זושא, אולי נחליף את מקום השניה שגם אני יקבל מכות, וכך עשו שהחליפו את מקום משכבם, החיצוני נכנס פנימה והפנימי שכב חיצוני. ואז אמרו אותם גויים הרי שוכב שם יהודי נוסף שעוד לא קיבל מהם את מכותם, לכן עכשיו יקחו את השני שגם הוא יספוג את נחת זרועם ויקבל מהם מכות נאמנות, נטלו את ר' זושא בחושבם שזהו ר' אלימלך והפליאו בו את נחת זרועם. אמר ר' זושא לאחיו הקדוש ר' אלימלך, ראה אם מגיע ליהודי לקבל מכות לא יעזור לו כלום, יקבל זאת באהבה וילך לו לדרכו.

כל אחד יקבל את שמגיע לו אחד בקלות והשני פחות, הכל בחשבון מדוקדק ורק תורה ותפילה ומעשים טובים יקרבו את הקץ. כי קושי השעבוד מקצר את השנים.

התעכב במציאת בת זוגו

בחור אחד שהתעכב מאד במציאת בת זוגו ביאר מפני מה נעשה לו זאת, לעומת בחורים אחרים המוצאים את זיווגם בנקל ובמהרה. הסביר ע"פ מה שסיפרו על הרב מפונביז' זצ"ל שבא למרן החזון איש זצ"ל ושאלו, מפני מה הוא צריך להסתובב בעולם בכל המדינות, סופג בזיונות וקשה לו עד מאד לאסוף כספים עבור הישיבה שלומדים תורה. ואילו ראשי האוניברסיטה (הדיקן וראש הפקולטה) כשנוסעים לחוץ לארץ, ממתנים להם במקום, מכינים להם דינר מכובד מראש, מצליחים בנסיעתם כשאוספים במהרה כסף רב ויותר ממה שהיו צריכים, ומיד חוזרים ללמד במקומותיהם. ענה לו החזון איש, מכיון שהוא מקדש שם שמים לכן מעשיו רצויים לפני המקום ומגלגל זאת הקב"ה שיתובב בהרבה מקומות, שבזה מרבה כבוד שמים בעולם. אולם הם מחללים שם ה', לכן מסדרים להם מן השמים שיתובבו כמה שפחות, טוב לעולם שלא יסתובבו ולא ישפיעו לרעה. (ובזה ביאר את ההבדל בין ערי מקלט שמכינים ציונים להראות את הדרך, לבין עולי רגלים שאין מכינים להם ציונים, כי הנידון האם כשמתובבים מקדשים שם שמים, או להיפך).

הוסיף אותו בחור במרירות, כך הוא בשידוכים, יש המקדשים את ה' מגלגל אותם הקב"ה להרבה מקומות עם הרבה אנשים ולזמן מרובה...

ונסיים במילתא דבדיחותא שסיפר אחד בשמחת חתן, על יהודי שחגג את חתונת הכסף ברוב פאר והדר, שאלו חברו בפליאה, הרי אני יודע כי עברו רק חמש עשרה שנים מאז חתונתך, ולא עשרים וחמש שנים שנקראת בפי העולם חתונת הכסף. ענה לו, כי קושי השעבוד השלים את השנים.

מיתת בני אהרן שלא נשאו נשים - בררנות בשידוכים

בדעת זקנים מבעלי התוס' על הנאמר "אחרי מות שני בני אהרן" (ויקרא ט"ז א'). כתב להביא דבר נורא מהמדרש וז"ל, ובני אהרן נכנסו בשלום ויצאו שרופים, זה שאמר הכתוב "בחוריו אכלה אש ובתולותיו לא הוללו" (תהילים ע"ח ס"ג), למה בחורי בני אהרן אכלה אש לפי שבתולות לא הוללו, שהרי כמה בתולות נאות יושבות עגונות וממתנות להם, והם אמרו, אחי אבינו מלך, אבינו כהן גדול, אחי אמנו נשיא, אנחנו סגני כהונה, אי זו אשה ההוגנת לנו, ולכך לא נשאו ומתו בלא בנים, ונ"ל דהיינו דמהדר קרא "וימותו" כלומר בלא זכרון, עכ"ל.

חזינן כמה נורא הוא להיות בררן גדול בשידוכים ללא כל צורך. ואף שהינו בעל מעלה, מיוחס ביותר וכו', כי במעשיו אלו גורם לבת ישראל להיות עגונה ונענש מאד על מעשיו, נורא! בין אדם לחברו זוהי אש השורפת.

אבא, השנה נזכה
להקריב קרבן פסח בירושלים?

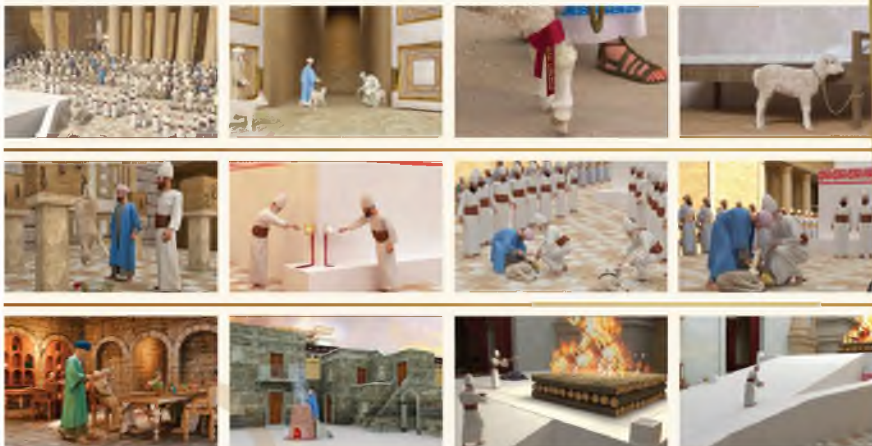
אנחנו לא יכולים

לתכנן את העתיד

אבל להתכונן לגאולה

אנחנו חייבים!

כל הלכות קרבן פסח
צלייתו ואכילתו
בליל הסדר בזמן המקדש
עם מאות תמונות מרהיבות עין
ב-300 עמודי כרומו צבע מלא

לומד פסחים בדף היומי? אסור לך לפסס את זה!

או 077-2261034
שלוחה 6

07722-73333

ניתן להשיג במוקדי
המכירות של תורת הקרבנות:

סדרת הדיסקים להמחשה:

פסחים - סדר הקרבת קרבן פסח • חדש! אכילת קרבן פסח
זבחים - פרק איזהו מקומן
מנחות - עשיית והקרבת המנחות • קרבן תודה עם הכנת ארבעים הלחמים • הכנת מנחת חבתין
חולין - שחיטה ובדיקת טריפות • המחשת פרק אלו טריפות • המחשת פרק גיד הנשה • מליחה
וצלייה • סימני טהרה בהמות חיות עופות דגים וחגבים

סדרת 'והשב את העבודה'

חוברות הלכה עם תמונות מרהיבות
מנחות - חמשת מיני המנחות
חולין - שחיטה וטריפות
בכורות - מומי הבהמה והעוף
תמיד - עבודת היום בבית המקדש
פסחים - הקרבת קרבן פסח צלייתו ואכילתו

חדש! ניתן להשיג את המצגות בדיסק אונקלי. פרטים בטל' 052-7655009

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 30 | שבט תשפ"א | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

גדולי ישראל בטחינת חיטים לחג הפסח תשפ"א

לראותם

בראי ההסטוריה

מזן הגראמ"מ שך זצוק"ל נואם באירוע שהתקיים ברחבת
'אוהל קדושים' (יש"כ לידידנו הגאון רבי יוסף שליט"א)

גדולי ישראל בטחינת חיטים לחג הפסח תשפ"א

מעמד סיום השי"ס

שנערך ע"י כל בני הישיבה הגדולה "עטרת שלמה"

לרגל יום השלושים של אביהם של שני בחורים מבני הישיבה
הרב פנחס דניאל זצ"ל מביתר עילית שגלב"ע בגיל מאד צעיר.

מעמד יום התפילה

העולמי בקבר רחל

ובהשתתפות מרחוק של רבני קהילות ברחבי העולם

הגאון רבי יצחק אזרחי
מראשי ישיבת מיר

הגאון רבי גבריאל דוידוביץ -
אדגנטינה

הגאון רבי יעקב חביב - צרפת

הגאון רבי יהודה אולמן -
אוסטרליה

רבה הראשי של דרא"פ הגאון הרב
זאב גולדשטיין - דרום אפריקה

הרב הראשי לישראל הגאון רבי דוד לאו שליט"א

י"ב שבט הילולת רבי חיים כפוס זצ"ל

וכך הובא בספר דרך שיחה פרשת משפטים:

ומסופר על רבי חיים כפוס, מתלמידי האר"י ז"ל, שהיה דרכו לקבל שכר בעד הוראה, מפני שלא היה לו כמזה להתפרנס, ובזקנותו נהפך לסגי-נהור, והיו שחשדו בו שהוא בעוון אבק שוחד. רבי חיים כפוס קרא לקהל להתאסף בשבת בביהכנ"ס, ובמעמד עם רב אמר בסוף נאומו: "יען כי שמעתי שיש החושדים בי בעוון שוחד,

לכן לעיני כולם אני מתפלל בזה אל ה' שיראה לי אות לטובה וישיב לי מאור עיני, כדי שיידעו כולם כי לא נכשלתי בעוון מכוער זה. מיד עם כלותו לדבר, נפקחו עיניו, ירד מהבמה ונתן שלום לכל אדם, ויהי לנס. מאז היה חותם במילים: "ה' נסי - חיים כפוס" (ועיין "שם הגדולים" להחיד"א).

למה ביקש הגר"ע יוסף זצ"ל שיתפללו לרפואת נשיא מצרים חוסני מובראק ?

קהיר, בירת מצרים, שכונת מדינת אל מאיית, עיר המותים, כשמה כן היא. בית קברות ענק שנהרס ונחרש בחלקו. עצמות ושברי מצבות מתגוללות בין בתי חימר ולבנים מתפוררות.

על שטח הריסות הקברים, חלקם קברי יהודים שנקברו שם במשך מאות שנים, השתלטו עשרות אלפי משפחות עניות ומחוסרי דיור.

שעות רבות שוטטתי בין הריסות הקברים מנסה לאתר את קברו של ר' חיים כפוס זצ"ל תלמידו

החשוב של הארז"ל ומרבני מצרים החשובים ששימש כאב"ד ונקבר במצרים. עד לפני כמאה שנה, היה הקבר המקודש ליהודי מצרים מתוחם בחומה גבוהה ומסביב לו נקברו כמה מרבני מצרים החשובים.

קצת לירות מצריות... וסיעתא דשמיא הובילוני אל חצר מוזנחת מליאה בגרוטאות, שם מתגוררת זקנה מצרית. בין עצי הזית מצאתי את קברו של "א-ל חכים כפוס" כלשון הזקנה שידעה לספר איך הרסו שכניה את הקברים הסמוכים מלבד קבר החכם שלא הצליחו להרסו.

לפני כ-30 שנה ניצל הקבר שוב. הפעם מידי השילטונות שתכננו לסלול כביש שיעבור בדיוק על השטח בו טמון הרב כפוס זצ"ל. אז רתם ר' דוד שמידל שליט"א מאתרא קדישא את מי שהיה רבה של מצרים מרן הרב עובדיה יוסף זצ"ל ואת שר הפנים הצעיר דאז אריה דרעי. השלושה טסו לקהיר נפגשו עם מובראק שהבטיח לפעול ולשנות את תוואי הדרך. הבטיח וקיים. רק מעטים הבינו למה התכוין הרב עובדיה זצ"ל כשסיים את אחד מדרשותיו ביזדים וביקש משומעי לקחו "התפללו עליו הוא שמע בקולי"...

סלקא דעפּט

אם אתה זה
שצריך לזכות
ב- 360,000 ש"ח,
תפספס את זה?

צמאי עסקינן

ב- 360,000 ש"ח
שיתנו לך רוגע כלכלי
לתקופה הקרובה

פּשִׁטאָ לֶן

ש- 360,000 ש"ח יסדרו את הוצאות המשכחה שלך

360,000 ₪
מזומן!

בזמן שאתם נכנסים להגרלה - עוד תלמיד משיבת 'אחינו' מתחבר ל'שפת הישיבה' ולגמרא הקדושה

08-6633044

לתרומות ורכישת כרטיסים:

גם הוא רוצה ללמוד...

מתאים
לילדים
ובחורים

054.852.8180

עם הדרכה מקצועית הוא יצליח!

למכון 'סייעתא' שיטת אבחון מקיפה ומתקדמת
ביותר ללימוד הגמרא וליווי בהתאמה אישית
לכל תלמיד ע"י הרב ישראל קריבוס

הרב ישראל חיים וינברגר
ת"ת מונקאטש

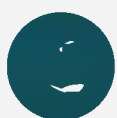
הרב י. קריבוס ממקד את הכוונה במדויק,
והמאמץ מותאם במיוחד לתלמיד.

הרב ישראל מנחם קליין
ת"ת 'אור מרדכי'

אנסינוני עם תלמידים שלא מצליחים עם הרב י.
קריבוס ראינו הצלחה גדולה וס"ד מרובה,
הן במסגרת שיתופית הרבה גישמאק
וטעם מיוחד בלימוד הגמרא והן בדרכי
הלימוד וההנהגה.

הרב הגאון חיים מרדכי
אוזבנד שליט"א
רה"י 'עטרת שלמה'

גם תלמידים עם הפרעות קשב וריכוז
ימצאו אצלנו מענה כפי שנכחתם לראות.

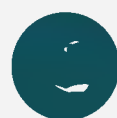
מענה וקשר ישיר
עם המאבחן שלכם

השקעה לטווח
ארוך

מענה רגשי

גישמאק בלימוד

מותאם לבעלי
קשיי למידה

דפי עבודה
יחודיים ומתקדמים

סייעתא
אבחון וליווי מקצועי לגמרא

לבירורים נוספים ולקביעת תור בטל:

03.6426603

בתים בישראל הוקמו השנה ברוגע!

הגמ"ח המרכזי ככה מחתנים ילדים

הגמ"ח המרכזי מציע הצלחה מוכחת, חוסן כלכלי בטוח, 18 שנות ניסיון, מודל פיננסי ייחודי המאפשר שותפות של חסד באלפי הלוואות, הלוואה גדולה בפריסת תשלומים מורחבת, מענק מיוחד, והכל נקי ומהודר מחשש ריבית ובפיקוח הלכתי צמוד.

התכנית הכדאית לחתן ברוגע

מסלול	גילאים	מס' יח'	סך תרומה חודשית	מספר תשלומים	סכום כולל של התרומה	סך הלוואה	החזר חודשי	מענק
פריסה מורחבת	ילדים עד גיל שלוש (לא כולל)	1	50 ₪	192	9,600 ₪	40,000 ₪	260 ₪	6,400 ₪
		2	100 ₪	192	19,200 ₪	80,000 ₪	520 ₪	12,800 ₪
		3	150 ₪	192	28,800 ₪	120,000 ₪	780 ₪	19,200 ₪
		4	200 ₪	192	38,400 ₪	160,000 ₪	1,040 ₪	25,600 ₪
		5	250 ₪	192	48,000 ₪	200,000 ₪	1,300 ₪	32,000 ₪
		6	300 ₪	192	57,600 ₪	240,000 ₪	1,560 ₪	38,400 ₪

ההצטרפות לילדים עד גיל 3 בלבד!

מקטע 360 א"

